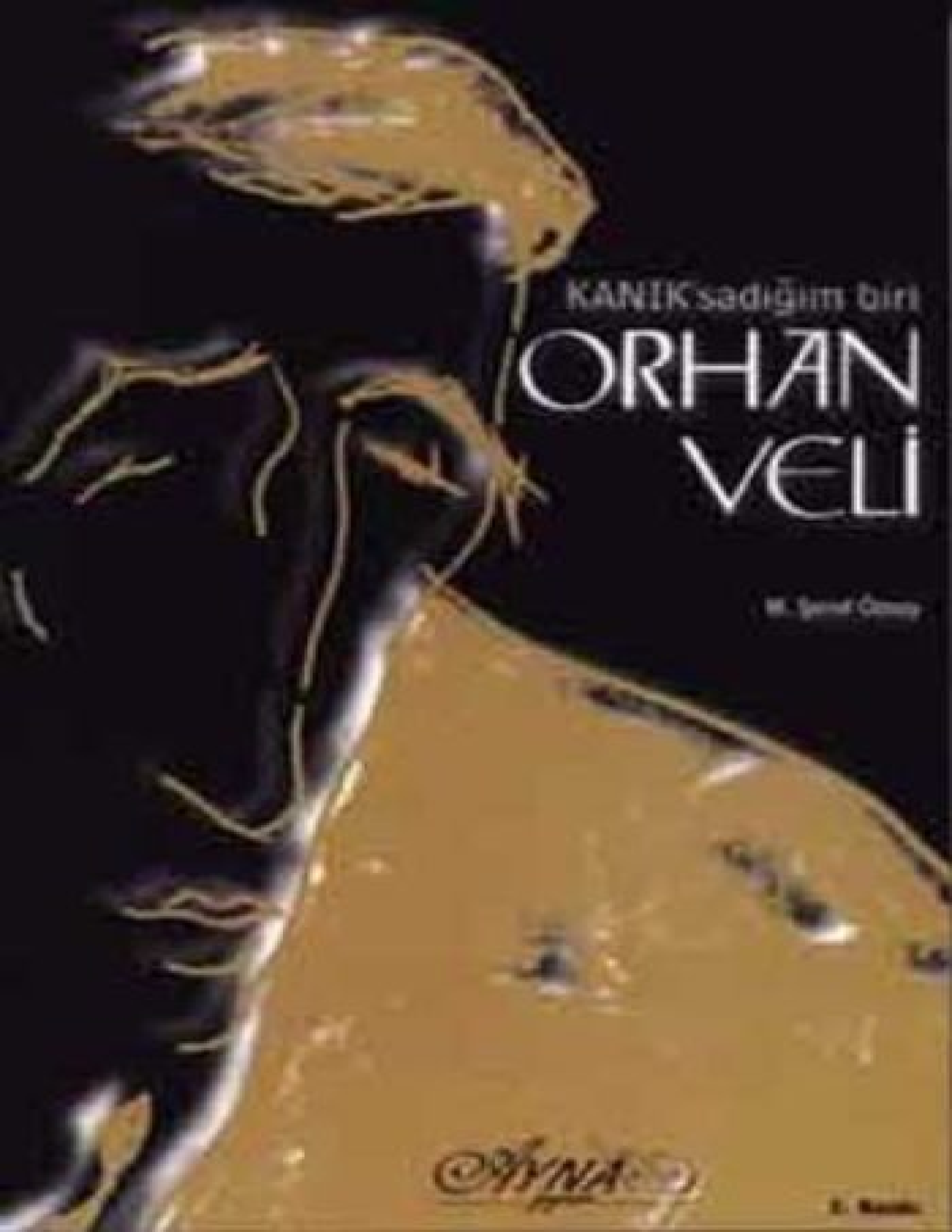
KANIK sadığım biri

ORHAN VELİ

ÖNSÖZ

Aleyhimde yazılan yazıların, lehimdekilerden fazla olması beni memnun eder.

Orhan Veli

(Oktay Akbal'a söylemiştir)

Tarihin beğenerek andığı insanlar daima dönüm noktalarında bulunmalıdırlar ki Orhan Veli de bu dönüm noktalarından birindedir.

Vedat Günyol

Dünya şairleri arasına en kolay katılabilecek şairlerimizden biri de Orhan Veli'dir. Rumeli Hisarı'nda yeniden türkü söylemeye başlayan bu garip kişi Türkçe'yi insanca söylemesini biliyordu.

Sabahattin Eyuboğlu

Orhan Veli'nin kız kardeşiyim ben ve hayatımın en önemli gurur kaynağıdır bu benim için.

Füruzan Yolyapan

O'nun insanca sözünü dinlerken, içimiz ferahlıyor, günlük krizimizden temizleniyoruz adeta. Biz de insanlaşıyoruz.

Ayşe Nur

Genç şair ve eleştirmeciler onun için bir kaç kitap yazsalar çok yerinde olur. Aradan bir on sene geçsin, kıymeti daha çok anlaşılacak gibime geliyor. Bir genç şair eleştirmecinin onu uzun uzun, seve seve bize anlatmasını bekliyorum.

Sait Faik

Okuyun, o şağirleri okuyun: yarın herkese uyarak anlıyacağınıza şimdi kendiniz keşfedin.

Nurullah Ataç

Şimdi size söyleyeyim. Mesela benim bavulumda neler var. Bir defa tabii Orhan Veli var. Öyle sanıyorum ki Orhan Veli bizim en güzel şairlerimizden biri. Çok genç öldü, yazık oldu ama, ölümsüz.

Nazım Hikmet

Beni bugün saat 4'te caddeden bir çocuk gibi koşarak, hatta zıplayarak geçtiğimi görenler garip buldular. Evet artık ben Garip'im. Süleyman Efendi'yle akrabalığımız anadan geliyor.

Rüştü Onur

Ahmet Haşim şiirden ne anlar... Nazım Hikmet şair değildir... Halit Ziya hiçbir şey değildir... Sait Faik çok şişirildi... Oktay Rifat da, Orhan Veli de cahil ve geri kimselerdir...

Yahya Kemal

KANIK'sadığım biri

İlkokula gitmeden okumayı öğrendiğim için midir bilmem, beş sene içerisinde okuduğum ilkokulun kütüphanesindeki kitapların neredeyse hepsini okumuştum. Bunda ilkokul öğretmenim Aysel Yiğit'in ve kütüphanemizde fazla kitap olmamasının da katkıları yok değildir. Hemen hemen her hafta sonu bir kitap alıyor, bir hafta içerisinde bitirdiğim kitabı geri verirken, kısacık kesili saçlarımı okşayan Aysel Öğretmenimin vereceği bir başka kitabı, açmayı bekleyen bir çiçek tomurcuğu gibi bekliyordum. Hasta olup yattığım zamanlardaysa, aynı sokakta oturan Aysel Öğretmenim beni ziyaret etmeyi ve kitap getirmeyi unutmuyordu. Yaz tatilinde bile evimize çok yakın olan 50. Yıl Süheyla Artam İlkokulu'na rahatça girebiliyor, yeni bir kitap ve yeni bir heyecanla dışarı çıkabiliyordum.

İşte böyle bir yaz sıcağının cuma günü okula gitmiş, Aysel Öğretmenimle konuşmuş, sonra verdiği kitap kolumun altında eve yollanmıştım. Ertesi gün, yazları sık sık gittiğimiz Altın Kum Plajına götürmüştü annemler beni, çantamdaki kitapla birlikte... Plaja girer girmez, annemler oturacak yerimizi hazırlarken ben denize koşmuştum. Arkamdan atılan "dikkatli ol!" çığlıkları ise hangi kulağımdan giriyorsa diğerinden çıkıyordu.

Denizde üşümeye başlayınca kumsala koşuyor, ısınır ısınmaz tekrar denize dönüyordum. Öğle yemeğinden sonraki bir saat denize girmem kesinlikle yasaktı. İşte o an çantamdaki kitabı okuma zamanıydı. Kitabın kapağını açtıktan sonra o gün bir daha denize girememiştim ve sırtım güneşten ilk kez bu kadar yanmıştı.

Kitabın durumu, benim durumumdan kötüydü. Kim bilir benden önce kaç kişi okumuştu onu ki zaten zayıflamış olan cildi, benim defalarca sayfalarını çevirmeme fazla dayanamamıştı. Birçok sayfası ciltten ayrıldığı gibi, esen bir rüzgarla uçuşan sayfalardan birkaçını da bulamamıştım. Akşam eve dönüp, plajın kumlarını bizden kurtaran ve onları tekrar denize ulaştıracak olan kanalizasyona gönderen duştan sonra, ısrar kıyamet Aysel Hocamın evinin yolunu tutmuştum. Kitap için çok üzgündüm ve bunu söylemek için ertesi günü bekleyemezdim.

Aysel Öğretmenim kapısını açtığında, beni görmekten duyduğu mutlulukla gülümsemesini eksik etmedi. Kapının eşiğindeyken dalgaların şarkılarını anlatmaya başladım O'na, Altın Kum Plaj'ının kumları arasında, aslında hiç altın olmadığını da söyledim. Bir ara sırtımın durumunu göstermek için

arkamı döndüğümde, arkama sakladığım elimdeki kitabı görmüş olacaktı. Ben nasıl özür dileyeceğimi, kitabı bu hale istemeden getirdiğimi nasıl anlatacağımı düşünürken, Aysel Öğretmenim sırtıma dokunmadan beni içeriye çekiverdi. Çalışma masasının başına oturtu.

Yanıma oturduğunda elinde bir tutkal kutusu vardı ve ben ilk kez bir kitabın nasıl tamir edilebileceğini o gün öğrendim. Ardından kendi kütüphanesinden çıkarttığı aynı kitabı masanın üzerine koyarak şunları söyledi: "Bak! Tamir ettiğimiz bu kitap artık senin. Okulun kütüphanesine ise bunu koyacağız ama, bir şartla; sen büyüdükçe kitaplığın da büyüsün."

Yıllar geçti aradan. Önce biz taşındık o sokaktan, sonradan da Aysel Öğretmenim. Uzun yıllar O'nu aradım, bir gün yeni adresini öğrenince soluğumu kapısında aldım. Benim boyum uzamış, O'nunki de kısalmıştı. Görür görmez tanımıştı beni. Oturduk, uzun uzun konuştuk. Çayı hiç sevmediğimi bile unutmamış, bana limonata hazırlamıştı. Bir ara tamir ettiğimiz kitabın, taşınmalarımızdan birinde kaybolduğunu ama, sözümü tuttuğumu, kitaplığımın da benimle birlikte büyüdüğünü söyledim. Güldü. O'nun kitapları azalmıştı ama, rafların birinden çektiği kitabı; "Eğer yenisini almadıysan bunu götür kütüphanene!" diyerek, Orhan Veli'nin Bütün Şiirleri'ni uzatmıştı...

Yıllar geçti yine aradan. Kütüphanemdeki ilk baskı Orhan Veli kitapları, yaptığı çevirileri, yazdığı ve çıkarttığı dergiler, O'nun hakkında yazılanlardan oluşan kitaplar, şiirlerinden bestelenen şarkıların yer aldığı plaklar oldukça büyük bir yer kaplıyor artık ama, kaybettiğim o kitabı deliler gibi özlüyorum. Dolaştığım sahaflarda karşıma çıkan her aynı baskı kitaba heyecanla el atıyor, sayfalarının tam olması karşısında da daha bir üzülüyorum. Sahaf sahibinin "kitabın sayfaları eksik değil, kontrol etmeniz gerekmez" demesi biraz da olsa güldürüyor beni. "Keşke eksik olsa!" diyorum, şaşkın şaşkın bakan sahafa... Ve bir gün o kitabı bulacağımdan emin olarak çıkıyorum o dükkandan da..

İLKÇAĞ OZANI

1914'de doğan, 15'de konuşan, şiir, yazı ve fikirleriyle günümüze kadar susmayan Orhan Veli, 19 Mayıs 1938'de Mehmet Ali Sel takma adıyla Gençlik dergisinde yayımlanan Sicilyalı Balıkçı şiirinde, 2038'de de okunacağını bildiğini vurguluyordu:

Yüz sene sonra bugünkü dünyadan

Bir tek insan kalmadığı gün,

Sicilya sahillerinde yaşayan balıkçı

Bir yaz sabahı ağlarını atarken denize

Her zamankinden daha geniş gökyüzüne bakıp

Benden bir mısra mırıldanacak şarkı halinde

Şiirin devamında, kendince karamsarlığa kapılsa da artık bizler biliyoruz ki sırf Sicilya'da değil, bütün dünyada okunacaktır Orhan Veli. (Örneğin seçme şiirleri New York'ta Murat Nemet Nejat'ın İngilizce'ye çevirisi 1996 yılında I, Orhan Veli adıyla; Talat Sait Halman'ın İngilizce'ye çevirdiği 111 şiir Multilingual Yayınları tarafından 1997 yılında Just For The Hell Of It '111 Poems By Orhan Veli Kanık' adıyla; Stockholm'de Lasse Söderberg'in İsveçce'ye çevirisi Ellerströms Yayınevi tarafından Jag lyssnar til Istanbul adıyla yayımlanmıştır.)

13 Nisan 1914 Pazartesi günü, sabahleyin, İstanbul'da, Beykoz'a bağlı Yalıköyü'nün İshak Ağa Yokuşu'nda, 9 no'lu evde doğar Orhan Veli. Babası Klarnetist Mehmet Veli, annesi Fatma Nigar'dır. İki kardeşi vardır, Adnan Veli ve Füruzan Yolyapan.

Bir yaşındayken kurbağa'dan korkmaya başlamıştır.

Çocukluğu Beykoz, Beşiktaş ve Cihangir'de geçer. Beşiktaş Akaretler Yokuşu'nda, şu an Beşiktaş Jimnastik Kulübü'nün bulunduğu Anafartalar İlkokulu'nun ana sınıfına gider. İlkokulu ise Galatasaray Lisesi'nde yatılı olarak okur. Tatil günlerinde kardeşi Adnan Veli ve arkadaşı Halim Şefik

ile top oynarlar. (Spora, özellikle futbola olan düşkünlüğünün bu iki okuldan kaynaklandığını uydurarak kimi volelere konu yaratabiliriz.)

Babasının 1924'de, Cumhurbaşkanlığı Bando Şefliği'ne tayini ile Galatasaray Lisesi'nin dördüncü sınıfından ayrılarak Ankara Gazi İlkokulu'na geçer. Ertesi sene de Ankara Erkek Lisesi'ne başlar.

Dokuz yaşında okumaya, on yaşında da yazmaya olan aşkının farkına varır. On üç yaşında tanıdığı Oktay Rifat ile on altı yaşında tanıdığı Melih Cevdet'i en iyi arkadaşları ilan eder. Birlikte sanat üzerine tartışıp, söyleşir; tiyatroda rol alır; şiirlerini birbirlerine okur; daha ileriki yıllarda bir kitap (Garip) ve bir dergi (Yaprak) çıkarırlarsa da lise yıllarında okul kooperatifinin parasıyla yayımladıkları Sesimiz adlı dergiden, günümüzde pek ses seda çıkmaz.

1933'de liseyi bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü'ne başlar.

Bu yıllarda futbol zevkinin yerini at yarışı alır.

Aşk hayatı gibi hareketli bir iş hayatı vardır.

İlk şiirleri Aralık 1936'da Varlık Dergisi'nde şu açıklamayla yayımlanır:

"Varlık'ın şiir kadrosu yeni ve kuvvetli genç imzalarla zenginleşmektedir. Aşağıda dört şiirini (Oaristys, Ebabil, Eldorado ve Düşüncelerimin Başucunda) okuyacağınız Orhan Veli, şimdiye kadar yazılarını neşretmemiş olmasına rağmen olgun bir sanat sahibidir. Gelecek sayımızda onun ve arkadaşları Oktay Rifat, Melih Cevdet, Mehmet Ali Sel'in şiirimize getirdikleri yeni havayı daha iyi belirtecektir."

Mehmet Ali Sel, Orhan Veli'nin takma adıdır. Oktay Rifat bu ad için "galiba yırtmaya kıyamadığı şiirlerini bu adla çıkarırdı" derken, Baki Süha Ediboğlu'nun bu konudaki sorusunu şöyle yanıtlar Orhan Veli: "O zamanlar çok şiir yayınlıyordum. Adımın her zaman görünmesi hem benim için hem de dergi için doğru değildi. Bir de şu var; Mehmet Ali Sel, benim bazı tecrübelerime alet olmuş bir isimdir."

Sabahattin Ali, Yaşar Nabi Nayır'a yazdığı bir mektuptaki en önemli konu, şairlerimizin şiirlerinin yayımlanmasına aracı olduğunu ama, artık bundan rahatsızlık duyduğudur. Ayrıca Sabahattin Ali, Mehmet Ali Sel'in Orhan Veli'nin takma adı olduğunu bilmez ve Melih Cevdet ile de henüz tanışmamıştır.

"Bizim şu genç şairlerin, yani Orhan Veli ile Oktay Rifat'ın başlarına gelene pek müteessir oldum. Zavallı çocukların genç yaşta cinnet getirecekleri hiç tahmin edilemezdi. Acaba onların şiirlerini yayınlamaya aracı olduğum için bu hazin sonuçtan ben de sorumlu muyum diye vicdanen ben de acı çekiyorum. Özellikle edebi cinnet, tutulanlarını sadece akraba ve tanıdık çevrelerinde değil, nispeten geniş ve daha acımasız bir kalabalık karşısında da gülünç ede geldiğinden acıma ve esef duygularım bu nispette şiddetli oluyor.Orhan Veli ile Oktay Rifat'ın arkadaşı bir de Mehmet Ali Sel var ki şahsen tanımıyorum. Yalnız sari olduğu anlaşılan bu yeni cinnete o da tutulmuş görünüyor. Tanıdıklarına, akraba, taallukatına geçmiş olsun. Sinir ve akıl doktoru Şükrü Hazım, bu konuda bir şeyler yayınladı mı? Etti ise çıktığı yeri lütfen bildir."

Orhan Veli domates, zeytin, soğanı yemez; sarmısak ve ciğerden nefret eder; sucukla pastırmaya bayılırdı. Her çeşit balığı, pilavla makarnanın salçalısını, sebzelerden enginarı, kuru fasulyeyi iştahla yerken, süt ve çiğ yumurtadan adeta kaçar ama, sütten yapılmış tatlılarla yumurtanın çok pişmişini severdi. İlk zamanlar tütünden nefret etse de kısa zamanda tiryakisi olur. Koyu çay, şekersiz kahve ve şarap içmeyi sever; Göksu Deresi'nin denize döküldüğü yerdeki kırmızı eve hayrandır. Yürümeyi çok sever, bazen Beyoğlu'ndan Sarıyer'e kadar yürüyerek, ıslık çalarak gittiği olurdu.

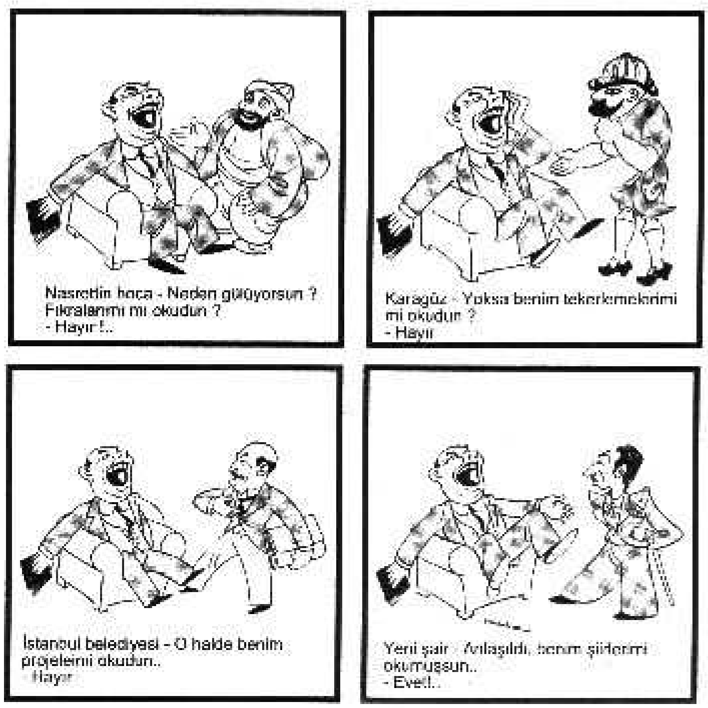
Şiirlerinin yanı sıra çevirileri, denemeleri ve öyküleri ile Orhan Veli'nin *Kanık*'sadığım hayatında bir gezinti yapacağız sizlerle..

Yüz sene sonra Sicilya sahillerinde, Sicilyalı bir balıkçı tarafından okunacağını bilen Orhan Veli'ye, Sabahattin Kudret Aksal bir soru sorar. Bir Şiir Üstüne Notlar şiirindeki soru şudur:

Bir ilkçağ ozanı şiirlerini okusun istemez misin?

BİR KOMİK ADAM

1936 yılında, dönemin "siyasi ve edebi mizah gazetesi" Karikatür'ün kırkıncı sayısında yayımlanır bu karikatür. Bir koltuğa kurulan kalantor beyefendimiz oldukça neşelidir. Sırasıyla Nasrettin Hoca, Karagöz ve İstanbul Belediyesi'nin sorularına "hayır" yanıtını verir. Geriye "Yeni Şair" kalmıştır bir tek. Kendinden emin bir şekilde konuşur O da: "Anlaşıldı, benim şiirlerimi okumuşsun..." Kalantor beyefendi yanıtlar: "Evet!..."

Dönemin önemli bir imzası vardır bu karikatürün altında: Ramiz...

Bu yeni şair ise Orhan Veli'den başkası olamaz. İşin komik yanı, Orhan Veli zaten komik bir insandır. Yeri geldiğinde bunu şiirlerine yansıtmaması da olanaksızdır.

Hafızası çok güçlüdür Orhan Veli'nin. Arkadaşlarının mektep numaralarını, telefon numaralarını, yolculuk - taşınma - eğlence gibi irili ufaklı olayların tarihleri unutmadığı şeyler arasındadır. Okuldayken yerbilimi kitabının birçok bölümünü ezbere bilirdi. Keyifli anlarında yanındakileri şaşırtıp güldürmek için iki yüz - üç yüz kadar baharat adını, elli - altmış kadar balık adını sayardı.

En çok sevdiği yemeğin balık olmasının yanı sıra, balıklar O'nun özel ilgi alanıydı. Şu konuşma bir yaz günü Sabahattin Eyuboğlu'nun motorunda Sait Faik'le Orhan Veli'nin arasında geçer:

O. Veli - Balıkların yüreği var mıdır?

S. Faik - Olmaz olur mu be?

O. Veli - Yoktur işte.

S. Faik - Yüreksiz yaşanır mı?

O. Veli - Bizim bildiğimiz manada değil onların kalbi.

Sait Faik, biraz önce tuttukları balıklardan, motorun döşemesine bulaşan kanı göstererek sorar:

S. Faik - Bu kan nereden çıkar öyleyse?

O. Veli - Sen lakırdıdan anlamazsın.

Birkaç gün sonra Hachette Kitabevi'nde bir ansiklopedinin balıklar hakkındaki bölümünü inceleyen Sait Faik şaşırır. Daha ilk satırda balıkların kan dolaşım sisteminin insanlardaki gibi olmadığını, yalnızca atardamarların ya da toplardamarların girip çıktığı iki hücreli bir kalpleri olduğunu öğrenir.

1 Aralık 1951 tarihli Yeditepe dergisindeki yazısına şöyle devam eder Sait Faik:

"O, boğazın akıntılarını, balıkların yüreğini, ağların boyasını, yellerin koyu balıkçı ağızıyla isimlerini, neleri bilmiyor yahu?..."

Ve tüm bu bilgisini ukalalık için değil, çevresindekileri eğlendirmek için kullanırdı Orhan Veli...

Yine bir gün Pera Palas'ın arka tarafındaki Haliç'e bakan kanepelerde Sait Faik'le birlikte otururlarken, bir çingene kız yanlarına yaklaşır ve "Çakır, falına bakayım mı?" diye sorar. Sait Faik istemediğini söyleyince "Ya senin mektepli" der Orhan Veli'ye. Cebinde on kuruş bulunmayan Orhan Veli, Sait Faik'e "tosla on kuruş" dedikten sonra çingene kıza döner: "ama sen bakmayacaksın fala, ben senin falına bakacağım." Ve öyle bir fal bakar çingene kızına ki, kızın ağzı bir karış açık kalır.

Şiirini tanımasına rağmen, kendisini tanımayan, eleştirmen Nurullah Ataç'a sorulduğunda; Ataç bıyık altından gülümseyerek: "Hakkını inkar etmeyelim, iyi şairdir" der. Bunu duyan Orhan Veli, şu yanıtı verir: "Hakkını inkar etmeyelim, şiirden anlayan adamdır."

Aradan zaman geçer, tanışırlar ve konuşmaları hep bu şekilde eğlenceli olur. İşte bu Orhan - Ataç maçlarından birini şöyle anlatır Bedri Rahmi Eyuboğlu:

"Nurullah Ataç mütemadiyen Orhan'a takılıyor, bir gün şöyle diyor: 'İlahi Orhan Veli'... Senin şiirlerin için yazdığım makaleleri bir çokları ciddiye almışlar. Bunları sırf alay etmek için yazdığımı anlamamışlar...'

Orhan Veli kıs kıs gülerek, bir Nasrettin Hoca edasıyla: 'İşin tuhafı şu ki, ben de şiirlerimi tamamıyla şaka diye yazıp neşretmiştim. Bazıları ciddiye aldılar!'

Rivayete nazaran o gün bu gün Nurullah Ataç - Orhan Veli dostluğu iflah olmazmış."

Kendisiyle bu kadar dalga geçen şairi, şiir okurken görenler de gülümsemeden edemezdi.

Orhan Veli'nin öldüğünü duyduğunda, aklına:

Bir akşam uyudu;

Uyanmayıverdi.

Aldılar, götürdüler.

Yıkandı, namazı kılındı, gömüldü.

Duyarlarsa öldüğünü alacaklılar

Haklarını helal ederler elbet.

Alacağına gelince...

Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.

mısraları gelen ve gülümsemekten kendini alamayan Ayşe Nur, bu gülümsemelerin nedenini şöyle anlatıyor:

"Çünkü bu şiirlerde karşımıza taptaze bir insan, acısını da sevincini de aynı samimiyetle açığa vuran bir 'çocuk insan' çıkıyor. Bu insan alelade dili ile bize o kadar yakın geliyor ki, biz O'nun insanca sözünü dinlerken, içimiz ferahlıyor, günlük krizimizden temizleniyoruz adeta. Biz de insanlaşıyoruz.

Sanatın insanları ferahlatmak, eğlendirmek gayesini güttüğünü unutmuştuk bizler. Sanatımızda, edebiyatımızda bir resmiyet vardı. İnsanüstü bir hüviyet taşıyan sanatkarın ve eserinin önünde anlamamak korkusu ile rahatsızlık duyardık. Gergin bir çekingenlik içinde kendimizi duygularımıza koyuvermezdik. Orhan Veli ile arkadaşları bizi şiirle haşır neşir ederek, çekinmekten kurtardılar. Şiir de böylece öz fonksiyonunu buluverdi. Dalgacı Mahmud'un derin manalı rolünü şimdi anlıyoruz:

Gökyüzünü boyarım her sabah,

Hepiniz uykudayken.

Uyanır bakarsınız ki mavi.

Orhan Veli'nin şiirlerini okurken gülüşümüz işte bu sebeplerdendir sanırım."

Kadından şair olmaz diyenlerin yanı sıra, kadından bir şey olmaz diyenler vardır. Ayşe Nur'dan alıntı yapınca aklıma geldi. 1950 yılında Hakka Doğru adlı bir derginin yayımladığı Rüya Tabirnamesi'ni okuyan Orhan Veli'nin (1 Nisan 1950, şaka gününde) yazdıkları, hem bu konuda bir cevaptır hem de bu komik adamın komikliğinin bir belgesi:

"Eser, aslında, Muhiyiddin-i Arabi hazretlerininmiş: Muharrem Zeki adında bir zat yeniden yazmış. Bir bilim eseri gibi başlıyor. Rüyalar birkaç bölüme ayrılırmış. Gerçek rüyalar, yalan, yalancı, aldatıcı rüyalar, efdal rüyalar gibi. Gerçek rüyalar da üçe ayrılırmış: Tebşir, tahrir, ilham rüyaları... İnsan şaşırıyor birdenbire. Doğru dürüst, ağır başlı bir kitap okuyacağını sanıyor. Gel gelelim, ikinci sayfada iş değişiyor. Sapıtıveriyor yazar. Diyor ki: 'Fakir adamın rüyasına tabir olunmaz. Çünkü, o daima günlük nafakasını düşünür.' Bütün dinler, insanlara, oldukça eşit bir yaşayış sağlamaya çalışmışlar. Bunun için de, herkesten önce, fakir fukarayı korumak gerektiğine inanmışlar. Böyle iken, nasıl oluyor da, bir din dergisinin çıkardığı bir kitap fakir fukarayı adam yerine koymuyor? Doğrusu, pek akıl erdiremedim. Yazar, gene o sayfada, deminki cümleden birkaç satır aşağıda şöyle diyor: 'Rüya gören kimse, bunu düşmana, cahile, kadına ve maskaraya söylememelidir.' Demek ki kadın kısmı, düşmanla, cahille, maskarayla bir tutuluyor. Ne insanlık, ne insanlık!... Aynı kitabın başka bir yerinde şöyle bir söz var: 'Vücudunda mevcut uzuvlarından fazla şey gören kişi zengin olur.' İnsanın içinden, cümlemize, üçer kulak, dörder burun, beşer bacak vermesi için Tanrıya yalvarmak geliyor. Başka bir cümle: 'Kabak ağacı gören kişi doktorluğu öğrenir ve hasta olmaz.' Kabak ağacı olur mu olmaz mı diye düşünmüyoruz bile. Demek ki, diyoruz, tıp fakültelerinin pabucu dama atıldı. Öyle ya, bir kabak ağacı gör rüyada; tamam. Ne lüzum var okullarda çürümeye? Hemen as kapına levhayı, 'Birinci sınıf operatör' diye. Kitapta bu biçim örnekler tümen tümen. Ama ne lüzum var hepsini sıralamaya? Merak eden alır, okur. Okur ya, kitabın sonundaki bir 'Seğirname'ye de ilişmeden edemeyeceğim. Bu bölümde yazar, türlü uzuvların seğirmelerine türlü manalar vermiş.

Mesela bir yerde şöyle demiş: 'Tenasül aleti seğriyen kimse, izzet ve hürmet bulur; sevdiği adamla buluşur. Hayanın iki tarafının seğirmesi darlığa düşmeye alamettir. Hayasının sağ yanı seğriyen insan sevinir. Hayasının sol yanı seğriyen insan da sevinir amma daha evvel biraz mihnet çeker. Dübürünün sağ yanı seğriyen aziz olur; sol yanı seğriyen rahat bulur.' Bu kadar rahat konuştuklarına göre, bu zatların sol yanı seğriyor demektir. Namusla edep arasında pek de fark gözetmeyen, bu arada da, hepimizi edepli olmaya davet eden bu din sözcülerinin bu türlü işlerini -ne yazık ki- pek ciddiye alamıyoruz. Bunun böyle olacağını kendileri de sezmişler herhalde; bir açık kapı bırakmış olmak için, kitaplarını Şaka Basımevi'nde bastırmışlar."

Sabahattin Eyuboğlu ise, Şiirin Garip Kişisi diye adlandırdığı Orhan Veli'yi şöyle tarif eder:

"Sahte ciddiliğe öyle candan düşmandı ki, sahte ciddiliğe inat, en ciddi işlerini şakadanmış gibi yapardı. Yüzünden ve şiirden gülümsemeyi eksik etmezdi. Dünyayı, insanları, türküleri ölesiye sevdiği anlarda bile sever görünmezdi. Sevdiğini sevmeye kimseyi zorlamaz, hele kendi derdini kimseye dert etmezdi. Alır başını giderdi sıkılınca, tadına doyurmadan. Dünyadan gidişi de öyle oldu."

Ankara'da bir gece, belediye çukuruna düşen ve dört gün sonra da İstanbul'da beyin kanamasından ölen Orhan Veli'nin komedyenliği bütün dünyaca bilinmektedir. Bunu nereden mi çıkarıyorum? Oyuncu ve yönetmen Mel Brooks şunu söyler:

"Parmağımı kestiğimde bu bir trajedidir. Açık bir lağım çukuruna düşüp öldüğümde bu bir komedidir."

PATATES'İN ORHAN VELİ'Sİ

"<<Huu! Huu! Patates Surat!>> diye mırıldandı Arha, otların arasındaki rüzgar kadar hafif alaya bir fısıltıyla" Ursula K. Leguin'in Atuan Mezarları adlı kitabının yirmi altıncı sayfasında okuduğum bu cümle beni, 1910'lu yılların Göztepe'deki Taş Mektep İlkokulu'na götürdü. Sarı ve toparlak suratından dolayı arkadaşlarının 'patates' diye lakap taktığı çocuk canlandı gözlerimde. Kısa süre sonra büyük bir şair olan bu çocuk, elli yıl sonra, 31 Mayıs 1962'de yazdığı şu mısralarda bakın kendini neye benzetiyor:

Fasulya gibi yaşıyorum son zamanlarda

kuru fasulya gibi

kuru fasulyanın pilakisi yapılır

benden o da yapılmaz.

Bir başka gün, Ayşe Kulin'in Adı: Aylin romanını okurken, iki yüz on birinci sayfadaki şu cümlelere takılıyorum: "Rahibe Nancy, bu Rus isimli kadını, hep Rus suratlı düşündü nedense. New York'a çıraklık eğitimine yollandığında, hastabakıcılık yaptığı üç yıl boyunca göçmenlerle çalıştı durdu. Rusların patates burunlu fizyolojilerini 'R' harfine ağırlık veren kaba aksanlarını yakından tanıyor."

Ömrünün son yıllarını Rusya'da geçiren şairimiz, çocukluğunda patatese benzetilmekten mi esinlenmiştir, yoksa Ayşe Kulin'in benzetmesini onaylamak için mi kendisini çevresindekilere benzetmiştir bilinmez ama, 1956 yılının haziran ayında, Peredelkino'da Yazar Evleri Sitesi'nde bulunan evinde; Bulgaristan'dan gelen dostu Fahri Erdinç'e şunları söylemiştir: "Size bir şey söyleyeyim mi, artık beni karikatürize etmek çok kolay: Bir patates al eline; yukarıdan iki kürdan batır, iki de aşşağıdan, tamam!"

Kendisiyle böylesine dalga geçen şairimiz Nazım Hikmet'tir. Kim bilir ömrü boyunca başka hangi lakaplar takılmıştır O'na, bilinmez. Tıpkı zaman zaman arkadaşlarının 'Ofran' diye çağırdığı Orhan Veli'nin lakaplarını bilmediğimiz gibi.

Bilinenlerden biri, Nurullah Ataç'ın taktığı lakaptır. Bunu da Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun 1.12.1951'de Yeditepe'deki Hatıralar isimli yazısından öğreniyoruz: "Ataç Orhan'a hiçbir zaman

tutmayan bir sürü isimler arar dururdu. Bunlardan bir tanesi üzerinde çok ısrar etti; ama yine olmadı: Şakuli Solucan! Orhan Veli de kendini korumak için Nurullah Ataç yerine sadece Nuri Bey diyordu."

Lakapların dışında bir de takma isimler vardır. Mehmet Ali Sel, Orhan Veli'nin takma ismidir. Oktay Rifat, "galiba atmaya kıyamadığı şiirlerini bu isimle yayımlardı" der. Bir de Orhan Selim vardır. O da Nazım Hikmet'in 1934'te başladığı Akşam Gazetesi'ndeki yazılarında kullandığı takma isimdir. Her ne kadar, o yıllarda Orhan Veli'nin ismi pek duyulmadıysa da Nazım Hikmet'in bir kelime oyunu yapmak istediğini 'uydurmamız' yerinde olur:

ORHAN SELİM

ORHAN SELİ'M

ORHAN VELİ'M

"Orhan Veli ve Nazım Hikmet kavgalıdırlar, hatta birbirlerini hiç sevmezler." Bu tip lafları ilk kim ve neden ortaya attı, bilmiyorum. Bunlara gülüp geçmek gerekir ama, biz yine de yanıtlayalım...

İlk zamanlarda, şiir anlayışları açısından birbirlerine taş atarlar. Örneğin Nazım Hikmet, cezaevinden Memet Fuat'a yazdığı mektuplarda: "Mithat Cemal ne kadar şekil perestse, Orhan Veli de o kadar şekil perest, ikisi de yobaz" dediği gibi O'nu içerik yönünden de eleştirir: "Orhan Veli'yle A. Kadir dil bakımından birbirlerine yakındırlar ve soldadırlar, lakin muhteva bakımından Orhan Veli merkezin sağına geçmiştir. En sağda değilse de sağdadır." Orhan Veli'nin ilk şiirlerinde de bu görünür zaten.

Ama zamanla Nazım Hikmet'in fikirleri değişir. Ve Orhan Veli'nin şiirini benimser. Hatta benzer şiirler kaleme alır. Orhan Veli'nin Nisan 1940'ta yayımladığı Kızılcık adlı şiirinde, kızıl saçları nedeniyle Nazım'dan bahsettiği söylentiler arasındadır:

İlk yemişini bu sene verdi,

Kızılcık,

Üç tane;

Bir daha seneye beş tane verir;

Ömür çok,

Bekleriz;

Ne çıkar?

İlahi kızılcık!

Oktay Akbal ise bu şiirin, Mümtaz Zeki'nin bir şiiriyle yakınlığı olduğunu söyler; Mümtaz Zeki'nin şiirinin yazılış tarihinin daha eski olduğu notunu düşerek:

Küstü de bize

Bu yıl meyve vermedi elma ağacı

Halbuki bir yemiş ağacı

Hodkam olmamalı

Düşünmeli aşeren hamileyi

Çoluğu çocuğu

Gelecek yıl pıtrak olur inşallah

Orhan Veli'nin Nazım Hikmet'i sevmediğini iddia edenler, "Kuyruklu Şiir ve Cevap Nazım'a yazılmıştır" derler.

KUYRUKLU ŞİİR

Uyuşamayız yollarımız ayrı;

Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi;

Senin yiyeceğin, kalaylı kapta;

Benimki aslan ağzında;

Sen aşk rüyaları görürsün, ben kemik.

Ama seninki de kolay değil, kardeşim;

Kolay değil hani,

Böyle kuyruk sallamak Tanrının günü.

CEVAP

Açlıktan bahsediyorsun;

Demek ki sen komünistsin.

Demek bütün binaları yakan sensin.

İstanbul'dakileri sen,

Ankara'dakileri sen...

Sen ne domuzsun, sen!

Şiirdeki ciğercinin kedisinin Nazım Hikmet olduğunu söyleyenler, Orhan Veli'nin ciğerden nefret ettiği gibi, Nazım Hikmet'ten de nefret ettiğini iddia ederler. Sokak kedisinin Nazım Hikmet olduğunu iddia edenler ise O'nun komünist olmasıyla dalga geçildiğini...

Bunların doğru olamayacağının en basit ispatı, şiirlerin yayımlanma tarihleridir. Kuyruklu Şiir 15.12.1949, Cevap ise 15.1.1950'de Yaprak Dergisi'nde yayımlanır.

Siz olsanız sevmediğiniz birisine böyle şiirler yazdıktan sonra, O'nun için açlık grevi yapar mıydınız?

Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet, Nazım Hikmet'in hapisten kurtarılması için açlık grevi yapmış ve bu yolda yazılar yayımlamışlardır. Tüm bu eylemler Kudret ve Ulus gazetelerince "Vatan hainliği ve Moskova uşaklığı" olarak yorumlanmıştır. Bu tepkilere karşılık açlık grevini ikinci gün bitirip Yaprak Dergisi'nin 15.5.1950 tarihli sayısında şu yanıtı verirler: "Bir şairin öldürülmesine şair gönlümüz razı olmadığı için, sırf onu kurtarmayı istediğimizi belirtmek için iki gün aç durduk. Niyetimiz kimseyi tehdit değildi, sadece şairlik borcumuzu ödemekti. Bununla beraber fırsat düşkünü yazar bu hareketimize siyasi bir mana vermeye kalkıştı. Bizi, yabancı ülkelerde memleketimiz aleyhinde yapılan menfi propagandalara alet olmakla suçlandıranlar çıktı."

İşte bu suçlayanlardan birisi de Kudret gazetesidir. 11 Mayıs tarihli gazete şu başlığı atar: "Üç sosyalist şair açlık grevi yapacakmış!" Siz gelin bir de bu başlığa karşılık Orhan Veli'nin yazdıklarını okuyun:

"Yurdumuzda sosyalist kelimesiyle komünist kelimesi arasındaki fark pek anlaşılamadığı, komünist kelimesi de çok kere vatan haini anlamına geldiği için bu başlığı ilkin curnalcılık saydık. Ama sonra, biraz düşündük; ilk korkumuzun boşuna olduğunu anladık. Çünkü bundan beş on gün evvel eski Devlet Başkanı Cemil Sait Barlas Halk Partisi'nin bir Sosyalist Partisi olduğunu söylemişti. Söylemişti de, Demokratlar buna şiddetle karşılık vermişler, 'Siz sosyalist değilsiniz, asıl sosyalist biziz,' demişlerdi. Partilerimizin arasında bile kolay kolay paylaşılamayan bu sıfatı bize layık gördüğü için Kudret gazetesine teşekkür etmek istiyorum."

Açlık grevini tamamlamasalar da, Nazım Hikmet'e destek veren yazılar yazmaktan geri kalmazlar çünkü, bilirler aksinin ülkeleri için bir gerilik olduğunu. İşte Orhan Veli'nin 1 Mart 1950 tarihli Yaprak'ta yazdıkları:

"Bugün Avrupa'da tanınan bir tek şairimiz var: Nazım Hikmet. O da bize rağmen tanınıyor. Biz, 'Aman kimse duymasın!' diyoruz. Ama faydası yok; duymuşlar. Nazım Hikmet'i bize, onlar kabul ettirmeye çalışıyorlar. Adını, lehimize değil, aleyhimize kullanıyorlar. Bizi, büyük şairler yetiştiren bir millet olarak değil, büyük şairleri hapislerde süründüren bir millet olarak tanıtıyorlar."

Evet Orhan Veli ile Nazım Hikmet şiirleriyle çok atışmışlardır ama, bu atışma birbirini seven, daha da önemlisi birbirine saygı duyan iki insan arasındadır. Örneğin Orhan Veli, Hürriyete Doğru şiirinde;

Görmüyor musun, her yanda hürriyet;

Yelken ol, kürek ol, dümen ol, balık ol, su ol;

Git gidebildiğin yere.

derken, Nazım Hikmet 10 yıl sonra, 15 Eylül 1958 tarihinde O'na 'Oğlum' diye seslenir:

Denizin üstünde ala bulut

yüzünde gümüş gemi

içinde sarı balık

dibinde mavi yosun

kıyıda çıplak bir adam

durmuş düşünür.

Bulut mu olsam,

gemi mi yoksa,

balık mı olsam,

yosun mu yoksa?..

Ne o, ne o, ne o.

Deniz olunmalı, oğlum,

Bulutuyla, gemisiyle, balığıyla, yosunuyla.

1955 yılında Budapeşte'deki Kent Radyo'sunda bir konuşma yapan Nazım Hikmet, çok seyahat ettiğini söyler. Bunun üzerine şaire sorarlar: "Acaba bu sık seyahatleriniz sırasında yanınızda bulundurduğunuz kitaplar nelerdir?"

Nazım'ın yanıtı çok açıktır: "Şimdi size söyleyeyim. Mesela benim bavulumda neler var. Bir defa tabii Orhan Veli var. Öyle sanıyorum ki Orhan Veli bizim en güzel şairlerimizden biri. Çok genç öldü, yazık oldu ama, ölümsüz."

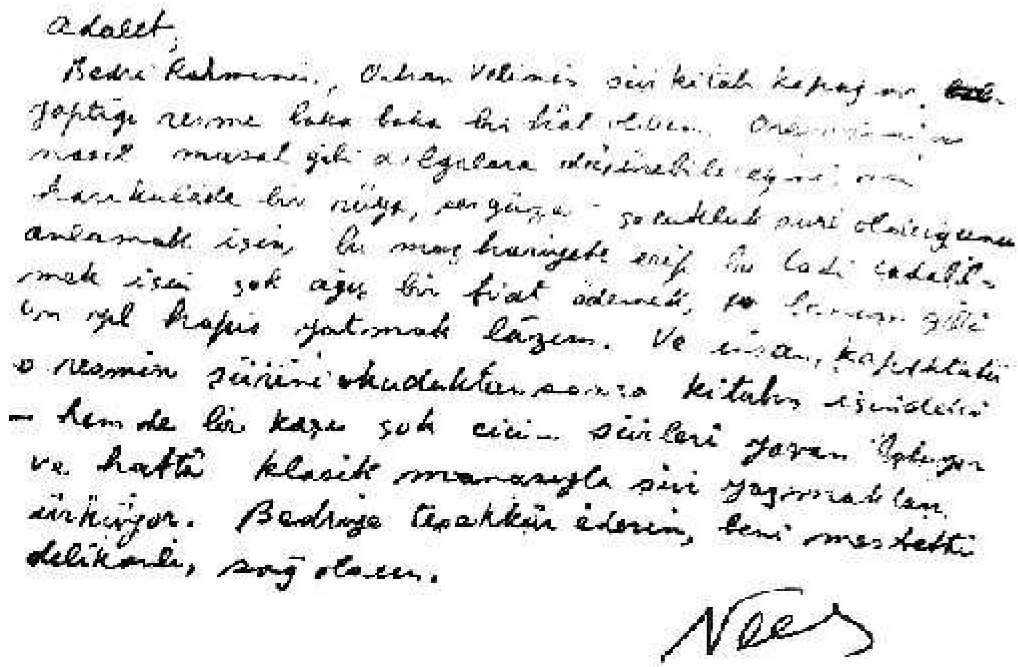
Konuşma ilerleyince Nazım'dan birkaç Orhan Veli şiiri okumasını isterler. İlk olarak 'çok sevdiğini' vurguladığı Sere Serpe'yi okur. Şiiri bitince şu yorumu yapar: "Ne güzel Türkçe, sonra nasıl İstanbul, nasıl İstanbul kızı..."

Sonra Delikli Şiir, Vatan İçin ve Cevap'ı okur. Son olarak "bir tane daha okuyayım. Doyum olmuyor ki..." der ve Gelirli Şiir'i okur.

Bursa Hapishanesi'ndeyken kendisine gönderilen kitaplardan birine hayran olur Nazım. Kapağındaki resmi Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun yaptığı kitaba "mübalağasız bir saat, tıpkı, bir şarkı dinler, bir yazı okur gibi, hatta daha başka türlü dalıp" gider. Öyle hayran olmuştur ki "sakın kaybetme" notuyla

birlikte kitabı oğlu Memet'e gönderir. Aradan zaman geçince kitabı yeniden görme isteği basar Nazım'ı. Ve Bir Şiir Kitabının Kapak Resmi adlı şiirini yazar.

Kapak resminde Bedri Rahmi tüm hünerini şakıttıysa da Yenisi adlı bu kitabın şairi Orhan Veli de şiirlerinde bir o kadar başarılıdır.

Adalet,
Bedri Rahmi'nin, Orhan Veli'nin şiir kitabı kapağına yaptığı resme baka baka hiç [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gibi dalgalara [illegible] [illegible] karanlıkta bir rüya, [illegible] - çocukluk şiiri olduğunu anlamak için, bir [illegible] hürriyete [illegible] bu [illegible] [illegible] mak için çok ağır bir fiat ödemek, [illegible] [illegible] gibi [illegible] yıl hapis yatmak lazım. Ve insan, kapaktaki o resmin şiirini okuduktan sonra kitabın içindekileri — hem de bir kaçı çok cici — şiirleri yazan [illegible] ve hatta klasik manasıyla şiir yazamadıkları [illegible] ürküyor. Bedri'ye teşekkür ederim, beni mest etti delikanlı, sağ olsun.
Nâzım

Orhan Veli öldüğü zaman hala Bursa Hapishanesi'nde yatmakta olan Nazım Hikmet'in üzüntüsü bir kat artmıştır. Bu üzüntü içindeyken, 1.12.1949 tarihli Yaprak Dergisi'nde okuduğu Orhan Veli'nin Dalga isimli şiirini anımsar:

Öyle bir yerde olmalıyım.

Öyle bir yerde olmalıyım ki,

Ne karpuz kabuğu gibi,

Ne ışık, ne sis, ne buğu gibi...

İnsan gibi.

Yatar Bursa Kalesinde'nin son şiiri Bir Hazin Hürriyet'in Nazım'ın Bursa'da yazdığı son şiir olduğunu iddia edebiliriz ama, bu şiirde isim vermeden andığı kişi kesinlikle Orhan Veli'dir:

Bir alet, bir sayı, bir vesile gibi değil.

İnsan gibi yaşamalıyız dersin,

Büyük hürriyetinle basarlar kelepçeyi,

Yakalanmak, hapse girmek, hatta asılmak hürriyetinle hürsün!

Gittiği yerlerde Orhan Veli'yi tanıtmaya çalışan Nazım Hikmet, 1958 yılında yazdığı Slavya Kahvesi'nde Şair Dostum Tavfer'le Yarenlik şiirinde de konuk eder, sevdiği bu şairi:

Hele sabahları, hele baharda,

Pırağ şehri yaldızlı bir dumandır

ve kızıl, kocaman bir elma gibi

Nezval geçer taze çıkmış kabrinden

Paramparça yüreği de elinde

ve Orhan Veli'yle karşılaşırlar

Urumelihisarı'ndan gelir o

ve telli kavağa benzer Orhan'ım

yüreciği delik deşik onun da.

16 Ağustos 1959 tarihli Dörtlük şiirinde de üç kişiden bahseder Nazım.

Yeryüzüne tohum gibi saçmışım ölülerimi,

kimi Odesa'da yatar, kimi İstanbul'da, Pırağ'da kimi.

En sevdiğim memleket yeryüzüdür.

Sıram gelince yeryüzüyle örtün üzerimi.

Odesa'da yatan kişi, ikinci eşi Lena Yurçenko'dur. Diğer iki kişinin kim olduklarını bir önceki şiire bakarak söyleyebiliriz ki; Nezval ve Orhan Veli...

HER BAHAR BİRAZ DAHA AŞIK

Nerededir ölmüş aşkların mezarı?

Süreyya Berfe, Şiir Çalışmaları'nda böyle soruyor. Önemli bir soru bu. Çünkü, sık sık aşık olanların da sıkı aşık olanların da gereksinimleri vardır böylesi mezarlara.

Genelde aşıklardan biri, bir anda belirler aşkın mezarlığını. Kimi zaman bir çöplüktür, çantanın atıldığı; kimi zaman bir eskicidir, hatıraların satıldığı. Kağıtlara gömer kimi aşkını anlatarak; yastıklara gömer kimi de göz yaşlarıyla ıslatarak. Öfkelenir aşıklardan biri, aşkını sokağa gömer, ayrıldıkları yere; kimi ise telefon kablolarındaki sessizliğe. Semte, şehre ya da ülkeye gömenler başka yere göç ederken; dünyaya gömüp, başka yaşamlara göç etmeyi tercih eder kimisi de... Son oturulan masa, son öpücük, son tokalaşma ya da son bakışlar...

Tüm bu tatsızlıkları bir kenara bırakalım, aşka bakalım. Ne güzel şeydir aşk ki tüm faturalarına katlanmaya değer. Aşk uğruna 'Bir Şehri Bırakmak' bile gerekebilir. Çok sevdiğiniz, doğduğunuz, büyüdüğünüz, hatıralarınızın, sevdiklerinizin, ölmüşlerinizin bulunduğu, işinizin, gücünüzün, ekmek paranızın şehri. Bu şehir Orhan Veli için İstanbul'dur ve Bir Şehri Bırakmak şiirini şöyle bitirir:

Fakat bütün bunlara mukabil

Yine budur başka bir şehirdeki

Bir kadın yüzünden

Bıraktığım şehir.

Orhan Veli için bu kadar önemli olan kadın kimdir? Bu soru genelde yanıtlanamıyor. Sırf bu şiirde değil, Ben Orhan Veli'de de bir aşkını gizliyor:

Yayan dolaşırım,

Mütenekkiren seyahat ederim.

Oktay Rifat'la Melih Cevdet'tir

En yakın arkadaşlarım.

Bir de sevgilim vardır, pek muteber;

İsmini söyleyemem,

Edebiyat tarihçisi bulsun.

Aralık 1937'de Ankara'da bulunan Orhan Veli, dostlarına pek çok mektup yazar. Bunlardan üçünü Oktay'a Mektuplar adıyla, 15 Ocak 1938 tarihli Varlık Dergisi'nde yayımlar. '12.12.37, Ankara Saat 14.30' notuyla ikinci şiir, 'en yakın iki arkadaşı' burada da bir araya getirir.

Şu anda dışarda yağmur yağıyor

Ve bulutlar geçiyor aynadan

Ve bugünlerde Melih'le ben

Aynı kızı seviyoruz.

Arkadaşı Muvaffak Sami Onat'a gönderdiği bir mektupta hayatını anlatan Orhan Veli, aşklarından da söz açar: "1914'te doğdum. 1 yaşında kurbağadan korktum. 2 yaşımda gurbete çıktım. Yedisinde mektebe başladım. 9 yaşımda okumaya, 10 yaşımda yazmaya merak saldım. 13'te Oktay Rifat'ı, 16'da Melih Cevdet'i tanıdım. 17 yaşında bara gittim. 18'de rakıya başladım. 19'dan sonra avarelik devrim başlar. 20 yaşından sonra da para kazanmasını ve sefalet çekmesini öğrendim. 25'te başımdan bir otomobil kazası geçti. Çok aşık oldum, hiç evlenmedim. Şimdi askerim."

Kardeşi Adnan Veli ise O'nun aşkları konusunda şunları yazar:

"Orhan'ın ilk aşkı, (eğer buna aşk demek caizse) on iki yaşında başlar. Beykoz'daki komşularının on yaşındaki kızı Fetanet'i sevmişti. Bu uzun sürmedi. Orhan bir müddet sonra yine Beykoz'da, 'Pembeliler' adını verdiği üç kız kardeşin en küçüğü olan 'Fetanet'e tutuldu. Lisede iken Ankara'da 'Cazibe' adında bir başka kızı sevdi. O'nun 1935 yılından sonraki maceraları ve aşkları hakkında burada isim saymaya hakkım yok. Çünkü sevdiği insanların çoğu bugün yuva kurmuştur."

Oktay Akbal da O'nun aşklarını es geçmez, anılarında:

"Gene unutulmaz anılardan biri, bir Boğaz gezintisi... Sait Faik, Orhan Veli, bir de ben... Necati Cumalı da gelecekti, ama vapuru kaçırmıştı. Ufacık bir vapurdaydık. Kenardaki sıralara oturmuştuk.

Önü sıra geçtiğimiz Anadolu kıyılarını, iskelelerini, insanlarını seyrediyorduk. Yıl 1947. Orhan da, Sait de keyifliydiler o gün Bahar henüz gelmemişti, kışın içinde yazdan bir gündü. Beykoz'a varıp, karnımızı doyurduktan sonra köyü gezip dolaşmıştık. Her yeri, hemen hemen her kişiyi tanıyordu Orhan. Bütün satıcılarla, balıkçılarla, kayıkçılarla ahbaptı. Bunlardan biri bizi sandalı ile Yeniköy'e atmıştı. İstinye iskelesindeki gazinoda rakı içişimiz, dedikodular, takılmalar, bilmem neler... Vapurda dönerken Orhan Veli, o sıralarda ilgilendiği bir kadından bahsetmişti gülerek. Hatırımda bunlar kalmış. Kadın, Orhan Veli ile tanışınca derhal ona aşırı bir ilgi göstermiş... Nedense kadınlarla olan serüvenlerini anlatmayı severdi. Bir gece yarısı da Orhan Veli ile Unkapanı Köprüsü'nden Fatih'e kadar yürümüştük. Çakırkeyifti, ben de öyle. Bir resim sergisinde ahbap olduğu bir kadınla geçirmekte olduğu serüveni anlattı durdu. Sevinçli ve alaylı."

Güzel kadınları severim,

İşçi kadınları da severim;

Güzel işçi kadınları

Daha çok severim.

Quantitatif şiirinde hiç isim vermeyen Orhan Veli, Dedikodu şiirinde, birlikte olduğu iddia edilen (!) kadınları, isimlerini sayarak yalanlar:

Kim söylemiş beni

Süheyla'ya vurulmuşum diye?

Kim görmüş, ama kim,

Eleni'yi öptüğümü,

Yüksekkaldırımda, güpegündüz?

Melahati almışım da sonra

Alemdara gitmişim, öyle mi.

Onu sonra anlatırım, fakat

Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?

Güya bir de Galata'ya dadanmışız;

Kafaları çekip çekip

Orada alıyormuşuz soluğu;

Geç bunları anam babam, geç;

Geç bunları bir kalem;

Bilirim ben yaptığımı.

Ya o Mualla'yı sandala atıp

***Ruhumda hicranın*'ı söyletme hikayesi?**

6

Mualla ismine Mehmed Kemal'in anılarında da rastlarız:

"İstanbul'a gittiğimde Orhan'ı aradım. Ressam Arad (Agop Arad) vefalı dostu idi, ona sordum. 'Karaköy'de bir meyhane var, adı: Çat Çat. Orda bulunur' Tarif üzerine Çat Çat'ı buldum Asıl adı Çat Çat değil, Orhan koymuş bu adı. Yıkıldı. Karaköy Balık Pazarı'nda, Unkapanı'na yakın bir yerde, küçük bir balıkçı meyhanesi. Mualla Abla diye bir kadın işletiyor. Orhan, kadına 'Mualla Abla' dediği için olacak, herkes 'Mualla Abla' diyor. Kadının davranışlarından Orhan'a önem verdiği belli. Hatta biraz da aşık. Belki bu ablalık ağabeylik, gizli aşkı müşterilere çaktırmamak için icat edilmiş. Vakit öğleye yakındı. Baktım bir köşede şarap içiyor. Kadın mangalın üstünde tava, balık kızartıyor. Sıcak sıcak Orhan'ın önüne koyuyor. Orhan da, Mualla Abla da yoksul yaşantılarından memnunlar. Beni görünce, oturduğu yerden davrandı: 'Vay Reis!.. Hoş gelmişsin...' dedi. Boynuma sarıldı. Ben de O'nun. Hemen kaynaştık. Benim taşralı kılığım Mualla Abla'ya hiç aykırı gelmemiş olacak ki, bir balık Orhan'a bir balık bana atıyordu. Biz de şaraptan yudumlayarak bunları afiyetle yiyorduk. İstanbul sosyetesi, sosyalizme de küçük meyhanelere de henüz meraklı değildi."

Bir de kambur sevgilisi dolaşır dillerden dillere. Ressam Avni Arbaş, yaptığımız bir sohbet sırasında Orhan'ın Üsküdar'daki bir kambur kızı sevdiğini söyler. Doğru mudur? Pek az bilinse de Orhan Veli küçük küçük öyküler de yazardı. İşte bunlardan birisi: Öğleden Sonra'dır. Sıcak bir kış gününü anlatır Orhan Veli bu öyküde. Üsküdar sahilinde dört şeker sandığından yapılmış bir balıkçı tezgahının

başındadır arkadaşlarıyla. Bu 'lokantanın' sahibinin bir de yardımcısı vardır: Kambur bir kız. Balıkçının kızı olduğunu öğrenir daha sonradan. Kılığını, kıyafetini, güler yüzünü anlatır. O'nu anlatmasından anlasanız da Orhan Veli, kendisi de söyler bu aşkı: "Ben bu kambur kızı gerçekten beğendiğime inanıyorum. Kimi adamlar der ki: 'Aşk insanı güzelleştirir'miş. Orasını bilmem; ama iş güzelleştiriyor. Bu sözün doğruluğunu, kambur kızda, elle tutulur bir gerçek halinde buldum." Bir ara adını da öğrenir "Ayşe" diye seslenen birisinin yardımıyla. Sonra yanındaki arkadaşına anlatır bu durumu:

"-Musa Kaptan, şu balıkçının kızı ne güzel değil mi?

-Hangisi?

-Canım, şu kambur kız işte.

Ha! Güzeldir. Ama biz, aramızda çalışan kadınlara kötü gözle bakmayız.

-Canım, kötü gözle bakmayız elbet. Kötü gözle bakan mı var ki? Allah Allah, sen de amma adamsın yahu! Güzel dedim; hepsi o kadar.

-Ha! Güzeldir."

Ama içerler Orhan Veli bu 'kötü gözle bakma' lafına ve anlatır da anlatır Ayşe'ye nasıl baktığını. Sonuna doğru "Ah, ben Ayşe'ye gerçekten tutuldum galiba" derken bir de dilek diler: " Sonunda karşı sırtların ardında güneş battı. Keşke batmasaydı; ne güzel bir gündü!"

Ben ki her nisan bir yaş daha genç,

Her bahar biraz daha aşığım;

Derdim Başka şiirine bu iki mısrayı da yazan şairimiz, ölmeden önce ceplerinde en son şunları taşır: 28 kuruş, at yarışlarına ait bir program ve sarı ambalaj kağıdına sarılmış bir diş fırçası.

Bu ambalaj kağıdında, Aşk Resmi Geçidi adlı bir şiir vardır. Orhan Veli, şiiri bu kağıda yazdıktan sonra çok değiştirir, fakat onlar bulunamaz. Diş fırçasının ıslaklığından kimi yerleri silinen bu şiirde aşklarını yazar Orhan Veli:

Birisi o incecik, o dal gibi kız,

Şimdi galiba bir tüccar karısı.

Ne kadar şişmanlamıştır kim bilir.

Ama yine de görmeyi çok isterim,

Kolay mı? İlk göz ağrısı.

İkincisi Münevver Abla, benden büyük

Yazıp yazıp bahçesine attığım mektupları

Gülmekten katılırdı, okudukça

Bense bugünmüş gibi utanırım

O mektupları hatırladıkça.

........çıkar

........dururduk mahallede

........halde

........yan yana yazılırdı duvarlara

........yangın yerlerinde

Dördüncüsü azgın bir kadın,

Açık saçık şeyler anlatırdı bana.

Bir gün de önümde soyunuverdi.

Yıllar geçti aradan, unutamadım,

Kaç defa rüyama girdi.

Beşinciyi geçip altıncıya geldim.

Onun adı da Nurinnisa.

Ah güzelim

Ah esmerim

Ah

Canımın içi Nurinnisa.

Yedincisi, Aliye, kibar kadın.

Ama ben pek varamadım tadına.

Bütün kibar kadınlar gibi

Küpe fiyatına, kürk fiyatına.

Sekizinci de o bokun soyu.

Elin karısında namus ara,

Kendinde arandı mı küplere bin.

Üstelik ....

Yalanın düzenin bini bir para.

Ayten'di dokuzuncunun adı.

İş başında şunun bunun esiri,

Ama bardan çıktı mı,

Kiminle isterse onunla yatar.

Onuncusu akıllı çıktı

.... gitti ....

Ama haksız da değildi hani.

Sevişmek zenginlerin harcıymış

İşsizlerin harcıymış.

İki gönül bir olunca

Samanlık seyranmış ama,

İki çıplak da, olsa olsa,

Bir hamama yakışırmış.

İşine bağlı bir kadındı on birinci.

Hoş, olmasın da ne yapsın,

Bir zalimin yanında gündelikçi,

.leksandra

Geceleri odama gelir,

Sabahlara kadar kalır.

Konyak içer sarhoş olur,

Sabahı da iş başı yapardı şafakla.

Gelelim sonuncuya.

Hiçbirine bağlanmadım

Ona bağlandığım kadar.

Sade kadın değil, insan.

Ne kibarlık budalası,

Ne malda mülkte gözü var.

Hür olsak der.

Eşit olsak der.

İnsanları sevmesini bilir

Yaşamayı sevdiği kadar.

Orhan Veli'nin sonuncu aşkı, Nahit Hanım'dır. Kardeşi Adnan Veli'nin söylediği gibi ölene kadar da sevmiştir O'nu. Nahit Hanım'a mutlu bir ömür dilerim.

Şiirlerinde yazdığı hiçbir şeyin kendi hayatından alıntı olduğunu iddia edemeyiz ama, aşklarından beşinciyi geçmesinin, Ben Orhan Veli ya da Oktay'a Mektuplar-2 şiirlerindeki aşklarının birinden kaynaklandığını söylemeden edemeyecek ve yazıyı Orhan Veli'nin İş Olsun Diye adlı şiiriyle, yorumsuz olarak bitireceğim:

Bütün güzel kadınlar zannettiler ki

Aşk üstüne yazdığım her şiir

Kendileri için yazılmıştır.

Bense daima üzüntüsünü çektim

Onları iş olsun diye yazdığımı

Bilmenin.

NAHİT HANIM..

21.8.1942

Cumhuriyet Hanı'nda;

Ne güzel bir geceydi!

Sabaha karşı yağmur yağdı.

Güneş doğdu, ufuk kana boyandı;

Çorbam geldi, sıcak sıcak;

Kamyon geldi kapımıza dayandı.

Karnım tok,

Sırtım pek;

Ver elini Edirne şehri.

Keşan isimli bu şiirinden anladığımıza göre Orhan Veli Edirne'ye giderdi. Ne için mi? Bunu Sabahattin Eyuboğlu'nun, ölümünün ardından Mahmut Dikerdem'e yazdığı mektupta görebiliriz:

"Orhan'ı şimdi İstanbul'da arayıp da bulamamak mümkün mü Mahmut? Sahiden hiçbir yerde bulunmaz mı dersin? Lambo'da? Balık Pazarında? Öyleyse Sarıyer'e gitmiştir... Yahut Edirne'ye, Nahit Hanım'a..."

Aynada başka güzelsin,

Yatakta başka;

Aldırma söz olur diye;

Tak takıştır,

Sür sürüştür;

İnadına gel,

Piyasa vakti,

Mahallebiciye.

Söz olurmuş,

Olsun;

Dostum değil misin?

Söz şiirinde lafı geçen Piyasa Vakti'nin özel bir anlamı olduğunu söyleyebilirim. Edirne'li bir dostum, akşam üzeri kızlı erkekli grupların, süslenerek, şehrin bir sokağında gezintiye çıktıklarını ve buna da

Piyasa Vakti dendiğini söylemişti. O zaman buradaki kişi için de "Nahit Hanım'dır" diyebiliriz...

Ankara Kız Lisesi ve Haydarpaşa Erkek Lisesi'nin yanı sıra Edirne Lisesi'nde de edebiyat öğretmenliği yapan Nahit Hanım; kendisiyle yapılan röportajlarda "Beni bilen bilir, Nahit Hanım dersin yeter" diyebilen 'Cumhuriyet gibi kadın'dır. Samet Ağaoğlu'nun anılarındaki 'Rönesans gibi kadın' sözlerini Cemal Süreya bu şekilde değiştirir: "Bin dokuz yüz yirmi üç gibi kadın da diyebiliriz. Ya da Cumhuriyet gibi kadın."

Özel hayatından çok bahsetmemiz gerekmese de bir kaç söz söylemeden edemeyiz; İlk eşi Halil Vedat Fıratlı, Yahya Kemal'in öğrencisidir, Orhan Veli de ilk eşinin.

Orhan Veli ile bir vapurda tanışır Nahit Hanım. Bir sonbahar sabahı, güzel havalarda, Boğaziçi vapurunda... Bir süre sonra iki defter verir Orhan Veli O'na. El yazılarıyla yazılmış şiirlerinin olduğu iki defter, "Ölürsem bunları bastırır mısın Nahit Hanım?" diyerek verilmiş iki defter...

Hem bu defterlerde hem de kendisine gönderilmiş yüzlerce mektupta Orhan Veli'nin anılarının kokusu durmaktadır. Yeri geldikçe bir bir açıklar bu anıları Nahit Hanım. İşte Hayat Böyle Zaten şiiri üzerine, ortaya çıkardığı bir fotoğrafla yaptığı açıklama: "Annemin köpeği Çinçon ve benim kedim Maviş"

Bu evin bir köpeği vardı;

Kıvır kıvırdı, adı Çinçon'du, öldü.

Bir de kedisi vardı: Maviş,

Kayboldu.

Evin kızı gelin oldu,

Küçük Bey sınıfı geçti.

Daha böyle acı, tatlı

Neler oldu bir yıl içinde!

Oldu ya, olanların hepsi böyle...

Hayat böyle zaten!..

Nahit Hanım, 1980 yılında Orhan Veli ile ilgili sözcüklerine kanat takar ve Zeynep Oral'ın kulağına uçurur onları:

"O'nu tek kelimeyle anlatmaya çalışsam, hüzünlüydü derim. Hüzünlüydü.. Mahzundu.. Neden? Bence... Tabii başkasına, başkalarına göre başka türlü olabilir. Ama bana soruyorsunuz. Onun için bana göre, benim düşündüğümü söylemek zorundayım. Yapısından geliyordu bu hüzün... Her şeyi ama, her şeyi içine atmasından... Fiziğinden... Öfkesini bile içine atardı. Sıkıntılarını da... Hüzünlüydü. Ve sessizliğe gömülürdü. Konuşmazdı. Sıkıldığında, üzüldüğünde konuşmazdı. 'Şimdi gelirim' der, kalkar gider, ya yarım saat sonra, ya üç gün sonra gelirdi... Örneğin, Mahzun Durmak şiiri, O'nun tavrına çok uygun bir şiirdir."

Sevdiğim insanlara

Kızabilirdim,

Eğer sevmek bana

Mahzun durmayı

Öğretmeseydi.

Konuşma sırasında iki defterini de ortaya çıkarır Nahit Hanım ve bir yandan konuşulurken, bir yandan defterlere göz atılır. Zeynep Oral'ın gözünden kaçmayan ayrıntılar vardır ikinci defterde: "Orhan Veli'nin savaşla, Hitler'le ilgili şiirleri de bu defterde. Kiminin yanına kendisi gamalı haçlar çizmiş." Nahit Hanım ise o sırada anlattığı diğer detaylar, martıların kanat vuruşlarında çıkan sesler gibidir:

"Bu şiirleri ve yine bu defterde, yanına, 'ölümümden sonra neşelenmek için' diye not düştüğü liedleri, hayattayken yayımlamak istemedi. Ölümünden sonra ben verdim yayımlamaya. Daha sonraki şiirlerinde de göreceğimiz gibi, Orhan toplumsal gelişimi, değişimi gördü, izledi, bu değişimle birlikte kendi de değişti... Nitekim Garip'ten sonraki değişimlerin ipuçlarını bu şiirlerde de görüyoruz..."

Kendisine bir keresinde, bir avuç bilye hediye ettiğini unutamayan Nahit Hanım, bunun çocuk gibi olan mizacından kaynaklandığını bilir. Neşesini ise hiç kaybetmezdi: "Ne severdi yürüyüşe çıkmayı. Ne çok yürürdük birlikte. Ama Melih Cevdet'le Çubuk Barajı'nda geçirdiği trafik kazasından sonra daha az sever oldu yürümeyi. 'Vazgeç Nahit Hanım, yürümeyelim, gel şu salaş kahvede oturalım' derdi. Bedensel bir yorgunluk duyuyordu hep... At yarışlarına da gitmek büyük eğlenceydi bizim

için. Ve hep kaybederdik. Bir gün Veliefendi'den yürüyerek yorgun argın Aksaray'a dönüyoruz. 'Ne güzel Nahit Hanım, yine kazandık değil mi' dedi. 'A, a ne kazanması. Kazandıysak ne diye yürüyerek bu yolu tepiyoruz. Bütün paramızı verdik' dedim. Gülerdik birlikte..."

Mektuplarda sık sık adı geçen kelime 'parasızlık'tır.

"Vaziyetim berbat. Mesela bu mektubu postayla gönderemeyeceğim herhalde. Bugün Dora'yı arayacağım. O yarın sabah Ankara'ya gidiyor, onunla göndermeye çalışacağım. Vaziyetimin kötülüğüne bir misal daha vereyim: Burada fena halde yağmurlar başladı. Tam bir kış havası. Buna rağmen benim değil pardesüm, ceketim bile yok. Yağmur altında dün gömlekle dolaştım. Üşüdüğümden çok, utanıyorum..."

Utancın, üşümeyi bastırdığı bu insan, Garip'in ilk basımını imzaladığı Nahit Hanım'a ithafen şunları da yazar kitabın ilk sayfasına: "İmzanın üstüne gelecek yazıyı, üç beş satıra sığdırmak imkansız. Onları ayrı ciltler halinde takdim ederim."

Orhan Veli'nin ölümüne sinirlenir Nahit Hanım ve "Pisi pisine öldü!" diyerek öfkesini kusar, yanlış tedavi edenlere... Ve kısa süren sessizliğin ardından, içindeki öfke kuşları göçer, yerlerine keder kuşları gelir. Bu arada aynı kelimeler dilinden bir kez daha dökülür ama, bu sefer sesi yumuşamış ve fısıltıya bürünmüştür: "pisi pisine!"

Konuyu değiştirmek ister Zeynep Oral, doğal olarak ve "Peki Nahit Hanım, siz... sizin etkiniz..." Devamını getirmesine fırsat bırakmadan Kelime Cumhuriyeti'ndeki sözcükleri devralır, Cumhuriyet gibi olan bu kadın:

"Hayır, benim etkim, metkim olmadı... Ben olmasam, başkası olurdu. Şiir yazacağı vardı ve yazdı. Hayatta en çok istediği şey şiir yazmaktı, yazdı. Benim hiçbir etkim, rolüm falan olmadı."

Söylediklerine inanmasını ister gibi bir hali olduğunu söylüyor Zeynep Oral, "ben de söylediklerine inandım ya da inanmış gibi göründüm..." sözleriyle bitirdiği cümlesinde.

Herkes, Orhan Veli'nin yarım kalmış halinin bulunduğu Aşk Resmigeçidi şiirindeki 'sonuncu' aşkın Nahit Hanım olduğu konusunda hem fikir. Ama bu yazıyı onun yerine, Nahit Hanım'a ithafen yazılmış başka şiirleri de olan Can Yücel'in Dostum Şair Necati Başladı Madem Anlatmaya, Kırıldı Bu Sansür, Ben De Konuşmaya Başlayabilirim Nihayet ismini verdiği şiiri ile bitireceğiz:

Nahit Hanım ki, şimdi bir Eski Ahit

İlk eşi, Haliç Vedat, menfi olamazdı ki zait

Babamsa o Balkan Harbi'nden müdevver nikahlarında şahit

Üçü de mülazım-ı evvel, sonra mülazım-ı sani

Asıl paşalığı ama Nahit Hanım'ın İkinci Dünya Harbi'ne ait

Nahit Hanım yıktığı Osmanlı İmparatorluğu'na karşı

Yenişehir'deki 50 metre karelik kira katında

Olanca insanlığıyla kurmuş yeni bir saltanat

Dizinin altındaki o kara ben kadar güzel bir Ben, Sevgiden

Bakardım geçtikçe Zafer Meydanı'nın ordan

O ikinci kattaki pencereye değil, zafere

Aşkla kurulmuştu sanki dünyanın en meridiyenindeki o daire

Ben de ondan-bundan değil. Nahit Hanım'la Orhan Veli'den

Başladım şiire ve sevişmeye

Sırf Orhan'ın başlattığı o Aşk Resmi Geçit'i

Yarım kalmasın diye...

ESKİ İSTANBUL KİŞİSİ

"Orhan Veli'nin kız kardeşiyim ben ve hayatımın en önemli gurur kaynağıdır bu benim için" diyor ve Orhan Veli'nin adını her dile getirişinde, gözleri avuç avuç yaşarıyor.

Füruzan Yolyapan'ı bulmak hiç de kolay olmadı çünkü; sağlık sorunları nedeniyle yılın büyük bir bölümünü Cunda'da geçiriyor. Halbuki konuşma sırasında tekrar tekrar vurguluyor: "İstanbul'u çok severim. Hatta en kalabalık, en civcivli yerinde yaşamayı isterdim. Elimden gelse Taksim'in göbeğinde otururdum."

Taksim'i aratmayacak kadar kalabalık bir semtte, Şişli'de oturuyor Füruzan Hanım ve her gün o kalabalık caddeye çıkıp yürüdüğünü, bundan çok zevk aldığını söylüyor.

Yağmurlu bir günde, caddeye bakan pencerenin önünde otururken soruyorum: "Hava biraz daha güzel olsaydı, nerelere gitmek isterdiniz? Deniz kenarı, örneğin Beykoz?"

"Denizi elbette çok severim. Hatta Boğaz'da yaşadığımız yıllarda ben altı yaşlarındaydım o zamanlar, annem beni evin önündeki iskeleye bağlı kayığa bindirirdi ve ben tek başıma o kadar çok balık tutardım ki komşularımıza bile dağıtılırdı o balıklar. Ama şimdi; yok istemiyorum... Bu boğazı görmek istemiyorum. Eski Beykoz'u getirin, deniz kenarına da gideriz, kayığa da bineriz..."

"Babanız Mehmet Veli, Cumhurbaşkanlığı Bando Heyeti Şefliği yapmış; iki ağabeyinizden biri şair diğeri mizah yazarı idi. Buna rağmen siz, edebiyata ya da sanata hiç bulaşmadınız. Niye?"

"Orhan Veli, bana <<önümüzdeki yılların en geçerli mesleği iktisat olacaktır>> demişti. Ben de O'nun önerisine uyarak iktisat eğitimi aldım ve bankacı oldum. 27 yıl aynı bankada çalışıp emekli oldum. Bankanın pek çok bölümünde çalıştım. Yöneticilerim her zaman resmi yazışmalarda, kendime özgü bir dil kullandığımı söylerlerdi ama, ben hiç bir zaman yazar olacak kadar yeterli görmedim kendimi. Hatta okurken bile romanlardan çok günlükleri tercih ediyorum. Pek çok gazeteyi, en ince detayına kadar okuyorum."

Füruzan Hanım bunları anlatırken, ne kadar yanıldığımın farkına varıyorum. Çünkü oturduğumuz salon öyle incelikle döşenmiş ki... Salonda ilk göze çarpan şeyler; bir köşedeki Orhan Veli'nin büstü ve yemek masasının arkasında iki duvara yapılmış olan resim. Bu resmin hikayesini şöyle anlatıyor: "Bir gün Metin Eloğlu'nun misafiriydik. Salonun duvarında çok güzel bir resim vardı. Ben << bir gün benim evime de böyle bir resim yapar mısın?>> diye sordum. Birkaç gün sonra elinde boyalar ve

fırçalarla geldi. Daha sonra da kimi zaman akşamları uğrayıp resmi tamamladı ama, keşke tuale yapsaydı. Yıllardır bu resmi korumaya çalışıyorum. Ev badana yapılacağı zaman çok zor oluyor." Ardından salondaki herşeyin hikayesini anlatmaya başlıyor. Bir resmin önüne gelince: "Metin Eloğlu, bu resmi Orhan Veli'nin yaptığını söylemişti. Orhan resim yapardı, çok güzel kara kalem resim yapardı ama, bu resim için hiç bir zaman <<ben yaptım>> dememiştir. Orhan Veli'nin elleri o kadar becerikliydi ki herşeyi çok iyi yapabilirdi. Örneğin, çok güzel uçurtma yapardı. Beykoz tepelerine çıkardık O'nunla..."

Ben Füruzan Yolyapan'ı tanımaya çalışırken, O her konuda lafı dönüp dolaştırıp Orhan Veli'ye getiriyordu. İlk kez Orhan Veli'yi konuşmayı benim kadar çok seven birini bulmuştum. Sonunda "Ben tam anlamıyla bir eski İstanbul hanımefendisi olarak gördüğüm sizi tanımak istiyorum" dediğimde ise, "böyle gördüğünüz için teşekkür ederim ama, ben bu tanımlamadan hiç hoşlanmıyorum. Onun yerine Eski İstanbul Kişisi diyelim. İkincilikle, beni tanıyıp ne yapacaksınız? Ben size Orhan Veli'yi anlatayım yine..." Ve bana konuşma fırsatı bırakmadan, büyük bir sevgiyle anlatmaya başlıyor:

"Eskiden bir çocuk doğduğu zaman, aile içerisinden biri çocuğun doğumu üstüne bir tarih kıtası söylerdi. Üçümüz için de böyle dörtlükler vardı. Adnan ile ben kaybetmişiz ama, Orhan Veli'nin kıtasını saklıyorum ben. Hatta Türkçesi'ni bir kağıda yazıp, vasiyetimin içerisinde oğluma bıraktım. Sizde de bir belge olarak dursun:

Bir Veli pak-ı nihale lütfedip Rab-bı Celil;

Verdi bir mahdum-u mergub kim misal-i afitab;

Nur-u Ahmed pertevinden halk olan Orhan'ın Hak;

Ömrün-Efzun eylesin, hem kendin ali cenap.

Orhan Veli bana çok iyi bir ağabeylik yaptı. Bir baba gibi etkilemişti beni, aramızda çok büyük yaş farkı olmamasına rağmen. <<Ben hayatta hiç bir şeyden pişman olmadım. Sen de olma. Ama pişman olmamak için de pişman olacak iş yapma>> demişti. Ortaokulu Ankara Kız Lisesi'nde okuyordum. Bir gün en iyi arkadaşımla kavga ettim. Eve geldim ve O'nunla herşeyimizin bittiğini söyledim. Dışarıdaki hayatımızı evde pek anlatmazdık halbuki, Orhan da ben de... <<Bak şimdi, sana bir şey söyleyeceğim, dedi. Bugünkü tartışmanız olmasaydı sen bu arkadaşınla bir daha konuşmayacak mıydın?>> <<Aaa, dedim. Konuşacaktım tabii>> <<O zaman, bir günlük tartışma için bir şey değişmez. Bunu olmamış sayarsın ve arkadaşlığına devam edersin>> Öyle yaptım ben de. Herhangi bir hareketin bir şeye son vermesi için yetmeyeceğini ondan öğrendim...

Orhan Veli'nin ölümünden sonra bir teyp kaseti bulduk. Üzerinde üç tane deliği bulunan bir kaset. Adnan Veli bu kasetin ancak Radyo Evi'nde çalınabileceğini söyleyerek, kaseti götürdü. Fakat kaset kayboldu. Bir gün radyo dinlerken, Tarık Gürcan'ın programında; kasetten bahsettiğini ve O'nun sesinden şiirler okunduğunu duydum. Hemen radyoya gidip bir kopyasını istedim. Orhan Veli bu kasette hem şiirlerini okuyor hem de Karagöz oynatıyordu.

Orhan Veli'nin sigarasını da içkisini de babam bilirdi ama, Orhan babamın yanında hiç bir zaman içmezdi. Örneğin; ölümünden bir kaç gün önce, Şişli'de oturduğumuz evde, bir ara Orhan Veli ortalıktan kayboldu. O'nun sigara içmek için balkona çıkmış olabileceğini tahmin ettim. Gerçekten de balkondaydı. <<Bu soğuk havada niye burada içiyorsun? Nasıl olsa babam biliyor. Gir içeriye de rahat rahat iç>> dedim. <<Şu üç günlük dünyada, bir sigara için babamı kırmaya değer mi? Hadi sen gir içeriye, ben de biraz sonra geliyorum>> dedi. Gerçekten üç günlük dünya. Birkaç gün sonra Orhan Veli öldü..."

ORHAN VELİ, adına.

FÜRUZAN YOLYAPAN.

ORHAN AMCA'MIZ

Orhan Veli ile İstanbul'da, Küllük adlı dergide, Cavit Yamaç tarafından tanıştırılan Rıfat Ilgaz, o an sadece gülümseyebilir. Halbuki üç senedir Orhan Veli'nin şiirlerini okumaktadır.

Orhan Veli ise "Philippe Soupault'u çok seviyorsunuz herhalde!" diyerek takılır O'na. Araya giren Cavit Yamaç "Rıfat'ın en iyi yanı Fransız şiirinden yararlanacak kadar Fransızca bilmemesidir!" sözleriyle Rıfat Ilgaz'ı savunur. Orhan Veli'nin bu 'suçlamasına' içerleyen şair yıllar sonra Fransızca'yı öğrendiği zaman, O şairle hiçbir benzerliği olmadığını düşünür.

Bu kötü başlangıç nedeniyle olsa gerek, uzun zaman araları iyi olmaz bu iki şairin. Hatta İkinci Dünya Savaşı sırasında sık sık karşılaşırlar ve her seferinde sıkı bir tartışmaya girerler, şiir üzerine...

6 Ağustos 1945 gününü birlikte içerek, eğlenerek geçiren şairler, aynı gün Hiroşima'ya atılan atom bombasının zoruyla barış yapan Japonya ve Amerika gibi barışırlar.

Hatta ertesi yıl, öğretmenliğe tekrar dönebilmek için Ankara'ya giden Rıfat Ilgaz, Orhan Veli'nin Maarif Vekaleti Tercüme Bürosu'ndaki çevirmenlik işinden henüz ayrılmasını, yani işsiz olmasını fırsat bilerek hemen hemen her gün buluşur O'nunla.

Bu buluşmalardan birisi Ercüment Behzat'ın evinde gerçekleşir. Bir ara cebinden bir kağıt çıkarır Orhan Veli ve herkes susar. Çünkü bunun anlamı: 'Orhan Veli bir şiirini okuyacaktır.' Son yazdığı Lağımcı adlı şiirini okuyacağını söyleyerek, daha sonra Altındağ ismiyle yayımlanan şu şiiri okur:

Biri bir koca görür rüyasında:

Yüz lira maaşlı kibar bir adam.

Evlenir, şehire taşınırlar.

Mektuplar gelir adreslerine:

Şen yuva apartımanı, bodrum katı.

Kutu gibi bir dairede otururlar.

Ne çamaşıra gidilir artık, ne cam silmeye;

Bulaşıksa kendi bulaşıkları.

Çocukları olur, nur topu gibi;

Elden düşme bir araba satın alınır.

Kızılay Bahçesi'ne gidilir sabahları;

Kumda oynasın diye küçük Yılmaz,

Kibar çocukları gibi.

Lağamcının hamam rüyasıdır,

Rüyaların en güzeli.

Uzanır yatar göbek taşına;

Tellaklar gelip dizilir yanıbaşına.

Biri su döker,

Biri sabunlar;

Elinde kese sıra bekler biri.

Yeni müşteriler girerken içeri,

Lağamcı,

Pamuklar gibi çıkar dışarı.

Orhan Veli, çevresindekilerden eleştiri beklerken, Rıfat Ilgaz'a el sallayan Mübin "Oooo! Hoş geldin Rıfat Ilgaz" der. Eve hep birlikte girildiği için herkes şaşırır. Olay daha sonra anlaşılır ki Rıfat Ilgaz'ın Çöpçü Ahmed'e yazdığı Vitrinler isimli şiire benzetmiştir Mübin bu şiiri... Rıfat Ilgaz'ın Vitrinler isimli şiiri ise şöyledir:

Yekpare camların arkasında

Soğuğa yağmura karşı gülen

kalın paltolu mankenler...

Birbirinizi süzer tepeden tırnağa

Karşılıklı gülersiniz!

teki aylık kazancını geçen

bir çift ayakkabı karşısında,

kötü şeyler düşünmezsin, biçimine hayranlıktır duyduğun,

unutursun su içinde yüzen ayaklarını.

Böyle gitmez ya bu işler,

gün gelir bir baltaya sap olursun.

kapısının önünde süpürge salladığın

o kara gözlüyü istersin anasından.

Şimdiden güveylik gömleğin seçilmeli,

bir de kırmızı boyunbağı ister.

Belediye'ye gittiğiniz gün.

Geçmiyesin, o tatlı günlere dalıp da

bir düğün sofrası kadar yüklü

aşçı camekanlarını.

Kim ne derse desin,

bir tavuk kızartması karşısında yakılır,

son sigara.

Hastanede ziyaret edilmekten ve bir yere giderken uğurlanmaktan hoşlanmayan Rıfat Ilgaz, hasta olduğu için tedavi olmak üzere İstanbul'a gidecektir. Önce Ankara'ya gelir, birkaç saat sonra kalkacaktır treni. Arkadaşlarını bulmak ümidiyle birkaç yere uğrar. Fahir Aksoy ile karşılaşır. İstanbul'a sanatoryuma gittiğini söyleyerek O'ndan ayrılır. Ve diğer dostlarını arar. İstasyona döndüğünde önce Fahir'i görür, ardından da Orhan Veli'yle çevresindeki birkaç arkadaşını. Fahir'in herkesi ayaklandırdığını düşünüp sıkılır ama, aynı trenle Orhan Veli'nin de İstanbul'a gideceğini öğrenince hem sevinir hem rahatlar.

Trenin kalkmasını bekleyeceğimize, biz bir başka zamana gidelim. Henüz altı yaşındaki oğlu Aydın'ı gezdirmek için Beyoğlu'na getiren Rıfat Ilgaz, yolda Orhan Veli'yle karşılaşır. Biraz şakalaşırlar, çoğunlukla da Nurullah Ataç'a takılırlar. Bir ara yere çömelerek Aydın'ın saçlarını okşar Orhan Veli.

Çekingen bir çocuk olmasına karşın hiç yabancılık çekmemesine şaşıran babası: "Bak Aydın! Bu amca var ya, bu amca..." diye onları tanıştırmaya çalışırken Aydın konuşur: "Orhan Amca"

Her ikisi de şaşırır, altı yaşındaki çocuğun Orhan Veli'yi tanımasına. Hayatında ilk kez Beyoğlu'na gelen bu çocuk, daha önce de O'nunla tanışmış olamazdır. Ama iş sonradan anlaşılır: "Demek tanıyorsun haa! Çok güzel! Peki nereden tanıyorsun?" "Doğan Kardeş'ten!"

Gerçekten de Doğan Kardeş dergisi, La Fontaine'nin şiirlerini çeviren Orhan Veli'yi 'Orhan Amca' ismiyle tanıtmış ve bir de resmini yayımlamıştır. Sonuç olarak Orhan'ı bilen Aydın, Veli'yi de o gün öğrenir.

Bizler de yeni şeyler öğrenebilmek için hemen Ankara'ya dönmeliyiz, hareket etmeden önce ancak yakalayabiliriz treni.

Trene kendisinden önce binmek isteyen Rıfat Ilgaz'a "Bulurum seni içeride" diyerek seslenir Orhan Veli.

Boş bulduğu bir kompartımana girer Rıfat Ilgaz. Çantasını yerleştirdikten sonra cam kenarına oturduğunda, karşısında şair Salih Zeki Aktay'ı görür.

Kısa süren bakışmalardan sonra konuşmaya başlarlar. Rıfat Ilgaz'ın kim olduğunu bilmeden, sanat ve edebiyat üzerine konuşan Salih Zeki, öğretmenlere verip veriştirir. Türkçe edebiyat öğretmeni olan Rıfat Ilgaz, şairin matematik öğretmenlerinden şikayetçi olduğunu düşünür önce ama, çember darala darala edebiyat öğretmenliğine gelir.

"Hiç okumazlar efendim! Ellerinde bir kitap göremezsiniz. Nasıl edebiyat öğretmeni olmuş bunlar okumadan! Ne şiirden anlarlar, ne şairden... Postadan bir dergi, bir kitap beklemezler. Tek bekledikleri şey ay başıdır. Memurdur bunlar efendim, edebiyat memuru!..."

Tam o sırada içeri giren Orhan Veli, konuşmayı bölmüştür. Rıfat Ilgaz'ın yanına oturur. Ne çanta, ne eşya. Elinde yalnızca büyük bir rakı şişesi vardır. O da arkadaşları tarafından yolluk olarak verilmiş ve dostunu bulana kadar yarısı içilmiştir. Ortak dostlarından konuşurlar bir süre. Salih Zeki ise hiç hoşlanmamıştır yeni gelen gençten. Bir fırsatta "Nereden buldun üstadı?" diye sorar Orhan Veli;

"Kendisi gelmiş, burada karşılaştık."

"İyisin İstanbul'a kadar, hadi!"

"Eee ne yapalım. Yolculuk bu!"

Daha fazla durmak istemeyen Orhan Veli, restorana bakmak üzere kalkar ve çıkarken tekrar uğrayacağını söyler.

Konuşmasını kestiği için sinirli bir şekilde "Kim bu genç?" diye sorar Salih Zeki.

"Orhan Veli"

"Yani... ne iş yapar?"

"Şiir yazar, şairdir"

Altı yaşındaki oğlunun bile tanıdığı Orhan Veli'yi Salih Zeki'nin tanımamasına, ismini duymamasına şaşırır Rıfat Ilgaz.

Kısa bir sürelik suskunluktan sonra söze Rıfat Ilgaz başlar. Pek çok kitap hakkında konu açar, Cemal Bey'in yayımladığı Yeni Mecmua'nın bir sayısında okuduğu Salih Zeki'nin şiiri ile ilgili konuşur. O'nun bu konuşmalarından etkilenen Salih Zeki sorar:

"Siz ne iştesiniz? Vazifeniz?"

"Boğazlayanda öğretmenim! Memur... yani Edebiyat Memuru..."

GARİP’İN SARAYBOSNA TEMSİLCİSİ

Türkiye PEN Yazarlar Derneği üyesi olarak 35. Saraybosna Şiir Günleri’ne katılan şair ve yazar Akgün Akova; gerçeğin savaşı, düşün de barışı gördüğü bu yerlerdeki son gecesinde Yazarlar Birliği’nin verdiği yemekte İzzet Sarayliç ile karşı kaşıya oturur. Çağdaş Türk şiirinden söz ederler, birçok şairi anarlar. Yemeğin sonuna doğru “İstanbul’dan bir isteğiniz var mı?” diye sorar Akgün Akova. Çünkü şairin İstanbul Günleri şiirini de bilir, şairin ilk kez bu şiiri yazdıktan sonra, 1990 yılında İstanbul Kitap Fuarı’na katıldığı zaman İstanbul’a geldiğini de...

İstanbul günlerim üstüne

söylenti çeşit çeşit.

Biri der orada

politik olaylara karışmışım.

İkincisine göre

bir aşk serüveni geçmiş başımdan.

Üçüncü söylentiyse söz eder

uyuşturucu işlerinden.

İstanbul’a hiç gitmediğim gerçeği üstünde

tabii kimsecikler durmaz.

Bu soru karşısında teşekkür eden İzzet Sarayliç, “Hayır!” der ama, biraz düşündükten sonra şu isteğini dile getirir: “Bende Nazım’ın ve diğer şairlerin büyük boy resimleri var. Ama, Orhan Veli’nin ki yok! Dönünce, O’nun bir posterini gönderirsen bana çok sevinirim!”

Devamını Akgün Akova’dan okuyalım: “İki aydır İstanbul’da kırk bir takla attım, ama hiçbir yerde Orhan Veli’nin büyük boy bir resmini bulamadım. Aramaya devam ediyorum.

Keşke Metallica'nın, Madonna'nın ya da Müslüm Gürses'in posterini isteseydin benden Sarayliç! Onların posterleri İstanbul'un her yerinde var! N'apacaksın allah aşkına Orhan Veli'nin yarı baygın yüzünü? Sana bir Pamela Anderson posteri göndereyim de, yetmişine doğru gözün gönlün açılsın!"

Gerçekten Orhan Veli'nin bir posteri yoktur. Zaten basılı resimleri de birkaç tanedir. Ancak Akgün Akova sözünü tutmuş ve İzzet Sarayliç'e bir Orhan Veli posteri göndermiştir, nasıl mı? Bir söyleşisinde bu olayı anlatır Akgün Akova ve birkaç hafta sonraki başka bir söyleşisinin bitiminde yanına yaklaşan okuyucu - dinleyici, O'na bir zarf uzatır. Zarfı açan şair, diğer şairin istediği şairin bir afişiyle karşılaşır. A3 boyutunda, bilgisayarla renklendirilip printer çıktısı alınarak yapılmış olan bu afiş, şu anda Saraybosna'da şair İzzet Sarayliç'in duvarında, en gözde yerde asılı olsa gerek...

1990 yılında İzzet Sarayliç şiirlerinin çevirilerine birkaç çeviri ekleyerek; İstanbul Günleri adlı bir kitap hazırlayan Yüksel Pazarkaya, kitabın önsözünde, birkaç ay önce (1989 ağustos) tanıştığı İzzet Sarayliç ve şiiriyle ile ilgili şunları yazar:

"Kimseye haksızlık etmek istemem, ama hiç yüz yüze gelme mutluluğunu tatmadığım, yalnızca şiirlerinden, yazılarından, üzerine yazılan ve anlatılanlardan tanıdığım Orhan Veli gibi bir şair olan İzzet Sarayliç. Orhan Veli gibi çok genç yaşında yitirdiğim şair dostum Helmut Mader gibi bir şair. Gibi benzetmesi yanlış anlaşılmasın. Demek istiyorum, gerçek şair kumaşından bir şair ve -nasıl ayırabiliriz ki birbirinden- tepeden tırnağa bohem bir şair. Kavak yellerini çoktan geçirmiş elbette 1939 doğumlu şairimiz, ama başı rüzgarlı bir şair. İzzet Sarayliç'i Orhan Veli ve Helmut Mader gibi şairleri düşündükçe, başı rüzgarlı şair olmazmış gibi gelir bana.

İzzet Sarayliç'in Türkçe ve Almanca çevirilerinden tanıyabildiğimce, şiirinde de bir Orhan Veli akrabalığı var. Elbette bu Garip ile bir akrabalık değil. Birdenbire, doğaçtan ve kendiliğinden söylenen bir açık, duru deyişin anıştırdığı akrabalık. Kendi kendini de tiye almaktan çekinmeyen bir ironinin ve sırılsıklam insan olan, sırılsıklam insan seven, topluma adanmış bir şiir."

İzzet Sarayliç şiirinin Orhan Veli şiiriyle akrabalığını, biraz önceki 'İstanbul Günleri' şiirinden anlamıştır, Orhan Veli dostları... 'İstanbul Günleri', Orhan Veli'nin 'Dedikodu' şiirini anımsatmıyor mu?

Kim söylemiş beni

Süheyla'ya vurulmuşum diye?

Kim görmüş, ama kim,

Eleni'yi öptüğümü,

Yüksekkaldırımda güpegündüz?

Melahati almışım da sonra

Alemdara gitmişim öyle mi?

Onu sonra anlatırım, fakat

Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?

Güya bir de Galata'ya dadanmışız;

Kafaları çekip çekip

Orada alıyormuşuz soluğu;

Geç bunları, anam babam, geç,

Geç bunları bir kalem;

Bilirim ben yaptığımı.

Ya o Mualla'yı sandala atıp,

***Ruhumda hicranın*'ı söyletme hikayesi?**

Çağrışımların dışında, İzzet Sarayliç'in diğer şiirlerinde de Garip'in etkisi görünür, işte örnek olarak Dostum Bulut Üstüne Kısa Bir Öyküdür Bu şiiri:

Öğleye kadar dost oldum bir bulutla

O ise

tam öğle zamanı

birdenbire

bıraktı beni

Fransızca'yı çok iyi bilen, Fransız şairlerden çeviriler yapan bir şairin onlardan etkilenmemesi mümkün müdür? Bu etkilenmeyi 'hırsızlıkla' suçlamak mıdır doğru olan, yoksa 'akrabalıkla' yakınlaştırmak mı?

Bu tartışmaları hiç uzatmadan bir kenara bırakarak, şiire dönelim ve İzzet Sarayliç'in Öykü adlı, buram buram Garip kokuları yayan şiiriyle yazımızı bitirelim...

Hoşça kal

Oysa hiçbir şey olagelmemişti aramızda.

İSTANBUL'U KATLANILIR KILAN ŞAİR

25 yıl oturduğum Beşiktaş'taki Şair Nedim Caddesi, Şair Veysi Sokak ve Şair Nahifi Sokak'a karşın Şair Leyla Sokağı'nın neden bu kadar ilgimi çektiğini öğrenmem, Özdemir Asaf'ın bir şiiri aracılığıyla oldu.

Beşiktaş'ta Rüştü Onur

Manavlığın gururudur.

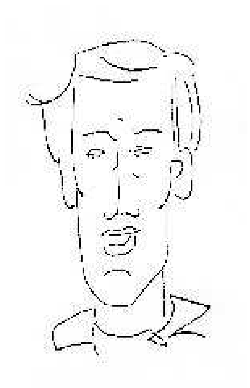
Rüştü Onur'un nerede manavlık yaptığını bulmak zor olmaz; evet Rüştü Onur küçük bir tezgahta Şair Leyla Sokağı'nda manavlık yapmış, bunu da Şair Leyla Sokağı adlı şiirinde yazmıştır:

Dur bakalım hele

Ben salata satayım

Şair Leyla Sokağı'nda

Eh! Şairlerin bile pek tanımadığı bu şairin adının bir sokağa verilmeyeceğini tahmin etmek zor değildi ama, (Türkiye'deki her şehir için bir harita olmadığından sadece) A'dan Z'ye İstanbul rehberinde adını aradım. Arkadaki 84 sayfalık listede, yaklaşık 27 bin sokak ismi, isimler arasında kendilerine yer edinebilmişlerdi. Rüştü Onur yoktu ama, ya diğer şairler? Siz de şairlerle ilgilenir ve Ş harfine bakarsanız, çok değil 59 sokak adının başında şair sıfatını görebilirsiniz. Haznedar'daki Şair Sokağı ile Şair Çıkmazı en dikkati çeken yerler olsa da 6 yerde bulunan Şair Nedim'in adının verildiği cadde ve sokak isimleri bir anda gözlerinize çalınıveriyor. Ümit Yaşar Oğuzcan'ın ismi bir sokağa verilmediyse de O, Lale Devri şiirinde Şair Nedim'in İstanbul'u ile tanıdık bir ismi alt alta yazar:

Bilene her devir Lale Devri

Aklınız varsa Nedim gibi yaşayın

Orhan Veli misali dinleyin şu şehri

Boşuna mıdır Orhan Veli'nin semt semt, sokak sokak dinlemesi İstanbul'u? Değil, elbet değil. İşte İstanbul'da bir sokak adı: Şair Orhan Veli Sokak. Bahçelievler'de, İncirli Köprülü Kavşağı'ndan sağa dönerseniz sağınızdaki ilk sokak Ömür Sokak'tır. Bu sokağın ömrü az olmuş komşusu ise Orhan Veli. Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinden kaçı bilir bu sokağı bilmem ama, Marmara Üniversitesi'nin bir başka kampüsünden mezun olmuş olmam benim üzüntülerimin listesinin ilk sıralarında yer almıştır. Her gün evden çıkıp önce Şair Leyla Sokağı'ndan sonra da Şair Orhan Veli Sokağı'ndan geçmek ve bu üç şair arasında bir köprü olmak ne güzel olurdu!

Kuzguncuğun orda Fethipaşa korusunda

İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı...

Taa Eminönü'nden, Yeni Camiinin dibine dibine

O ihtiyar, ayyaş Karaköy Köprüsü yerine

Kurulacak asri, ama üzümsüz o asma oto-köprü için

Demir Kazıklar çakan Şahmerdanın gürültüsü geliyor

Güm! Güm! Güm!

İstanbul'u özlüyorum

Gözlerim kapalı...

Orhan Veli Kulağıyla İstanbul'u dinleyen Can Yücel, Orhan Veli'nin adını taşıyan sokakları da bilir miydi? Yanlış yazmadım, sokaklar. Bahçelievler'deki Şair Orhan Veli Sokağı dışında bir de Yakacık'ta Ayazma Caddesi'nin sonunda Orhan Veli Sokağı var. Sokağın sonu Sultan Beyli Köyü'ne açılıyor, diğer bir deyişle başı olan sokağın, sonu yok...

Geçiyorum gençliğimizin sokaklarından

Bir sokak arıyorum adımı taşıyacak.

İzzet Sarayliç'in aradığı sokağı bulması zordur çünkü şair, adını taşıyacak bu sokakta hiç bir zaman, hiç kimsenin kötü bir gün görmesini, kaza geçirmesini, ölmesini istemez. Onun yerine bir Orhan Veli sokağı daha sunalım kendisine, ne de olsa İzzet Sarayliç Garip'in Saraybosna temsilcisidir.

Yalova'da Sait Faik Abasıyanık, Tarancı, Halide Edip ve Hüseyin Rahmi Sokaklarının çevrelediği dörtgenin arasında da bir Orhan Veli Sokağı vardır. Çevresindeki Cemal Nadir Sokağı ise Yahya Kemal Sokağı'ndan daha yakın durmaktadır Orhan Veli'ye, her zamanki gibi...

Doğduğu ve çocukluğunun geçtiği Beykoz'da bir parka da adı verilmiştir Orhan Veli'nin ama, gazeteler ancak bakımsızlığını haber yaparken tanıtabiliyorlar bu parkı...

Bir kitap almak istediği zaman önce sahafları dolaşan Canan'la, tanışmam da bu fırsatla oldu. Zamanla Kıbrıs vatandaşı olduğunu öğrendim, İstanbul'a bir gelmiş, ayrılamamış. Tek başına yaşıyor ve bir film şirketinde çalışıyormuş. Sık sık geldiği sahafımız Bitap'ta fazla uzun olmayan sohbetlerimiz olurdu. Her seferinde bir başka yazarı konuşurduk. Kıbrıs'ta doğup büyüyen Canan'la ilk kez şairlerden konuştuğumuz gün, "Ya Orhan Veli?" diye sormuştum doğal olarak. Verdiği yanıt hala kulaklarımı çınıl çınıl çınlatır:

"Orhan Veli, İstanbul'u katlanılır kılan şairdir."

Gittikçe artan bir çığlık olsa bu cümle ve kulak zarımı bile delse, duyacağım en güzel cümleydi, hatta bir daha duymasam da önemli değildi. Artık O'nun yolunu gözlüyordum, O ise oldukça azaltmıştı uğramayı. Bir gün uğradığında "bugün doğum günüm, kendime bir kaç kitap hediye etmek istiyorum. Bugün bunun için dolaşıyorum" demişti. O günlerde Orhan Veli'nin el yazılarından röprodüksiyon çalışmaları yapıyordum ve bunlardan bir tanesi de şuydu:

Canan ki Degüstasyon'a gelmez,

Balıkpazarı'na hiç gelmez.

Verebileceğim en güzel hediyeydi sanırım... Aylar oldu bana uğramayalı. Dün akşam evine telefon açtım, başkası çıktı. Telefonun yeni sahibiymiş. Canan yoktu artık, belki de Kıbrıs'a geri dönmüştü. Yine de şimdiye kadar duyduğum en güzel betimlemeyi yapmıştı: Orhan Veli, İstanbul'u katlanılır kılan şairdi. Ne var ki O'nun İstanbul'da yaşamasını sağlayamamıştı...

Nahit Sırrı Örik bir İstanbul gazetesinde yazmaya başlayınca, doğal olarak İstanbul'a taşınır ve Ankara'daki bir dostuna yazdığı mektupta şöyle der: "Ben Boğaziçi'nin havasıyla tombullaştıkça tombullaşıyorum. Hasedinizden çatır çatır çatlayınız, beyefendiciğim!"

Bundan sonra Canan'ın da işleri yolunda gitse ve İstanbul'a katlanmasının yanında, İstanbul'dakilere de katlanmayı sürdürebilse...

1996 yılının ağustos ayında yayımlanan Git adlı derginin sayfalarında da bir yabancının gözüyle İstanbul ve Orhan Veli anlatılır. İstanbul'u Dinliyorum şiirini okurken evinin penceresinden dışarıyı seyreden Barbara Bush'un şiirin arasına serpiştirdiği düşüncelerini okurken, Can Yücel'in şiirini de anımsamanız şiddetle tavsiye olunur:

"Evet, bu güzel sözler burayı anlatıyor derken, Haliç'ten bir esinti ile gelen lağım kokusu hayallerimi mahvediyor. Yok, bu güzel sözler buraya ait olamaz. Kadın ayakları Haliç'e mi değecek? İğrenç bir düşünce. İyi ki biraz nezleyim. Kokudan çok rahatsız oluyorum. Okumaya devam ettim.

...

Şiirden anladığıma göre eskiden limanda doklar varmış. Oraları acaba nasıl görünüyordu? Acaba oradan gelen çekiç sesleri nasıldı? Yaşlı insanlar, o sesi tatlı ve eski bir anı olarak mı hatırlıyorlar, yoksa gürültüden kurtulduk diye mi düşünüyorlar. Düşündüm, ya bu işin sesi güzel olabilir mi? Aklıma sık sık uykumu bölen pres sesi takıldı. Tak tak diye, hiç belli olmayan saatlerde bu gürültü evimizin huzurunu parçalıyor.

...

Bir varmış, bir yokmuş... Böyle bir İstanbul var mıymış? Yok muymuş? Orhan Veli'nin İstanbul'una aşık olmuştum. Nedense ben de böyle bir İstanbul'u biliyorum, hissediyorum. Yani, anlattığı huzurdan ne kadar az kalmışsa da, yine var.

...

Aşığım, sana mı İstanbul'a mı? Bilemiyorum. Seviyorum ama gözlerim açık. Çünkü okuyorum. Sesler birbirine karışıyor: Trafik, aygaz, makine sesleri. İstanbul'u dinliyorum..."

Melih Cevdet ise Boğaziçi'nde Ayın Ondördü'nü anlatır bir şiirinde. Şiir için Orhan Veli'nin ayın on dördünde öldüğünü bir ön hatırlatma olarak söylemek gerekli sanırım:

Ben Boğaziçi'nde ayın ondördü

Nazlı nazlı, aheste beste... Derken zil zurna

Def keman dümbelek çiftenağra

Hey babam hey...

Yamandır Boğaziçi'nde ayın ondördü yaman

Çileden çıkarır adamı dinden imandan eder

Komaz zengin kafir farkı

Kör eder, sağır eder, dilsiz eder.

ORHAN VELİ'NİN KATİLİ

"Her ne kadar Orhan Veli, 'Gemliğe doğru / Denizi göreceksin / Sakın şaşırma' demişse de, İzmir'e doğru da denizin gözüktüğünü başka bir şairden, İlhan Berk'ten öğreniyoruz:

<<Bir arkadaşla, bisikletle, İzmir'i, daha çok da denizi görmeye gidiyoruz. Manisa'nın dışına ilk çıkıyorum. Ortaokulda olacağım. Bisikleti, tatillerde orda burda çalışarak biriktirdiğim paralarla aldım. İzmir'i bütün çocuklar gibi ben de merak ediyorum. İzmir demek, deniz demek. Denizi ilk kez göreceğim.>>"

İlhan Berk'in yazdıklarıyla Orhan Veli'yi birleştiren bu yazar, aslında Orhan Veli'nin de katilidir. O'nu biraz sıkıştırarak bunu itiraf ettirebilmişizdir.

"Evet, itiraf ediyorum: Ben bir katilim! Çok cinayet işledim, elimi şiire buladım. Okuyup da etkilendiğim tüm şairleri ve dizeleri bir bir öldürdüm. Saman Sarısı'nın, Bir Gün Mutlaka'nın, Göçebe'nin, Sonsuz ve Öbürü'nün katili benim. Metin Eloğlu'nu, Can Yücel'i, Bertolt Brecht'i, ee Cummings'i, Nazım Hikmet'i, İlhan Berk'i ve daha birçok şairi ben öldürdüm. 'Eskitiyorum eskitiyorum / Kalıyor ne kadar güzel olduğun'un, 'Bir viyolonsel gibi çök yanıma'nın, 'Yanına bir anlam aldı / Ve açıldı'nın, 'Aşk örgütlenmektir bir düşünün abiler'in ve daha binlerce güzel dizenin katili de benim. Bütün bunları kendim olmak için yaptım, çünkü okuduğum her incili şairden ve pırıl pırıl şiirden etkileniyordum."

Cinayetleri için iyi bir nedeni olsa da katil olan bu yazarın, öldürdüklerinden yaptığı alıntılarla dolu olan yazılarından alıntı yaparak devam edelim:

"Garip akımını şapkasından bir tavşan gibi çıkaran şairlerden bir diğeri olan Orhan Veli, bir İstanbul sevdalısıdır. Ama o, güvercinlerden çok martıları yakıştırmıştır İstanbul'a. Vapurların dantelidir martılar. Oysa Oktay Rifat, anadan doğma bir güvercin tutkunudur. O, doğanın yüreğini dinleyen bir hekim gibi dolaşır ağaçların, çiçeklerin, kayaların arasında. Doğanın içindeki şiirsel gizi arar. Güneşin altında yaşamın ipuçlarını bulmanın sevinciyle gezinir durur. Bacaları, kapıları, pencereleri, saçak altlarını gözler. Ve güvercine uçup kurtulmayı yakıştırır:

Bir kedinin ağzından kurtulur

Gibidir, fırlarken saçakların

Altından; kanat çırpar ve uçar.

Bizse eski sapanla pusuda,

Dökülürken üstümüze tüy tüy,

Uçmanın ve konmanın sevinci,

Susarız yarı kuş, yarı avcı.

Işık tekerlekleri döner, yürür

Geceye otla ağaçla bahçe,

Güneş yalar kırmızı diliyle

Havada paçalı güvercini.

Oktay Rifat, güvercini kedinin ağzından kurtarırken, has arkadaşı Melih Cevdet ise, bir aslan terbiyecisine özenir gibi, kafasını kedilerin ağzına sokar:

<<Kediler özel adlarını nasıl bilirlerse şairler de böyle gizemli olarak bilirler şiiri... Biz onlara çeşitli adlar takarız, fakat onların bir de kendi bildikleri, yalnızca kendilerinin bildiği bir adları vardır... Biz şairler de şiirin ne olduğunu başkalarına söylemeyiz, aramızda kalır. Çok direnirlerse, bilmediğimizi itiraf ederiz. Çünkü bilmiyoruz.>>

Oktay Rifat, çağdaş şiirimizin bu üç ustasının el verdiği 'Garip' akımıyla ilgili bildiklerini şöyle anlatır bizlere:

<<On yıl kadar önce sıcak bir yaz günü, orta yaşlı bir köylü yolunu sormak için yanıma yanaştı. Üstünde partal bir palto, paltonun altında bir ceket, ceketin altında yelek, yeleğin altında da yakası iliklenmiş mintanı vardı. 'Yolunu gösteririm ama önce üstünden şu paltoyu çıkart!' dedim. Çıkarttı. 'Ceketi de çıkart!' Onu da çıkarttı. 'Şimdi de yeleği çıkart!' Çıkarttı. 'Çöz mintanının yakasını!' Çözdü. 'Sıva kollarını!' Sıvadı. 'Senin sorduğun yere şuradan gidilir!' dedim. Yürüyüp gitti. Giderken bir iki kez arkasına dönüp baktı. Kıssadan hisse: Garip hareketi her şeyden önce bir havalandırma hareketidir.>>

Oktay Rifat'ın bu sözleri, beni iki yeni şiir tanımına, yani Melih Cevdet'in şairlerin ne olduğunu bilmediklerini söylediği şiirin kıyılarına kadar götürür. Bence şiir, yeryüzündeki tüm kuşları aynı

anda havalandırma hareketidir. Ya da kuşun kafesinden soyunmasıdır. Evet, şiir Akgün Akova'ya göre biraz bunlar, bunlar ve dilinin dönmediği başka şeylerdir."

İşte! işteeee, O'na ismini de söylettik ki böylece bizim ismimiz edebiyat tarihine 'gammaz' olarak geçmedi. Katil, şair ve yazar Akgün Akova'nın kitaplarını okuyanlar, O'nun kimleri öldürdüğünü rahatça görebilir. Bak Postacı Ölüyor şiirinde isim isim yazdıklarına bir bakın:

işte şimdi tam sırası değil mi

Edip Cansever'in resmini bir pula basmanın

Nazım'ın, Hasan Hüseyin'in, Orhan Veli'nin

işte şimdi tam sırası değil mi

bir pula yazmanın bir Attila İlhan şiirini

İlhan Berk'in, Turgut Uyar'ın, Cemal Süreya'nın bir şiirini

ne güzel olurdu

bir mektup onlarla dolaşımda

Akova'nın itirafını okuyan polisler, katil şairi tutuklamasalar da PTT'ye haber verirler ve başta Orhan Veli olmak üzere kimi şair ve yazarlarımızın resimlerinden, şiirlerinden pullar basılır. Her ne kadar pul yapıştırmak tercih edilmese de pul kullanan mektup postalayıcılar da bu işin öncülüğünü kime borçlu olduklarını bilsinler. Elbette sırf şiirlerinde değil düz yazılarında da katilimizin marifetlerini okuyabilirsiniz:

"Güvercinlerin yüzlerce türü vardır. Cüce güvercin, gazzi güvercin, gök güvercin, paçalı güvercin, taklacı güvercin, trampetçi güvercin bu türlerin yalnızca bir kaçıdır. Kumrular ise, yerde yaşayan büyük boylu güvercinlerdir. Orhan Veli, Kumrulu Şiir'inde onları da anar:

Duyduğum yoktu ne vakittir

Güvercin sesi, kumru sesi pencerede;

İçime gene

Yolculuk mu düştü, nedir?

Nedir bu yosun kokusu,

Martıların gürültüsü havalarda;

Nedir?

Yolculuk olmalı, yolculuk.

Penceredeki güvercin sesi midir, kumru sesi midir? Orhan Veli'ye göre ikisi de evet, bana göre ikisi de hayır! Penceredeki ses, Bıdı Hasan'ın abisinin saldığı güvercinlere tuttuğumuz alkışa karşılık veren sestir. Ve bu yazıyı yazmama yol açan da o alkış sesidir."

Bize de bu yazıyı yazmamıza neden olan Akgün Akova'ya katilliği için teşekkür etmekten başka bir şey kalmıyor. Kendisinin 'sanatın içine tüküren adam: Melih Gökçek'e yazdığı yazıyı unutmuş değiliz.

"Yıllar önce, Orhan Veli, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat, Türk şiirinin sokağa çıkma hareketi olan 'Garip'i başlattıklarında, kendilerine, büyük eleştiriler yöneltilmiş ve Gökçek'le akrabalığı olup olmadığını bilmediğim Yusuf Ziya Ortaç şöyle bağırmıştı: <<Sizi bu ahlaksızların yüzüne tükürmeye davet ediyorum.>> Tükürüğün kime gittiğini, bilmem söylemeye gerek var mı?"

Atalay Yörükoğlu, Nurullah Can, Ercüment Uçarı, Feride Çiçekoğlu, Eduardo Galeano, Melih Cevdet Anday, Ülkü Tamer, Egon Kragel, Onat Kutlar, Hulki Aktunç, Edip Cansever, Cemal Süreya, Şükran Kurdakul, Kemal Özdemir, Burak Eldem, Turgut Uyar, Erdal Öz, Ülkü Tamer, İlhan Berk, Oral Çalışlar, Şebnem İşigüzel, İlhami Buğdaycı, Jacques Prevert, Can Yücel, Gökhan Akçura, Sunay Akın, Sabahattin Kudret Aksal, Pablo Neruda, Özdemir Asaf, Oktay Rifat, Nazım Hikmet, Metin Altıok, Cengiz Bektaş, Langston Hughes, Yannis Ritsos, Yorgo Seferis, Dostoyevski, Ahmed Arif ve öldürdüğü diğer kişilerden bir kısmının listesi kitaplarının arkasında bir gurur abidesi gibi yazılıdır. Bu kitaplardan Yıkık Bir Çocuk Bahçesi Gibiydi Yüzü'nün sayfalarında, Orhan Veli'yi O'nunla kimin tanıştırdığını yani diğer anlamda suç ortağını da okuyabilirsiniz:

"Okuma yazmayı söküp, öğretmenim önlüğüme kırmızı bir kurdele taktığı zaman, Terzi Orhan elime bir kitap tutuşturup 'Bunu büyüyünce okursun!' demişti. Kitabın üzerindeki adı çat pat hecelemiştim: 'Or..han..Ve..li'

'Sen mi yazdın bu kitabı Orhan amca?' diye sormuştum. Gülmüştü. 'Yok be küçük dostum' demişti. 'Benim adaşım yazmış! Bana okumak düştü. 38 numara gömlek giyermiş Orhan Veli. Şık giyinmeyi severmiş. Melih Cevdet ve Oktay Rifat adlarında iki şair arkadaşı daha varmış. Üçü, kumaş, iplik ve düğme gibi birbirlerinden ayrılmazlarmış. Şiire gündelik hayatın elbisesini giydirmişler. Ne de iyi etmişler. Bak ne demiş 'Dalgacı Mahmut' adlı şiirinde Orhan Veli:

Deniz yırtılır kimi zaman,

Bilmezsiniz kim diker;

Ben dikerim."

Bir süre sonra o sokaktan taşındıklarını ve daha sonra Terzi Orhan'ın başına gelenleri, yazının devamında okuyabilirsiniz ama, Akgün Akova'nın ne zaman Orhan Veli'nin Kapalı Çarşı şiirini okursa aklına suç ortağı Terzi Orhan'ın geldiğini söylemeliyim:

Giyilmemiş çamaşırlar nasıl kokar bilirsin,

Sandık odalarında;

Senin de dükkanın öyle kokar işte.

Ablamı tanımazsın,

Hürriyette gelin olacaktı, yaşasaydı;

Bu teller onun telleri,

Bu duvak onun duvağı işte.

Ya bu camlardaki kadınlar?

Bu mavi mavi,

Bu yeşil yeşil fistanlı...

Geceleri de ayakta mı dururlar böyle?

Ya şu pembezar gömlek?

Onun da bir hikayesi yok mu?

Kapalı Çarşı deyip te geçme;

Kapalı Çarşı,

Kapalı kutu.

Her ağaca tırmanışında Yaprak'ların "aferin sana Akgün" dediği, bir çocuk olarak kalmayı başarmış katil, şair ve yazar Akgün Akova'yı sevmem bu yüzdendir...

Kara Kedi Mırnav Pist adlı şiirinde intihar eden Mayakovski'ye kızar ve kedilerin intihar etmeyeceği sonucuna bağladığı şiirinin arasına Orhan Veli'yi de almadan edemez:

Bi' gözü leyla bi' gözü leylak akrabaları vardır Van'da

bi' Doğu ilinden bi' İstanbul şiirine

Orhan Veli'nin el yazısında ağız dalaşı yaparlar

dört ayak üstüne düşerler her seferinde

Akgün Akova'dan tek beklediğim; bir gün beni de öldürmesi...

KARA KEDİ MIRNAV PİST

kusura bakma Mayakovski ama
kendini çöpe atmaktır intihar
ve hangi çöp kutularının
kent dışına götürüp yakılacağı
hangilerinin Çöp Müzesine
konup korunacağı
kara kedilerce saptanmaktadır
gizli kapaklı

(ve kara kediler
karadırlar kara olmasına ya
Tunçbilek kömürü gibi parlarlar
karanlıkta

uğursuz sayılırlar
zehir gördüler mi limon sıkılır
keyiflerine

ciğerleri beş para etmez

nankördürler ve moruklarını yanında
bulurlar uygun yaşam şartlarını
aşırı ilgi, hurma koku, gülgüneş balkon,
kuştüyü yastık vs.

dokuz canlıdırlar yangın deprem
sel ne varsa
ilgisini çekerler anamın ve bu şiirin
içeriğine inat,
sokak başındaki çelik kapaklı
çöp kutularına
bakarak
"günler çıktı aksal,
rızkı kapandı kedi milletinin
be gülüm"
diye mırıldanır anam

bi gözü leyla bi gözü leylak
olmasından vardır bende
bi Doğu ilinden bi İstanbul şiirine
Orhan Veli'nin el yazısında
eğri dolap yaparlar

kusura bakma Mayakovski ama
önterde soba yakma girişiminden
ölebilir şey olmasa da yaşam
işler kötüye gitse de yıldırım hızıyla
kendini çöpe atmaktır intihar

üstelik hiç görülmemiş
bi kedinin intihar ettiği edeceği

Algün Akova

SUN AY'A KIN

Yıllarca Ford marka bir araba kullanan şair, köprüden her geçişinde arabasının bozulmasına bir anlam veremez. Şair kendi şiirinden habersizdir çünkü, bu olayın cevabı kendisinin bir şiirinde yazılıdır:

Bütün yolcularını

boğaz köprüsünün çaldığı

araba vapurunun

boş seferleri

gibi yalnızca rüzgar

gezinir sensiz

yüreğimde

(İşte birinci basketimiz Sunay Akın'ın potasına bırakıldı)

Şairi öldürürüz ama, şiir bilgisini de yemeyiz merak etmeyin. Okuyucularına Orhan Veli hakkında hep yeni bir şeyler sunan bu şairi nasıl sevip takdir etmeyelim. İşte O'nunla buldukları hakkında konuştuk ama, bu yazının isminin neden Sun ay'A kın olduğunu açıklayayım önce:

Hançeri bir kenara bırak

Aya bir 'kın' sun

Sun ay'A kın...

- Öncelikle Nazım Hikmet ile Orhan Veli'nin ilişkilerine değinelim. Çok tartışılan şu kediler savaşına senin yorumun nedir?

- Nazım Hikmet ile Abidin Dino'nun dostluğunu herkes bilir ama Arif Dino'nun, Nazım Hikmet'in yüzünü bir kediye benzettiği deseni çok kişi bilmez. Abidin Dino'nun ağabeyi olan şair ve ressam Arif Dino, Orhan Veli ile de arkadaş olup Yaprak Gazetesi'nde iki şiiri yayınlanmıştır. Abidin Dino ince yapılı olmasına karşın, ağabeyi 2 metre boyunda 130 kilo ağırlığındadır. Bedeni gibi yüreği de büyük olan Arif Dino'nun kediye benzettiği çizimin nedenini aramak için 1921 yılının Ankara'sına gidelim: Sömürüye karşı direnen insanların yanında yer almak için İstanbul'dan kaçan Vala Nureddin ve Nazım Hikmet'i bir aşçı dükkanının camekanı önünde buluyoruz... İki arkadaş arnavut ciğerlerine sokak kedileri gibi bakmaktadır. Tam o sırada yanlarından geçen Hüsnü Paşa (ki, Türkiye İşçi Partisi'nin lideri Mehmet Ali Aybar'ın büyükbabasıdır) kendilerini tanır ve parasız olduklarını hallerinden anlayarak verdiği 25 lirayla karınlarını doyurmalarını sağlar. Bu olayı öğrendikten sonra, Arif Dino'nun Nazım Hikmet'i neden kedi olarak çizdiği sorusunun yumağına bir tırmık da Orhan Veli'nin şiiriyle atalım:

Uyuşamayız, yollarımız ayrı;

Sen ciğercinin kedisi, ben sokak kedisi;

Senin yiyeceğin, kalaylı kapta;

Benimki aslan ağzında;

Sen aşk rüyaları görürsün, ben kemik.

Ama seninki de kolay değil, kardeşim;

Kolay değil hani;

Böyle kuyruk sallamak Tanrının günü.

Orhan Veli ciğeri ağzına hiç koymadığı gibi ciğercinin kedisini de sevmezdi. Şiirindeki sokak kedisi ise ta kendisidir Nazım Hikmet'in. Orhan Veli, sokak kedisi Nazım'ı sözcüklerle, Arif Dino çizgiyle anlatmıştır. Ciğercinin kedisinden sokak kedisine Cevap olarak yazdığı şiirinde ise Orhan Veli, yiyeceği kalaylı kapta olup, bütün gün kuyruk sallayanların Nazım Hikmet'e bakışını dile getirir:

Açlıktan bahsediyorsun;

Demek ki sen komünistsin.

Demek bütün binaları yakan sensin.

İstanbul'dakileri sen

Ankara'dakileri sen...

Sen ne domuzsun, sen!

(Şairin aklına kendi şiiri gelmemiştir yine, o yüzden biz hatırlatalım Sunay Akın'ın Galata Köprüsü adlı şiirini:

Sokak kedileri Orhan Veli'nin

sizi gidi komünistler sizi

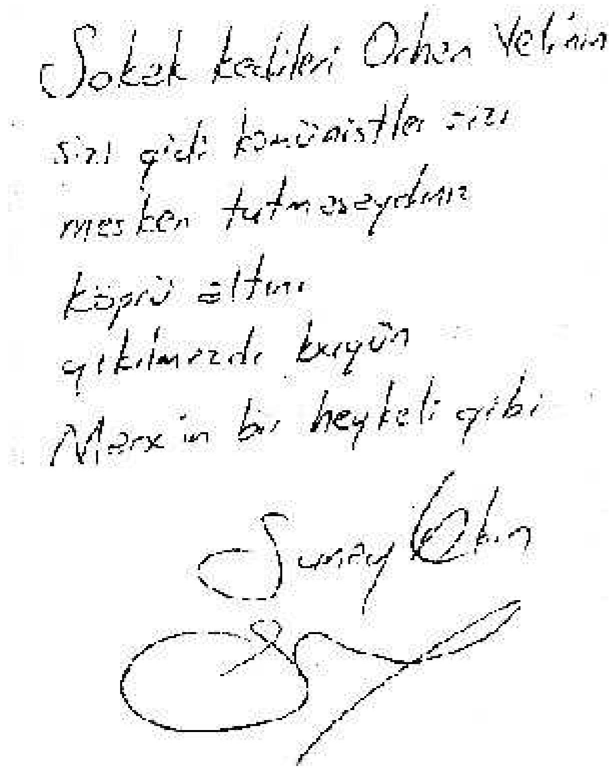
mesken tutmasaydınız

köprü altını

yıkılmazdı bugün

Marx'ın bir heykeli gibi

Bu da ikinci baskettir. Durum iki - sıfır)

Sokak kedileri Orhan Veli'nin
sizi gibi komünistler sizi
mesken tutmasaydınız
köprü altını
çıkılmazdı bugün
Marx'ın bir heykeli gibi
Sunay Akın

- Peki Nazım Hikmet, Orhan Veli'nin şiiri için ne düşünürdü?

- 1930 yılında, Son Posta gazetesinin çocuk sayfasında bir şiir yarışması düzenlendiğinin ilanı yer alır. Yarışmaya Yıldız imzasıyla katılan Hastalık adlı şiirin yayınlanması tartışmalara yol açar:

Yatakta bir hasta var

Bu bisiklete binip bu yataktan uzaklaşmalı

Eğer bisiklete binip bu yataktan uzaklaşırsa

Arkasından bağıranlar çok

Yedi kişi

Kaçma hastasın, uzaklaşma hastasın.

Aldıran kim?

Ben kaçıyorum

Yıldırımlar gibi

Yıldırım

Şiirin ardından da, Kalem Dergisi'nin sayfalarından veryansın edilir: 'Çocuklardan vazgeçtim, eğer bu vezinsiz manzumenin büyüklerden bir tek kişi manasını aralayabilirse gelsin gazetenin vereceği mükafatı benden alsın. Galiba hastalık bunu yazanın dimağında.'

Bir hastanın bisiklete binip yataktan uzaklaşma düşünün anlatıldığı şiirin vezinsiz ve anlamsız oluşuna gösterilen tepkiyle on yıl sonra Orhan Veli ve arkadaşları da karşılaşacaklardır.. Garip şiirinin ortaya çıkışından önce, bu akımın özelliklerini taşıyan bir şiir yayınlayan ve yıldırımları üstüne çeken Son Posta gazetesinin çocuk sayfasının sorumlusu kimdir? Kim olacak Nazım Hikmet!...

Garip şiiriyle ilgili her şeyin yazıldığı söylenir. Oysa, ne büyük bir yanılgıdır bu. Orhan Veli, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat'ın Garip adlı ortak şiir kitabını yayınlamalarından on yıl önce Nazım Hikmet'in 'edebi yaseti' altında yayımlanan bir şiirin geleceğin habercisi olduğu yazılmamıştır. Garip şiiri pedal çevirerek gelmiştir edebiyatımıza. Ve tıpkı bisiklet gibi önce yadırganmış sonra sevgilisi olmuştur herkesin. Elbette, dişlerini yağlayan, lastiklerini şişiren, selesini ayarlayan Nazım Hikmet ustanın da, payını vermek gerekir.

- Orhan Veli zaman zaman seni sokak sokak, o kahve senin şu berber benim dolaştırmıştır da. Bunun nedeni neydi?

- Orhan Veli'nin "Kazım'ım türküsünü söylerler / Üsküdar'da / Efkarlanırım" dizelerindeki şairi etkileyen türküyü bulmak amacıyla tek tek dolaşmıştım, Üsküdar kahvelerini. Ama boşunaydı arayışım. Tavla oynayan, kaldırıma çıkarılan iskemlelerde güneşlenen yaşlı insanların kurumuş dudaklarından, İstanbul'un sokak çeşmeleri gibi, Kazım'ım türküsünün susuzluğumu dindirecek bir tek dizesi bile akmamıştı. Bedri Rahmi Eyuboğlu'nda da aynı türküyle karşılaşınca çöle düşmüştü merakım: "nasıl unutur nasıl / Ömründe bir defa / Kazım'ım türküsünü dinleyen"

Mehmed Kemal, Cumhuriyet gazetesindeki Politika ve Ötesi adlı köşesinde bana seslenerek, türkünün Üsküdar değil, Orta Anadolu türküsü olduğunu yazınca son vermiştim arayışıma. Orhan Veli'nin dizelerinden yola çıkarak Kazım'ım türküsünü Üsküdar kökenli sanmam yanılgıydı. İşte, Orhan Veli'nin ilk kez Esen Park'ta, Ürgüplü Refik Başaran'dan dinlediği Kazım'ım türküsünün ilk dizeleri:

Meyhaneden çıktım yan basa basa

Ciğerlerim kurudu kan kusa kusa

Beni de vuran arabacı Musa

Aslanım Kazım'ım yerde yatıyor

Kaytan bıyıkları kana batıyor

- 'Bunu keşke ben bulsaydım' dediğin bir şey oldu mu, Orhan Veli ile ilgili?

Dört kişi parkta çektirmişiz,

Ben, Orhan, Oktay bir de Şinasi...

- Sosyoloji eğitimi gören ve bir Sait Faik tutkunu olan Okan Konuralp, bu şiirdeki Şinasi'nin kim olduğunu merak edince kolları sıvar. İlk iş olarak, Şinasi'nin anneannesinin Hacı Bayram Veli Camii'nin yakınlarında bir fırını olduğunu öğrenir. Çevre düzenlemesi sırasında Üç Nal Lokantası da fırın da yıkılmıştır. Kayıtlardan belki bir şey bulurum umuduyla Ankara Fırıncılar Odası'nın kapısını aşındırır ama eli boş döner. 50'li yılların Ankara'sının sosyal yaşamında önemli bir yer tutan lokantanın içkili olmasından dolayı belediye kayıtlarını karıştırır; sonuç yine hüsrandır. Konuştuğu eski Ankaralılardan da bir sonuç alamaz. Herkes 'sahi, bir de Şinasi vardı' der ama, kimse bir şey anımsamaz. Öğle rakılarına düşkün olan Mehmed Kemal ile yaptığı telefon konuşmasında yardım sözü alsa da çok sevinemez. Çünkü kısa bir süre sonra yazarın ölüm haberini okur gazeteden!

Okan Konuralp en çok da, Ankara Lisesi'nin kayıtlarına ulaşınca hüzünlenir. Burada ne Orhan Veli ve arkadaşlarının ne de Şinasi'nin adına rastlar.Sonunda Şinasi'nin soyadının Baray olduğunu öğrenerek telefon rehberinin başında alır soluğu. Evet, telefon numarası kayıtlıdır Şinasi'nin. Elleri titreyerek çevirir numarayı. Telefonu açan kadına 'bir de Şinasi'ye ulaşmak istediğini söyleyince şu karşılığı alır: 'Evladım, Şinasi Bey'i maalesef 1989 yılında kaybettik.'

Şinasi Baray'ın eşi Melek Hanım'dır, telefonda konuştuğu. Melek Hanım, bu duyarlı insanı evine davet eder. Evde uzun uzadıya sohbet ettikten sonra Melek Hanım, 'sana bir hediyem var, okuduktan sonra geri verirsin' diyerek, bir defter uzatır Okan Konuralp'e. Genç adam, kapağına üç at nalının çakılı olduğu defterin sayfalarını karıştırdığında bunun Üç Nal Lokantası'nın Şeref defteri olduğunu anlar.

Okan Konuralp, araştırma sırasında Şinasi Bey'in, şiirde kendisinden 'bir de Şinasi...' diye söz etmesinden dolayı Melih Cevdet'e biraz kırgın olduğunu öğrenir. Üç Nal Lokantası'nın şeref defterini incelerken de, Melih Cevdet Anday'ın küçümsendiğini sanan Şinasi Bey'e şunu yazdığını okur: '... bir de Şinasi'

Bir çocuk 'burasını çok sevdim' diye yazar, Üç Nal Lokantası'nın defterine. O çocuk, büyüyünce ünlü bir piyanist olacak olan İdil Biret'tir. Semih Balcıoğlu ve Altan Erbulak ilk karikatürlerini çizerler sarı sayfalara. Gülcemal vapurunun süvarilerinden Ratip Tahir de, çizgilerinin yanına şunu yazar: 'İş dördüncü nalla bir ata kaldı, bir de meydana!'

Cahide Sonku'dan Nurullah Ataç'a, İbrahim Çallı'dan Yakup Kadri'ye kadar nice sanatçının el yazısını barındıran deftere, Cahit Sıtkı Tarancı, 20 Ekim 1953 tarihinde, şu dizeleri yadigar bırakır:

Bu gece ilk defa ağladım

Bekar odamın penceresinde

Hani ev bark? Hani çoluk çocuk

Elime ne geçti bu hayattan

Kerhanesinde meyhanesinde

Yatağım her gece böyle soğuk

Saadet bu ömrün neresinde

Melek Hanım, Orhan Veli'nin, 1950 yılının 10 Kasım gecesinde, Üç Nal Lokantası'nda içtiğini ve oradan çıktıktan sonra belediye tarafından açılan bir çukura düştüğünü anlattıktan sonra şunu söyler: 'Orhan o gece başka bir yere uğrayıp, içmiş olamaz.'

(Ankara Lisesi'nde okurlarken, tiyatro oyunlarının dekorlarının tasarımını yapan Şinasi Baray'ın, anneannesinin evinin bodrum katını elleriyle düzenleyerek lokantasını açtığını ve anneannesinin bir zamanlar ahır olarak kullandıkları bu yerin yeni halini görünce 'Biz şu direğe merkepleri bağlardık' demesiyle Üç Nal Lokantası isminin oluştuğunu da anlatır Sunay Akın ama, Can Yücel'in Üç Nal Lokantasından şiirini anımsamaz ve bu şiir gururlu bir edayla buraya yazılır:

Bu cehennemi sıcaktan kurtulmak için

Sırtımı, omuzlarımı yüzen,

Ne bir esinti bekliyorum yaprakları uçarısıyla,

Ne de bir yaz yağmuru bardaktan boşanırcasına

İhtiyacım benim başka bir sıcak

Teninin sıcaklığı senin

Yelelerimden sağrıma inen ter damlalarıyla

Koşturacak beni menzilinden menziline

Dört ayak, üç nal

Bir basket maçı, üç sayıyla bitmez değil mi? Rakip Sunay Akın olunca, Can Yücel bir basket daha atmamızı sağlayacaktır yakında... Can Yücel'in biraz sonraki yardımına kadar, basket saymayacağımız bir atış daha yapalım, Orhan Veli'nin 16.6.1946 tarihli Ülkü'de yazdığı bir yazısıyla:

"Şinasi Ankara'da bir içkili lokanta açtı. Adı: Üç Nal. Şinasi hem sanatkar, hem de okur yazar bir insan olduğu için lokantasını sanatkarlarla okur yazarların sık sık gidecekleri, gittikleri vakit de zevkle oturacakları bir yer olarak tertipledi. Her giden hoşlanıyor. Ben de onlardanım. Salonun türlü süsleri arasında zaman zaman mısralara yahut da bazı mısraların anlamlarına rastlıyorsunuz. Tuvalete koyduğu bir abajurun üstüne de Refik Halit'in Bir Avuç Saçma adlı eserinden bir parça yazmış. Güzel bir buluş, değil mi? Gel gelelim Şinasi memnun değil. Diyor ki: 'Her içeriye giren Refik Halit'in yazısına dalıyor. Dışarıda da bir sürü insan sıra bekliyor.' Şinasi'nin ticari bakımından

hoşnutsuzluğuna sebep olan bu hal edebiyat namına beni sevindirdi. Demek ki halkımız edebiyatla da meşgul oluyor.")

- Orhan Veli'nin aldığı en komik eleştiri hangisidir sence?

- Erdoğan Alkan 'Şiir Sanatı' adlı kitabında Orhan Veli ve arkadaşlarınca başlatılan Garip Hareketi'nin hiçbir yararı olmadığını ama çok zararı dokunduğunu yazar. Garipçilerin, İsviçre'de bir grup genç şair tarafından başlatılan 'Dada' hareketinden etkilendiğini belirten Alkan'a göre 'Dada' sözcüğünün bile 'ciddi bir anlamı yoktur'... neden mi? Çünkü, Dada, çocuk dilinde at demekmiş! Bir şiir hareketine ad olarak çocuk dilinden bir sözcüğün seçilmesinin ciddiyetsizlikle ne gibi bir ilgisi olabilir? Vural Bahadır ve arkadaşları da Şiir Atı adı altında kitap biçiminde bir seçki yayımlamışlardı. Simge olarak da çocukluğumuzun rüyası olan, hiçbir yere gidemeyen ama, düşlerimizde dörtnala koşan sallanan atı seçmişlerdi. Ciddiyetsizlik gözlükleriyle şiire değil de, devlet dairelerinde uygulanan kılık kıyafet yönetmeliklerine bakılsa daha doğru olmaz mı?

Orhan Veli'nin şairliği üstüne kesin bir yargıya varmanın zor olduğunu söyleyen Alkan, şu saptamayı yaparken acaba ne kadar ciddidir: 'Bugünkü hafif müzik ve arabeskin saçma sapan ilk kaynağını rahatça Garip'te arayabilirsiniz.'

(Ve basket zamanı: İtiraza İtirazım Var der Can Yücel; bu itirazlarından biri de Erdoğan Alkan'ın yukarıdaki sözü içindir: "Ve en arabesk ve en çağdaş adamımız Orhan Veli'nin kuzular kulağına / Maraz ve menapoz, muhteris ve muteriz itirazlara itirazım var, itirazım, itirazım / Ama halka, halka halka halkalanan halka dünden ve yarından her zaman razıyım)

- Bir de daha az tanınan şairlerden bahsedelim. Halim Şefik, Rüştü Onur, Muzaffer Tayyip, Kemal Uluser... bunların hepsi Garip döneminin bilinmeyen şairleri. Başka kimler var?

- Her nedense Garip şiiri denildi mi sıralanan şairler arasında G. Cancıkyan ve H. Kalutsyan'a rastlanılmaz. Oysa, İstanbul'da yaşamış olan bu iki şair 1942 yılında Balkıs adlı bir ortak kitap yayımlamış ve önsöz yazısında düşüncelerini şöyle açıklamışlardır: 'Balkıs telakkisini kabul eden realist şair, kelimeleri değil, detayları harmonize eder, vezin, kafiye gibi yamalar kullanmaz. Saklayacak, düşüreceğine onu uyanık tutar.' Biz de uyanık kalmak için Cancıkyan'ın şu dizelerini belleğimize kazıyalım:

mektep

mektebin yanında

hapishane

hapishanenin bahçesi var

mektebin yok!

Sunay Akın başka yerlerde koşturmaktan bu konuşmaya zaman ayıramamış olsa da 'biz konuşturmayı biliriz!' Ve bu yazıyı da kendisinin Şiiriçi Hatları Vapuru şiirinden bir bölümle bitiririz:

Orhan Veli vapuru

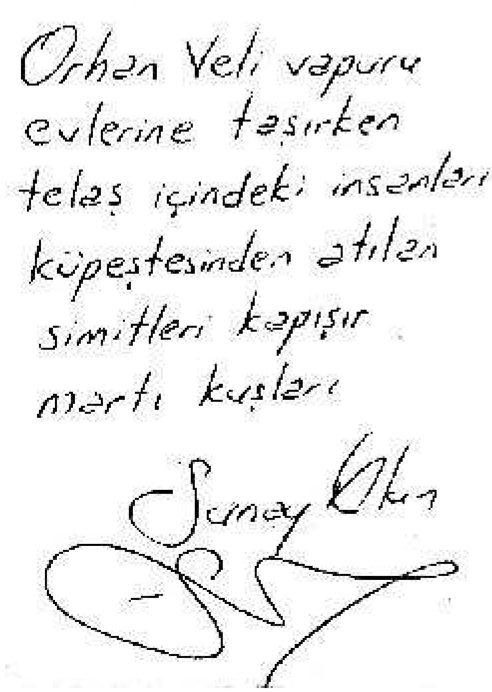
evlerine taşırken

telaş içindeki insanları

küpeştesinden atılan

simitleri kapışır

martı kuşları

EDEBİYATI KENDİNE DERT EDİNEN ADAM

"Ben edebiyatı kendine dert edinmiş bir adamım. Gece gündüz edebiyat düşünürüm. Sevdiğim bir şiiri tanıdıklarıma okumadığım, yahut bir edebiyat sorunu üzerine tartışmaya girişmediğim günler, yaşadım saymam kendimi. <<Bugün Türkelinde en tam edebiyat adamı kimdir?>> diye sorarlarsa, beni gösterebilirsiniz."

18.7.1945 tarihli Ulus gazetesindeki bu yazıyı okuyunca "Kim bu, kendini bu kadar beğenen?" diye düşünüp yazara bir daha baktığınızda "Nurullah Ataç" imzasıyla karşılaşıyorsunuz. Ne var ki kendisine hak vermemek imkansız. 1 Ocak 1938 günkü yazısını okuyunca görüyorsunuz ki O hep şiiri düşünüyor:

Nurullah Ataç

"Yılbaşı... Hala şağirleri düşünüyorum. Hepimiz hiç olmazsa yılın

böyle bir iki gününü, onları düşünmeğe hasretsek belki şiğir buhranından bahsetmeğe olanak kalmazdı. 1937 yılı içinde Oktay Rifat'ın, Melih Cevdet'in, Orhan Veli'nin şiğirlerini okudunuz mu? Onlar henüz kitap çıkarmadı, yazılarını Varlık mecmuasında görüyoruz. Biraz Fransız sürrealistlerinin yazılarını, biraz da Japon kai-kailerini hatırlatan küçük küçük parçalar... Okuyanların çoğu onlarla alay ediyor, manasız buluyor, belki şaka için yazıldığını söylüyor. Ben, gerçekten söylüyorum, onlara bayılıyorum.

Son senelerde beğenerek, severek okuduğum birçok şiğirler oldu; hatta Mustafa Seyid'in <<Sutüven>>i beni hayran etti. Fakat Nazım Hikmet'ten beri hiç bir şairin yazıları, bana bu üç gencinkiler gibi, gerçekten büyük bir yenilik karşısında bulunduğum hissini vermedi. Fazıl Hüsnü'nünküler bile... Halbuki o da, hiç şüphesiz, yarın en iyi Türk şairlerinden biri diye sayılacaktır.

Oktay Rifat'ın, Orhan Veli'nin ve Melih Cevdet'in şiğirlerinin anlaşılmamasına şaşıyorum. O üç genç kadar sade yazanı az bulunur. Onlarda, symbolistler gibi, sözü istiareye boğup vuzuhtan kaçmak arzusu yok. Bilakis, bir hissi, bir ihtisası adeta çırılçıplak tespit etmek istiyorlar. Fakat biz giyimli olmağa o kadar alışmışız ki bu çıplaklığı anlıyamıyoruz. Hele gözlerimiz alışsın, onların güzelliğini o zaman göreceğiz.

Okuyun, o şağirleri okuyun: yarın herkese uyarak anlıyacağınıza şimdi kendiniz keşfedin."

Öğretmenlik yapmak koşuluyla askerlik yapmayan Nurullah Ataç'ı herkes bir açıdan eleştirmiştir. O yıllarda Garip şiiri için okuyucularını "bu hayasızlığın suratına tükürmeye davet edenler" olduğu gibi günümüzde de devam eder bu saldırılar. 5 Eylül 1996 tarihli Mum dergisinde "Uuuuy Anan Sana Gurban Olsun Nurullah!" diyen Muzaffer Dizman, bakın neler yumurtluyor:

"Ataç, o burnundan kıl aldırmaz edasıyla kimin şiiri hakkında iki satır karalasa, ertesi gün tüm yayın organlarının kapıları ona kapanırdı. İşte, bu yöntemlerle yaratılan dikensiz gül bahçesi ortamında şiir, akıldan, mantıktan, toplumsallıktan uzaklaşır. Ataç'ın sırtına üfleyip şişirdiği GARİP balonları

dolanır havalarda... İşte boğazları aynı iple bağlı üç balonun adı zaman içinde 'Birinci Yeni'ye çıkar. Ataç ölüp de, arkadan üfleyeni kalmayınca bu balon fooosss koyverir. O da fooosss eder. Onun peşinden de gördüğünüz 'Soyut Şiir Marketi'ni açar burjuvazi. Her yeni, bir önceki eskiyi aratır olur. İşte, işportadan pazar yerine, oradan da markete uzanan bu keçi yolunun kısa öyküsü. İşte Birinci Yeni'nin dibi astarı. İşte burjuvazi, bu çürük yumurtalarıyla yola çıkarak, kendine göre sanat tarihi anlayışı oluşturuyor. Amacı belli: Nazım'ı ve tüm toplumcu sanatçıları inkar etmek."

Neresinden tutarsanız tutun, tutarsız olan bu görüşlere gülerek geçiyor, sadece Orhan Veli'nin Nurullah Ataç'tan önce öldüğünü ve ölümünün ardından Ataç'ın şu satırları yazdığını hatırlatıyorum:

"Bunca yıldır yazarım, bana: <<en çok ne ile övünürsün?>> diye sorsalar: 'Orhan Veli gibi iki üç şairi kimsenin beğenmediği sıralarda anlayıp beğenmiş olmamla övünürüm' derim."

Serbest nazımla yazanlar için, 'vezinli, kafiyeli, söz söyleyemiyorlar da ondan...' düşüncesinde olanlarla; 'ne yapsınlar? Aruzu beceremezler ki!... Aruz öyle herkesin harcı değildir.' diyenlere yanıt verir Ataç:

"Hakikat bunun aksidir demeyeceğim; çünkü bazı şairlerin, bir takım kaidelere itaat edemedikleri için serbest nazımla yazdıklarını biliyorum. Fakat onların serbest nazmı hiç bir şeye benzemiyor. Serbest nazımla yazan hakiki şair, kendine kurduğu, fakat belki söylemeğe lüzum görmediği bir takım kaidelere itaat eder. Zaten bugün serbest nazımla iyi şiir söyliyenlerin hepsi, ya aruzun, yahut hecenin discipline'ininden geçmiş olanlardır. Mesela Orhan Veli, şimdiki vezinsiz şiirlerine başlamadan evvel, hece veznini en iyi kullanan şairlerimizdendi. 'Masal' isimli manzumesine bakın:

Çocuk ruhum kaygılardan azade,

Yüzlerde nur, ekinlerde bereket...

At üstünde mor kaküllü şehzade,

Unutmağa başladığım memleket...

Şakağımda annemin sıcak dizi,

Kulağımda falcı kadının sözü,

Göl başında padişahın üç kızı,

Alaylarla Kafdağına hareket...

Hece veznini böyle kullanmasını bilen bir adamın serbest nazımda kolaylık aradığı nasıl iddia edilebilir?

Aruz ile söylenmiş şiirlerin ahengini hece ile söylenilmişlerin, hece ile söylenilmiş şiirlerin ahengini de serbest nazımınkinden daha kolay anlıyabilenler, kendilerine kolay gelenden başkasında ahenk olmadığını zannediyorlar.

Farz edelim ki aruz heceden, hece de serbest nazımdan zordur... Ne olacak? Bir şey zor olduğu için mi güzeldir? O halde dünyanın en güzel eserleri, sağdan da başlasanız soldan da başlasanız aynı manayı veren mısralardır. halbuki hiç bir büyük şair böyle şeylere tenezzül etmemiştir."

İlk zamanlar kimsenin beğenmediği Süleyman Efendi için de kalem sallar Ataç. Hikmet Feridun Es'in bir yazısını:

"Ölümüne ağlanan bu Süleyman Efendi, sakın Türk edebiyatı olmasın?"

diye bitirmesinin, karikatürlere bile konu olduğunu ve şiirin sevilmesine katkısının büyük olduğunu söyleyen Ataç, kendi üslubuyla önündeki kağıdı karalar:

"Doğrusu benim de hoşuma gitti: bir kere herkes gibi güldüm; sonra o nüktede Orhan Veli'nin sözüne, belki pek farkına varılmadan gösterilen bir takdir, bir hayranlık sezmeğe başladım. Andre Gide sanatkara: <<Sen yalnız şeklin güzel olmasına bak. Güzel bir bina hiç müşterisiz kalır mı? Eserin mükemmelse ona manayı, heyecanı okuyanlar getirir>> mealinde bir nasihatte bulunur. 'Süleyman Efendi'nin Türk edebiyatı olması ihtimalini düşünenler de Orhan Veli'nin sözünde bir düstur, bir formüle kuvveti bulunduğunu kabul ediyorlar. O, mükemmel bir şekildir; okuyanlar ona mana, heyecan getiriyor. Ben 'Kitabei Sengi Mezar'da başka bir mana, başka bir heyecan buluyorum; onu söyliyeceğim, fakat evvela şiiri bir kere daha okuyalım:

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada

Nasırdan çektiği kadar;

Hatta çirkin yaratıldığından bile

O kadar müteessir değildi;

Kundurası vurmadığı zamanlarda

Anmazdı ama Allah'ın adını

Günahkar da sayılmazdı

Yazık oldu Süleyman Efendi'ye.

Baki'nin Sultan Süleyman mersiyesinin en güzel, bir düstur olarak zikredilmeğe en layık mısralarından biri: <<Berbad kıldı tahtı Süleyman'ı rüzigar>> mısrağıdır. Büyük bir adamın öldüğünü duyduğumuz zaman onu tekrar edebiliriz. Fakat taht sahibi Süleymanlar, yani büyük adamlar yanında bir takım da Süleyman Efendi'ler vardır: Hiç bir ihtirası olmıyan, nasırlarından başka hiç bir şeyin ızdırabını duymayan, çirkinliklerine bile üzülmeyen, öyle mistik falan da

olmadıkları için Allah'ın adını da pek anmıyan insanlar. <<Yazık oldu Süleyman Efendi'ye>> bunlardan birinin ölümünü haber aldığımız zaman söyliyeceğimiz sözdür. Dikkat edin, bundan sonra öyle bir haber aldığınız zaman siz de söylersiniz. Nasıl Baki, büyük adamların ölümü karşısında duyduğumuz teessürün mükemmel ifadesini, şeklini bulmuşsa Orhan Veli de, öteki cinsten adamların ölümü karşısında duyduğumuz teessürün mükemmel ifadesini bulmuştur. Bunun için <<Yazık oldu Süleyman Efendi'ye>> öyle manasız, lüzumsuz, iş olsun diye söylenilmiş bir söz değildir, ihtiyacını duyduğumuz bir formule'dür.

Orhan Veli o şiirini yazarken bunları düşünmüş müdür? Baki'nin mısrağını hatırlayıp da ona bir pendant vücuda getirmek istemiş midir? Bilmem; belki Süleyman ismini tamamiyle tesadüfi olarak veya büsbütün başka sebeplerle intihap etmiştir. Orasının hiç bir ehemmiyeti yok: asıl ehemmiyetli olan cihet bizim bir şekli heyecanımızı taşımağa elverişli bulabilmemizdir. Zamanımız şairlerinden birinin, kendinden dört asır evvel yaşamış bir şaire, farkına varmadan cevap vermesi de ayrıca hoşa gidecek bir şeydir: bununla kendisinde ananenin canlı ve yaratıcı bir surette devam ettiğini göstermiş olur.

Bu bahsi -bugünlük- kapamadan şunu da ilave edeyim ki Orhan Veli'nin bütün şiirlerini, bilhassa <<Kitabei Sengi Mezar>>ı tatsız manasız bulanlar arasında onu yavaş yavaş beğenmeğe başlayanlar da var. Biri bana: <<Bu parça beni günden güne sarıyor>> diye itiraf etti: hem kendisi, hem de Orhan Veli için memnun oldum."

Elbette ki kendisi için de memnundur Nurullah Ataç; Orhan Veli gibi iki üç şairi kimsenin beğenmediği sıralarda anlayıp beğenmiş olmakla övünmesinin de yeridir...

Orhan Veli de Nurullah Ataç'ı tanımakla övünürse de bu yüzden sabahın dördünde sıcak yatağından bile olur. Ankara'da bir apartmanın bodrum katında yaşarken, bir gece kötü kötü düşler görmeye başlar. Evine eşkıyaların girdiğini, kendisini öldürmeye çalıştıklarını görür ve ter içinde uyanır. Uyanır ama, gördüklerinin rüya olmadığını anlar. Kapısının dışından korkunç gürültüler duymaktadır. İnsan mı, silah mı yoksa ikisi mi olduğunu anlayamadığı seslere kulak kabartır. İnsan sesi olduğuna karar verdiği sırada kaç kişi olduklarını anlamaya çalışır. Pek bir iki kişinin çıkarabileceği bir

gürültüye benzetemez sesleri. Gittikçe yaklaşan gürültü, kapısının yumruklanmasıyla durulmaz: "Hey Namussuz! Aç kapıyı!" sesleri hapı yuttuğunu düşündürtse de tekmelerle açılan kapı içeriye serin bir rüzgar girmesine de neden olur. O sırada tepesinde bir adam bağırmaya devam eder: "Kalk ulan!" "Kimsin sen?" diye sorabilir ancak. Gelen yanıt: "Nizamettin Nazif"tir. Birdenbire içi rahatlar Orhan Veli'nin ama, bütün bu gürültünün bir kişiden çıkmış olmasına da hayretler içinde kalmıştır: "Tanıdığıma memnun oldum. Bu saatte geldiğinize göre herhalde mühim bir işiniz olmalı." "Evet, der. Nurullah Ataç'a gideceğim. Evini de yalnız sen bilirmişsin. Beni hemen oraya götür." "İyi ama Nurullah Ataç hasta." "İyi ya işte, ben de hasta ziyaretine gideceğim zaten." Sabaha karşı saat dörtte, sarhoş bir adamın hasta ziyaretine gideceğine pek akıl erdiremez ama, kurtulamayacağını da anlar ve kalkıp giyinmeye başlar Orhan Veli.

Varlık dergisini eline alır almaz onların şiirlerini aradığını ve doymak bilmeden okuduğunu söyleyen Nurullah Ataç; Orhan Veli için yazdığı ilk yazılardan birinde, O'nun ve arkadaşlarının; Oktay Rifat'ın, Melih Cevdet'in şiirlerini okurken kendisinde de şiir yazmak hevesinin uyandığını söyleyerek ekler:

"Ben şiir yazacağım da siz benimle alay etmek için yeni bir fırsat ele geçireceksiniz diye hemen sevinmeyin. Yapmam öyle şey, bilirim ben boyumun ölçüsünü. Ancak size bu gençlerin insana şiiri sevdirdiklerini dünyaya bir şair gözü ile bakmağı öğrettiklerini, çevremizde umulmadık güzellikler sezdirdiklerini söylemek istiyorum"

Tüm bunları laf olsun diye söylemez Ataç ve yıllar sonra Orhan Veli'nin ölümünün ardından yazdığı bir yazıda bu satırları yineleyerek devamını getirir:

"Bilmem ama bana öyle geliyor ki biri de yitirmemiş tazeliğini. Robenson, İnsanlar, Bayram, Hicret... hepsi de şiir yazmak hevesini uyandırıyor gene bende, hepsi de Oktay Rifat'ın bir şiirinde söylediği gibi, benim için gökyüzünü birdenbire başlatıveriyor, bu dünyayı bağışlatıveriyor."

Ağaca bir taş attım

Düşmedi taşım

Düşmedi taşım

Taşımı ağaç yedi

Taşımı isterim,

Taşımı isterim!

Tüm bunlara karşılık Nurullah Ataç'ın yanıldığı da olur. 15 Eylül 1937'de Varlık'ta yayımlanan Oktay Rifat'la birlikte yazdığı Ağaç şiiri için şu yorumu yapar Ataç:

"Giriştiği işi başaramamış, umutları boşa çıkmış bir kişinin perişanlığını duyuyorum o şiirde, o duygu bence çok iyi anlatılmış."

Şairimiz ise giriştiği işte pek başarısız olmuş sayılmaz; şiirin hikayesi şudur: Bir şiirini Necip Fazıl Kısakürek'in yönettiği Ağaç dergisine göndermiş, fakat şiir dergide bir türlü çıkmamış, bunun üzerine şiiri geri istemiş, istemesine rağmen de geri alamamıştır. Oktay Rifat'la birlikte yazılan Ağaç şiirinde atılan taş yerini bulmuş ve yıllar sonra Mehmet Selim tarafından yazılan bir şiirde de bu belgelenmiştir.

Ağaca taşlar atılır

kimi düşer

kimi takılır

düşmeyen taşlar

daha sonra ağacın başını ağrıtır

Orhan Veli'nin kendisini bu kadar beğenen adamı eleştirdiği de olurdu. Örneğin 16.11.1945 tarihli Ülkü gazetesindeki Dil Bahsi adlı yazısında; Nurullah Ataç'ın Necip Fazıl Kısakürek'in çıkarttığı Büyük Doğu mecmuasından yaptığı alıntıyı yeterli bulmamış ve Ataç'ı gülerek eleştirmiştir:

"Nurullah Ataç galiba iyi seçememiş. Çünkü köprü ve kılavuz neslinden olan Necip Fazıl Kısakürek'in daha dehşet cümleleri vardır."

Buna karşılık Nurullah Ataç'ın da Orhan Veli'den sevmediği şiirler vardır. Bunu da birçok şairin hayranları tarafından bile yanlış anlaşılabileceğini düşündüğünü söyleyerek, Orhan Veli şiiri hakkında laf söyleyenlerin de yanıldığını üstüne bastırarak şunları söyler. İşte 2 Aralık 1950'de Ulus gazetesinde yazdığı yazıdan bir bölüm:

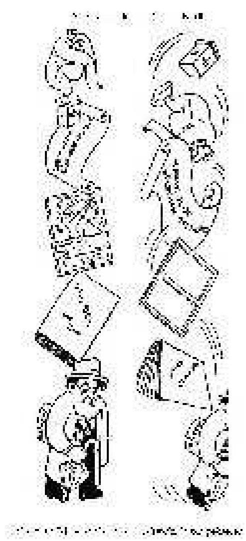
"Bakıyorum da onun asıl güzel, asıl iyi şiirlerini ananlar olmuyor. Tahattur, Söz, İllusion (yanılsama, gözbağcılık), Sere Serpe, Cımbızlı Şiir kimsenin aklına gelmiyor. Orhan Veli'den şairane, eski anlayış içinde şairane, yani kendi sanatına en uzak ne varsa onu bulup ortaya koyuyorlar. Varsa İstanbul Türküsü yoksa İstanbul Türküsü.

Bir gün Nazım Hikmet'e <<sence en kötü şiirin hangisidir?>> diye sormuştum. <<Salkım Söğüt>> dedi. Öyle diyeceğini de biliyordum. Orhan Veli <<İstanbul Türküsü>> şiirini yazdığı zaman kendisiyle çoktandır dargındım, ama bana öyle geliyor ki kendisi de beğenmezdi o şiiri, kendi sanatının dışında olduğunu bilirdi."

Buradan çıkan bir önemli not da; Orhan'la Ataç'ın son zamanlarda dargın olduklarıdır. Kendi kendilerine ve birbirlerine devamlı takılan, şakalar yapan bu ikilinin arasının bozulmasına neden olan da yine bir şakadır. Gelin bunun hikayesini de Mehmed Kemal'in anılarından okuyalım, Acılı Kuşak

dediği, dönemin basın ve edebiyat anılarında, Tirink Galata başlıklı Nurullah Ataç'ı anlattığı bölümden alıntılarla:

"Orhan Veli'yi tanıtan oydu. Orhan'la epey süren bir dostluktan sonra darıldılar. Dargınlıkları kanlı bıçaklıydı. Hiç bir vakit karşılaşamıyorlardı. İkisini de sevenler için bu çok zor bir durumdu. Orhan bir yere çağrılacaksa Ataç gelmiyor; Ataç gelecekse Orhan bulunmuyordu. İçki içilen yerler bile buna göre ayarlanmıştı. Bu sırada meyhane değiştirmelerin bir nedeni de buydu.

İkisi birbirinin ardından, birbirlerini çekiştirirlerdi. Ataç'a göre artık Orhan Veli yoktu, bir ad takmıştı. Şakuli Solucan... Onunla anardı Orhan'ı. Orhan'ın yüzü ergenlik dediğimiz sivilce yerleri ile doluydu. Boyu uzundu, hafif kamburu vardı. Bundan kinaye şakuli solucan demişti belki de.

Birine tutulduydu. Ben hikayesini duydum. Kafayı çektiği geceler, sevdiğinin kapısına gider, eşiğini öpermiş. Bu evin, sevgilisinin evi olduğunu, O'na Orhan söylemiş. Fakat günün birinde öğrenmiş ki, bu ev sevgilisinin evi değil. Alaya alındığı için çok kızmış. Orhan'a küskünlüğünün bir nedeni de buydu."

İlerleyen yaşlarında askere alındığında; hafif kambur ve soluna yalpalayarak yürüdüğü için kendi kendisine

Asker oldum süvari

Giderim yengeçvari

beyitleriyle takılan Ataç, "Orhan'ın şiirlerinden daha güzel" diyerek Orhan'a da takılmadan edemez. Ölümüne kadar dargın kaldığı Orhan'ın kendisine yakıştırdığı üç mısralık tekerlemeyi de duyar elbet ve bunu da kendi kendine okur sık sık. Belki de Orhan'a duyduğu özlemi böyle gidermek ister:

Nurullah Ata

Tirink Galata

Soğan salata.

ORHAN VELİ'NİN PEŞİNDEKİ POLİS

Sivil polisler pek çok şairi, yazarı, ressamı izledikleri gibi bir dönem Orhan Veli'yi de takip ederler. Bunun farkında olan Orhan Veli, kimi zaman da takip edenleri azarlayıp, kovalardı!...

Hatta bir dönem 'başkent', sakallı bir şaire katlanamadığı için şairimizin İstanbul'a dönmesine bile neden olmuşlardır. Mehmed Kemal'in tanımlamasıyla 'sıkı bir polis terörü' vardır o günlerde.

"Siyasal dalgalanmaları izlemeye güçleri yetmediğinden sakal makal gibi ıvır zıvır şeylerle uğraşıyorlar, şairleri, aydınları tedirgin ediyorlardı. O devirde sendika, sanat özgürlüğü, sosyal adalet diyenin peşinde polisler vardı. Eğer bu sözleri o gün İsmet Paşa deseydi, İsmet Paşanın polisleri, İsmet Paşanın peşine düşerlerdi. Hele sakallı bir şairin Başkent sokaklarında sere serpe dolaşması mümkün değildi. İstanbul'da diyeceksiniz. İstanbul kaldırır, papazı var, hahamı var, insan tanınıncaya dek bir süre geçinir, gider. Orhan da bunu bildiğinden: 'ver elini İstanbul...' demiş, annesinin Rumeli Hisarı'ndaki evine yerleşmişti. Ne de olsa rahat ediyor, pek sıkıştırmıyorlardı. Burada otel köşelerinde idi. Milli Eğitim Bakanlığı Neşriyat Bürosu'ndan da uzaklaştırmışlar, iyice boşta geziyordu. Çıkardığı 'Şiir Sayısı' hala aranır. O ne temiz şiirler, ne güzel seçim. Adil Hanlı imzası ile çevrilen şiirler de Orhan'a aittir. Bu takma adı, Doğan Aslan, Gelibolu, Koru köyü, Adil Han yöresinde askerlik ettiği için almıştı. Askerliğini oralarda yapanlar Adil Han'ı çok iyi bilirler.

Salim diye bir meyhaneci var. Orhan'a veresiye veriyor. Orhan kaytardığı günler soluğu Salim'de alıyor. Odasının kapısına şöyle bir kağıt iliştiriyor: <<Herkes gider talime.. Orhan gider Salim'e>>

(Dayanamayarak Mehmed Kemal'in yazısını bölüyor ve yine kendisinin bir başka yazısındaki şu açıklamayı buraya iliştiriyorum: "Orhan'dan sonra Gelibolu'da biraz biz askerlik yaptık, biz de Salim'in meyhanesine dadandık. Orhan gidiyor diye değil, daha ucuz gidecek bir başka yer olmadığı için... Orhan, askerken arada bir talimi asarmış. Çadırın kapısına da şöyle bir kağıt iliştirirmiş:

Herkes gider talime / Orhan gider Salim'e... Yani, bu demek ki, 'Gelin, birer tek atalım.' Talimi asan, kaytaran, içkiden hoşlanan da soluğu orada alırmış")

Orhan'ı, şimdi yıkılan İstanbul Pastanesi yakınında ki otelinde sıkıştırıyorlar, yokken odasına giriyorlar, kitaplarını karıştırıyorlar, otelciye göz dağı veriyorlardı. Otelci bir gün dayanamamış: 'Orhan Bey, otel parasını bile veremeyen fakir bir insansınız. Polisler ne isterler sizden?' diye sormuştu. Orhancık bu ne desin, verecek cevap bulamamış, boynunu bükmüş: 'Ne bileyim ben...' demiş. Gerçekten de polislerin ne istediğini bilmiyordu. Gelip sorsalar, öğrenmek istediklerini polislere Orhan kendisi anlatırdı."

Buraya da Orhan Veli'nin Sere Serpe şiirini yerleştirmenin tam sırasıdır. Sakın, "ne alakası var?" demeyin. 1986 yılında, yeni Polis Vazife ve Salahiyetleri Yasası'nı öğrenen Şinasi Nahit, şiire bir mısra ekler. Ben de sizleri bir taşla korkutup, iki şiir okutmuş olacağım:

Uzanıp yatıvermiş, sere serpe;

Entarisi sıyrılmış, hafiften;

Kolunu kaldırmış, koltuğu görünüyor;

Bir eliyle de göğsünü tutmuş.

İçinde kötülüğü yok, biliyorum;

Yok, benim de yok ama...

Olmaz ki!

Böyle de yatılmaz ki!

Yürü karakola!..

— Şu İstanbula bak, şehir değil adeta şiir!..
— Evet hem de yeni şiirlerden... Bir tarafı bir tarafını tutmuyor.

Bir başka olay da Caddebostan Plajı'nda gerçekleşir. Burası Orhan Veli'nin ‘vazgeçemediği’ yerlerden birisidir. Her yaz, fırsat buldukça, o çok sevdiği denizle, burada bütünleşir. Sıcak bir temmuz günü, arkadaşlarıyla, kumsalda otururken, plajın girişindeki setin üzerinden kendilerini takip eden bir genç adam görür. Böylesine açık açık takip eden bu gencin acemi bir polis olduğunu anlayan Orhan Veli, biraz da eğlenmek için, üzerine bir şeyler giyerek hızla plajın kapısına yönelir. O'nun bu hareketi acemi polisi de hareketlendirir. Bir an göz göze gelirler. Genç polis önce bir ağacın arkasına saklanmaya çalışır, Orhan Veli'nin durmadan kendisine doğru koşmaya devam etmesi üzerine de kaçmaya başlar. Orhan Veli ise arkadan 'kaçma ulan' diye başlayan okkalı bir küfür savurur. Bu olay hem eğlendirmiştir Orhan Veli'yi hem de son zamanlardaki sıkıntısını dağıtmıştır.

Bu olaylardan birkaç yıl önce, Salah Birsel’in Fransızca öğretmenliği ve müdür muavinliğini yaptığı Nişantaşı Ortaokulu’nun öğrencilerinden biri Rıfat İnkaya’dır. Kendisinin söylediğine göre, şiirle tanışması, edebiyat öğretmeninin sınıfa ezberletmeye çalıştığı Mehmet Akif’in Safahat’ı ile gerçekleşmiştir. Okul dışında bulabildiği Nazım Hikmet ve Yahya Kemal şiirlerini okuyan İnkaya, Taksim Erkek Lisesi'nde okumaya başlayınca edebiyat öğretmenlerinin vasıtasıyla yeni şiirle tanışır. Varlık Dergisi ve diğer yayınlardan Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday'ın şiirlerini okur.

Okul bittikten sonra Hukuk Fakültesi'ne başlayan İnkaya, aynı zamanda Akşam ve Dünya gazetelerinde düzeltmenlik yapar. Yıllar geçtikçe Orhan Veli'ye olan sevgisi artar ve bir gün, ortaokuldan beri yazdığı şiirlerini, daktiloyla temize çekerek bir şiir dosyası oluşturur. Amacı Orhan Veli'yi bulup O'na okutmaktır şiirlerini.

Orhan Veli'nin ara sıra Beyoğlu'ndaki Lambo'nun meyhanesine gittiğini öğrenir. Soğuk bir nisan gecesinde, koynunda hazırladığı şiir dosyasıyla beraber Lambo'nun önünde bulur kendisini. Tereddütle içeriye girer. Cahit Irgat, Mücap Ofluoğlu ve birkaç sanatçıyı daha tanır ama, Orhan Veli yoktur. Tezgahın kenarına oturur ve şarap içmeye başlar. İki - üç bardaktan sonra, şarabın da etkisiyle Lambo'ya sorar:

- Orhan Veli geliyor mu?

- Çoktandır buraya gelmiyor.

Bu konuşmayı duyan yanındaki adam dönerek sorar:

- Orhan'ı neden arıyorsun?

İçkinin etkisiyle utangaçlığından kurtulmuştur, yanıtlar:

- Orhan Veli'nin okumasını istediğim bir şiir kitapçığım var.

- Ben bakabilir miyim?

O birkaç kadeh şarabı içmeseydi belki bunların hiçbirini yapmayacaktı ama, elindeki, daktiloda temize çektiği şiirleri, tanımadığı bu adama uzatır. Okuduktan sonra;

- Bak genç kardeşim, her başlangıçta umut vardır. Amatör bir şair olarak bazıları fena değildir ama, sanat, hele şiir çok uğraş gerektirir. Kültürsüz insan hiç bir şey yapamaz. Devam edip etmeme kararı senin. Ayrıca ne yaparsan yap bu tip yerlerden uzak dur. İlle de Orhan'ı görmek istiyorsan yazın Caddebostan Plajı'na git. Orda görebilirsin. Şimdi sana iyi geceler.

Kendisine, içtiği içkilerin parasını bile ödetmeyen bu adamın kim olduğunu öğrenemeyen İnkaya, bir kaç ay sonra Caddebostan Plajı'na gitmeye başlar ve bir gün setin üzerinde otururken Orhan Veli'yi görür. Biraz cesaret kazanmak için beklerken, Orhan Veli'nin sinirli bir şekilde üzerine doğru geldiğini görür. Şaşkınlıkla önce bir ağacın arkasına saklanır, sonra da...

Yanılmadınız. Orhan Veli'nin sivil polis sanarak korkuttuğu kişi Rıfat İnkaya'dır.

Bu olaydan bir süre önce, genç bir şairle konuşur Orhan Veli, şiirlerini okur "Hayatını alnının teriyle kazanan, yirmi yıllık geçmişi yalnız kahırla dolu bir Türk köylüsü. Yeryüzünde bir tek sahici değer tanımış, o da, el emeği" olan genç şair sorar:

- Bu şiirleri bir mecmuada bastırabilir miyim?

Rıfat İnkaya'nın şiirlerini okuyamayan Orhan Veli, okuduğu bu şiirler için neler söyleyip, neler yazmış? Hep beraber okuyalım:

"Saf, temiz duyuşları yanında bir kaç okur - yazar tarafından öğretilmiş bazı iğreti hususiyetleri olmasaydı hiç düşünmeden 'elbette' diyecektim; diyemedim. Eni konu güzel şiirler olduğu halde, mecmualarda çıkan şiirlerin alayından güzel olduğunu gördüğüm halde diyemedim. Nasihati sevmem; kimseye nasihat etmek istemem. Daha doğrusu buna hakkım yoktur. Ama, bu genç şaire birkaç söz olsun söylemenin cazibesinden de kendimi alamadım. Bir takım cevherler yumurtlayıp, bir sürü büyük hakikatler söylediğimi sanmayın. Hayır! Ben ona sadece o cevherler yumurtlayan insanlardan şüphe etmesini, o büyük hakikatlere körü körüne inanmamasını söyledim. 'Büyük hakikatler şiir üstüne midir, bil ki çoğu şiirden anlamayan insanlar tarafından söylenmiştir. Sen şairsin. Belki de ömrünün sonuna kadar şiiri düşünecek, en çok onun çilesini çekeceksin. Sahici şiirin hangisi olduğunu anlamak, onu sanat yapan çabanın nasıl bir çaba olduğunu bulup meydana çıkarmak, senin mi daha çok hakkındır, yoksa o laf ebelerinin, o çene kavaflarının mı?' dedim..."

Rıfat İnkaya'nın şiirlerine ne olduğunu merak ediyor musunuz?

Orhan Veli'yi görebilmek için bir daha çaba göstermeyen İnkaya, 1950 yılının kasım ayında, Orhan Veli'nin öldüğünü duyduğu gece, bütün şiirlerini yakar...

TARİHİN BEĞENEREK ANDIĞI İNSAN

1942 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü Klasik İşler Danışmanlığı'nda klasik çevirilerin telif haklarını hesaplamakla görevlidir Vedat Günyol ve çevresinde bu hesaplamalardaki titizliğiyle tanınır. Bir gün Sabahattin Eyuboğlu, yanında ince, uzun genç bir adamla birlikte odasına girer. İkisini tanıştırdıktan sonra sorar: "Acaba Turcaret çevirisinde bir hata yapmış olabilir misiniz? Lütfen bir kez daha hesaplayın." Bütün işlerini bir kenara bırakan Vedat Günyol, hata olup olmadığını bulmak için hesabı yeniden yapar. Bu sırada Sabahattin Eyuboğlu yanındaki genç adamla birlikte odasına gider. Vedat Günyol hesabı tekrarladıktan sonra görür ki gerçekten hata yapmıştır ama, ilk telifte eksiklik değil, birkaç liralık fazlalık vardır. Bunu bildirmek üzere Sabahattin Eyuboğlu'nun odasına gider ve Alain Rene Lesage'nin Turcaret adlı tiyatro oyununun çevirmeni, az önce tanıştığı Orhan Veli ile ilk sohbetini yapar...

Tanışmadan sonraki dostlukları ve anılarını dinlemek üzere Maltepe Üniversitesi'nde İnsan Hakları dersi veren Vedat Günyol'u bulduk. O'nun hakkında ilk söyledikleri şunlar oldu: "Orhan Veli'yi arada bir görürdüm. Selamlaşırdık. Çok efendi, çok saygılı bir insandı. Hatta Orhan Veli efendilik ve incelik simgesiydi bence. Böyle ince, uzun bir adam; gayet terbiyeli. Yavşak Türk şiirinin beline kazmayı vuran (yavşak da Arap-Acem karması bir şey değil) Türkçe'yi Yunus'un nefesinde, tazeliğinde bulan ilk şairlerden biridir. Ama Orhan Veli, Melih Cevdet, Oktay Rifat üçlüsünün en şairi, bence insanı can evinden vuran dizeleriyle bütünlük içerisindeki şair Oktay Rifat'tır."

Bir yazısında Oktay Rifat'ın kendi şiir okulunu kurabildiğini yazan Vedat Günyol'a; "bu kadar kısa olmasaydı yaşamı, Orhan Veli de kendi okulunu kurabilir miydi?" diye sorduğumuzda çok net bir yanıt alıyoruz: "Yüzde yüz kurardı tabii ki. Ömrü yetmedi. O temeli, o şiir zekası vardı Orhan Veli'nin. Hem Orhan Veli şiire çok yenilik getirdi. Şairaneliği bir yana bırakarak günlük yaşamı kaleme aldı. Şiire nasırı soktu, o güne kadar olmayan şeylerdi bunlar."

Kendisini, akıcı konuşamayan ama, bir şey yazmaya başlayınca ilk cümlenin arkasından durmaksızın, hızla yazan biri olarak tanıtan Vedat Günyol, Orhan Veli ile ilgili konuşurken çok

rahattı ve yerinde tespitler yaptı: "Tarihin beğenerek andığı insanlar daima dönüm noktalarında bulunmalıdırlar ki Orhan Veli de bu dönüm noktalarından birindedir. Onlar bir geleneği yıkıp yeni bir gelenek kurarlar. Daha doğrusu kurdukları şey içlerinden gelen yeni bir kayıtlar sistemidir. Orhan Veli işte bu işi becerdi. Vezine, kafiyeye sırt çeviren rahat bir adam, şiiri bir çeşit düz yazı havasına sokan bir insan."

Destan Gibi adlı kitabında, Köy Enstitüleri'nden bahseden Orhan Veli'nin

Arifiye!

Şoför durdu, Enstitü Mektebi, dedi.

Süleyman Edip bey müdürün adı.

Bir yol da burada duralım;

Ellerinde nasır, yüzlerinde nur,

Yarına ümitle yürüyenlere

Bir selam uçuralım.

mısraları, elbet daha fazla konuşturacaktı Vedat Günyol'u.

"1945 yılında sağcıların Köy Enstitüleri aleyhinde yazdıkları yazılardan dolayı 'nedir bu Köy Enstitüleri, bir öğrenelim yahu' diyen Orhan Burian, gerekli yerlerden izinleri ve yanına beni alarak yola koyuldu. Orhan Burian çok meraklı bir adamdı. O'nun sayesinde Köy Enstitülerinin ne olduğunu öğrendik. Bayıldık. Anladık ki köylü uyandı mı bazı insanlara ekmek parası (!) kalmayacak. Bizim gittiğimiz Arifiye Köy Enstitüsü'ne bizden önce Orhan Veli de gitmiş. O da kalmış orada ve bizim gibi incelemiş oraları. Hatta bir de şiiri var; bilmem neyi göreceksin sakın şaşırma"

Gemliğe doğru

Denizi göreceksin;

Sakın şaşırma.

dizelerini o kadar doğal ve o kadar güzel yorumlamıştı ki O'ndan bir Orhan Veli şiiri okumasını istemeden edemedik. Hiç düşünmeden ? şiirini okudu:

Neden liman diyince

Hatırıma direkler gelir

Ve açık deniz diyince yelken?

Mart diyince kedi,

Hak diyince işçi

Ve neden ihtiyar değirmenci

Allah'a inanır düşünmeden?

Ve rüzgarlı havalarda

Yağmur iğri yağar?

"Yani bizim halkımızın %99'u düşünmeden dört kitabın uydurduğu Allah kavramına inanır. Ve Orhan Veli bunu görmüş ne kadar önce, beni vurdu bu. İnsanın dini aklıdır bence. Aklın buyurduğu şey dinimdir benim. Orhan Veli'nin bu dizesi çok yüreklendirmişti beni. Hatta 1950 yılında Yücel dergisinde yaptığımız soruşturmaya verdiği yanıtlar da çok önemlidir."

Yücel dergisinin söz konusu sayısındaki sorular ve Orhan Veli'nin yanıtları şöyledir:

S - Dinin de her toplumsal kurum gibi devrimlere ve tasfiyelere uğrayabileceğini kabul ediyor musunuz?

O.V. - Medeni memleketlerde, dinin inkılaplarla daha zararsız bir hale gelebileceğine inanıyorum Bizim memleketimizde bunu mümkün görmediğim için, tasfiyeye uğramasını temenni ederim.

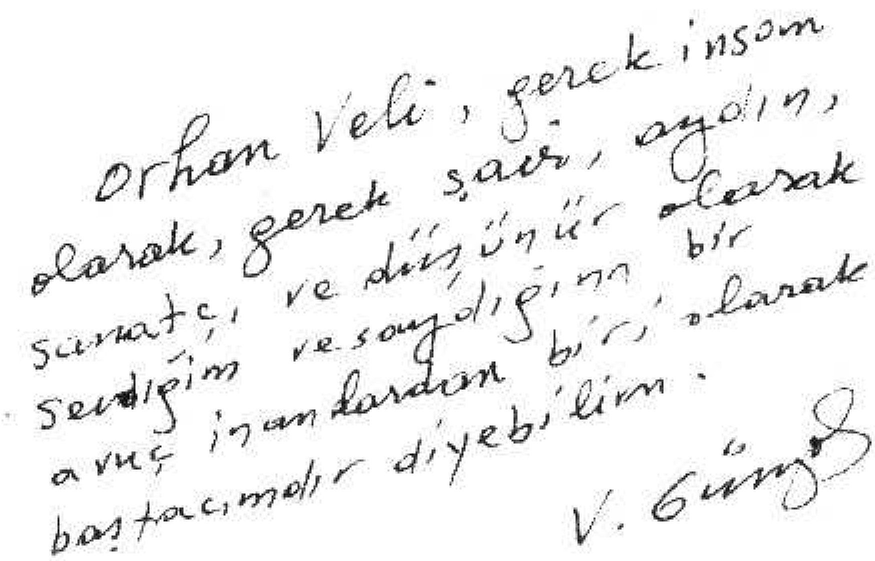
S - Ezan Arapça okunmuş, Türkçe okunmuş ya da hiç okunmamış sizce bir fark var mı?

O.V. - Suali böyle sorarsanız fark yok. Fakat, Türkçe okunmakta olan ezanı Arapça'ya çevirmenin bir manası, çok kötü bir manası var.

Orhan Veli bu kadarla kalmaz ve Yaprak dergisinde de bu yönde, mizahı elden bırakmadığı yazılar yazar:

"İlk Demokrat Parti hükümetinin ilk ele aldığı meselelerden biri de bu ezan meselesi oldu. Sebebi meydanda: En mühim iş buydu çünkü. Bir hafta daha Türkçe ezan dinlemeye tahammülümüz kalmamıştı. Ezan hemen Arapça'ya çevrilmese hep birden ölecektik. Ne hayat pahalılığının bir önemi vardı, ne elimizi kolumuzu bağlayan kanunların. Ne köylünün kalkındırılmasını düşünmek gerekiyordu, ne okulları arttırmak, ne yurdu onarmak. İlk üstünde durulacak iş şu, memleketi felakete götürmek üzere olan, ezan işiydi. Demokrat Parti'yi de hemen bu işi halletmesi için iktidara getirmiştik zaten."

Orhan Veli'yi hatiplik konusunda "biraz tutuk" bulan Vedat Günyol, O'nun çevirmenliğini ise "gayet güzeldi, başarılıydı" diye nitelendiriyor. Mimiklerini ve hareketlerindeki detayları sorduğumuzda da şu yanıtı veriyor: "Ben O'nun yürüyüşünde, hareketlerinde korkunç bir serbestlik, doğallık görüyordum. Hiç yapmacık bir hali yoktu. Çok nazik bir insandı. Birkaç kez de vapurda karşılaştık. Eskiden vapurlarda ikinci mevki vardı. Vapurun ön tarafında. O da oraya gelirdi. Kendini beğenmiş bir insan değildi ve bilinçli, yaptığını gayet iyi bilen biriydi. Günümüzde zor bulunur O'nun gibisi..."

Orhan Veli, gerek insan
olarak, gerek şair, aydın,
sanatçı ve düşünür olarak
sevdiğim ve saydığım bir
avuç insanlardan biri olarak
baştacımdır diyebilirim.
V. Günyol

ÜÇ BEŞ SEKİZ YETMEZ!

'Tarlada Bir At Başı' Bakışlarımı gazetedeki o resimden uzun zaman çekememiş ve sonra da altındaki bu haber başlığına demir atmıştım. O zamana kadar da "ne güzel bir kilim deseni" diyerek çıpamı düşün denizimden çıkaramamıştım. Tıpkı 1947'de, Bursa Hapishanesinde, Nazım Hikmet'in kendisine gönderilen kitaplardan birisinin kapak resmine takılması gibi takılmıştım ben de. Nazım, Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun çizdiği bu kapağa bir saat boyunca tıpkı bir şarkı dinler, bir yazı okur gibi dalıp gitmiştir. Bir de kitabın içindeki şiirleri okuyunca... Evet, şiirleri okuduktan sonra günlerce kitabı kafasından çıkaramamıştır. Resimle şiirler O'nun düşün denizinde yosunla kaya, istiridyeyle inci gibi bütünleşmiştir. Elbette ki Bedri Rahmi, kapaktaki bu resimde bütün hünerini şakıtmıştır ama, Yenisi adlı bu kitabın şairi Orhan Veli de ondan geri kalmamıştır. Nazım kitabı "kaybetme" notuyla birlikte oğlu Memet'e göndermiştir. Aradan bir kaç ay geçer; Nazım resmi görmek, şiirleri tekrar okumak ister. Bu mümkün olmayınca da bir şiir yazar: Bir Şiir Kitabının Kapak Resmi.

Gazetedeki resmi görmemin üzerinden aylar geçti. Bu arada tekrar tekrar incelediğim bu atın 'başı' da bana bu yazıyı yazdırdı. Kilim zannettiğim resim, gerçekte Avustralya'nın Melbourne kentindeki bir tarla imiş. Victoria Teknik Üniversitesi'nden Debbie Barrie'nin sanat ödevi olan bu atın başı, tam 12 hektarlık tahıl tarlasını kaplamaktaymış. Eğer Debbie'ye bu sanat (ve tahıl) eserini oluşturabilmek için neden iki ay uğraştığını sormaya cesaret edebilirsek, şu yanıtı alırız : "İlkokul öğretmeni olmaya hak kazanabilmek için."

Bu korkunç yanıtla düşün denizimde önce Melbourne kentine kadar yüzdüm, Debbie'yi bulup konuşmak istiyordum. O'na soracağım o kadar çok soru vardı ki! Tam O'nu bulduğum sırada tanışmak, bu soruları sormak için hamle yapacaktım ki aklıma İngilizce bilmediğim geldi. "Acaba Fransızca, Almanca ya da İtalyanca biliyor mudur?" diye düşünmeme de gerek yoktu çünkü, bu dilleri de bilmiyordum. Yoksa O'nun Türkçe bilmesi mi gerekliydi? Pekala ya biliyorduysa? Bu daha korkunç olurdu sanırım. O, bir sınıf öğretmeni olabilmek için bütün bunları yapmışken; ben teknik öğretmen olabilmek için neler yapmıştım? ('Yaptırmışlardı' diyerek kendimi biraz temize çıkarabilir miyim?)

Sınıf öğretmeni olabilmek için aldığı eğitimin standardını gösteren tarladaki o at başı, halime gülüyormuşçasına çalışma masamdan bana bakıyor. Bu haldeyken hangi yüzle, kime ne sorabilirim?

"Hiç değilse 8 yıl olsun" dediğimiz temel eğitimi bir yana bırakalım da önce bu sorunumuza, eğitim sistemimizin içeriğine bir bakalım. Alman şair Otto Wiemer'in kendi ülkesi için yaptığı 'Sonuç'

tespitinin ülkemizde de geçerli olmadığını ispat edecek bir babayiğit arıyorum, ölü ya da diri:

Her zaferde

Okulumuz tatil edilirdi

Çok zafer kazandık biz

Onun için biz

Az şey öğrendik.

Bizler de çok az şey öğrendik.

Elbette ki öğrenciler de suçlu ve eğitim sistemimizden sıyrılarak kendi kendini yetiştiren öğrenciler de var. Fakat birinci dereceden cinayet sanığımız eğitim sistemimizdir.

Halbuki okul dışı eğitimlerle de çok şey öğrenebilenler var. Örneğin; Paulo Coelho'nun Simyacı romanından birkaç paragraf okuyalım. Simyacı'nın çobanlık yaptığı günlerde, O'nun kitap okuduğunu gören bir kız sorar:

"-Çobanların kitap okuyabildiklerini bilmiyordum.

Yanıtlar çoban:

-Koyunlar kitaplardan daha öğreticidir."

Çobanın asıl söylemek istedikleri bunlar değildir ve kitabın sol tarafındaki sayfa sayısı arttıkça, çobanın kıza okumayı nasıl öğrendiğini anlatışına şahit oluruz:

"16 yaşına kadar papaz okuluna gitmişti. Ana babası onun din adamı olmasını istemişlerdi; tıpkı koyunları gibi, yalnızca su ve yiyecek için çalışan yoksul bir köylü ailesi için gurur kaynağıydı böyle bir şey. Latince, İspanyolca ve din bilim okumuştu. Ama daha küçüklüğünden itibaren dünyayı tanımayı hayal etmişti, Tanrıyı ya da insanın günahlarını öğrenmekten daha önemliydi böyle bir şey. Bir akşam, ailesini görmeye giderken, bütün cesaretini toparlayıp babasına rahip olmak istemediğini söyledi. Yolculuk etmek istiyordu."

İşte simyacının asıl eğitim ve öğrenim serüveni bu yolculuğa çıkışıyla başlar. Neler mi öğrenmiştir?

"Endülüs kırlarında geçirdiği zaman içinde, izlemesi gerekli yolla ilgili işaretleri yeryüzünde ve gökyüzünde okumaya alışmıştı. Falanca kuşun varlığı yakınlarda bir yılan bulunduğunun işaretiydi. Filanca çalı ise çevrede su bulunduğunun belirtisiydi. Bunları öğrenmişti. Bunları koyunlar öğretmişti ona."

Nasıl mı becermiştir?

"Bu hiç kuşkusuz büyük bir sabır gerektiriyordu ama, sabır bir çobanın öğrendiği ilk erdemdir. Koyunların kendisine öğretmiş olduğu dersleri bu yabancı dünyada uygulamaya koyduğunu bir kez daha anladı."

Ancak çobanın (Simyacı'nın) öğrenme serüveni bitmiyordu. Mezara gidinceye dek devamlı bir şeyler öğreneceğini, henüz öğrenememişse de koyunlar hakkında çok önemli bir gözlem yapmıştır:

"Su ve yiyecekten başka bir şey aramıyorlar. Galiba onlar öğretmiyorlar: Ben öğreniyorum."

Yine de koyunları yabana atmaz ve şunu kabul eder:

"Koyunlar çok önemli başka bir şey öğretmişlerdi: Yeryüzünde herkesin anladığı bir dil vardır ve kendisi, dükkanı geliştirirken bu dilden yararlanmıştır. Bu coşkunun dilidir, arzu edilen ya da inanılan bir şeyi gerçekleştirmek için sevgi ve tutkuyla yapılan girişimlerin dilidir.Tanca artık onun için yabancı bir kent değildi. Burayı fethettiği gibi bütün dünyayı fethedebileceğini hissetti."

Bütün dünyayı neden fethetmek ister bu çoban, biliyor musunuz? O'na göre "her şey yazılı olduğu için her şeyi bilebilirdik."

Elbette ki her şey yazılı değildir, hatta bir zamanlar hiç bir şey yazılı değildi. Aydınlar, mucitler, dahiler sayesinde yazıldı ve yazılacak. Buna da verilebilecek en güzel örnek Thomas Alva Edison'dur. Sadece üç ay okula giden, daha sonra annesi tarafından eğitilen Edison'un pek çok icada imza attığını biliyor ve yanılıyorsunuz.

Beş parasız bir şekilde New York'taki Lows Gold Indikator Company'de çalışan arkadaşlarının odasında yatıp kalkarken, bir gün bu şirketin nakledici santralinin bozulması Edison'un hayatının dönüm noktası olur. Kimsenin tamir edemediği santrali, Edison, iki saat gibi kısa bir zamanda tamir eder ve 300 dolar gibi yüksek bir ücretle işe alınır. İlk icadı elektrikli kayıt cihazını da bu şirkete 40.000 dolara satar. Bu parayla New York'ta bir dükkan açar ve burada başkalarının icatlarındaki aksaklıkları da giderir. Aslında Edison'un genelde yaptığı da budur.

Aydınlık girişimcileri, 'Sürekli Aydınlık İçin Bir Dakika Karanlık' eylemi sırasında gazetelere, Edison'a teşekkür eden ilanlar vermeden önce Meydan Larousse Ansiklopedisi'ne baksalardı O'nun için yazılan şu satırları okuyabileceklerdi:

"1878'de akkor flamanlı ampulü seri halinde piyasaya sürdü. Her ne kadar bu da kendi buluşu değilse de ona ekonomik olan bir elektrik sistemi uyguladı."

Şu bir kaç kelimeye dikkatinizi çekmek istiyorum:

"bu da kendi buluşu değilse de..."

Pek çok buluşu gibi fonografı da ondan önce birisi bulmuştur. 1877'de Fransız Bilimler Akademisine sunulan rapordaki imzaya göre, gramofonun temeli olan fonografın mucidi Charles Cros adlı Fransız bilgin ve şairdir. 1842-1888 yılları arasında yaşayan, renkli fotoğraf çekme tekniğini de bulan şair Çirozname adlı şiiriyle ünlüdür. 19 Mart 1946 tarihinde Tercüme dergisinde yayımlanan bu şiirin altında, çevirmen kelimesinin yanına önce iki nokta üst üste konmuş, onların yanına da Orhan Veli ismi kazınmıştır.

Beyaz kocaman bir duvar - çıplak mı çıplak

Üzerinde bir merdiven - yüksek mi yüksek

Duvar dibinde bir çiroz - kuru mu kuru

...

Ben bu hikayeyi düzdüm - basit mi basit

Kudursun bazı adamlar - ciddi mi ciddi

Ve gülsün diye çocuklar - küçük mü küçük

Kimileri "temel eğitim 8 yıl olmalı" derken ÇYDD gazete ilanları ile bizleri uyarıyor: “Dikkat; yakında ülkemize 11 yıllık temel eğitimden geçmiş çöpçüler turist olarak gelecek."

Eğitim sistemimizdeki boş vermişliğimize çok basit (aynı zamanda çok acı) bir örnek verebilirim. Dünyanın en büyük ikinci harp okulu olması ile övündüğümüz, Tuzla Deniz Harp Okulu'nun oldukça büyük bir kütüphanesi var ama, ortada ne bir kitap ne de bir okur bulunmakta. Görevliye sorduğunuzda kitapların özel odalarda olduğunu (laf aramızda, hiç sevmem kitapların okuyucuların

gözlerinden bile saklandığı kütüphaneleri), öğrencilerinse genelde bilgisayar kullanarak istedikleri, araştırdıkları bilgiye ulaşabildiklerini öğreniyorsunuz. Ancak kütüphanenin girişindeki Atatürk'ün şu sözünü okuyunca oraya hiç kimsenin girip-çıkmadığını anlıyorsunuz. "Eğitimdir ki bir milleti ya özgür, şanlı, yüksek bir toplum halinde yaşatır ya da bir milleti esaret ve sefalete terk eder." Bir karış büyüklükteki harflerle duvara yazılan bu yazı, sadece Türk Dili'ni bilmediğimizin değil, aynı zamanda doğrusuna bakarak yanlışını yazmayı başardığımızın da bir belgesidir. Doğrusunu yazmak varken 'ki' bağlacını 'eğitimdir' kelimesine yapıştıran ellerle, onu kontrol eden gözlerin sahiplerini canı gönülden kutluyor ve bu hatanın düzeltilmeyip, 'eğitim sistemimizin utanç duvarı anıtı' olarak korunmasını öneriyorum...

Tuzla Harp Okulu'nu bir yana bırakırsak 1995 yılında Avrupa'da Yılın Müzesi ödülünü alan Bodrum Kalesi'ndeki Bodrum Sualtı Müzesi de benzer ilgisizliklerden yakınmaktadır. Kale duvarlarında yer alan tanıtım panolarındaki benzer imla hataları kalenin boyunu aşmaktadır.

Edebiyat uzayının Eğitim yıldızında, (tıpkı Simyacı'nın koyunlardan bir şeyler öğrendiği gibi) birileri de taşı kendine öğretmen seçer. Ursula K. Leguin'in En Uzak Sahil adlı romanının kahramanı Arren anlatıyor:

" 'Enlad'da' dedi Arren bir süre düşündükten sonra, 'öğretmeni taştan olan çocuğun hikayesini anlatırlar.'

'öyle mi?.. Ne öğrenmiş peki?'

'Soru sormayı'. "

Soru sormak için bile bir şeyler bilmek gerekir. Biz daha bunu öğretemiyoruz ki uzaya gidecek astronot yetiştirelim. Rica minnet, bayrağımızı götürecek birisini bulduk, nasıl olsa bir gün dalgalanacak. Boş verelim bunun için astronotu ve "Hoşça kal ay, elveda feza" diyelim. Aydan, fezadan bahsetmişken 'kainattan' da bahsedelim; Mathias Lubeck'in Tanrıyla Milli Eğitim adlı şiiriyle:

"Çözülür" demiş Faust "bu kainatın sırrı,"

Ve bu yüzden çarpılmış Tanrının cezasına;

Demek ki hikmetinden sual olmayan Tanrı

Razı değil milletin okuyup yazmasına.

Kızdınız mı? Kızabilirsiniz elbette. 17. yüzyılda şair Nesimi'ye de birileri kızmış ve derisini yüzerek idam etmişler. Yedi parçaya bölünen cesedi ibret olsun diye; şairin sevildiği, şiirlerinin okunduğu yedi kente gömülmüştür. Ne mi yapmış Nesimi? Şiir yazmış. Şunun gibi:

Gah giderim medreseye, ders okurum hak için

Gah giderim meyhaneye, demlenirim aşk için

Sofular haram demişler aşkımın şarabına

Ben doldurur, ben içerim günah benim kime ne!...

Eğitim sistemimize bu kadar taş attıktan sonra, "ah başım" diyerek, biraz üzerinize alınıyor ve "bizde de suç var ama, ne yapabiliriz?" diye soruyorsanız, "Orhan Veli'nin çocukluk arkadaşı, can dostu ve ne kadar az tanınsa da çok önemli bir şair olan Halim Şefik'in ÇOCUK adlı şiirine kulak verin" diyebilirim:

Kalkınmada ilk şart eğitim

Eğitim kitapla olur

Çocuk hepimizin akıllısı

Siz okursanız o da okur

ŞAİRLERİN DÜELLOSU

Eski çağlarda tanrının bir takdiri olarak kabul edilen düello, daha sonra kan davasının hafifletilmiş şekli oldu. İlk çağlarda, savaşlardan önce, savaş sırasında ve daha sonra yapılan teke tek vuruşmalarla ortaya çıkan düello, daha ileriki yıllarda, özellikle törelerle geleneklerin kanun yerine geçtiği; kanunları bilen hakimlerin pek fazla olmadığı çağlarda anlaşmazlıkları çözmek için yapılmaya başlanır.

Düelloyu herkesin yapması imkansızdır. Ancak asiller ve hür insanlar düello yapabilirdi. Düelloyu kaybeden, yenilgiye uğrayan taraf suçlu olarak kabul edilir ve ölmemişse cezalandırılırdı. Günümüzde de güçlünün hep haklı olduğu davalar vardır. Can Yücel'in ancak 7. yüzyılda yaşanması gerektiği halde günümüzde de süren bu sistemi anlattığı Bir Çin Şiiri konuyu daha iyi anlatır:

Davacı zengin, davalı yoksulsa

Zenginden yana işler yasa

Davacı yoksul, davalı zenginse

Davalıda kalır yine nizalı arsa

Davacı da davalı da zenginse davada

Özür diler çekilir aradan kadı

Davacı da davalı da yoksulsa, bak

Sade o zaman işte yerini bulur hak.

Her iki tarafın da kan bağışında bulunması halinde, Paraguay'da düello yapmanın yasal olduğu gibi bir lüzumsuz tafsilatı araya sıkıştırdıktan sonra, edebiyata geçebiliriz...

Dünya edebiyatında, Anton Çehov'un Düellosu, Düello Edebiyatı'nın baş eserlerindendir. 19. Yüzyılda, Karadeniz kıyısında yaşayan memur Laevski, ilk gençlik yıllarının boşu boşuna geçtiğini düşünse de bütün gününü içkiyle, kumarla, boş boğazlıkla harcar. Alman asıllı bir biyolog olan Von Koren ise Laevski'den nefret etmektedir. Aralarında gerginliğin arttığı bir gün Von Karen, Laevski'yi düelloya davet eder. Düellodan önceki gece kendisiyle iç hesaplaşan Laevski, geçmişinin kayıtsızlıklar ve yalanlarla dolu olduğunu görür. Ertesi gün, düelloda ölen olmaz ama, ölüm düşüncesi Laevski'yi sarsmıştır. Bu olaydan sonra da yepyeni bir insan olur. Artık işine bağlıdır, dürüsttür. Bir düellonun insan hayatını düzene koyduğu da herhalde yalnızca edebiyatta gerçekleşmiştir.

Ortaçağ Avrupa Edebiyatı'nda sık sık rastlanan düelloların yanı sıra, edebiyatımızda da M. Şevket Esendal'ın

İzzet, düello teklif et!

mısrası, düellonun rastlandığı birkaç mısradan biridir.

Günümüzde yazarlarımız - şairlerimiz kalemlerini bir kılıç gibi kullanarak birbirlerine saldırmayı huy edindiler. Hiç kimse tüfeğin icadıyla bozulan mertliğin, kılıcın icadıyla mı icat olunduğunu düşünmüyor.

Halbuki ne güzel düellolar yapar aşıklarımız. Etlerine batan tek şeyse bir iğnedir. Bazı harfleri kullanmadan yapılacak bir düello için dudak arasına konan bir iğne...

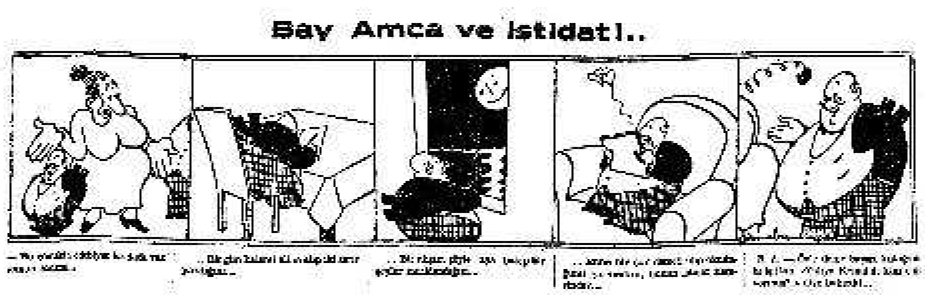
Kimi zaman şairlerimiz de birbirlerini düelloya davet etmişlerdir. Bunlardan biri, yakın zamanlarda Gebze'de yaşanır. Halen Gebze'nin 2. noteri olan Muammer Burdurlu, uzun zamandır beyaz eşyacı olarak tanıdığı Akgün Akova'nın aynı zamanda bir şair olduğunu, şans eseri öğrenince soluğu Akova Ticaret'te alır.

Akgün Akova'yı düelloya davet eden Muammer Burdurlu, silahları da seçmiştir; ikisi de kendi şiirlerini kullanacaklardır.

Düelloda kaybedeni halkın seçmesi için Gebze Meydanı'nda Atatürk Heykeli'nin önünü düello için uygun bir alan olduğunu söyleyen Burdurlu, ateşli konuşmasını şöyle sürdürür:

"Siz gençler, kargacık burgacık şeyler karalamakla şair olunduğunu zannediyorsunuz. Var mı hiç ölçünüz, var mı hiç kafiyeniz? Oysa ne güzeldir failatün, failün, failün..."

Bu düello gerçekleşmiş midir? Akgün Akova'ya göre "Hayır!" Ne nasıl kurtulduğunu anlatır Akgün Akova, ne de kurtulmak için yaptıklarını...

Bu yüzden biz de başka bir düelloya kalemimizi uzatalım. Benzer bir düello, 1949 yılında gerçekleşir. Yahya Kemal bazı genç şairleri Ankara'da Kerpiç Lokantası'nda yemeğe davet eder. Yaprak dergisinin şairlerinin arasında Orhan Veli, Oktay Rifat, Melih Cevdet, Sabahattin Eyuboğlu ve Mahmut Dikerdem vardır. Bu tip toplantılarda çevresindeki şairlerden şiirlerini okumasını isteyen Yahya Kemal, önce ağır, melankolik ve aruz vezinli şiirlerinden birini silah olarak çeker. Ondan sonra genç şairlerden ilk olarak Oktay Rifat söz alır. O'nun silahı da son zamanlarda yazdığı Yalancı Dolma şiiridir:

Şu zeytin yağlı dolma

Yemek değil rezalet

Rezalet rezalet rezalet

HÜRRİYET MÜSAVAT ADALET

Yahya Kemal böylesine bir düelloya girdiğine bin pişman olmuştur. Yemeğin devamında yaptıklarını Mahmut Dikerdem'in anılarından okuyalım: "Kendisi ile alay edildiğini zannetti. Bize arkasını döndü ve sürekli öksürdü. Bu gitmemizi istiyor anlamındaydı. Herkes teker teker ayrıldı. Oktay Rifat'ın hiç böyle bir niyeti yoktu ama..."

Bu olayı bilen Metin Eloğlu, şu iki dizeyi Oktay Rifat'ı yüceltmek için yazar:

Adalet müsavat hürriyet demeye

Sadece yürek ister.

Orhan Veli, o gece Kerpiç Lokantası'ndaki masada şiir okumamıştır ama, yıllar önce Yahya Kemal'le benzer bir durumda konuşmuşlardır. Bir gün Boğaz Vapuru'nda karşılaşır şairler. (Bu olayın Park Otel'in balkonunda geçtiği de söylenir.) Ne de olsa vapur yolculuğu, şurdan burdan konuşulduktan sonra "Yeni şiirler var mı?" diye sorar Yahya Kemal. "Var!" diyen Orhan Veli, Efsane adlı şiirini okur:

Bir zamanlardı bu gam hanede bir dem vardı

Gece sahilde sular fecre kadar çağlardı

O çağıltıyla beraber döğünürken def ü cenk

Bir güneş dalgalar üstünde doğar rengarenk

Mavi bir gökyüzü titrerdi güzel bir histe

Rindler muğbeçeler mest bütün mecliste

Ve o haletle bütün kahkahalar nağmeleşir

Dilde Yahya Kemal'in şarkısı şehnameleşir

O gürültüyle sular çalkalanır çağlardı

Bir zamanlardı bu gamhanede bir dem vardı

Lakin artık o hayal alemi bir efsane

Ses sada yok bu değil sanki o devlethane

Orhan Veli'nin bu şiiri Yahya Kemal, Refi Cevat Ulunay ve Kadircan Kaflı gibi birçok kişinin övgüsünü kazanmıştır. Oysa O, bu şiiri edebiyat temelinin, şiir bilgisinin ne kadar güçlü olduğunu göstermek için yazmıştır. Okuması bitince "Siz biraz daha gayret etseniz bizi de geçeceksiniz" diyen Yahya Kemal'e "Aman efendim, biz bunu alay olsun diye yazıyoruz" yanıtını verir.

Yanlış anlaşılmasın; Orhan Veli, eski şiiri bilir ve önemserdi. Bir gün, henüz Yahya Kemal yaşarken (zaten Orhan Veli'den sonra ölmüştür) Kaynak Dergisi, yeni şairlere Yahya Kemal için ne düşündüklerini sormuştur. O'nu göğe çıkaranlar olduğu gibi yerin dibine batırmaya çalışanlar da olmuştur ama, Orhan Veli verdiği yanıtlarla O'nun şiirini anladığını göstermiş, O'na olan saygısını, sevgisini, borcunu söylemiştir. Buna karşılık Yahya Kemal'in davranışlarına anlam vermek imkansızdır. Örneğin; bir gün evine geldiğinde kapısında bir kağıt bulur Sabahattin Eyuboğlu:

Kapılar, pencereler savletime bigane:

Ses sada yok, bu değil sanki o devlethane.

Pürüzsüz bir el yazısıyla yazılan iki beyitin Orhan Veli'nin elinden çıktığını anlamakta zorlanmaz Sabahattin Eyuboğlu çünkü, onlarca mektup almıştır O'ndan. Bu iki beyiti okuduğu Yahya Kemal ise; "Vay yezit, vay!" demekle kalmaz, kendisine Efsane şiirini hatırlattığı için olsa gerek bir daha da duymak istemez bunları. Eyuboğlu'nun notlarından şunları da okuyabilirsiniz:

"O yıllarda Orhan'ın içinden zor çıkılır rubai vezinleriyle yaptığı Hayyam çevirileri de üstadı bir hayli şaşırtmıştı."

Evet, Yahya Kemal Efsane şiiri karşısında hiç düşünmeden, kendince bir övgüde bulunmuş ama, gerçeği görememiştir. Yıllar önce bir gün Orhan Veli'ye çevredeki apartmanları göstererek:

"Köşkleri var, halayıkları var. Fakat bizim duyduklarımızı duymuyorlar, bizim düşündüklerimizi düşünemiyorlar. Biz düşünüyoruz, düşünülmüş halde kendilerine anlatıyoruz, yine anlamıyorlar" diye suçladığı insanların konumuna düşmüştür.

İlerleyen yıllarda Orhan Veli'nin eski şiire karşı olan sözleri, yazıları artar. Bunu eskiye bağlı olanları sarsarak şaşkına çevirmek ve yadırgatarak ilgilerini çekmek için yaptığını söyleyenler olsa da Yahya Kemal O'nu bu konuda şöyle eleştirir:

"Bu şair, okuyucuyu kendisine hayran bırakmak değil, hayrette bırakmak istedi. Halbuki hayret çabuk geçer, hayranlıksa uzun müddet devam eder. Şiirin gayesi hayret ettirmek değildir."

Görüldüğü gibi bu söylediklerinde de yanılmıştır Yahya Kemal. Çünkü Orhan Veli insanları hayrete düşürmek istemişse bile bu hala devam etmektedir. Halbuki Yahya Kemal'den bir kaç dize bilen insan o kadar az ki...

Yahya Kemal'in bir beğenip bir beğenmemesi kafanızı karıştırdıysa, işte bir konuşması daha:

"Sizin kuşakta hayran olduğum bir taraf var. Ben yıllarca çabalayıp bir türlü anlatamadığım şiiri senin kuşak kolayca anladı. Orhan Veli'den, Cahit Sıtkı'ya dek hemen hemen bütün kuşak şiirin hakikisiyle, sahtesini ayırmakta birleşiyor."

Bu lafları söylediği Cahit Tanyol'un şahit olduğu bir olay da şu şekildedir. Bir gün kendisini ziyarete gittiği sırada O'nu, elinde Orhan Veli'nin bir kitabıyla bulur.

"Neşesi yerindeydi. 'Ver elini Edirne şehri.' (Keşan) Bu dizedeki rahatlık, onu büyülemiş görünüyordu. Sonra: 'Dizi dizime değer bir tazenin' (Yolculuk) dizesindeki söyleyiş tazeliğine işaret etti. Ben, bunların kendisinden gelen şiir zevkinin yeni kuşaklardaki yansıması olduğunu söyledim."

Daha sonradan Vazgeçemediğim adlı bu kitabın ilk sayfalarına bakan Cahit Tanyol, Orhan Veli'nin imza ve ithafını görür: "En genç şairimize!..."

Orhan Veli'nin benzer yazılarının sayısı hiç de azımsanamaz. 1 Mayıs 1946'da Ülkü gazetesinde yazdığı Şiir Mecliste yazısından da Yahya Kemal'in Milletvekilliğini öğreniyoruz:

"İstanbul Milletvekilliğini Yahya Kemal kazandı. Buna sevinmek mi lazım bilmiyorum. Çünkü Yahya Kemal şimdiye kadar birçok büyük mevkilerde bulundu. Bu mevkilerin en büyüğü de Yahya Kemallik mevkii idi. Baki'nin bir mısraını, 'Derviş kendi başına sultan olup gezer' mısraını ihtimal onun kadar hiç kimse duymamıştır. Ben Yahya Kemal namına değil, daha çok, milletvekilliği namına seviniyorum."

Yahya Kemal ise bir başka yazısında Orhan Veli'yi "Dompsey'in karşısına tabancayla çıkıyorsunuz" diye eleştirir. Bu sözün yorumunu ve Orhan Veli'nin cevabını Sunay Akın'dan okuyalım:

"Birinci Yeni karşısında eski şiiri temsil eden <<Şairi Azam>> Yahya Kemal, kendini kasabanın şerifi görüyor olacak ki, gücünü kanıtlamak için tabanca markalarıyla söz düellosuna başlamış. Orhan Veli ise yanıtını yıllar sonra, 15.02.1950 tarihli Yaprak gazetesinde verir: 'Browning tabancasını kullanan aslında biz değiliz. Büsbütün tersine, kurallardan vazgeçmeyenlerin çifte tabancalarla geldiklerini gördüğümüz halde, işe elimizdeki tabancayı bir kenara bırakmakla başlıyoruz.'

Orhan Veli 12 yaşındayken, evlerinde çalışan hizmetçi kızı Flober tabancasıyla korkutmak istemiş ve ağır yaralanmasına neden olmuştur. Şairin, tabancayı 'bir kenara' bırakmasını çok iyi anlıyoruz. Ne de olsa, tabancayla şaka olmaz!..."

(Sunay Akın'ın aklına gelmeyen bir şeyi de biz ekleyelim: 7.65mm.'lik otomatik tabancayı icat eden John Moses Browning değil; 19. yüzyılın önemli iki şairi, karı-koca Browning'ler bizim için önemlidir. Elizabeth Barrett ve Robert Browning çifti...)

Tüm bunlardan ağzının payını alan şair Yahya Kemal, ancak Orhan Veli'nin ölümünden sonra düelloya devam etme cesaretini bulmuş, Orhan Veli ile birlikte birçok değerli şair ve yazarı aşağılayarak yermeye çalışmıştır. Böylece 1956 yılında Sermet Sami Uysal'la yaptığı konuşmada da kendi seviyesini bir kez daha ortaya çıkarmıştır:

"Ahmet Haşim şiirden ne anlar... Nazım Hikmet şair değildir... Halit Ziya hiçbir şey değildir... Sait Faik çok şişirildi... Oktay Rifat da, Orhan Veli de cahil ve geri kimselerdir..."

Kafası karışık adam Yahya Kemal'in, 17.11.1950 Cuma günü öğle namazından bir saat önce tıraş olup giyinirken, yanına gelen Cahit Tanyol'a "İyi geldin Tanyol, Orhan'ın cenazesine gidelim" derken de gidip gitmeme konusunda kararsızdır. Bakın hangi nedenlerden dolayı cenazeye gitmesinin doğru olmayacağını düşünüyor: "Tanyol, bu cenazeye gitmemiz doğru olur mu? Bu gençlerin şiir anlayışı bizimkine muhalif. Hatta onun da önemi yok, fakat bunlar çıkardıkları Yaprak adlı bir gazetede birçok defalar aleyhimde bulundular. Şimdi benim bu cenazeye gitmemi istismar ederler, sömürürler ve bundan bir nevi sığınma manası çıkarabilirler. Belki de gazeteler Yahya Kemal de cenazede vardı, diye yazarlar. Ve bu onların şiir anlayışı için reklam olabilir. Şiiri bizim anladığımız gibi düşünenlerin yolunu şaşırtabiliriz. Oysa biliyorsun, ben bunların şiirlerine inanamıyorum. Şiir ne nükte ne de zihin oyunudur. Şiirin tabiatı realitedir. Şiir mücerret soyut kavramlardan kaçar. Descartes, Kant, Hegel zihni spekülasyonda hiçbir şairin yetişemeyeceği mertebeye ulaşmışlardır."

Bu yazıdaki son sözümü Yahya Kemal gibi düello sevenlere söylemeyi istiyordum; "unutmayın ki çektiğiniz kılıç size kılıç olarak geri döner" diye ama, Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun İstanbul Destanı ile bitirmemek olmaz:

İstanbul deyince aklıma

Yahya Kemal gelirdi bir eyyam

Şimdi Orhan Veli gelir.

Deminden beri dilimin ucundasın Orhan Veli

Deminden beri senin tadın senin tuzun

Senin şiirin senin yüzün

Yaralı bir güvercin misali

Başımın üstünde dolanır durur

Gelir sessizce konar bu şiirin bir yerine

Neresine mi arayan bulur

Erbabı bilir.

Deli eder insanı bu şehir deli

Kadehlerin çınlasın Orhan Veli

SALAH BİRSEL'İN GARİP YANI

1941 yılının nisan ayında Nisuaz'da tanışırlar, Orhan Veli ile Salah Birsel.

O yıllarda İstanbul'a geldiği zamanlarda mutlaka Nisuaz'a uğrardı Orhan Veli. İşte o günlerden birinde de Salah Birsel'le salonun sağındaki kasanın önündeki masada oturup konuşurlar.

Salah Birsel, ilk gördüğü zaman Orhan Veli'yi "zeka gerisi" zanneder. Uzun mu uzun boyu, hallaç pamuğu gibi atılmış yüzü, sarkık dudağı ve bobstil giyinişi yüzünden böyle düşünür ama, kısa bir süre sonra "kazın ayağının öyle olmadığını", konuştukça O'nun "yaldır yaldır bir zeka taşıdığını" anlar.

Buna rağmen Orhan'a kızmasının iki nedeni vardır; birisi "Orhan Veli, karşısındakine büyük bir değer veriyormuş gibi davranırken, cümlelerin altına kendi propagandasını sokuşturmaktan da hiç geri kalmıyordur." Hatta bu yüzden O'nun sözlerine kapılmamak gerektiğini bile söyler. Diğer neden de Orhan Veli'nin verdiği bahşiştir. 30 kuruşluk kahve için verdiği bahşişle kendisinin bir yılı denkleştirebileceğini düşünür. Ama kızmasının nedenleri bunlar değil, Nisuaz'ın piyasasını bozmuş olmasıdır. O'na göre Orhan'ın böyle büyük bahşişler dağıtmasının nedeni "Para ödeme zamanlarında kasadaki kaknem karının kulağına 'Artist' sözcüğünü fıslar, kahve ya da çayın yarı parasını öderler. Kimi zaman da hiç bir şey içmeden çıkıp giderler."

İşin aslı tanışmadan önce de Orhan Veli'yi yakından takip ederdi Salah Birsel. Örneğin, Nurullah Ataç'ı "Orhan Veli'yi üne kavuşturmak için elinden geleni ardına koymamakla" suçlar. Hatta Mehmet Ali Sel'in Orhan Veli'nin takma adı olduğunu bilmediğini bile tespit eder. Hepsinden önemlisi Hay-kay'ları yıllar önce başkası da yazmıştır. Fikret Adil'in çıkardığı Artist dergisinde Mehmet Raif, Hayku ismiyle şiirler yazmıştır. Bu şiirler hiç bir yankı uyandırmadığı için de Mehmet Raif başka hiç bir dergide görünmemiştir. "Ataç da Mehmet Raif'in ardından koşacak değil ya, Orhan Veli'yi

pehpehlemeyi daha kolay bulmuş ve onu bu kez Haber gazetesinin 24 Aralık 1937 sayısında asıl şiir yazan ozanlar katına çıkarmıştır."

Ataç'ı dergileri yeterince izlememekle eleştireceğine bu gibi basit çirkinliklerle eleştirme hatasına düşen Salah Birsel, Orhan Veli'ye de aynı şekilde davranır: "Orhan Veli adını üne kavuşturmak için geceyi gündüze katarak planlar düzer. Bu planlar kimi zaman Kadıköy Halkevinde yaptığı konuşma sırasında masanın üstüne boylu boyunca uzanmak, kimi zaman da Ahmet Hamdi ile Sarıyer'e kayık safasına çıkmışken kayığı devirip denize düşmek biçiminde sonuç verir. Hele Orhan Veli bu ikinci türünden olanların gerçekle ilgisi olmamasına aldırmaz, sadece gazete sütunlarında yer almasına dikkat eder.

Kısacası, Orhan Veli gemisini yürütmeyi bilir. İstanbul'a her ayak bastığında hemen Şevket Rado, Vala Nureddin, Nizamettin Nazif gibi fıkra yazarlarını yoklar, kendisi üzerine bir yazı yazdırmadan onların yakasını bırakmaz. Uydurma kayık safası haberinde yanındaki kişinin herhangi biri değil de Ahmet Hamdi Tanpınar olarak gösterilmesi de Orhan Veli'nin planları nedenli ince hesaplara dayandırdığını ortaya koyar."

Hangi tarafından tutarsanız tutun, tutarsız olan bu söylemlerden, Salah Birsel'in Orhan Veli'yi sevmediğini düşünenler çıkabilir. 'Doğru' ya da 'yanlış' diyemesek de 'önem verirdi' diyebiliriz. Bunun en güzel kanıtı 1941 yılında Salah Birsel'e yazılmış bir mektupta görülür: "Mektubunuzu ve Orhan Veli'nin Garip adlı eserini aldım. Bugün benim için bayram oldu. Garip çok güzel. O benim kitabım oldu. Ve ben onu parasız herkese dağıtmak gibi bir his duyuyorum. Bir gün limanda veya istasyonda kucağımda bir yığın Garip olduğu halde beklesem. Ve yeni çıkan yolculara bu şehrin insanlarını tanımaları için birer tane versem. Ondan herkeste olsa. Bende olduğu gibi... Emin ol Salah, şiirden hiçbir zaman, bugünkü kadar bahsetmedim. Ve beni bugün saat 4'te caddeden bir çocuk gibi koşarak, hatta zıplayarak geçtiğimi görenler garip buldular. Evet artık ben Garip'im. Süleyman Efendi'yle akrabalığımız anadan geliyor."

Salah Birsel'in Garip'i gönderdiği yani bu mektubu yazan kişi Rüştü Onur'dur. 1920'de doğan şair 18 yaşında ince hastalığa yakalanır. Hastanede, tifodan yatan Mediha Sessiz ile tanışır. 5.8.1942'de nişanlanırlar ama, 12 Kasım'da Mediha ölür. Zaten hasta olan Rüştü iyice sarsılır ve 1 Aralık gecesi, henüz 22 yaşındayken, ciğerlerinden fazla kan gelmesi nedeniyle boğularak ölür. Rahatlık adlı şiirinde:

Beni rahat bıraksa,

Toprağın altında kertenkele

Kabuğun içinde kurt

Ve uyusam

Mavi bir deniz ortasında başım.

diyen Rüştü Onur, Ortaköy Mezarlığı'nda boğazın mavi sularına karşı, nişanlısının yanına gömülür.

Orhan Veli'den daha kısa olan yaşamında yazdıkları O'nun ne kadar çağdaş ve ileriyi gören bir insan olduğunu ortaya koyar. Örneğin, 19.2.1940 tarihli bir mektubu şöyledir: "Ben daracık kalıplar içinde kalacak değilim. Hem ben hece ile yazarken bile şekli unuttuğum çok olmuştur. Bugün öz sanat Cahit Sıtkı, Sabahattin Kudret, Cahit Saffet, Orhan Veli ve arkadaşları, hatta Ahmet Muhip gibi genç elemanların elinde olgunlaşacaktır."

Sen adlı şiirinde de isim vermeden Orhan Veli'ye gönderme yapar Rüştü Onur:

Yağmur ol, bulut ol, şarkı ol

Yalnız esirgeme kendini bizden.

İçinde yüzdüğün denizden

Daha derindir gecemiz

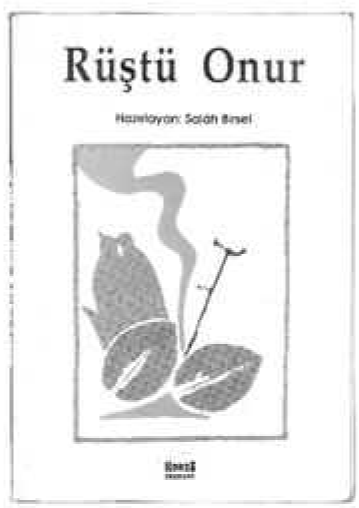
Ve 22.6.1939 tarihli bir başka mektubunda da Necati Cumalı'ya, Orhan Veli gibi yazmaya çalıştığını anlatır:

"Mektubunuzda Orhan Veli'lerden bahsediyorsunuz. Evet onları derin bir alaka ile takip ediyorum. Varlık'ta onların ilk yazılarını okumaya başladığım zaman bana bilmediğim iklimlerin kapısı açılmış oldu. Onların yazılarındaki samimiyeti ve onların yazılarındaki yeni tadı daha ziyade hayranlıkla karşılıyorum. Birçok kişiler onları basit buldular, fakat onların hepsi yanıldıklarını anlayacaklardır. Ben de o yolda yazmak istedim. Birkaç parça da yazdım. Fakat tabii yazılarım onların ki gibi samimi olmadı. Senin de o yolda yazılmış birkaç şiirini okuduğumu sanıyorum. Mamafih gene göndermeni isterim. Kemal (Uluser) de bir kaç tane yazmıştı galiba."

Beşiktaş'ta Rüştü Onur

Manavlığın gururudur.

der Özdemir Asaf. Aynı zamanda Garipçilerin de gururudur Rüştü Onur ve "O'nu bugün, şiirleri - mektupları - ardından yazılanları derleyen Salah Birsel'in sayesinde biliyoruz" dersek yanılmış olmayız. (Rüştü Onur, Hazırlayan: Salah Birsel, 1.Basım:1956 - Yeditepe Yayınları, 2.Basım: 1992 - Karşı Yayınları)

Orhan Veli 18.7.1946 tarihli Ülkü dergisinde, Muzaffer Tayyip Uslu'nun ölümünden sonra yazdığı yazıda Rüştü Onur'u unutmaz: "Son yıllarda Zonguldak üç büyük istidat yetiştirdi. Biri Rüştü Onur, biri Kemal Uluser, biri de Muzaffer Tayip Uslu. Ne biçim kader üçü de arka arkaya öldüler."

Bence, Salah Birsel'in ömründe yaptığı en önemli iş, bu kitaptır. Ve 1976 yılında yayımladığı Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu adlı kitabındaki şu düşüncesinin, yıllar öncesinden onaylanmasıdır: "Şu da bir gerçek ki şiirin ayağına köstek olan uyağı iyisinden atmak, şiirin alanını alabildiğine genişletmek bakımlarından Orhan Veli, şiirimize çok şey katmıştır."

Benden size bu kadarı

Öleceğiz şairler öleceğiz

Orhan Veli gibi sokakta

Düşüp tükeneceğiz.

Salah Birsel'in Bildiri adlı şiirine konuk olan Orhan Veli, O'nunla son kez İstiklal Caddesi'nde, Galatasaray Lisesi'nin önünde karşılaşır. Salah Birsel ile yanındaki Cahit Sıtkı'yı Lambo'ya şarap içmeye çağırır: "Cahit Sıtkı sevinerek kabul eder bu öneriyi. Birsel de onlardan ayrılmak istemediği

için Lambo'nun yolunu tutar. Orada da üçü birden kurşun gibi ağır bir şarabı, kuşluk vakti midelerine indiririrler. Bu Nisuaz döneminin son bulmaya başladığı yıllardır. Orhan Veli de 1950 yılında ölebilmek için son hazırlıklarını yapmaktadır."

Salah Birsel de son hazırlıklarını tamamlamış olmalı ki aramızdan ayrıldı. Hem de Orhan Veli'nin ölümünden sonra ancak altı yıl oyalanan Cahit Sıtkı Tarancı'nın Korkunç Güzel şiirine hiç aldırmadan...

Bu el titremesi kadeh tutarken

Gençlikte nasıl koyuyor insana

Orhan gibi vaktinde gitmek varken

Değer mi oyalanmana?

KAPIMIZA DAYANAN KAMYON

Zaman makinesinin icadından sonra, bana "hangi zamana gitmek istersin?" diye soran olursa, hiç düşünmeden vereceğim yanıt; "21 Ağustos 1942" olacaktır. Neden mi?

21.8.1942

Cumhuriyet Hanı'nda;

Ne güzel bir geceydi!

Sabaha karşı yağmur yağdı.

Güneş doğdu, ufuk kana boyandı;

Çorbam geldi, sıcak sıcak;

Kamyon geldi kapımıza dayandı.

...

Orhan Veli ile birlikte Keşan adlı şiirinde bahsettiği geceyi yaşayabilmek ve kamyon kapımıza dayanana kadar O'nunla birlikte konuşabilmek için...

İlk önce can dostu Oktay Rifat'ın Yolcu adlı şiirini okuyacaktır Orhan Veli;

Hiç aklına gelmedi mi

Sabah sabah gideceğim

Önce kamyon, sonra tren

Susurluk yolundan

Ve bakışım akşam vakti ağlamaklı

İki yandan akan ağaçlara

Ardından da ekleyecektir; "yıllar sonra Susurluk'ta bir kamyon kazası olursa, bu şiiri hatırla ve Oktay Rifat'ın bu şiirde neden kamyonla treni yan yana kullandığını düşün. <<Kamyon kazası yerine tren kazası olsaydı, neler ortaya çıkardı?>> sonucuna ulaşacaksın."

"Nedir hayat? Bir zaman! Nedir zaman? Bir kaza! Nedir kaza? Bir hayat, yeni bir hayat..." diye başlayıp yine Orhan Pamuk'un Yeni Hayat'ından yaptığım alıntıyla konuşmaya devam edeceğim; "Bana asıl kurtuluşunun, yeni hayata doğru ilk çıkışının trafik kazasıyla gerçekleştiğini söylemişti... Doğru, kazalar çıkıştır, çıkıştır kazalar... Melek o çıkış zamanındaki sihrin içinde görülür ve o zaman hayat dediğimiz kargaşanın asıl anlamı gözlerimizin önünde belirir. O zaman döneriz evimize."

Kamyonları anlatmaya devam edecektir Orhan Veli, hem de Orhan Pamuk'a nazire yaparak; Bak karşıdaki Sessiz Ev'den biri bağırıyor; <<Koridorun ucundaki pencereden kaymakamlık yapısının arkasındaki bir evin duvarı gözüküyor. İnsanı arkasında ne olduğunu merak ettiren bu duvarın önünde bir kamyon durmuş, arka tekerleklerini görüyorum. Sigaramı bitirdim, yangın kovasına bastırıp içeri girdim.>>"

Ben de sokaktan geçen ve büyük bir çıpa taşıyan kamyonun kulağıma fısıldadıklarını açıklayacağım O'na; "Bu çıpa benden denize selam götürüyor, sen de Yannis Ritsos'a selam söyle, çünkü O beni Graganda ile ölümsüzleştirdi."

Duvara işeyen ölü gömücü unutuyor işemeyi

Başı havada, bakıyor, kulak kabartıyor, dinliyor,

Cebinde kendi anahtarını arıyor - bulamıyor

Ve birden bir kamyondan bir çıpa indiriyorlar

Beş dalgıç götürüyor onu nöbetçi eczaneye

"Beş dalgıcın ardından o nöbetçi eczaneye sen de gir. Çünkü Akgün Akova'nın babası bir trafik kazası geçirmiş. Çabuk ol, ne gerekliyse al ve Baba Bana Bağırma'ya yetiş."

Sakallarını yüzlerinde

Yüzlerini sakallarında unutan adamların

Ve ısırgan tarlalarındaki parçalarının

Uğur Mumcu'yu biz yapan bombanın

Hiç unutmadım.

Uzak yakın tüm tuzakları baba

Yolun ezdiği bir kamyonsun sen

"Eczacı Sunay Akın'ın Harç isimli şiirinin iyi geleceğini söyledi:"

Daha kamyonlar dolusu

Kum elenir

İnşaat önlerinde

Ayıklanır gibi

Bir cinayetin ayak izleri

"Cinayet izlerinin silinmesi kolaydır ama, üç harf üç ay hapse neden olabilir. Can Yücel'in Oniki şiiri bunu sana öğretir:"

Yılmaz'ın seyrinden kapıp getirdiler Siyasi Koğuşa Garip Güzel'i

Hayvanına <deh> diyeceğine, yanlışlıkla hükümete <...> demiş...

Aksak ayağına emsal, sekerek anlattıklarından anladığım kadarı;

Halde arabacılara hasım giden kamyoncular Garip'in başını yemiş;

Hemi kamyoncuların komisyoncusu aleyhindeki en birinci şahit

...

Bu sırada sokakta gürültüler artar. Orhan Veli ile birlikte pencereye koşarız. Adamın birisi çığlık çığlığa bağırmaktadır.

"Kim bu?"

"Tanımıyor musun? O Kaptan. Ursula K. Leguin'in Mülksüzler romanındaki Kaptan."

Bu sırada "Kaptan bir şey diyemeden uzaklaştı. Kızınca adamlarına ve kalabalığa daha sert davranıyordu. <yolu açın!> dedi. Duvara yaklaşırken. <Kamyonlar geliyor, kaza çıkmasın!>"

"Bir kamyon hiç kaza yapmak ister mi sence?"

"Kamyonlar da istemez, başkaları da. Ama ne yaparsın ki vardır böyle tehlikeler. Bu yüzden Langston Hughes Yavrum şiirini uyarı olarak yazmıştır. Yazmıştır da Mersedes'iyle Bucak Bucak kaçanlar şiir okumaz ki..."

Albert!

Hey Albert!

O yolda oynama oğlum.

Kamyonları görmüyor musun,

Vızır vızır geçiyorlar

Biri çiğneyi verir seni

Ölürsün yavrum

Albert, oynama o yolda oğlum.

Orhan Veli'nin kendisinden sonra yazılanları nasıl bildiğini merak edenlere not: Zaman makinesi bozulduğu için zamanınıza dönemiyorum. Sorunuzu elli sekiz yıl sonra, karşılaşabilirsek yanıtlayabileceğim!...

KÜÇÜCÜK HATALAR

Agatha Christie'nin 11 kayıp gününün Orhan Veli'yle birlikte geçirdiğini iddia eden Deniz Kutlukan'ın Nisan 1997 tarihli Negatif dergisindeki yazısını görünce şok oldum.

"Agatha Christie kocası Archie'nin aldatması sonucu on bir gün ortalıktan kayboldu ve biz onun bilinmeyen bu on bir gününü nerede, kiminle ve nasıl geçirdiğini ortaya çıkardık... Bu tarihi bilgiyi siz okurlarımızla paylaşmaktan gurur filan duyuyoruz. Agatha Christie, bu on bir günü Orhan Veli'yle birlikte geçirmiş. Ve iki ünlünün ilişkisi başlangıçta tamamen arkadaşlık ilişkisiymiş. Aşk sonradan gelmiş... Ve aşkları sırasında Orhan Veli tam 30 mektup göndermiş Agatha'ya."

1926 yılında benim bildiğim kadarıyla on gün boyunca ortalıkta gözükmeyen ve kendisinden hiçbir haber alınamayan Agatha Christie'nin arabası bir göl kenarında bulunur. Üstelik ağaca çarpmış olan arabanın içindeki bavullar etrafa dağılmıştır. Yazarın gölde boğulduğu düşünülmüşse de on gün sonra hiçbir şey olmamışçasına ortaya çıkan yazar, 1976 yılında 85 yaşında ölür ama, bu sır olan on gün ne yaptığını hiç bir zaman açıklamaz.

Orhan Veli'nin 1914'te doğduğunu bilmesem, 1926'da 12 yaşında olduğunu hesaplayamasam ben de bu şahane habere hemen inanacağım ama, ne yazık ki hayretler içerisinde yazıyı okumaya devam ettim:

"Orhan Veli, şairliği ve akşamcılığının yanında sıkı bir polisiye okuruydu aslında. İşte bu gizli kalmış yönünü yıllar sonra ortaya Negatif çıkardı. O yıllarda ülkemizde polisiye roman pek popüler bir

yazın türü olmadığından şairimiz hep yabancı kaynaklara yönelmek zorunda kalıyor, yurt dışına giden bir arkadaşına büyük bir hassasiyetle verdiği siparişlerin başında hep dedektif romanları geliyordu. Conan Doyle okuyarak başlamış sanırız bu işlere.

O dönem sık sık yurtdışına giden bir arkadaşı şöyle diyor; 'Ne zaman garpa yolum düşse, elime bir liste tutuşturur ve bunları almadan gelme sakın derdi rahmetli. Ona yapabileceğiniz en büyük kötülük henüz okumadığı bir polisiye öyküdeki katili söylemek olurdu...'

Orhan Veli'nin bu merakı Agatha Christie'nin kitaplarıyla tanışınca gerçek bir tutku halini aldı. Arkadaşları Orhan Veli'nin bir dönem kendisine bir safari şapkası aldığını ve ortalıkta Hercules Poirot gibi pipo içerek dolaştığını söylüyorlar. Tavırları ve imajıyla gerçek bir dedektif görüntüsü çizerek Beyoğlu meyhanelerinde boy gösterirmiş kendisi. Onun bu merakını bilen arkadaşları kendisine Şair Poirot diye bir lakap takmışlar. Rakı muhabbetlerinin sonlarına doğru herkes iyice kafayı bulduğunda Orhan Veli ayaklanır ve Poirot'nun mühim monologlarını ezberinden okumaya başlarmış.

Orhan Veli Agatha Christie'ye olan hayranlığı sonucu ona mektup yazmaya başlamış. Derin bir hayranlıkla kaleme aldığı bu mektupların çoğu şimdi kayıp.

Fakat yine o dönemki bir arkadaşının anlattığına göre rakı muhabbetlerinin sonlarına doğru bu mektuplar hep mevzu edilir ve arkadaşları Orhan Veli ile bu umutsuz aşkı yüzünden dalga geçerlermiş. Ama Orhan Veli hiçbir zaman ümitsizliğe kapılmaz, onların değdirmelerine aldırmazmış.

Orhan Veli yaklaşık üç yıl boyunca İngiltere'ye otuz kadar mektup yazmış. Tabii Agatha Christie'nin bu mektupları fark etmesi biraz zaman almış. Günde yüzlerce mektup alan Agatha bu mektuplar içinden Türkiye'den gelen özel bir tanesini fark edene kadar uzunca bir zaman geçmiş. Fakat sonra Orhan Veli'nin duygu dolu, hisli mektuplarından birini keşfedince, ki bir iddiaya göre zarfın içinde kuru ve sarı bir gül varmış, o da cevap yazma gereği duymuş.

Kafka ile Milena gibi mektuplar sayesinde bir arkadaşlık doğmaya başlamış aralarında. Orhan Veli ona şiirlerini İngilizce'ye çevirerek yazmış, Agatha da o sırada yazmakta olduğu yeni kitap hakkında bilgilendiriyormuş şairimizi.

Bu iki önemli edebiyatçı arasındaki arkadaşlık yavaş yavaş aşka dönüşmüş olmalı ki Agatha bir ara Doğu Ekspresine atlayıp İstanbul'a gelmiş. Kendi hayat hikayesi içinde 11 günlük bir muamma olan bu günleri İstanbul'da, Orhan Veli'yle birlikte geçirdiğine dair sağlam kaynaklar var elimizde. Görünen o ki Agatha, Orhan Veli'nin yoğun ve ısrarlı davetlerine en sonunda karşılık vermeye karar

vermiş olmalı. Aralarındaki mektup arkadaşlığının nasıl ve ne zaman bir aşka dönüştüğü belirsiz fakat Beyoğlu sokaklarının ve meyhanelerinin bu işte parmağı olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Yine arkadaşlarının anlattıklarına göre Orhan Veli, Agatha'yı bir akşam Degüstasyon meyhanesine götürmüş ve rakı içmeyi sevmeyen mektup-sevgilisine rakı içirerek, onu sarhoş etmiş. Tabii sonra Agatha'yı Degüstasyon'dan Pera Palas'a kadar taşımak zorunda kalmış. Gecenin geri kalanının nasıl geçtiği konusunda elimizde yeterli doküman yok, o yüzden kimsenin günahını alamayız.

Orhan Veli'nin dostları, onun on bir gün boyunca hayattan çok zevk alan, mutlu bir insan olduğundan söz ediyorlar. Agatha ile beraber Piyerloti'ye, Emirgan'a gitmişler. Onları Sultanahmet'te nargile içerken gören bir görgü tanığı bile var. O yıllarda Çorlulu Ali Paşa Medresesi'nde mangalcılık yapan bir tanığın ağzından dinliyoruz;

'Orhan Veli yanında ecnebi bir bayanla gelince çok şaşırdık. Zira genelde yalnız gelirdi. Beraber iki elmalı nargile içtiler. Yanındaki bayanla bizim anlamadığımız bir dilde uzun uzun konuştular. Kırk yıllık ahbap gibiydiler.' Edebiyat çevrelerinde hatırı sayılır bir şaşkınlığa yol açacağına inandığımız bu önemli bilgileri tarihin tozlu sayfaları arasından çekip çıkarmayı kendimize görev bildik. Bu iki önemli şahsiyet arasındaki aşkın bu güne kadar bilinmemesi, bu aşkın ne kadar özel ve anlamlı olduğunu gösterir diye düşünüyoruz."

Bir solukta okunan yazı, soğuk havada denize düşmüşçesine etkiliyor insanı. 12 yaşındaki Orhan Veli'yi düşünmeyi bir kenara bırakıyorum, Fransızca değil de İngilizce bilen bir şair Orhan Veli'yi hayal etmeye çalışıyorum. Kendisinden 23 yaş büyük bir kadınla birlikte olamaz diyemedim. Ne de olsa kendisi, aşklarından bahsettiği Aşk Resmigeçidi'nde yazmıştır bunu:

Üçüncüsü Münevver Abla, benden büyük

Yazıp yazıp bahçesine attığım mektupları

Gülmekten katılırdı, okudukça.

Bense bugünmüş gibi utanırım

O mektupları hatırladıkça.

Tüm bunları düşünürken yazının altındaki bit kadar harflerle, baş aşağı yazılan birkaç kelime dikkatimi çekiyor:

"Yukarıdaki yazı bir nisan parodisidir. Ciddiye almayınız"

İşte o zaman kafamda şiir kaçkını şimşekler çaktı ve neden hiç tarih verilmediğini ya da 'bir arkadaşın' isminin söylenmediğini anlayabildim... 'Parodi'yi hoş bulduğumu belirtmemin yanı sıra; yaş ve yabancı dil bilgisi gibi bir iki ufak (!) detayı daha uygun olabilecek bir yazar yerine Orhan Veli'yi seçerek bana bu yazıyı yazmaya malzeme hazırlayan Deniz Kutlukan'a ve Negatif'in o dönemdeki yazı işlerine teşekkürü bir borç bilirim.

Benzer hatalar ya da eksiklikler her zaman olmuştur. Bir başka örnek Asım Bezirci'nin hazırladığı yaşamı, kişiliği, sanatı, eserleri ile Orhan Veli'dedir. Kitabın hiçbir baskısının sonundaki kaynakçada, Orhan Veli'nin çevirilerinin arasında Milli Eğitim Bakanlığı yayınları arasında yayımlanan Jean Anouilh'un Antigone adlı eseri bulunmamaktadır. Oysa ki Orhan Veli'nin iki basım yapan tek çevirisi budur ve üstelik Ankara'da Küçük Tiyatro'da (açık saçık bulunan sahneleri çıkarılarak da olsa) oynanmıştır da... Bunun yanı sıra Moliere'den yaptığı çeviriler kimi baskıda (Can Yayınları ve Altın Kitaplar) iki, kiminde (Evrensel Yayınları) üç çeviri gözükse de sadece 1979 tarihli dördüncü basımda (Gözlem Yayınları) doğru rakam verilmiştir. Orhan Veli, Moliere'in dört eserini (Tartuffe, Sicilyalı Yahut Resimli Muhabbet, Versailles Tuluatı ve Scapinin Dolapları) Türkçe'ye çevirmiştir.

Yine Asım Bezirci'nin incelemesindeki bir başka 'baskılar arası ilginçlik' ise kitabın sonundaki 'Basında Yankılar'dadır. Mehmed Kemal 7 Kasım 1972'de Barış Gazetesi'nde bu kitapla ilgili yazdığı yazıda Asım Bezirci'nin bir yanlışını düzeltir:

"Sayın Bezirci izin verirse, bir noktayı açıklığa kavuşturmak istiyorum: Orhan'ın 'Böyle havalarda istifa ettim... Evkaftaki memuriyetimden...' diye iki dizesi vardır. Bezirci, 'Buradaki Evkaf sözü için bütün hayatını daire ile ev arasında geçiren, bundan başka hayat bilmeyen küçük memuru anlatmaya en elverişli kelime idi' diyor. Çünkü Orhan, PTT'de çalışıyor, ordan istifa ediyor, evkaf sözcüğünü kullanıyordu. Bunu açıklayacağım işte.

Orhan'ın çalıştığı PTT, Evkaf apartmanında idi. Orhan, Evkaf'taki PTT'de çalıştığı için oradan ayrıldı. Bu sözü bunun için de söylemiş olabilir. Bunu Şahap Sıtkı'dan ve Melih Cevdet'ten de sorabilir. Başka tanıklar da vardır sanıyorum. Avukat Mennan Cemil, Reşat Cemal Emek, Kemal Zeki Gençosman...."

Ne var ki Asım Bezirci, Mehmed Kemal'in bu düzeltmesini Cem Yayınları'nın baskısına koysa da sonraki baskılardan bu paragraflar nedense çıkarılır. Böylece bu not da diğer yayınevleri sayesinde küçücük hatalar listesine dahil edilir.

Memet Fuat'ı da dikkati için kutlamak gerek. Varlık Yayınları'nın hazırladığı Orhan Veli'nin Bütün Şiirleri'nin sekizinci basımında bir yanlış bulmuş. Destan Gibi'nin birinci baskısıyla karşılaştıran

yazar, Yaşar Nabi'ye bu yanlışı 'özel olarak' söyler. Dokuzuncu baskıda bu yanlışın düzeltilmemiş olması üzerine bir yazı yazar:

"Destan Gibi'nin birinci baskısına göre bu parçada iki yanlış var: 'İskeleye yanaşsın' dizesi, 'Hele şu Haliç vapuru'ndan sonra gelecek; 'Ne de gurbet elde yalnız' dizesinin sonunda ise virgül değil, nokta olacak.

Kitabı baştan sona inceleyip de bulmuş değilim bunları. Sekizinci baskıyı karıştırırken gözüme çarpan yanlışların en önemlisi bu dize yanlışıydı, dokuzuncu baskıda düzeltilmiş mi diye baktım, düzeltilmemiş. Bütün Şiirleri'nin onuncu baskısını Orhan Veli'nin kendi yayımladığı ilk baskılarla karşılaştırarak hazırlamak gerekiyor."

Yaşar Nabi böylesi bir tepki karşısında ne yaptı bilmiyoruz ama, Bütün Şiirleri'nin onuncu basımında bu yanlışın düzeltildiğini görebilirsiniz.

Aile Dergisi'nin 1947 yılının ilk sayısında yaptığı ise bambaşka bir yanlışlıktır. Aileler için yayımlanan bir dergide Denizi Özliyenler İçin şiirinin bazı mısraları yer alamazmış, bu yüzden çıkarılan mısralar şunlardır:

Köpükler ki insanlarla

Zinaları ayıp değil.

Aynı Aile dergisi, Orhan Veli'nin ölümünden sonra da (İlkbahar 1951 sayısında) iki şiir yayımlar. Şevket Rado'nun şiirlerle ilgili yaptığı açıklama daha sonradan unutulanlar denizinde dibe gömülerek balçık tarlasında kaybolur. Böylece bu şiir Orhan Veli'nin istemediği şekilde yayımlanmaya başlar:

"Bu sayımızda Orhan Veli'nin en son yazdığı iki şiirini neşrediyoruz. Orhan Veli bu şiirleri bana ölmeden iki ay evvel getirmişti. İkisinin de yaşamaya dair oluşu şimdi insanın yüreğini sızlatıyor.

Arka sahifelerde göreceğiniz bu şiirleri, Aile dergisi üç ayda bir çıktığı için hemen neşredememiştik. Orhan Veli şiirleri bıraktığından bir ay sonra tekrar geldi. Yaşamak adlı şiirinin son üç mısraını çıkaracağını söyledi. Ben bu üç mısraın, şiirdeki en güzel mısralar olduğunu söyledim.

-Evet, dedi, öyle ama lüzum yok. Ondan evvelki mısralarda her şey anlatılmış oluyor. Son üç mısra bir tekrardır; lüzumsuz tafsilattır. Çıkarırsak şiir daha tamam, daha mükemmel olur.

Ben kendisine aynı fikirde olmadığımı tekrarlamakla beraber neşrederken çıkaracağımı söyledim. Müsterih; çıktı gitti.

Orhan Veli'nin şiir anlayışı ve çalışma tarzı hakkında bir fikir verir ümidiyle aramızda cereyan eden konuşmayı da, şiirin sonunda ayrı karakterlerde harflerle yazılan:

Yaşamak kolay değil ya kardeşler

Ölmek de değil?

Kolay değil bu dünyadan ayrılmak

mısralarını da aynen, ilk yazmış olduğu gibi neşrediyorum. Şair hayatta olsaydı şiirde bu son kısım bulunmıyacaktı.

Bu sayıda neşrettiğimiz her iki şiirin de Orhan Veli'nin en güzel şiirlerinden olduğunu söylemeğe bilmem hacet var mı?

RUBAİ

Ömrün o büyük sırrını gör bir bak da

Bir tek kökü kalmış ağacın toprakta

Dünya ne kadar tatlı ki binlerce kişi

Kolsuz ve bacaksız yaşayıp durmakta

YAŞAMAK

Biliyorum, kolay değil yaşamak;

Gönül verip türkü söylemek yar üstüne;

Yıldız ışığında dolaşıp geceleri,

Gündüzleri gün ışığında ısınmak;

Şöyle bir fırsat bulup, yarım gün,

Yan gelebilmek Çamlıca tepesine...

-Bin türlü mavi akar Boğaz'dan-

Herşeyi unutabilmek maviler içinde.

II

Biliyorum, kolay değil yaşamak;

Ama işte

Bir ölünün hala yatağı sıcak,

Birinin saati işliyor kolunda.

Yaşamak kolay değil ya, kardeşler,

Ölmek de değil;

Kolay değil bu dünyadan ayrılmak"

Bu 'lüzumsuz tafsilat'ları unutmamak şartıyla bir kenara bırakalım ve bir başka şiire uzanalım:

Bir çocuk uzaklarda ve keçiler

Sazlıklar arkası bakarken ufka

Şarabı iki sevgi arası ver

İki dost arası Orhan'la Kafka

İki dost arası şarabı yudumlayan şair Oktay Rifat, 1988 yılının nisan ayında ölerek kötü bir şaka yapmıştır ama, arkasından yazılanlara bakacak olursak, bu küçücük hatalara ek yapma şansımız doğar...

20 Nisan 1988 tarihli Cumhuriyet Gazetesi, ilk sayfadan duyurur şairin ölümünü. Bir de fotoğraf kullanırlar. Orhan Veli, Şinasi, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'in yan yana oturdukları bu fotoğrafın altında bir şiir ve şiirin Oktay Rifat'ın ölümü üzerine yazıldığını açıklayan bir not yazılıdır. Oysa bu şiir, Melih Cevdet'in 1946 tarihinde yayımlanan Rahatı Kaçan Ağaç adlı kitabındaki Fotoğraf şiiridir ve son mısrada Oktay Rifat'ın ölümü ardından yazılmadığı açıkça bellidir:

Dört kişi parkta çektirmişiz;

Ben, Oktay, Orhan bir de Şinasi.

Anlaşılan sonbahar:

Kimimiz paltolu, kimimiz ceketli;

Yapraksız arkamızdaki ağaçlar.

Henüz babası ölmemiş Oktay'ın,

Ben bıyıksızım,

Orhan Süleyman Efendi'yi tanımamış.

Lakin ben hiç böyle mahzun olmadım.

Ölümü hatırlatan ne var bu resimde?

Halbuki hayattayız hepimiz.

Ne şanssız bir ölüm Oktay Rifat'ın ölümü çünkü, ardından yazılanlarda hep hata var. İşte 1 Mayıs 1988 tarihli Nokta dergisi ve dergide yazılanlar:

"<<Bugünlerde Oktay'la ben / aynı kıza aşığız>> diyordu Orhan Veli bir şiirinde. Oktay da bildiğimiz Oktay Rifat. Nasıl olmuştu da aynı kıza aşık olmuşlardı bilinmez ama, bilinen bir şey, her akşam kızın evinin bulunduğu sokaktan geçtikleri ve bir adam boyu pencerenin altına geldiklerinde, birbirlerinin omuzuna basarak pencereye yükseldikleri... Bir başka bilinen şey de, bu yükselmelerden

birinde Orhan'ın pencerede kızın babasıyla yüz yüze gelmesi ve atladığı gibi Oktay Rifat'ın omuzlarından, arkasına bile bakmadan tüymesi...

Orhan her zaman olduğu gibi aceleciydi. 36 yaşında terk etti diğer 'Garip'leri. Oktay Rifat'la Melih Cevdet'in ise geçen zaman içerisinde 'Garip'liklerinden eser kalmadı. Ama Orhan Veli'nin arkasından 'Son Yaprak'ı neşreden Oktay Rifat, bir 'Son Yaprak' da kendisi için isterdi herhalde... Oysa Orhan Veli'nin yanına gömülmesine bile izin vermediler...

Bir zamanlar 'Güzellemeler' söylemişti. 'Perçemli Sokak'ta 'Aşağı Yukarı' dolanarak. Sonra aynı sokağın 'Aşık Merdivenleri'nde oyalandı. 'Bir Cigara İçimi.' Aradan yıllar, yıllar geçti. 'Koca Bir Yaz' boyunca 'Dilsiz ve Çıplak' hissetmeye başladı kendisini. Sonra yaz bitti, 'Elleri Var Özgürlüğün' dedi bir gün ve 'Denize Doğru Konuşma'lar yapmaya gitti...

Gidiş o gidiş..."

Nokta'nın yazarı, bu yazıyı yazarken hangi kaynakları kullandı bilmiyorum ama, benim elimdeki kaynaklara göre Orhan Veli'nin Oktay'a Mektuplar ismiyle yayımladığı şiirinin ikinci bölümü şöyle:

Şu anda dışarıda yağmur yağıyor

Ve bulutlar geçiyor aynadan

Ve bugünlerde Melih'le ben

Aynı kızı seviyoruz.

Yani yazının daha ilk cümlesinde çukura düşmüş Nokta'nın sayın yazarı... Ve çukurdan uydurmaya devam etmiş...

Son Yaprak'ı çıkaranlardan biri olan Oktay Rifat, kendisi için de bir Son Yaprak istermiş! Hiç sanmıyorum şairin böyle bir şey isteyeceğini, hem ne anlamı kalır o zaman Yaprak'ın Son olmasının?

Bir de Orhan'ın yanına gömülmesine izin verilmemesi meselesi var ki şairin Pembe Yalı şiirinin şu dizelerini okuyanlar bunu da istemeyeceğini düşünürler sanırım:

Rumelihisarı'nda Orhan'ın mezarı

Ne gittim ne gördüm gitmek de istemem

Taze ekmek bir parça beyaz peynir

Şimdi olsa şuracıkta rakı içer

Denize mi bakar kim bilir.

Bu da yetmez derseniz, şiirinin kapılarını Orhan Veli için sonuna kadar açan şairin;

Gel gel kardeşim Orhan

Benim ellerimi al

Benim gözlerimi kullan

diyen şairin Karacaahmet adlı şiirini de okutayım sizlere, benim yerime şakağınıza dayayacağınız bir silahın zoruyla:

Akşamları parka çıkmaktı

En büyük eğlencesi

Şair Orhan Veli'yi

Melih Cevdet'i severdi hayatında

Ağaçlardan kavağı severdi

Yıldızları da severdi

Ve en rahat

Anasının serdiği döşekte uyurdu

Şimdi burada yatıyor

NOT: Kim bilir bu kitapta, bu yazıya eklenebilecek ne gibi 'Küçücük Hatalar' yapıldı?

NASIL ÖLMEK İSTERSİNİZ?

Bu soruya "yatakta, acı çekerek ölmeyeyim de" diyenler çoğunluktadır, sayı olarak onları "uykuda öleyim" diyenler izliyordur bence. Peki başka şekillerde ölmek isteyenler yok mu? Örneğin bir arkadaşımın ölüm üzerine şöyle bir kurgusu var: "Kumsalda olmalıyım. Üzerimde de çok ince, hatta tülden bir elbise olmalı. Adım adım denize doğru yürümeliyim. Sular bileklerimden diz kapağıma yükselmeli, sonra baldırlarımda, kalçalarımda hissetmeliyim, böylece suyun seviyesi de yavaş yavaş yükselir. Derken sırtım, göğüslerim, omuzlarım... Ama durmamalıyım. Boynumdaki suyun soğukluğu beni etkilememeli. Hatta yavaş yavaş ağzıma dolarken denizin o tuzlu suyu, son bir kez burnumdan nefes almalıyım. Bu arada saçlarım denizle birlikte dalgalanmaya başlamalı. Artık burnum da sular altında kalmalı, derken gözlerim (ama kapanmadan) ve sonunda tamamen dalgaların altında yürümeliyim. Suyun kaldırma kuvveti, vücudumda pek oksijen kalmadığı için beni etkilemeyecektir ve ben ciğerlerimdeki son havayı harcayana kadar durmadan, aynı tempoyla yürümeliyim. Ağzım ve burnumdan çıkan son kabarcıkları ve kaldıysa deniz derinliklerinin güzelliklerini algılamalıyım. Bari gördüğüm son şeyler güzel olsun. Eh! bir yerde canım tükenecek elbette. O an sanki yolda tökezlemişim gibi düşmeliyim Belki mercanların belki de yosunların arasına yumuşak bir iniş yaparım. Son isteğim; bu düşüş sırt üstü olsun ve yine gözlerim açık kalsın ki böylece cenazeme gelenleri görebileyim. Pek cinslerini bilmesem de bu balıkları merhabalamalı ve öldüğümde de dalgaları hissetmeliyim. Hatta üzerimdeki o tülden elbise de beni yavaş yavaş terk etmeli. Bir ben kalmalıyım.. Belki yosunlar, mercanlar sarar bedenimi..."

Ne kadar çılgın bir ölüm şekli, çılgın olduğu kadar da imkansız. Kişi intihara ne kadar kararlı olursa olsun, bu şekildekini beceremez. Ama kurgunun güzelliği de su götürmez...

Pekala giyotinde ölmek isteyen var mıdır acaba? Hani XVI. yüzyılda Güney Fransa ve İtalya'da işkence aracı olarak kullanılan giyotinle ölmek! Bırrr... Ne kadar soğuk bir ölüm. Ya çarmıha gerilmek? Sanırım çarmıh da giyotinden geri kalmıyor iğrençlikte. Çarmıhın aslı özellikle kiliselerde görüldüğü gibi (yani alt çubuğu uzun bir artı şeklinde) değil, 'T' şeklindedir. Gerçek çarmıhlar oldukça küçük, hatta hemen hemen bir insan boyundadır. Çarmıh yerdeyken, kurban bunun üzerine yatırılarak eller bileklerden çivilenir. Çünkü bileklerdeki kemikler; kurbanın, kolunu çivilerden kurtarmasını imkansızlaştırır. Daha sonra bacaklar hafifçe bükülerek ayaklar bir tarafa bakacak duruma getirilir ve kurban bileklerden asılı şekilde bırakılır.

Bu durumda ölüm nedeninin ne olabileceğini hiç düşündünüz mü? Genelde on dakika içerisinde gerçekleşen ölümler ender olarak kan kaybı, kalp krizi, şok veya su kaybı yüzünden gerçekleşir. Bu

tip ölümlerin gerçekleşmesi için kurbanın kendini ayakları ile yukarı itmesi ya da elleri ile çekmesi gerekir. Ama bu da ona müthiş bir acı verir. Öyleyse ölümün asıl nedeni nedir? İnanması zor ama, bunun için çok araştırma yapılmış. Çarmıha gerilmeye tanık olanların izlenimleri bile dinlenmiş. Sonunda ölüm nedeninin ciğerlerin aşırı genişlemesi ile nefes almanın zorlaşması olduğu anlaşılmış. Yani solunumun durması ile ölüm gerçekleşiyor. Antik çağlarda bu işin uzmanları (!) kurbanların feci şekillerde ölmelerine neden olacak düzenlemeler de yaparlarmış...

Bunca detaylı anlatımdan sonra tekrar soruyorum: "Çarmıha gerilerek ölmeyi ister misiniz?" "Kim ister ki?" derseniz çok yanılmış olursunuz. Çünkü gerçek üstücülüğün öncülerinden, Fransız şair - yazar Max Jacob bu şekilde ölmek istiyor. 1876'da doğan Max Jacob 1944'te Almanlar tarafından tutuklandı ve götürüldüğü Drancy Kampı'nda öldü. Her ne kadar çarmıhta ölmek istediyse bile, biraz yakın bir şekilde olur ölümü. Çarmıhtaki ölüm nedeninin ciğerlerin aşırı genişlemesi olduğunu söylemiştik. Max Jacob ise akciğer kanamasından ölmüştür.

Max Jacob'un çarmıhta ölmek istediğini N. İlhan Berk'in çevirdiği Camichi şiirinden öğreniyoruz.

Giyotinle ölüm cezası bugün

Krallar hariç istenmiyor.

Bu satırları yazan sana

Ölümüm çarmıhta olsun diyor.

Max Jacob'tan sonra biraz düşünmek gerekiyor: "Şairler nasıl ölmek isterler?" diye...

Sabahattin Ali geliyor ilk olarak aklımıza. İstek şiirinde;

Görünmez kollar boynumda,

Yarin hayali koynumda,

Sıcak bir kurşun beynimde,

Bir ağaç dibinde yatsam...

Sabahattin Ali; 2 Nisan 1948'de Üsküp merası mevkiinde bir ağaç dibinde oturmuş, kitap okuyarak dinlenirken, Ali Ertekin tarafından öldürülmüştür. Daha doğrusu Ali Ertekin suçu üstlenmiştir ama,

bu konuda şüpheler vardır. Nasıl olursa olsun, Sabahattin Ali ölmüş ve "benim meskenim dağlardır" dizesiyle İstek şiirindeki 'kehanetleri' gerçekleşmiştir.

Mehmet Ali Sel imzalı İntihar şiirinde de Orhan Veli, ölüm şekli üzerine şunları söylüyor;

Kimse duymadan ölmeliyim

ağzımın kenarında

bir parça kan bulunmalı.

Beni tanımayanlar

"Mutlak birini seviyordu" demeliler.

Tanıyanlarsa, "Zavallı, demeli,

Çok sefalet çekti..."

Fakat hakiki sebep

Bunlardan hiçbiri olmamalı.

Orhan Veli bu şiirinde neden intihar etmek istediğini açıklamasa da 14 sene sonra, Nisan 1951'de yayımlanan Yaşamak-II şiirinde

Kolay değil bu dünyadan ayrılmak

diyerek yaşama bağlılığını dile getirmiştir.

Montaigne "ölümden niye korkayım ki, ben varken o yok, o olduğunda da ben olmayacağım" diyor. Nazım Hikmet de 15 Ağustos 1959 tarihli isimsiz bir şiirinde bunu onaylarcasına ölümden korkmadığını söyleyerek ekliyor:

Ölmek arıma gidiyor

onuruma yediremiyorum ölmeği

Yine de Lidi Vana şiirinde neler yüzünden ölebileceğini de yazıyor:

Bırakın doktor,

Yürek bu

bakın nasıl çarpıyor

Çatlıyacaksa öfkeden

kederden

sevinçten

Varsın çatlasın.

Jacques Prevert de Çeşitli şiirinde ölüm nedeni ile zamanını tahmin ediyor:

Eşek, kral ve ben

Sabaha sağ çıkmayacağız.

Eşek açlıktan

Kral iç sıkıntısından

Bense aşk ateşinden

Aylardan Mayıs.

Mayıs ayında doğan, ismi lazım değil genç şairlerimizden biri de (ki şansa bakın bu yazıyı hazırlayan da o) mayıs ayında ölmeyi istiyor:

Çılgınlıksa eğer

ölmeyi istemek,

doğum günlerimde

çılgınım işte...

Herkes ölümden bahseder ama, sadece şair inceliğindeki insanlar ölümü için böyle fikirler üretebilirler. İşte birkaç şair ve dizeleri daha...

Necati Cumalı, Güzel Ölüm şiirinde;

Ne güzel ölüyor çiçek

öyle isterdim ölmek.

Rüştü Onur Denize Serenad şiirinde;

Sende yaşamalıyım deniz,

Asi ve hür

Sende ölmeliyim

Bulutlara bakarak.

Macar şair Sandor Petofi ise Bir Düşünce Bana Acı Veriyor adlı şiirinde, yastıkta, yastıkların arasında ya da boş bir odadaki bir mum gibi sessiz sedasız ölmeyi istemediğini söyleyerek ekliyor:

Yıldırımın vurup geçtiği,

Yahut, fırtınanın kökünden söktüğü

Bir ağaç olayım.

Yeri göğü sarsan gök gürültüsünün

Tepeden vadiye yuvarladığı

Bir kaya olayım...

Öyle ya da böyle herkes gibi şairler de ölümü düşünüyor ve yazıyor. Bir de ölümü yasaklayanlar var. Cemal Süreya Tek Yasak şiirinde

Özgürlüğün geldiği gün

o gün ölmek yasak!

derken Can Yücel, ölümün çok olduğunu, ortalığı kırıp geçtiğini, dostlara, gençlere kafayı taktığını söylediği Bir Formül şiirini ölüme yaptığı bir teklifle bitiriyor:

Ne dersin tam maaşla emekliliğe?

İşsizlik sigortası da veririm istersen...

Tüm bunlara rağmen, Orhon Murat Arıburnu 'önce şairler ölsün' diyor Yetmez mi? şiirinde ama, iyi bir de nedeni var;

Önce ozanlar ölsün

Sonra

hiç kimse

Varsın ozansız kalsın dünya.

Barışı

İnsanlığı

Sevgiyi

Yarattılar ya!

İşte böyle... Her şeye rağmen sizler bir de Özdemir Asaf'a kulak verin. Bakın Kızdım da Yazdım'da neler yazmış:

Unutmayın

ki

yaşam

öldüresiye güzel değildir.

Aaaa! DENİZ

1975 yılının Eylül ayında Varlık Dergisi'nde yayımlanan 'Son Konuğuma Mektup' başlıklı yazı, "Can Alıcıma" diye başlar ve şu cümlelerle biter; "Biraz daha iyi yaşayabilmek için, bunca güzelim bu yeryüzü uğruna bile, sana bir kırpı olsun bile ödün verdim mi? Yaşamayı hak etmeye çalıştığım gibi, ölümü de hak etmek istiyorum. Bu hakkı bana tanı! Çünkü bu sonsuz güzellikler açan güzelim dünyaya, ben de gücümce güzellikler katmaya çalıştım. Bir güzel ada, atlasta görülmeyecek denli küçük diye yok sayılabilir mi? Benim katkım da atlasta görülmeyecek denli küçücük olsa da var. Ne mi yaptım? Ortaçağ simyacıları taşı altına çeviremedi. Ama ben bir simyacıyım, göz yaşlarımı gülmeceye çevirerek dünyaya sundum. Saygıyla, gel bekliyorum."

Bu çağrıyı yapan Aziz Nesin, 18 sene sonra, 2 Temmuz 1993'te, Sivas'ta, Pir Sultan Abdal Kültür Şenlikleri'nde yaptığı konuşmadan sonra Madımak Oteli'nde yakılmak istenir. 37 aydının ölümüne neden olan yangından şans eseri kurtulan Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz gibi bu acıyı uzun süre taşıyamaz yüreğinde. Türkiye tarihinin en alevli günlerinden biri olan Madımak yangınının ikinci yılında, 5 Temmuz 1995'te, hem de Sivas Acısı adlı şiir kitabının yayımlandığı sırada son konuğunu ağırlar. Sivas Acısı kitabında yer alan O Andan Önce adlı şiirinde;

Dilerim o anda

Dayanılmaz ağrılarım sancılarım olmasın

Ve o andan bir an önce

Bu yarıdan çok görmeyen gözlerimle

Bir genç şairin ilk kitabını

Okumaya çalışıyor olmalıyım

Hem de notlar alarak kıyısına her şiirin

dileğinde bulunan Aziz Nesin, ölümünden bir kaç saat önce Çeşme'de bir imza günü yapmıştır. Yazın en sıcak günlerinden birinde, kitabını imzalatmaya gelenlerin arasında mutlaka bir genç şair de vardır. Ve ilk kitabını vermiştir O da, büyük bir sıkılganlıkla... İthafa yazacağı cümleyi saatlerce

düşünüp imzalamıştır... Yüreği böyle bir azizlik yapmadan önce de mutlaka o kitaptan mısralar okumuştur Aziz Nesin...

9 Temmuz 1995 Pazar günü, bir radyoda yaptığım kitap programında, ilk kez kitap dışında bir konuşma yapmış, Aziz Nesin'in 4. Pir Sultan Abdal Kültür Şenlikleri'ndeki konuşmasının tam metnini okuyarak aynı suça ortak olduğumu duyurmuştum. Uzun olan bu konuşmanın ortasında verdiğim arada, tamamen şans eseri çalınan şarkı da "Seni Şimdiden Özledim" olmuştu...

Yazarlığı kadar cimriliği (yoksa tutumluluğu mu demeli?) ile tanınan Aziz Nesin, okuyucularına karşı hiç de cimri değildi. Her zaman çağırıldığı söyleşi ve imza günlerine gitmeye çalışırdı. Bu yolculuklarda genelde arkadaşları O'na eşlik ederdi. İşte yine böyle bir yolculuk sırasında, Müjdat Gezen'in kullandığı araba ile Bursa'ya gitmektedirler. Gemlik Körfezi'ne yaklaştıkları sırada Müjdat Gezen şu uyarıyı yapar:

-Önümüzdeki tepeyi aşınca denizi göreceksin. Sakın şaşırma.

Buna rağmen tepeyi geçince büyük bir şaşkınlık kaplar Aziz Nesin'i. Hatta sağ elinin parmağını ön cama çarpar, denizi gösterip "Aaaa! Deniz..." diye bağırırken.

1942 yılında yazdığı şiirle Müjdat Gezen'i uyaran kişi de Orhan Veli'den başkası değildir...

Gemliğe doğru

Denizi göreceksin;

Sakın şaşırma.

ŞEY

Hayatı hakkında çok "şey" bilmediğimiz Ömer Hayyam'ın şairliği ile yetinip, diğer çalışmalarını bir kenara bırakmamız, kendimize yapabileceğimiz büyük haksızlıklardan biridir. Hayyam'ın yaşadığı 11. yüzyılın tüm bilgilerini öğrendiği söylenir. Fıkıh, ilahiyat, kıraat, edebiyat, tarih, fizik, matematik ve astronomi eğitimi vermiştir. Şiir dışında da fizik, metafizik, astronomi ve matematik konularında eserleri vardır.

Semerkant'ta cebir üzerine çalışırken, denklemlerdeki bilinmeyen sayılara Arapça "şey" dediği ve bu sözcüğün İspanyolca'da "xey" olarak yazıldığı söylenir. Zamanla X biçimine dönüşen ve tüm dünyada bilinmeyen sayıları göstermekte kullanılan bu harfin "ney" kaynaklı olduğu sorusunun tek kelimelik bir yanıtı vardır; "Hayyam"

Orhan Veli'nin de Hayyam'dan yaptığı dört rubai çevirisi olduğunu söyleyerek, Sabahattin Eyuboğlu'nun Yahya Kemal'den bahsederken söylediği; "O yıllarda Orhan'ın içinden zor çıkılır rubai vezinleriyle yaptığı Hayyam çevirileri de üstadı bir hayli şaşırtmıştı" lafıyla birlikte, Eyuboğlu'nun bir çevirisini araya sıkıştıralım:

Haram, acı, kötü derler canım şaraba:

Oysa ne hoş şey, hele bir güzel sunarsa;

İçin bakın; hem doğrusunu isterseniz,

Haram dedikleri her şey hoş galiba!

Ortaokulda, din öğretmenimiz, girdiği ilk derste, sadece din dersi yapmayacağını, gördüğü yanlışlarımızı da düzeltmeye çalışacağını söylemişti. İlk ve son olarak yaptığı tespit de 'şey' oldu.

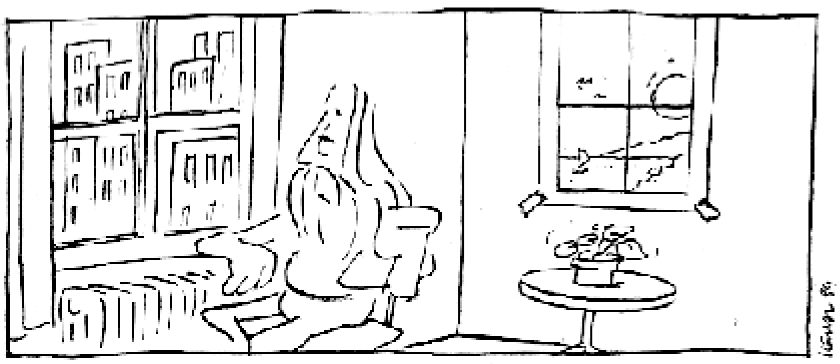
Hemen hemen hepimiz konuşurken 'şey' kelimesini çok kullanıyormuşuz. 'Şey'in kullanıldığı her yerde 'nesne'yi rahatlıkla kullanabilirmişiz. O zamanki aklımla buna karşı bir tez ileri sürememiş ve alışamamışsam da şunu düşünebiliyordum: “Öğretmenimiz derse gireli on dakika olmuş, sınıftan da hiç kimse konuşmamıştı; öyleyse bu tespit nasıl yapılmıştı?”

Üniversitede okurken sahnelediğimiz Ionesco’nun Ders ve Evlenecek Genç Kız adlı oyunları ile Adana’ya gitmiş, Çukurova Üniversitesi şenliklerine katılmıştık. Oyunun son provasında ve oyun

sırasında sahne arkasında çalışan arkadaşlarımızdan İzlen Şen'i farkında olmadan hepimiz 'Şey' diye çağırıyorduk. Nedenini bilmiyorduk ama, hepimiz 'Şey aşağı, Şey yukarı...' seslenip duruyorduk. Başta buna bozulan İzlen'in lakabı 'Şey' olmuştu. Pekala O'na 'Nesne' deseydik?

İzlen'in düştüğü duruma ölümünden sonra Orhan Veli de düşmüştür. Asaf Halet Çelebi'ye düşünceleri sorulunca, ölümün de şaşkınlığından olsa gerek "şey" der:

"Söylenecek çok söz var. Zihnim çok perişan. Muhakkak ki büyük bir şey kaybettik. İyi ve kötü hükmünü vermeden önce şunu teslim etmeliyiz ki, Orhan Veli büyük bi hamle yapmıştı. Ben O'nu temiz, çok terbiyeli, iyi bir insan olarak tanımıştım. Evvela ben iyi bir dost kaybettim."

PENCERE, EN İYİSİ PENCERE... (O.V.)

Bir şey varsa bir şey vardır

Bir şey yoksa bir şey yoktur

Çok şey varsa bir şey yoktur

Çok şey yoksa bir şey vardır

Gel de Özdemir Asaf'ın isimsiz bu şiirinde gerekli değişimleri yap! Ya da şu soruda sormak istediğimiz şeyi başka şekilde sor!

"Siz biliyor musunuz, Orhan Veli'nin kaç tane 'bir şey'li şiiri var?"

Doğru yanıt 9; "Lütfen hızlanarak okuyun" notunun ardından bu isimleri sıralayalım: Şanolu Şiir, Cımbızlı Şiir, Kumrulu Şiir, Zilli Şiir, Pırpırlı Şiir, Pireli Şiir, Kuyruklu Şiir, Gelirli Şiir, Delikli Şiir.

Bu şeyli şiirlerden biriyle ilgili küçük bir hikayeyi buraya iliştirerek yazıyı biraz daha katlanılır kılalım: Bir akşam yemeğinde masasındaki hanıma Cımbızlı Şiiri okur Sait Faik:

Ne atom bombası,

Ne Londra Konferansı;

Bir elinde cımbız,

Bir elinde ayna;

Umurunda mı dünya!

Neden üzerine alındı bilinmez ama, şiire içerleyen hanım, elindeki votka bardağını masaya bırakarak anında şu şiiri yazar:

Ne elinde nasır

Ne başında çoluk çocuk

Bir elinde yirmi dokuzluk

İki ayağında nasır

Umurunda mı Orhan Veli?

1955 yılında Budapeşte'deki Kent Radyosu'nda konuşma yapan Nazım Hikmet, Orhan Veli'den şiirler okur. Sere Serpe, Delikli Şiir, Vatan İçin, Cevap şiirlerinden sonra araya girin spikere "Bir tane daha okuyayım. Doyum olmuyor ki..." der ve Gelirli Şiir'i okur. En iyisi biz de bu şiiri yazarak yazıdan ayrılalım.

İstanbul'dan ayva da gelir, nar gelir,

Döndüm baktım, bir edalı yar gelir,

Gelir desen dar gelir;

Gün aşırı alacaklılar gelir.

Anam anam,

Dayanamam,

Bu iş bana zor gelir.

TARTUFFE

Bir dönem çeviri yaparak para kazanan Orhan Veli, Milli Eğitim Bakanlığı Dünya Edebiyatından Tercümeler dizisinde Fransızca'dan çeviriler yapar. Fakat "Reşat Şemsettin vekil olunca, Maarifte antidemokratik bir hava esmeye başladı. Bunun üzerine istifa etmek mecburiyetinde" kalır.

Milli Birlik adlı gazete birinci sayfasında Orhan Veli'nin yarım yamalak bildiği dillerden çeviriler yaptığını yazar. Buna karşılık Orhan Veli cevap verme hakkını kullanarak bir yazı yazar. 1 Nisan 1947 tarihli gazetedeki tekzibi şöyledir:

"Olabilir o dilleri hiç de bilmeyebilirim. Kelimeleri öğrenmek için lügate bakarım, cümle teşkillerini anlamak için ötekine berikine sorarım, ama gene de tercüme ederim. Tenkid etmek isteyenler alırlar o tercümeleri, asıllarıyla karşılaştırırlar, yanlışları bulurlar, kötü yerleri varsa tespit ederler, gösterirler. Ellerinden gelirse daha iyisini yaparlar. Tenkid eseri tenkidle olur; hiç tanımadığı bir şahsın hiç bilmediği hususiyetlerini ileri sürmekle değil. Herhangi bir dili çok iyi bilir diye tanınmış bir zatın tercüme ettiği bir eser yanlışlarla dolu olsa bu eseri, o zat dili çok iyi bilir diye hoş mu göreceğiz?"

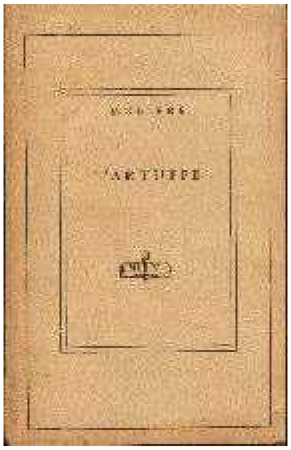
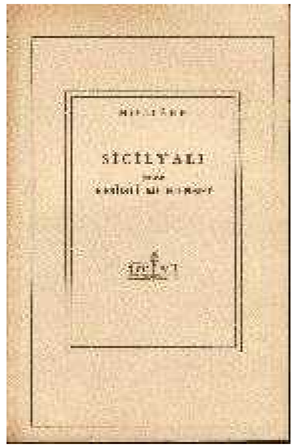
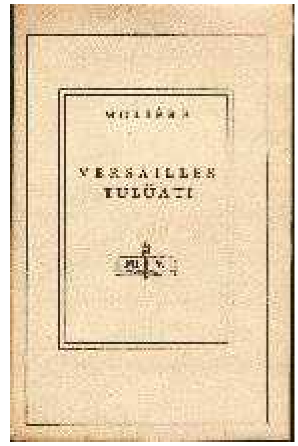
Bundan başka, bir ders kitabına şiirinin alınmış olmasından tutun da bir başka kitabında açık saçık şiirlerin olmasına kadar getirilen eleştirilere güzel yanıtlar sıralar Orhan Veli. Ders kitaplarına girmenin kendisi için hoş bir şey olmadığını, ders kitabındaki yazısının öğrenci için ne kadar sevimsiz bir şey olduğunu kendi öğrencilik yıllarından bildiğini söyleyerek ekler: "Yazılarımı okuyacak olanların onları bir zorlamayla değil, arzu ile okumalarını isterim." Açıklık, saçıklık konusunu ise açık-seçik yanıtlar: "Bu kitabı çocuklara okutmaları şart değil. Sanat meselesi ile ahlak meselesinin birbirinden ayrı şeyler olduğunu öğrenememiş bir Türkçe öğretmeninin kitabımı değil okutmak, eline bile almasına gönlüm razı olmaz. Ne okusun, ne de okutsun. Yalnız, hocanın talebelerine okutacağı kitapları seçmekte hayli güçlük çekeceğini sanıyorum. Aşk-ı Memnu'da bazı sahneler vardır. Eserin kahramanı olan genç kadın ayna karşısında soyunup çıplak vücudunu seyreder. Bu sahne sayfalarca anlatılır. Bir başka yerinde de romancı, kadınların kendi aralarındaki muaşakalarını tasvir eder. Peki, ne olacak şimdi? Mektep kitabına Halit Ziya'dan parçalar alamayacağız, çocuklara onun kitaplarını okutamayacağız demek. İyi ama, gürültüye giden yalnız Halit Ziya mı? Öbür edebiyatçılarımızda da böyle şeyler yok mu? O halde onları da okutmamak lazım. Mesela baştan başa erkek aşkıyla dolu olan Divan şiirimizin adını bile anmamalıyız. İyi! Kitap okutmamak için yeni bir çare bulundu demektir."

Nahit Hanım;

"Çeviri yapmayı bazen sevmezdi. Acele ya da belli bir tarihte yetiştirmek zorunda kaldı mı sevmezdi. O en çok sözleri, sözcükleri, kelimeleri ve dilini severdi... Şiirlerinde olsun, çevirilerinde ya da düzyazıda olsun dil çok önemliydi O'nun için. Klasik, sağlam bir dil bilgisi vardı. Kelime seçiminde çok titizdi. Yalnız yazarken değil, konuşurken de öyle. En çok yaşayan dili, herkesin anladığı dili sever ve kullanırdı. Deyimlerle söylemeyi çok iyi bilir ve çok severdi. Müthiş bir hafızası vardı. Yaptığı çeviriler arasında en çok Musset'yi çevirmekten hoşlandı."

dese de Moliere'in dört oyununu (Tartuffe, Sicilyalı Yahut Resimli Muhabbet, Versailles Tuluatı ve Scapin'in Dolapları) Türkçe'ye çevirdiğinden yola çıkarak Moliere'in de O'nun hayatında özel bir yeri olduğunu ekleyebiliriz. Hele hele Tartuffe'ün... Mayıs 1953 tarihli Türk Yiyatrosu Dergisi'ndeki, Tartuffe'ün Molyer'in Hayatındaki Yeri adlı yazı biraz da Tartuffe ve Moliere'in Orhan Veli'nin hayatındaki yeri olarak görebiliriz. Aşağıdaki yazı, Adam Yayınları'ndan çıkan Orhan Veli'nin Bütün Yazıları adlı kitaba alınmamıştır. Bir dahaki baskıya eklenmesini ümit ederek o satırlara geçmeden önce, biraz önceki tekzibin son paragrafını da sizlere okutmak istiyorum:

"Yazınızın bir yerinde de benim büyüklerle dost olduğumdan bahsediyorsunuz. Bunu söylemekle de çok ayıp ediyorsunuz. Ben büyük adam diye kimse tanımıyorum. Bir yurttaş olmak sıfatıyla herkes kadar ben de büyüğüm. Cumhuriyetle idare edilen bir memlekette, üstelik halkçı bir memlekette, herkesin birbiriyle eşit olduğunu unutmamanızı rica ederim."

TARTUFFE'ÜN MOLYER'İN HAYATINDAKİ YERİ

Moliere'in hayatını üçe ayırırlar: Birinci devre, gençlik devresi. Paris'te geçer (1622-1645). Fikri terbiyesi bakımından en mühim mesele budur. İlk klasik tahsilini Clermont kolejinde (bugünkü Lycee Louis-le Grand), Cizvit papazlarının yanında yapan genç Poquelin sonradan Gassendi'den felsefe dersleri alır. Bu iki zıt tesir, bir taraftan Cizvit papazlarının mistik terbiyesi, öbür taraftan Gassendi'nin maddeci, epikürcü filozofisi Moliere'in kafasında birtakım muvazenesizlikler, birtakım şüpheler uyandırır. Bunlar bir adamın hayatından bahsederken söylenen beylik sözlerden değildir. Onu bir nevi imansızlığa götürecek olan o şüpheyi Fransız edebiyatı tarihiyle uğraşanlar, Tartuffe piyesinin Moliere'in ruhundaki ilk tohumları sayıyorlar. Bu devrenin Moliere'in yetişmesinde hissesi olan öteki tesirlerini -belki de bunlar daha esaslarıdır- Tartuffe bahsiyle alakalı görmediğim için geçiyorum.

İkinci devrede Moliere'in hayatı taşrada geçer (1645-1658). Bunu sönük bir devre sayıyorlar. Kralın huzurunda bir temsil verip, ondan heyeti ile beraber, Petit-Bourbon salonunda yerleşme müsaadesini alır. Çabuk göze giren kumpanyasına az zaman sonra Troupe de Monsieur ismini verirler. Ama Moliere'in ilk büyük muvaffakiyeti 1659 senesinde Gülünç Kibarlar komedyasını oynamak suretiyle

kazandığı muvaffakiyetidir. Burada sanatkar hakiki şahsiyetini, hakiki yolunu bulmuş, dehasının ilk alametlerini burada göstermiştir.

Bunu takip eden senelerdeki birkaç muvaffakiyeti ona da, Racine'le Corneille gibi, birçok düşman kazandırır. Bununla beraber kralın himayesine mazhar olmuştur. Kral onu 1661'de sarayda kurulan tiyatronun başına geçirir, 1622'de Madeleine'in kızı Armande Bejart'la evlendirir, çocuğunu manevi evlatlığa kabul eder, emrine bir daire ayırır, Versailles'da Chambord'da, Saint-Germain'de verilecek temsillerin idaresi işini ona bırakır. Moliere sanatının en yüksek merhalesine bu senelerde yükselmiştir. Bu sıralarda yazdığı Tartuffe (1664), komedinin hiçbir zaman erişemediği bir mükemmeliyet derecesindedir. Buna rağmen büyük gürültülere sebep olur. Onu dine hücum etmekle suçlandırırlar. Kral, Moliere hakkındaki bütün iyi düşüncelerine rağmen, bu piyesin temsilinin yasak edilmesine karşı duramaz. Yasak beş sene sürer. Mücadele ile geçen bu beş sene içinde Moliere beş mükemmel eser daha yaratır:

Don Juan (1665), Adamcıl, Zoraki Hekim (1666), Amphitryon (1668), Cimri (1668).

Büyük müsaadeden sonra Moliere sadece eğlenceli piyesler, farslar, pastoraller, baleler yazar. Ömrünün sonuna doğru meydana getirdiği iki büyük eser, Bilgiç Kadınlar (1672) ile Hastalık Hastası (1673) müstesna, bütün komedileri bu müsaadenin verdiği sevinçle meydana getirilmiş hafif eserlerdir.

TARTUFFE MÜCADELESİ: Tartuffe'ün ayrı bir eser kadar güzel olan mukaddemesinde Moliere şöyle der:

"İşte hakkında çok dedikodu edilmiş bir komedi. Uzun zaman takibata uğradı. Bu eserde oynattığım şahsiyetler pekala gösterdiler ki kendilerini Fransa'nın en kuvvetli insanlarıdırlar. Şimdiye kadar bütün musallat olduklarımdan ziyade. Markiler olsun, precieuse'lerle boynuzlular olsun, tefe konmaya az çok tahammül ettiler; herkesle beraber, onlar da işin alayındaymış gibi göründüler, ama yobazlar, asla. İlkin bir korktular, nasıl olurmuş da cesaret edip onlarla alay edermişim, pek akılları almadı, bunca namuslu insanın mensup olduğu bir yolu nasıl kepaze edermişim. Öyle bir cinayetmiş ki yaptığım, dünyada affedemezlermiş. Hepsi bir olup ayaklandılar.

Piyesi dostlarımın reylerine arz ettim. Ötekinin berikinin tenkitlerini topladım. Yapabildiğim bütün tashihler, kralla kraliçenin hükümleri, piyesime huzurlarıyla şeref veren sayın prenslerin, muhterem nazırların takdirleri, eserimi faydalı bulan birçokları kamil adamın şahadeti, hiçbiri, hiçbiri kar etmedi."

İlk üç perde birinci defa olarak, 12 Mayıs 1664'de, Versailles'da, Ondördüncü Louis'nin Matmazel de La Valliere şerefine verdiği büyük müsamerede oynanmıştı. O kadar göze battı, bir takım insanları o kadar kuşkulandırdı ki kral eserin halka gösterilmesini yasak etmek zorunda kaldı. Bu hadise üzerine Moliere'in düşmanları ayaklandılar. Saint-Barthelemy rahibi Pierre Roulle, Ondördüncü Louis için bir methiye neşretti. Orada kraldan 'Ondördüncü Louis, krallar kralı' diye bahsediyor, Moliere'e de şiddetle saldırıyordu. Onu 'insan kılığına girmiş şeytan' diye anlattıktan sonra diri diri yakılmasını istiyordu. İşte o zaman Moliere krala bir arıza gönderdi. Aynı üç perde, ikinci defa olarak, 25 Eylül 1664'de Villers-Cotteret'de saray erkanına tekrar edildi. Netice yine menfi idi.. Moliere, bu sefer, sağda solda, kendisini koruyacak başka adamlar aradı. Cardinal Chigi'nin müsaadesiyle 29 ikinciteşrin 1664 ve 8 ikinciteşrin 1665 tarihlerinde eseri tamam, yani beş perde olarak, Paris civarındaki Raincy şatosunda, hamisi Prince de Conde'nin huzurunda oynadı.

TARTUFFE SAHNEDE: Tartuffe, meşhur müsaadeden sonra, sarayda ve ekabirin huzurunda, üstüste yirmi sekiz defa oynandı. Müellifinin sağlığındaki temsil adedi yetmiş yedidir. Moliere'e en çok para kazandıran piyeslerinden biri de budur. 1680'den 1932'ye kadar yalnız Comedie-Française sahnesinde 2256 defa oynanmıştır. Bütün dünyada en çok temsil edilmiş piyeslerin ön safında gelir. İsimlerini tarihe sadece Tartuffe oynayarak geçirmiş sanatkarlar vardır.

Tartuffe'ün, zamanında bu kadar gürültüye sebebiyet veren bir piyes olmasının sebebi, Moliere'in ondan evvelki komedilerindeki alayları, hicivleri yüzünden başına bela kesilen düşmanlarıdır. Bu düşmalar kralın mütemadi lütuflarına mütemadi şefaatlerine mazhar olan Moliere'e pek el uzatamıyorlardı. Böyle bir piyesi fırsat bildiler. Menfaatleri din dalaverelerine bağlı bir takım insanı, Moliere aleyhine ayaklandırdılar. 'Din tehlikede' diyorlardı. Allahın büyüklüğünü ve kilisenin şerefini muhafazaya memur 'Compagnie du Saint-Sacremnet' adlı gizli cemiyet Tartuffe'den bir tek satır bile okumamış binlerce insanı Tartuffe aleyhtarı yaptı. İşin kötüsü, bunların içinde Bossuet gibi Bourdaloue gibi aklı başında sanılan adamlar da vardı. Bourdaloue, 'Sermon sur I'hypocrisie - Riyakarlık üstüne vaiz' adlı eserinde Moliere'i insanları hak yolundan ayırmak cürmiyle suçlandırıyordu; diyordu ki: 'Moliere, dinsizliği değil, onu bahane ederek dini kötülüyor'. Oysaki, Moliere, büsbütün tersine, insanların kötü niyetlerinin en temiz hisleri bile nasıl berbat ettiğini göstermek istemişti. Zaten Moliere'in kastı şu bu insana değildi. Şahsiyetlerde tecelli eden adetlere, daha doğrusu kusurlara idi.

ŞİMDİKİ GENÇLER DAYAKLIK

O dumanlı gençlik çağı

duman misali erir biter.

Haldun Taner

22 Kasım 1997 tarihli gazetelerde vardı bu başlık. Bu tespiti yapıp, dile getiren "zat-ı muhterem" de Nusret Demiral'dan başkası değildir. Habere göre bir yıl önce yazmaya başladığı anılarını iki yıl sonra tamamlayabilecek olan yazar (!) anılarında gençlere çok yer vermiş: "Şimdiki gençler çok fanatik, Başsavcıya çakmak fırlatıyorlar, bunları kontrol etmek için dayak gerekli" diyen Demiral bir şeyin fırlatılmasına mı, yoksa fırlatılan şeyin çakmak olmasına mı bu kadar kızdı anlayamadım. Çünkü bir kaç gramlık çakmağın çarptığı yerde pek hasar bırakmayacağını, ayrıca çakmağın yanar vaziyette atılamayacağını düşünüyor ve bu ülkede genç sayamayacağımız ve 'insan' diyemeyeceğimiz kişilerin, yanan meşaleler fırlatarak 37 genç insanı nasıl yaktıklarını hatırlıyorum. Çakmak fırlatan gençlere dayak cezası veren bu zihniyetin, 37 genç insanı yakanları 'tahrik edildiler' gerekçesiyle savunmalarını ise algılayamıyorum.,

Demiral günümüz gençlerini 1970 yılının gençleri ile karşılaştırıyor. Hem de en meşhurlarıyla: "1971-1972 yıllarında Deniz Gezmişler'i sorgularken, ifadesini almak için hastaneye gittiğim Yusuf Aslan, hasta yatağından kalkarak elimi öptü. Şimdiki gençler çok fanatik, ellerine geçse bizi boğarlar."

Yusuf adına sizden özür dilerim ama, O'nun yaptığını da hastalığına verin!..

Kendi gençliğini hatırlamayanlara, herkesin bir zamanlar genç olduğunu, Jacques Prevert'in Yazma Ödevi şiiri ile hatırlatmaya çalışalım:

Napoleon çok gençken çok cılızdı.

Topçu subayıydı

İmparator oldu sonradan

O zaman bir göbek bir çok da memleket edindi

Öldüğü gün

Göbeği vardı yine

Ama bir hayli küçülmüştü.

"Büyük bir göbekle çok memleket ve çok düşman edinmeyi ya da küçücük kalacak kadar yaşlı olmayı, genç ve cılız olmaya tercih eder misiniz?" diye sormak istiyorum Resul Rıza'ya:

Gençlik vefasız çıktı,

yaşlılık vefalı

O ki ömrümün son gününe dek

benden ayrılmayacak

diyen Resul Rıza'nın şiirinde bir mısra daha var ki şairin asıl söylemek istediğini ortaya koyar:

İyi mi yani?

Genç yaşta ölmeyi önemsemeyenler için problem değil elbet ama, Özdemir Asaf genç ölmeyi istemeyenlerden, nedeni ise çok basit;

Ölebilirim genç yaşımda

En güzel şiirlerimi söylemeden götürebilirim.

Ölümle hep burun buruna yaşayan, 57 yaşında bile

ölmekten korkmuyorum,

ölmek arıma gidiyor,

onuruma yediremiyorum ölmeği

diyen şairimiz Nazım Hikmet, gençliğiyle ilgili düşüncesini şu dizeleriyle dile getirir:

Geldiler gençliğimden

bir yerlerde unuttuğum gençliğimden

bir yerlerde doyamadan...

Bu kadarla da kalmaz Nazım ve gençlikten üstün tutabileceği çok az şey olduğunu açıklar:

Kapıyı çalıyorum

Bu evde ben de senet vereceğim şeytana,

Ben de kanımla imzaladım senedi.

Ne altın istiyorum ondan,

ne bilim ne gençlik,

Hasretlik cana yetti,

pes!

Beni İstanbul'uma götürsün bir saatlik...

İstanbul'a en az Nazım kadar düşkün olan bir başka şairimiz de gençliğe duyarlılığını bir yazısında kaleme alır. 1946 tarihli yazıda, İbrahim Alaaddin Gövsa'nın hazırladığı Türk Meşhurları Ansiklopedisi adlı 'ilim eseri'nde gençlere yer verilmediğinden yakınırken şunu örnek verir:

"Bazı kimseler, bir zamanlar şiirimizi yozlaşmaya götüren yeni akımların önüne geçilmesini, genç şairlerin kanun kuvvetiyle susturulmasını istiyorlardı. Sanat, nihayet, ölçüye vurulamayan bir çabadır. Bir sanat eserini anlayıp anlamadığımızı kesin olarak bilemeyiz. Gel gelelim ilim öyle değildir. İlmin kıymet hükmüne, kendinceliğe tahammülü yoktur. Bunu kendileri de bilirler. Kendi metotlarıyla hareket edecek olsak, ilk olarak Türk Meşhurları Ansiklopedisi cinsinden kitapları toplatır, İbrahim Alaaddin Gövsa gibi ilim adamlarını mahkum ederiz. Hiç kimsenin Türk gençliğine yanlış bilgiler öğretmeye hakkı yoktur."

Saldırmak kolaydır ve Demiral gençliğe saldırıda yalnız değildir. Örneğin; Platon gençliği 'ruhsal sarhoşluk' olarak tanımlarken, Aristo 'vurdumduymaz yaratıklar' der. Bu duyarsız insanlara ve yaşamını gençlere adadığı halde mezar taşına gençleri kınayan yazılar yazdırtan Sokrates'e Can Yücel'in duyarlılığıyla seslenelim:

Ölüm bu ara çok oldun sen

Ortalığı kırıp geçirdin

Dostlara taktın, gençlere taktın kancayı...

Kendim için söylemiyorum, yanlış anlama, bak!

Nasıl olsa benim miyadım doldu,

Ama sen de bokunu çıkarma işin!

Bir süre ara ver bu iş güzarlığa!

Tek dur biraz!

Ne dersin tam maaşla emekliliğe?

İşsizlik sigortası da veririm istersen...

Can Yücel bir de Şiirimizin Öfkeli Gencine Portresiyle Bir Portre çizer, şu şiiriyle

Çamlıca'dan indi Beyoğlu'na

(Annesinden tevarüs İstanbul lehçesiylen

ve horladığı babasının bahçıvan,

karakol, çiçekleriyle)

Alıp zamkinos yeleğinin delik cebine

Kısıklıyı, Sultantepe'yi, İcadiye'yi

Yani tekmil Üsküdar'ı,

Allı dallı bir heybe gibi vurup sırtına

-Ve hayret o dur ki, Boğaz'ı da geçip

Orhan Veli'nin tek atlı arabasıynan-

İndi şiirimize

O Eloğlu değil, itoğluyit

O kıl pranga kızıl çünki

O Çingene Baron

Eloğlu olmayan bu öfkeli genç şair Metin Eloğlu'dur ki kendisinden bir yaş küçük olmakla 'genç' sıfatını vermiştir Can Yücel O'na ama, Fethi Giray 1951 yılında yazdığı bir yazıda Metin Eloğlu'na

'genç' demeyi daha çok hak eden birisinden bahseder:

"Rahmetli Orhan Veli ile birlikte Eloğlu'nun ilk şiirlerinden birini okuduğumuz zaman, Orhan, kendine mahsus bir anlayış içinde 'İş var bu delikanlıda' demişti. Sonradan Metin'in şiirleri Yaprak dergisinde yayımlanınca, Orhan'ın bu sözlerindeki isabeti öğrenmiş oldum."

Can Yücel'in "Orhan Veli'nin tek atlı arabası" dediği de Yaprak dergisi olsa gerek. Kendisinden 13 yaş küçük şaire 'genç' demeyi hak eden Orhan Veli; benzer şeyleri Mehmed Kemal'e de söylemiştir:

"15 Şubat 1949'da Metin Eloğlu, Orhan Veli'nin Yaprak'ında Zehra ile Güzel Niyazi'yi yazdığında ilgimi çekmemişti. Yepyeni, gıcır gıcır bir ad giriyordu şiirimize... Orhan sordu: 'Nasıl buldun?' Ben o zaman Orhan'ın şiirini de, Metin'in şiirini de, benzerlerini de aynı kaba koyuyordum. 'Size benziyor..' dedim. 'Değil.. Değil... Daha dikkatli oku.. Göreceksin neler getirecek şiirimize. Gelişecek yepyeni bir şair olacak...' Orhan haklı çıktı."

İşsizlik sigortasını kabul etmeyen ölüm; her ölümün erken olduğu şu dünyada, şairlere de 'genç' yaşlarındayken takar kancasını. Biz yine de mezar taşlarını bir kenara bırakalım, nefesimizi bir başka şairin şiirinde tüketelim:

Geçiyorum gençliğimizin sokaklarından

Bir sokak arıyorum adımı taşıyacak.

İzzet Sarayliç'tir bu şair ve bir de dileği vardır ilerleyen mısralar da:

Adımı taşıyacak bu sokakta

hiç bir zaman

hiç kimse

kötü bir gün görmesin, kaza geçirmesin, ölmesin.

Demiral gibilerinin gençlere bu kadar öfke duymalarının nedeni gençlerin yaptıkları tespitlerdir diyebiliriz. Buna en güzel örnek Akgün Akova'nın Baba Bana Bağırma'sıdır:

Tam zamanı şimdi

memleketi bu hale

senin oy verdiğin partiler getirdi baba!

İstanbul'a en az Nazım kadar düşkün olan genç şairimiz elbette ki (biraz önce de adı geçen) Orhan Veli'dir ve O'nun ölümünün ardından bakın Neyzen Tevfik neler söylemiştir:

"Hiç beklenmeyen bir ölüm. Benim ızdırap arkadaşım oğlum Orhan Veli'yi çok severdim. Çok değerliydi. Varlığı edebiyatımız ve gençlik için gerekli olan bir insandı. Düşünce ürünlerini henüz tamamen vermeden öldü. Değerli aydınlarımız tarafından O'nun değeri belirtilmelidir.

O'na sevgisi olanlara sabır dilerim. Gençlik için gerekliydi ve kayıptır dedim. Açıklayayım. Gençlik derken kafa gençliği ve Orhan Veli kafası ayarında olanları kastediyorum.

Yaprak'ından yararlandığımız verimli bir dal ansızın kırıldı, düştü toprağa, doğanın ta koynuna girdi. O dalı, meyvaları yeryüzünde ve insanlığın elindedir. Boşuna O'nu kurutmağa teşebbüs edenler bulunsa da ümidimiz ve tesellimiz dalı kırık ağaçtadır. Çünkü ağacın kökleri çok sağlam ve kuvvetli."

"Yaşı kırkı geçti. Geçti ya, on beş yıldan fazla bir zamandan beri adı genç hikayeci diye anılır. Bizim de, hala, genç şair diye anıldığımız gibi."

Orhan Veli'nin yazdığı bu genç yazar ise Sait Faik'tir ve Orhan Veli yazısını Sait Faik'i tanımlayarak bitirir:

"Sait Faik ne genç bir hikayecidir, ne ihtiyar. Bence O, kırkını aşmış bir mahalle çocuğudur."

BURUNSUZ GALİP İLE MONTÖR SABRİ

İngilizce'nin yanı sıra teknik İngilizce de bildiği için o yıllarda el üstünde tutulan Galip makine mühendisliğine kadar gidememiş, hayata atılmıştır. Orhan Veli'nin asker arkadaşıdır ve bu sırada Kürt Mehmet meyhanesinin adını sık sık duymuştur. Ankara'da iş bulduktan sonra soluğu burada alır. Mehmed Kemal'e göre sessizce gelir, masaların ucuna ilişir, gözleri ve sessizliğiyle dinlerdi. Hatta lafa karışmadığı için de dinlemediği sanılırdı. Bütün özelliği Orhan Veli'nin arkadaşı olmaktan ibaretti. Birisine "Galip?" diye sorulsa "hangi Galip?" denirdi. "Orhan'ın arkadaşı" olarak anılırdı. Zamanla isimler aranır O'na. Amerikan Galip, Sarhoş Galip, Burunsuz Galip... Burunsuz Galip aşağı Burunsuz Galip yukarı olur sonunda.

Kendisinden arkadaşları hakkında bilgi isteyen polise "ben namussuz muyum? Ben arkadaşlarımı satar mıyım?" diyen Burunsuz Galip polis tarafından fişlenir ve Komünist Galip olur. Bu yüzden iş bulamayacak hale gelir.

Arkadaşı Burunsuz Galip'i şiirlendirmeyen Orhan Veli, şiirlerinde sık sık halktan insanlara rol verir. Örneğin:

Kimimiz Ahmet Bey,

Kimimiz Ahmet Efendi;

Ya Ahmet Ağayla Ahmet Beyefendi?

ya da:

Ne tuhaftır Ali Rıza ile

Ahmedin hikayesi!

Biri köyde oturur,

Biri şehirde

Ve her sabah

Şehirdeki köye gider,

Köydeki şehire.

Bir de Montör Sabri vardır. Melih Cevdet bu şiir için şunları söylüyor:

"Orhan Veli, fakir fukara ile, boyacılarla, garsonlarla, işçilerle gerçekten dostluk ederdi. Harpten önce bir gün fakir bir işçi ile tanışmıştık: Montör Sabri. Sarhoştu, koltuğunda iki okka ekmek vardı. Boyuna evine geç kaldığından bahsediyor, ama bir türlü evinin yolunu tutamıyordu. Ertesi gün Orhan 'Montör Sabri' şiirini yazdı. Geçen yıl Orhan'ı bir lokantada gördüm. Yanında ayağı kesik bir adam vardı. Tatlı bir muhabbete dalmışlardı. Orhan beni görünce Montör Sabri'yi tanımadın mı? dedi."

Desen: Turgut Zaim

Mehmet Kemal de anılarına alır Montör Sabri'yi ama, bu da Orhan Veli'nin şiiri sayesindedir:

"Montör Sabri'yi o yıllarda Kürdün Meyhanesi'ne giden bütün sanatçılar tanırdı. Orta boylu, kumrala çalan saçlı, göçmen görünümünde bir işçiydi. İmalat-ı Harbiye fabrikalarında montördü. Meyhaneye gelir, geç saatlere kadar içer, sarhoş olur giderdi. Bazen de yine barların bulunduğu caddede geç saatlerde koltuğunun altında eve götüreceği nevalesi ya da ekmeğiyle görünürdü. Montör Sabri'yi hepimiz tanırdık ama, şiirini adıyla sanıyla Orhan Veli yazdı."

İşte Montör Sabri:

Montör Sabri ile

Daima geceleyin

Ve daima sokakta

Ve daima sarhoş konuşuruz.

O her seferinde,

<<Eve geç kaldım>> diyor.

Ve her seferinde

Kolunda iki okka ekmek.

ÖNEMLİ OLAN BOYU DEĞİL

Bu başlığın altında, Warner Bros'un kadın artistlerinin dedikodularını yazmaya başlamama şaşırmayın. Alexis Smith, Katharine Aldrige ve Georgia Carrol adlı üç kadın artist 'Uzun Boylu Kızlar Kulübü'nü kurmuşlardır. Bu kulübe, boyu 1.75'ten aşağı olanlar kabul edilmezken, amaçları da uzun boylu olanları, uzun boylu olmanın kusurlarından kurtulmalarına yardım etmektir.

Suzanno Tamaro'nun Anima Mundi adlı kitabından birkaç satır okumadan önce bu kulübün 1942 yılında kurulduğunu belirteyim.

"Ne var ki, kendimi ne kadar zorlarsam zorlayayım, aklıma bir şey gelmiyor. Ne bir davranış, ne bir cümle, ne de gülümseme. Yalnızca onun kano gibi kullandığım kocaman ayakkabıları geliyordu aklıma."

Yazar ilerleyen sayfalarda bu kişiyi biraz daha tarif ederek, kim olduğunu açıklar: "Babam bir metre seksen beş santim boyundaydı, kilosu da doksan kadardı. Kocaman ayakkabılar giyerdi, çamaşır sopası küreğim olurdu, böyle gezerdim odanın içinde."

Tıpkı yeğenimin iki yaşındayken, kırk beş numara ayakkabılarımla oynaması gibi. Zaten bu satırlar da bana o görüntüleri hatırlattı. Eh! boyumun bir metre doksan iki santimetre olduğunu yazarak övünüyorsam da bir şiirimdeki

Basketbol antrenmanından sonra

Topluca aynı otobüse bindik.

Otobüsün boy ortalamasını yükselttik.

mısralarının yalan olduğunu, hiç bir zaman antrenman yapacak kadar profesyonelce basketbol oynamadığımı da itiraf etmeliyim.

"Önemli olan şiirin ya da şairin boyu değil, şiirin ve şairin işlevidir" diyorsunuzdur. Katılıyorum ama, izin verirseniz başlamışken şairlerimizin boylarından bahsedelim biraz.

Yazılarımızın olmazsa olmaz konuğu Orhan Veli ile başlayalım, mizah yazarı olan kardeşi Adnan Veli'nin yazdıklarıyla: "Küçüklükten beri zayıf, çelimsiz bir bünyesi vardı. Öldüğü vakit 1.82

boyunda, 62 kilo ağırlığında idi."

Orhan Veli kadar tanınmasa da aynı kulvarda şiir koştururdu Rüştü Onur. 1942 yılında, henüz 22 yaşındayken şiir pistlerine veda eden şair için Salah Birsel'in yazdığı 'saygı' yazısına kalem uzatalım: "Uzun boyluydu. Esmer, yağız bir yüzü vardı."

"Boyu uzun, şiirleri kısa" bir şairimiz vardır. Sunay Akın'a böyle takılır Akgün Akova. Sunay ise boyu kısa, şiirleri uzun olan Akgün'ü şöyle anlatır: "Akgün Akova'nın yolu bir gün Eyfel Kulesi'ne düşer. Kulenin asansöründen aşağıya inerken iki uzun boylu Fransız sevgilinin durmaksızın öpüştüğünü görünce 'Kiss, Kiss' güler. Şairimizi güldüren uzun boylu iki sevgilinin öpüşmesi değil, asansör kabininin Japonlarla dolu olmasıdır!... Akgün Akova'nın boyunun Japonlardan pek de uzun olmadığını söyleyerek olayı gözünüzün önünde canlandırmanızı diliyorum!..."

Akgün'e telefon ederek, boyunun ne kadar olduğunu sordum. Bir metre yetmiş santim olduğunu söyledikten sonra ekledi: "Şairlerin boylarını araştıracağına, örneğin ilk cinsel deneyimlerini araştır. Daha çok ilgi toplarsın..."

Haksız sayılmaz ama, biz bu konuyu bir başka yazı konusu olarak kenara not ederek yolumuza devam edelim. Kırık Kibrit şiirinde,

Her kapı eşiğinde

Çocuk mezarı diye takıldığınız

45 numara ayakkabılarımla

İçinde etleri çürüyen

Bir çocuk cesedi taşıdığımı nasıl da bildiniz.

diyen Sunay Akın, boyunun uzun olduğunu Dağ Yolu şiirinde de vurgular:

Benden kısadır boyun

Bir köy otobüsünün,

Dağa tırmanması,

Gibi uzanırsın

Dudaklarıma

Katılmaz oldu nicedir yolumun

Tozu dumana

Şiiriyle büyük olduğu gibi boyuyla da büyüktür Nazım Hikmet. Bunu Cenaze Merasimim adlı şiirinden anlayabiliyoruz:

Bizim avludan mı kalkacak cenazem?

Nasıl indireceksiniz beni üçüncü kattan?

Asansöre sığmaz tabut,

Merdivenlerse daracık.

Moskova'ya gittiğinde O'nun evini gezen Oktay Akbal, bu konuda şu açıklamayı yapar: "Merdivenler o kadar daracık değil. Niye O'na öyle gelmiş? Zaten tabutunu burdan indirmişler, asansöre sokmamışlar. Herkesin oturduğu bir apartman katı işte. Dili olsa anlatsa!"

İlhan Berk, Kül adlı kitabında kendini şöyle tanıtıyor: "İlhan Berk, 1918, Manisa, boy 1.70, göz: kara, renk: buğday." Bununla kalmaz şairimiz ve Cihat Burak, Ece Ayhan ve Sait Faik için şunları söyler: "Cihat Burak: Şişman mıdır? Şakir Ağalar, Zekai Efendiler, Arif Beyler şişmanlığındadır. Boyu? Boyu yoktur ya da bütün 1915 doğumlu Aksaraylılar gibi bir insan boyundadır. Ece Ayhan;

uzun boylu mudur? Değildir. Bir Malta Yahudi'si boyundadır ve saçlarını hiç uzatmamıştır. Sait Faik; sözcüklerle ayağa kalktığında uzun boyludur."

Mina Urgan ise, Bir Dinozorun Anıları adlı kitabında tanıdığı pek çok şair ve yazar hakkında bilgi verir bize. İşte bunlardan biri: "Cahit Sıtkı, neredeyse benim boyumda, ufak tefek bir adamdı. Hiç biçimsiz değildi; ufak boyuttaydı sadece. Bir Çinlininkiler gibi çekik gözleri vardı."

"İstanbul diyince aklıma stadyum gelir" diyen Bedri Rahmi Eyuboğlu'nu utandırmak istemeyen şairlerimizin bir futbol takımı vardır ve halı saha maçlarında önlerine geleni yenmektedirler. Halbuki bir basket takımı kursalardı Rüya Takım 3'ü bile zorlayabilirlerdi.

İğnelemeleriyle uzun bilinen Süleyman Nazif, Trabzon Valiliğinde Bekir Sami Bey'e rakip olur. Kendisine Sami Bay'i, soranlara şu cevabı verir: "O, uzun boyluların en akıllısıdır."

1955 yılında Akbaba Mizah Yayınları tarafından yayımlanan Meşhurların Nükteleri adlı kitaptaki bu fıkrayı okurken, telefonum çaldı. "Alo"ma karşılık veren tanıdık bir sesti ve şiir okumaya başlamıştı:

Şairlerden

Benim kadar uzunu yok

Bakıyor görüyorum

İsterdim şairlik gücümün

Biraz daha az olmasını

Biraz daha uzun

Biraz daha çok

Biraz daha anlayış

Beklemek istemek için

R özürlü bu sesin sahibini, Can Yücel'in Cenaze Dönüşü şiirinde görürüz:

Anlaşıldı bu

R'lerin intikamı

Onlar yuttu Özdemir Asaf'ı.

BİR İŞ VAR BU KAZALARDA

Orhan Veli, ömrü boyunca kazalardan bir türlü kurtulamaz. 5 yaşındayken dadısının kızarttığı köftelerden aşırmaya çalışır ama, çatal kayar ve kolu tavanın içine girerek yanar. Uzun bir tedaviyle iyileşir. 7 yaşında sünnet olmasını kazadan saymazsak bile 9 yaşında ağır bir kızamık hastalığı geçirir. 12 yaşında Beykoz çayırında oyun oynarken diz kapağını dikenli tele takınca ağır şekilde yaralanır. 13 yaşındayken, yirmi yaşındaki hizmetçileri Fatma'yı Flober tabancasıyla korkutmak ister, tabancayı şeytan doldurmuştur ve genç kız ağır şekilde yaralanır.

17 yaşında yakalandığı kızıl hastalığı, çocukluk ve gençlik yıllarındaki ufak tefek sıyrıklar, kesikler 1939'daki trafik kazasının yanında hiçbir şey sayılmaz. 25 yaşındadır ve en yakın arkadaşlarından Melih Cevdet'in kullandığı araba, Ankara'da Çubuk Barajı tepesinden aşağı yuvarlanmıştır. Yirmi gün komada Numune Hastanesi'nde yatar.

29 yaşındayken attan düşer. Bir kaç günde iyileşir.

Bir başka kazada ise yalnız değildir. Ahmet Hamdi Tanpınar ile Sarıyer'de kayık sefası yaparken, kayık devrilir, denize düşerler. O'nun kayığı bilerek devirdiğini, amacının "haber olmak" olduğunu iddia eden kalemler bulunsa da, onlar hiç kayığa binmemişlerdir. Binselerdi; sandaldaki arkadaşına belli etmeden (hatta belli ederek de) sandalı devirmenin ne kadar zor olduğunu öğrenmiş olurlardı.

Papirüs dergisi Ocak 1967 tarihli sayısını Orhan Veli özel sayısı yapmış ve Orhan Veli'nin kime gönderdiğini yazmadıkları üç mektup yayımlamışlardır. İşte bunlardan 15.7.1947 tarihli olanı:

"Senin duyduğun gibi ben denize sarhoşlukla düşmüş değilim. Bir akşam Büyükdere rıhtımından Ahmet Hamdi bey, Fuat Ömer, karısı, kız kardeşi, bir de ben kayığa biniyorduk. Tekne, ufacık bir tekne; hepimiz bindik. Son olarak Meziyet Hanım binecekti. Kayığın tam kenarına bastı. Deniz seviyesiyle bir olan kenardan su dolmaya başladı. Kayık da hemen battı. Yalnız ben değil, hepimiz suya döküldük. Son günlerde gazetelerin bahsettiği hadise işte budur. Sen bu hadiseyi işin biraz da eğlenceli tarafını düşünelim diyerek hatırlıyorsun. Bilmem ki pek mi eğlenceli. Herhalde görülecek bir tarafı da var. Hamdi bey o sırada baş üstünde yatmış, yıldızları seyrediyordu. Ben telaşla 'Hocam batıyoruz' deyince, o, yattığı yerden 'Aman! ben yüzme bilmem, beni kurtarın!' diye bağırmaya başladı. İşin asıl kötüsü Hamdi bey o gece İstanbul'a dönmek mecburiyetindeydi. Halbuki hepimiz denizden sırılsıklam çıktık. Elbiselerimiz de ertesi gün olmadan kurumadı."

Hayatının en önemli kazası ise 10 Kasım 1950'de gerçekleşir.

Ankara’da, gece evine giderken, belediyenin açtığı bir çukura düşer. Çukurdan çıktıktan sonra büyük bir hata yaparak olayı önemsemez. İstanbul’a gelir. 14 Kasım'da, bir arkadaşının evindeyken fenalaşır. Hastaneye kaldırılır. Alkol komasına girdiği zannedilir. Ölümünden sonra yapılan otopside beyin kanamasından öldüğü anlaşılır. Doktorların raporunu kabul etmeyen Orhan Veli'nin çocukluk arkadaşı Halim Şefik de bir Otopsi yapar. Eh! kılavuzu şair olanın, kulaklarının şiirden kurtulmaması gibi, bir şairin Otopsi'si de ancak şiirle yapılır:

Morgta açılınca kafatası

Doktor beyler beyin gördüler

İndirince tenkafesine neşteri

Doktor beyler yürek gördüler

Yürekte ne gördüler dersiniz

Yürekte memleket gördüler

Dünya gördüler

Bir de dost gördüler

Ama bu işte doktor beyler

Doğrusu geç kaldılar

Çok geç kaldılar

Tüm bunların yanı sıra bir kaza daha vardır ki Orhan Veli'ye bir şiir yazdırtmıştır:

1936 yılında Ankara'ya giden Orhan Veli uzun bir süre orada yaşamıştır ve İstanbul ile deniz özlemi, o dönemdeki şiirlerine yansımıştır. Seyahati çok seven Orhan Veli, kimi zaman bir - iki günlüğüne bile olsa İstanbul'a kaçar. İşte bu hafta sonlarından birinde İstanbul'a gelen Orhan Veli, Harem'de otobüsten indikten sonra Üsküdar'a doğru yürümeye başlar. Kız Kulesi'ne birkaç şiir okuyarak selam verir. Sabahın erken saatlerinde şarkılar, söyleyip ıslık çalarak Üsküdar'a ulaşır. Kalkmakta olan bir motora biner, Beşiktaş'a ulaşmak için. Kısa süren yolculuk sırasında İstanbul'u ne kadar çok özlediğini daha iyi anlar. Dayanamaz, elini denize sokar. Müthiş bir duygudur bu O'nun için.

Ki bunu 1950 yılında yazdığı Denize Doğru adlı "şairane bir yazı"da da belirtmiştir: "Bir yıl deniz görmesem bir hoş olurum" diyerek denize olan sevgisini anlatan Orhan Veli, devamında şunları yazar: "Buraya geleli üç gün oldu. Ama şöyle bir kıyıya gidip o yosun kokusunu koklayamadım. Şöyle bir eğilip elimi suya değdiremedim. O eski hasret hep içimde."

Denizi avucuna sığdırmak istercesine suyla doldurur avucunu. Koklar ve yüzüne çarpar. O'nun tüm yorgunluğunu almıştır bu bir avuç deniz.

Motor iskeleye yaklaşmıştır bu sırada. Bir an önce kıyıya çıkıp, özlediği İstanbul'un sokaklarında dolaşabilmek için, yeterliliğine inandığı bir yakınlığa gelince iskeleye atlar. Köşeleri oldukça aşınmış olan iskeleye önce sol adımını basar ama, basmasıyla kendini motorla iskele arasında bulur. Sol eliyle iskeleye, sağ eliyle motora tutunmuştur. Motordakiler de motorun iskeleye çarpmasını ve Orhan Veli'nin arada sıkışmasını önlerler.

Çevredekiler Orhan Veli’yi kurtarmaya çalışırken, O, kahkahalarla gülmeye başlar. Önce kalçalarına kadar girdiği denize, sonra gökyüzüne bakar. Ardından kendisini kurtarmaya çalışanlara iki soru sorar: "Her gün bu kadar güzel mi bu deniz? Böyle mi görünür gökyüzü her zaman?"

Kimse O’nun bir şair olduğunu bilmez. Şaşkınlıklarını bir yana bırakarak O’nu zorla karaya çıkarırlar. Hatta belki de "bir deli yüzünden fazla zaman kaybetmeyi" istemezler. İskelede bir kenara oturan Orhan Veli, Bir İş Var adlı şiirinin devamını yazar.

Her gün bu kadar güzel mi bu deniz?

Böyle mi görünür gökyüzü her zaman?

Her zaman güzel mi bu kadar,

Bu eşya, bu pencere?

Değil,

Vallahi değil;

Bir iş var bu işin içinde.

DERGİ KAPATTIRAN ŞİİR

Bir gün yedek subay olarak askerliğini yaparken, Nisuaz'a giden Orhan Veli, tek başına bir masada oturur. Bu oturuş bile birilerinin canını sıkar.

"Orhan Veli, bir gün bizim gediklisi olduğumuz Nisuaz'a gelip karşımızdaki masada oturacak, bizimle tanışmak üzere hiçbir çaba harcamaksızın yine kalkıp gidecektir."

Bu satırları yazan Hasan İzzettin Dinamo, Orhan Veli'nin kendilerinin kim olduğunu bilmek zorunda olduğunu vurguluyor. Oysa ki insan hiç tanımadığı birinin masasına gidip, "merhaba ben bilmem kim, sizler kimsiniz" mi der? Yoksa O'nun kim olduğunu bilenlerin masasına gidip, tanışmaya çalışmaları mı gerekirdi? Yani Orhan Veli de anılarının bir köşesinde "bir akşam Nisuaz'a gittim, karşımda oturan Hasan İzzettin Dinamo bana baktı baktı da masama gelip tanışma girişiminde bulunmadı" dese haklı olur muydu? Ki Mehmed Kemal, Orhan Veli'yi 'bir heykel gibi susan' diye tarif etmişken...

Hasan İzzettin Dinamo'nun Orhan Veli'ye kızgın olduğu belli, bunun nedenini de yine şairin anılarından okuyoruz:

"Sabahattin Kudret ile Sait Faik, Küllük dergisinin ilk ve tek sayısına girecek; hemen ardından yine iktidarın zincirleri üstümüze boşanarak bu dergiciğimizi de yitikler dünyasına yolcu edecekti."

Derginin neden kapandığını da yazar Dinamo:

"Sözde Hasan Ali Yücel, Orhan Veli'nin Orospu adlı şiirinden alınmış, Bakanlar Kurulu'ndan karar çıkartarak Küllük dergisini kapattırmıştı. Sözde bu yergicilik Hasan Ali Yücel'le sevgilisini hedef almışmış. Söylenti. Dergimiz kapatıldığı sırada, bütün arkadaşlar, kapatılma nedeni olarak yalnızca bu söylentiyi işitmiştik. Şimdi bile bu konuda yeni bir şey bilmemekteyim. Anladığım şu ki, Hasan Ali Yücel, Küllük'ün kapatılmasında temelli bir rol oynamıştı. Orhan Veli o zaman Ankara'da bulunduğundan belki bu işin aslını daha iyi biliyordu. Ancak, onunla bütün yaşamım boyunca konuşup görüşmek nasip olmadığından bunu sorup anlamak da nasip olmadı."

Küllük'ün çıkış tarihinin 01.09.1940 olduğunu, Orhan Veli'nin askere ise 1941'de gittiğini söylersek, Nisuaz olayının Küllük'den sonra olduğu anlaşılacaktır.

Dinamo'nun kızgınlığını bir kenara bırakırsak, "Orhan Veli'nin şiirini beğenmese de anlardı" diyebiliriz. Hapisten yeni çıktığı sıralarda, aralarında Nurullah Ataç'ın da bulunduğu bir kaç kişiyle yemek yerlerken, Dinamo'nun eline el yazısıyla yazılmış bir şiir defteri tutuşturan Ataç; "Bak Orhan Veli'nin şiirleri." diyerek, okumasını ister. Bir kenara geçip, tek başına şiirleri okuyan Dinamo, bir süre sonra "nasıl buldun?" diye soran Ataç'a şunları söyler.

"Üstat, mapushaneden yeni çıkmış bir kişiye çok bir şey söylemiyor bu şiirler. Bunlar, düpedüz küçük burjuva şiirleri. Bana öyle geliyor ki, edebiyatta Nazım'ın yıkamadığı ufak tefek bir takım kaleleri siz bu şiirlerle yıkmağa çalışacaksınız. Hececilerden Yusuf Ziya'yla Orhan Seyfi tam Nazım Hikmet'i olağan görmeğe başlamışken, karşılarına bir de ayak nasırlarıyla Süleyman Efendi'yi çıkarıyorsunuz."

Ataç gülerek başladığı uzun bir konuşmasını şunlarla bitirir:

"Yusuf Ziya'yla Orhan Seyfi'yi bu şiirlerin neden bu kerte kızdırdığını anlamak kolay. Onlar aruzun pabucunu dama attıklarında, artık Türk şiiri dar hece kalıpları içinde yazılacak sandılar. Bencil herif bunlar. Kendinden sonra hiçbir şairin yetişmesine katlanamıyorlar. Hele Orhan Veli'nin şu alaylı deyişleri, bunları dinden imandan çıkarıyor. Bunlara pestenkerani şeyler gözüyle bakıyorlar. Şiirin talihini soyluların elinden çekip alan bu adamlar, bunun küçük burjuvaların eline geçmesini istemiyorlar. Oysa Nazım, Orhan Veli'den önce şiire kasket bile giydirdi. Durmadan her türlü yeniye saldıran bu adamların üstesinden geleceğim. Tevekkeli değil, Atatürk bunları İstiklal Savaşı'nda Anadolu'ya sokmadı. Şundan ki İstiklal Savaşı da bal gibi yeni bir şeye, halka doğru yol almıştı. Padişahı da, halifeyi de bir kafese sokup birer yırtıcı hayvan gibi ülkeden dışarı atacaktı."

Şiir bilgisine şapka çıkarılacak adamlardan olan Hasan İzzettin Dinamo'nun eleştirisinde Orhan Veli'nin yapmaya çalıştığını anladığı anlaşılıyor. Biz gene de biraz önceki, dergi kapatmaya neden olan şiire dönelim. Öncelikle Orhan Veli'nin Orospu adlı bir şiiri yoktur. Küllük'de yayımlanan şiirinin adı, Tahattur'dur; hatta Orhan Veli, ilk kitabı Garip'e isim olarak önceleri Tahattur'u düşünmüştür. 1977 seçimlerinde Cavit Yamaç'la Mehmed Kemal il il dolaşırlar. Kayseri meydanında Demirel, gırtlağını paralarcasına konuşurken, onlar da arabanın içinde edebiyat üstüne konuşmaya başlarlar. Bir ara söz şiirden açılır ve Cavit Yamaç anlatmaya başlar. Anılarından Orhan Veli ile ilgili belgelenmemiş bir şey bırakmak istemeyen Mehmed Kemal de bunları yazmaktan geri kalmaz:

"Bilir misin? Orhan Veli'nin Garip kitabının ismini ben koydum. Bir gün Nisuaz'da oturuyordum. Orhan geldi, bir şiir kitabı çıkaracağını söyledi. Bir türlü kitabına bir ad bulamıyordu. Koymak istediği ad 'Tahattur'du. Bilirsin Orhan Veli'nin 'Alnımdaki bıçak yarası senin yüzünden... Tabakam senin yadigarın... Seni nasıl unuturum ben... Vesikalı yarim...' diye bir şiiri vardır. Onun adı Tahattur'dur. Kitabına bunu vermek istiyordu. Bana sordu, ne dersin diye... Ben de bu adın çok

eskimiş olduğunu, daha yeni ve ilgi çekici bir ad bulmasını söyledim. Bu yeni adın ne olabileceğini sordu. Ben de senin şiirlerin yadırganıyor, acayip, garip bulunuyor, öyle bir ad vermelisin, dedim. Öyleyse bir ad bul, dedi. Yaban, acayip, garip, derken... Garip sözü üzerinde durduk. Orhan Veli'nin kitabının adı ortaya çıkmıştı. Garip, sadece şaşırtıcı, acayip anlamına gelmiyor, gurbette kalmışa da yakışıyordu. Zaten o dönemde Orhan Veli ve arkadaşları da kural dışı, biraz gurbette kalmış gibiydiler."

(Mehmed Kemal'i okudukça karşınıza Orhan Veli'nin çıkmasına şaşırmıyorsunuz. Orhan Veli de 16.12.1945'de Ülkü dergisine Şiir Kitapları üzerine yazdığı bir yazıda, önce Birinci Kilometre adlı kitaptan Mahalle adlı şiiri de yazar:

Bu mahalle beni bilir

Babamı adımı işimi

Sabah kalkışımı akşam gelişimi

En güzel kızını bana vermiştir.

Şiirin hemen arkasından da bir dilekte bulunur: "Mehmed Kemal'in, mahallenin en güzel kızıyla mesut olmasını dileriz."

Anılarında Orhan Veli'nin adını binlerce kez daha kullanmak istemiştir herhalde Mehmed Kemal ve Fethi Giray'ın ölümünden sonra yazdığı Ağıt şiirinde de O'na bir mısra ayırmıştır:

Can sevgine bakardım da,

Hiç yitmeyeceksin sanırdım.

Orhan'dan, Cahit'ten, Suphi'den sonra,

Üstümüzde dolanan tipiden sonra,

Hiç gitmeyeceksin sanırdım.

Oysa düşünmeli,

Oysa bilmeliydim.

Bundan kelli yaşamın,

Tadı yok!

Mehmed Kemal 'gittiğinden' beridir de buraların tadı yok... Kendisi Milliyet Sanat dergisinin 15 Temmuz 1997 tarihindeki sayısında Şair Şah Çekerse adlı yazımı okumuş, oradaki "18-20 yaşlarımın şairi" dediği arkadaşı Fuat Ofşin'in hatırına beni Politika ve Ötesi köşesinde ağırlamış, askerliğimi yaptığım o günlerde bana en büyük ödülü vermişti. Kendisiyle görüşüp birkaç dakika Fuat Ofşin'den konuşmamız, bana O'nun kitabını kütüphanesinde arama sözünü vermesi ve bana 'borçlu' olarak buralardan gitmesi, kuru olarak bildiğim gözlerimin ıslanmasına, -yiğitliği bir kenara bırakırsam, ıslanmak ne kelime hüngür hüngür ağlamama- neden olmuştur.

Cemal Süreya, Oteller Hanlar Hamamlar İçin Sürekli Şiir'inin dördüncüsünü yazdığında henüz yalnız Orhan Veli 'gitmiştir':

Evet, Mehmed Kemal, Yılmaz Gruda, Orhan Veli,

Şimdi hepsi dipte, hepsi birer yeraltı suyu gibi.

Sevgilim bilemem sesimi duyuyor musun
Bir gökkuşağıyla doldurmak istiyorum içini.)

Mehmed Kemal'e de 'Nasıl unuturum seni ben!' diyerek, Burhan Arpad'a geçelim; Tahattur adlı bu şiirin romanını yazan Burhan Arpad'a. Önce Cumhuriyet Gazetesinde tefrika olarak basılan, sonra da Set Kitabevi tarafından Nisan 1968'de yayımlanan romanda, vesikalı bir kadınla bir kahve çırağının arasındaki aşk anlatılır. Sigara tabakasının da 'iki elin kanda olsa gel' çağrısının da nedenlerini okuyacağınız romanın sonunu, şiiri bir kez daha okuduğunuzda anlayacaksınız:

Alnımdaki bıcak yarası

Senin yüzünden;

Tabakam senin yadigarın;

<<İki elin kanda olsa gel!>> diyor,

Telgrafın;

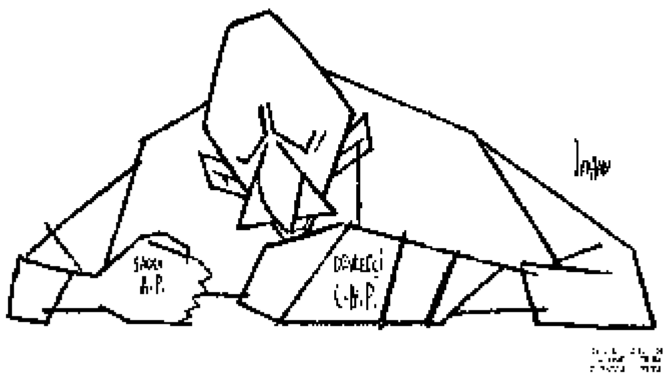
Nasıl unuturum seni ben,

Vesikalı yarim?

(Alnımdaki Bıçak Yarası adlı bu roman, Şahin Gök tarafından filme de alınmıştır. Hakan Ural, Serpil Çakmaklı ve Pakize Suda'nın başrol oynadıkları filmin sonu, kitabın sonuyla aynı değildir. Bir gazetenin televizyon sayfasında ise film ile ilgili şu eleştiri yapılmıştır: "Burhan Arpad'ın aynı adlı romanından serbest bir uyarlama, yer yer 'Vesikalı Yarim'i çağrıştıran bölümleri de var." Bu eleştiriyi yazan kişi; 1968 yılında Lütfü Akad tarafından çekilen; Türkan Şoray, İzzet Günay ve Ayfer Feray'ın oynadığı Vesikalı Yarim'in senaryo yazarı Ali Uğur'a şu soruyu sormalıydı: "Vesikalı Yarim'i yazarken, Orhan Veli'nin Tahattur adlı şiiri, size esin kaynağı olmuş mudur?")

Nazım Hikmet, 13 Şubat 1941'de Çankırı Hapishanesi'nden Kemal Tahir'e yazdığı bir mektupta bu şiir için şunları söyler:

"Demek istediğim şairaneliğin kelimeleşmiş ifadeleri sade mavi ufuklar, pembe bulutlar filan değildir. 'Vesikalı Yarim' de şairanedir."

SARI KEDİ MIRNAV PİST

Geçtiğimiz günlerde doğum günü olan bir arkadaşıma hediye almak üzere alış verişe çıkmıştım. Karısıyla birlikte tam anlamıyla hayvan dostu olan, özellikle kedileri çok seven arkadaşıma hediye bulmakta zorlanmayacağımı sanıyordum. Yapmayı düşündüğüm şey, sahafları ve birkaç kitabevini gezerek kedilerle ilgili ilginç kitapları toplamaktı. Önce bütün sahaflarını gezdim İstanbul'un. Genelde kedi bakımı ile ilgili kitaplar vardı. Ardından girdiğim büyük (!) kitapevlerinden birinde En Güzel Kedi Öyküleri adlı bir antoloji buldum. Çok sevinmiştim, büyük bir heyecanla raftan aldığım kitabı inceliyordum, kimlerin öyküleri varmış diye. Tam o sırada duyduğum "pist pist!" sesi nedense beni irkiltti. Hızla geri döndüğümde oyuncak reyonunun önünde durduğumu fark ettim. Sağa sola bakınca rafların önlerinde kitapları inceleyen az sayıdaki müşterileri gördüm ama, hiçbiri bana seslenmiş gibi davranmıyordu ve dahası ben hiçbirini tanımıyordum. Kitaba bakmak için arkamı döner dönmez ses yinelendi, "pist pist!" ama bu sefer dikkatliydim. Ses tam arkamdan geliyordu. Oyuncak olduğuna emin olduğum sarı, kocaman bir kedi gözlerini kırpıştırıyor ve sanki sırıtıyordu. O'na doğru yaklaştığım sırada önce ayaklarının üzerinde doğruldu, sonra da bir sıçrayışta kucağıma geldi. Şaşkınlığımı atamamışken bir de konuşmaya başlamaz mı?

- Utan utan! Bak bizim için öyküler yazılıp, öykü antolojileri düzenleniyor ama, siz şairler boş boş oturuyorsunuz.

Can damarıma basmıştı. Bu yüzden şaşkınlığımın yerini kızgınlık aldı. Öfkeyle "Sen ne diyorsun be?" diye bağırdım. "Biz şairler tüm hayvanları olduğu gibi, kedileri de düşünürüz." Bu sırada kucağımdaki kediyle birlikte hem şiir kitaplarına doğru yürüyor, hem de kediye laf yetiştiriyordum.

- Sen, şairlerin siz kedileri şiirlerine konuk etmediklerini sanıyorsan, aldanıyorsun. Hemen sana bir iki örnek vereyim istersen. Nazım Hikmet'in ciddi olarak aldığı ilk şiir eleştirisi, kız kardeşinin kedisi için yazdığı Samiye'nin Kedisi şiiri içindir. Nazım Hikmet Heybeliada Bahriye Mektebi'nde okurken, öğretmenlerinden biri de Yahya Kemal'dir. Nazım Hikmet'in Yahya Kemal'e gösterdiği birkaç şiirden Samiye'nin Kedisi'ni okuyan Yahya Kemal: "Bu şiir için bir yorum yapmadan önce, kediyi bir görmeliyim" der. Yahya Kemal'in amacı kediyi görmek değil, kendisini eve davet ettirmektir çünkü; Yahya Kemal, Nazım Hikmet'in annesi Celile Hanım'dan hoşlanmaktadır. Her neyse, amacına ulaşan Yahya Kemal, kediyi görünce şunları söyler: "Sen bu pis, uyuz kediyi böyle övmesini biliyorsan, ileride iyi bir şair olacaksın." İşte bak bu şiir, Nazım Hikmet'in bütün eserlerinden İlk Şiirleri'nin içinde, dinle:

Yeşil deniz gibi gözleri vardı

Beyaz tüyleriyle bir küme vardı

Ağzını süsleyen sedef dişlerdi

Baygın nazarı ta ruha işlerdi

Severken aldatıp, birden kaçardı

Okşarken apansız pençe atardı

Onda bir kadının gururu vardı

Sürmeli gözlerinden riya akardı

Şiiri bitirince kucağımdaki kediye şöyle bir baktım. Kedide hiç hareket yoktu ama, tatmin olmadığı anlaşılıyordu. Devam etmek üzere diğer şiir kitaplarına göz atıp, Orhan Veli'nin Bütün Şiirleri'ni raftan alarak konuşmaya başladım:

- Sen her ne kadar yok desen de bak var. İşte bir başka şahane şairimiz Orhan Veli ve O'nun arkadaşı Erol Güney'in kedisi için yazdığı iki şiir. Hem de şiirleri kendisi açıklıyor:

Erol Güney'in kedisinin bahar mevsiminde

ve toplum meseleleri karşısında

takındığı tavrı anlatır şiirdir.

Bir erkek kediyle bir parça ciğer;

Dünyadan bütün beklediği.

Ne iyi!

Erol Güney'in kedisinin hamileliğini

anlatır şiirdir.

Çıkar mısın bahar günü sokağa,

İşte böyle olursun.

Böyle yattığın yerde

Düşünür düşünür,

Durursun.

Hatta Erol Güney, yıllar sonra yazdığı bir yazıda bu şiirler için Orhan Veli'ye teşekkür eder: "Yetiştiğim, büyüdüğüm ve bin bir sorunuyla birlikte çok sevdiğim bir ülkenin kültürel yaşamından uzak olmak beni üzmüyor değil. Avuntuyu, ne olursa olsun, adım hiçbir zaman Türkiye'de, tümüyle yok olmayacak demekte buluyorum. Orhan Veli, <<Erol Güney'in Kedisi>>yle ilgili iki şiiriyle, bir dostun, bir şairin verebileceği en büyük armağanı verdi: Adıma ve onca sevdiğim kedime 'ölümsüzlüğü' kazandırdı. Hiç olmazsa, Orhan Veli'yi okuyanlar için bu böyle. Doğruyu söylemek gerekiyorsa, zaten geri kalanlar da beni pek öyle çok ilgilendirmiyor."

Kolumun altındaki kedinin homurdanmalarını duyuyor ama, büyük bir gururla duymamazlıktan geliyordum. Aynı kitabın sayfalarını karıştırırken, konuşmayı sürdürdüm:

-Bu kadar olduğunu sanıyorsan, yanılıyorsun. Orhan Veli, Kuyruklu Şiir ve Cevap adlı şiirlerinde de iki kedinin konuşmalarını anlatır. Kedilerden biri ciğercinin kedisidir, diğeri de sokak kedisi. Bu iki şiir şimdilik bir kenarda dursun, onların yerine şimdi aklıma gelen bir başka şiiri okuyayım sana, Oktay Rifat'ın Kedili Gece'sini;

Gece onikide bahçeye çıktım

Kedi de arkamdan bahçeye çıktı

Deniz çarşaf gibiydi anlatılmaz

Yıldızlar kedinin gözleri gibi

Karadut oracıkta duruyordu

Gölgesiz, ürkek, hemen oracıkta

Kedi üstünden bana bakıyordu

Sizleri düşündüm

Acımsı, buruk

Kuşlar öttü

Vapurlar düdük çaldı

Yoksa bana mı öyle geldi.

İlk iki mısrayı dikkatlice dinlediysen, şairin bir kedisi olduğunu anlarsın. Yine de yetinmiyorsan bak raftan gelişigüzel bir kitap alıyorum, bakalım kim çıkacak... Şansa bak, Özdemir Asaf... Kitabın sayfalarını hiç karıştırmadan Tablo şiirini okuyabilirim sana:

Kedi kadının yanındaydı

Kadın gecenin yanındaydı

Kedi gitti geceye değdi karardı

Döndü kadına değdi

Bir kadın portresi belirdi

Elinde siyah bir gül vardı

Kucağında kırmızı bir kedi.

Buna da "kırmızı kedi olur mu?" diye itiraz edersin sen şimdi ama, öyle bir çağda yaşıyoruz ki kırmızı, pembe, mavi, eflatun... aklına gelebilecek her renkte civciv imal ediliyor. Yine de ben senin için sarı bir kedi bulayım, ister misin? O zaman Bir Hayvanın Yalnızlığı şiirinde Sabahattin Kudret Aksal'ı dinleyelim:

Bir hayvanın yalnızlığı diyor da

Başka bir şey demiyor

Bakıyor duvarın üstündeki sarı kediye.

"Ne dersin bu sarı kedi sen olabilir misin?" Sorusuyla birlikte kolumun altından kurtardığım kediyi iki elimle kaldırıp yüzümün hizasına getirdim. Hala homurtular duyuyordum ama, kedide hiç hareket yoktu. "Nereye gittin? Daha pek çok kedi şiiri var. Hepsini okuyacağım sana..." diyerek kediyi silkeliyordum ki, benim kediyi tuttuğum gibi, iki yanımı, beyaz kolları olan ikişer el kavradı. Ne oluyor diye arkama baktığımda kalabalığın önündeki bembeyaz giyimli iki iriyarı adamın beni tuttuğunu gördüm. Başındaki şapkadan hemşire olduğu anlaşılan bir kadınsa elinde iğneyle bana yaklaşıyordu ve batırdı...

Kendime geldiğimde kucağımda o oyuncak kedi ile birlikte bir yatakta yatıyordum. Özellikle kollarım çok ağrıyordu. İğnenin etkisiyle vücudum kasılmış olsa gerek, kediyi de alamamışlardı. Yataktan kalkmaya çabalarken hemen yanı başımda bir doktor beliriverdi. Oldukça nazik bir sesle:

-Lütfen biraz daha istirahat edin; dedi. Bakışlarımdan ne demek istediğim anlaşılıyor olsa gerek ki, açıklamaya başladı:

-Çok yorgundunuz herhalde. Bu yüzden halisünasyon görmüş olmalısınız. Size bir sakinleştirici yapmak zorunda kaldık. Ailenize de haber verdik, hemen gelecekler. Ardından sizi taburcu edeceğiz...

-Ben halisünasyon falan görmedim. Bu kedi şairlere laf etti, ben de cevabını verdim. Şairler sırf kuşlara, kedilere, köpeklere değil daha pek çok ve ilginç hayvanlara yer vermişlerdir şiirlerinde. Hatta onları eğitenlerden bile bahsederler. Eminim ki Jacques Prevert'in In Memoriam şiirinde yazdığı eğitimcinin varlığını bile bilmiyorsunuzdur:

Şu aklı başında çekirge eğitimcisi

Şu pek bir şeye yaramayan adam.

- Sizi anlıyorum ama...

- Sözümü kesmeyin lütfen! Bir tane En Güzel Kedi Öyküleri antolojisi yapıldıysa, bu hayvanları sırf öykücülerin düşündüğü anlamına gelmez. Elbette onlar da iyidir, güzeldir, hoşturlar ama, biz şairler

de duyarlıyızdır. Bakın hiç kimsenin aklına gelmeyen bir balık, Murathan Mungan'ın aklına geliyor ve Alabalık ve Siyambalığı şiirinde anlatıyor onu:

Bir tek balık alınmadı

Nuh'un Gemisine

Sudaydı o

İçindeki suda

Tehlikenin içindeki suda

- Şeref Bey, lütfen sakin olun...

Doktorun ikide bir sözümü kesmesi beni iyice sinirlendiriyordu ve isterikli bir şekilde, hızlı hızlı konuşuyordum. "Bir de şunu dinleyin" diyerek devam ettim:

Beni rahat bıraksa

Toprağın altındaki kertenkele

kabuğun içindeki kurt

ve uyusam

Mavi bir deniz ortasında başım.

Rahatlık şiirinde bunları istiyor Rüştü Onur ve Memnuniyet şiirinde de devam ediyor hayvanlara olan sevgisini anlatmaya:

Benden zarar gelmez

Kovanındaki arıya

Yuvasındaki kuşa;

Ben kendi halimde yaşarım

Şapkamın altında.

Durun durun biraz da kendimden bahsedeyim. Çocukken şu meşhur öykü yüzünden çekirgelerden nefret ederken, karıncaları çok severdim ama, büyüdükten sonra yanlışımı anladım ve bunu Kahroldum adlı şiirimde bakın nasıl anlattım:

Çekirgelerin

Arka ayaklarını koparak,

Karıncaları besleyen ben;

Karıncaların

Yiyecek ambarları olduğunu

Öğrendiğim gün

Aklımı kuyuya düşürdüm...

Ne kadar hızlı konuştuysam da kalçama batırılan ikinci sakinleştirici etkisini göstermeye başlamıştı, şiiri zoraki tamamladım. Tanıdık bir ses duydum o sırada. Sanırım beni almaya gelmişlerdi. Doktor biraz önce bana yaptığı açıklamayı ona da yaptı. Sakinleştirici yüzünden artık sadece düşüncelerimde konuşabiliyordum:

"Kahretsin, bir hediye almaya gittim, başıma neler geldi. Neyse, bari şu kediye yine sıkı sıkıya sarılayım da hediye olarak bunu vereyim hiç olmazsa. Oldukça pahalı bir oyuncağa benziyor. Beleşmiş gibi görünse de fazlasıyla hak ettim bu kediyi. Belki pillidir ve kuyruğunu çekince miyavlıyordur. Unutmayayım da kendime geldiğimde deneyeyim."

BİR ŞAİR BİR ÇOCUK

Son zamanlarda birbirinden ilginç haberler okuyorum gazetelerde. Bugün de bunlardan birisi ilişti gözüme. Olay Almanya'nın Ingelstadt kentinde gerçekleşiyor. Bir alış veriş merkezinde görevliler, altı yaşındaki çocuğun oyuncak reyonunda olduğunu görmeden mağazayı kapatıp giderler. Loretta adlı afacan kız, hiç panik yapmadan önce bir dondurma yer, ardından salamlı ekmek atıştırır. Kapıları açmayı denese de başaramaz ama, ışıkları açar. Devriye gezen bir polis ekibi bu ışıkları görünce cam kapıdan içeriyi inceler. Çocuğun içeride hapis olduğunu görünce mağaza yöneticisini ararlar ve afacan kızın bu ilginç macerası sona erer.

Böylece altı yaşındaki bu çocuk gazetelere manşet olur, tıpkı Ataol Behramoğlu'nun Ağıt şiirine konu olan yaşıtı Ali gibi:

Simit satıcısı altı yaşındaki Ali

Büyüyüp film artisti olmayı düşlerdi

Zabıtadan kaçarken çiğnendi Mersedese

Renkli gazetelerde cesedi sergilendi

Gazete okumayı bitirdikten sonra işe gitmek üzere hızla hazırlandım. Sokakta bir kamyon dolusu eşya vardı, demek birileri yandaki evi kiralamıştı. Kapının önünde durup sokağa göz atınca, sokağın çocuklarını gördüm. Sokağın okulda olmayan tüm çocukları sokaktaydı. Gruptan ayrı ve tanımadığım bir çocuksa kenarda oturmuş onları seyrediyordu. Yeni komşunun çocuğu olmalıydı bu ama, Oktay Rifat'ın Çocuk şiirinden fırlamış gibiydi:

Hamsi gibi kaldı

Çocukların arasında

Küçük ve yabancı

Kara kara düşünüyor

Fatih İstanbul'u kaçta aldı?

Oturduğu yerden hızla kalkan çocuk, eşya taşıyan ve babası olduğunu tahmin ettiğim adamın yanına giderek bir şey sordu. Belki de Fatih'in İstanbul'u kaçta aldığını. Taşınmanın yorgunluğundan olsa gerek, babası onu tersledi. Gidip Halim Şefik'in Çocuk adlı şiirini okumalıydım babaya ama, yeterince oyalanmıştım ve otobüs durağına doğru yol almaya başlarken, şiiri kendi kendime okudum:

Kalkınmada ilk şart eğitim

Eğitim kitapla olur

Çocuk hepimizin akıllısı

Siz okursanız o da okur.

Bu arada durağa varmıştım. Geç kaldığım için Kadıköy otobüsünü beklemeden, aktarmayla gitmek üzere herhangi bir köprü otobüsüne bindim. Köprü çıkışındaki durakta iner inmez, arkalardaki ağlayan bir çocuk gözüme çalındı. Bu çocuk da Can Yücel'in Şair Be! dediği çocuk olmalıydı:

Köprünün Beylerbeyi kavşağında,

Assubay Durağı'nda indim otobüsten

İlerde siyah önlüklü bir çocuk

Yanaştım, parmaklığa çökmüş ağlıyor...

Yaraşır mı ağlamak? dedim

Delikanlı adamsın sen!..

Sen, dedi gözlerini yumruğuyla silip

Tükenmez kalamini kaybetsen ağlamaz mısın?

Can Yücel gibi cesur olup soramadım çocuğa derdini, Kadıköy otobüsü de gelmişti zaten, hemen bindim. Otobüs birkaç yüz metre ya gitmiş ya gitmemişti ki yolun kenarında çiçek toplayan çingeneleri ve koyun otlatan küçük çobanı gördüm. Aşağı yukarı on üç yaşlarındaydı, ismi de Ali olmalıydı ama, bu Ataol Behramoğlu'nun Ali'si değil, Nazım Hikmet'in Ali'siydi.

Ali selam eder

Ali on üç yaşında

dağbaşında davar güder

sürü önde

Ali yalınayak arkada gider

Ali'nin gözleri karakehribar

On üç yaşındaki çoban Ali'yi geride bırakmama neden olan otobüs beni bir başka çocuğa taşıdı. Kapıağzı Durağı'nda inince hemen karşıdaki Karacaahmet Mezarlığı'ndaki küçük bir kız çocuğuna... Bu da olsa olsa Baki Süha Ediboğlu'nun Mezarlık şiirindeki kızdı:

Dün akşam gün batmadan

Yaşlı ölülerin arasına

Bir misafir geldi

çocuk bahçesinde kovası kalmış.

Kumların üstünde küçük küreği.

Besbelli çok yorgun, hemen uyudu.

Doğruldu yerinden yaşlı bir ölü

Örtüsünü örttü:

Mademki burada annesi yok,

bu küçük kız bize emanet.

İleride yatan başka bir ölü

Yavaşça seslendi:

Başındaki kurdeleyi çözüp katlayın

Ütüsü bozulmasın

Mezarlıktaki çocuk, her çocuk gibi, o kadar masum görünüyordu ki ister istemez ona Özdemir Asaf'ın Çocuklara şiirinin mısralarını mırıldandım:

Yalan bile söylerken

Prensibim doğruluk

İsterim ki ben

Sen de öyle kal çocuk

Geç kaldığımı bilsem de okunan öğlen ezanı benim çok geç kaldığımı vurguluyordu ama, ezanda da bir gariplik vardı. Kafamı kaldırıp Karacaahmet Camisi'ne baktığımda, Sunay Akın'ın Minare şiirinin de yardımıyla bu garipliğin nedenini anladım:

Top oynayan arkadaşlarını

minareden gördüğü

için acelecidir

ezan okuyan

çocuğun sesi

Minareyi de ezan okuyan çocuğu da geride bırakarak sonunda işyerime ulaştım. Fakat çok geç kaldığım için artık işsizdim. İşim yoktu ama, bol bol vaktim vardı ve Kadıköy'e doğru yürümeye başladım. Bir ilkokulun önünden geçerken çocukların çığlıklarını duydum. Sınıfın penceresinden görebildiğim kadarıyla olay tam Jacques Prevert'likti. Sanki Prevert, Yumurcak şiirini yazmadan önce benim gördüklerimi görmüştü:

Kafasıyla evet diyor

Yüreğiyle hayır.

Sevdiğine evet diyor

Öğretmene hayır.

Sözlüye kalkmış

Soru üstüne soru

Şunu yaz bunu çiz

Derken bir gülmedir alıyor çocuğu

Delice bir gülme

Ve siliveriyor her şeyi

Sayıları sözleri

Adları tarihleri

Tümceleri tuzakları

Öğretmen tepine dursun

Çığlıkları ortasında mucize çocukların

Renk renk bütün tebeşirlerle

Belalı kara tahta üstüne

Resmini çiziyor mutluluğun.

Sözlüye kalkmış çocuğun, mutluluğun resmini çizmeye başlamasından önce, sınıfından kaçan arkadaşı okulun duvarından atlıyordu. Halbuki bilse şu an neler kaçırıyordu! Bu çocuk da Orhan Veli'nin Fena Çocuk'u idi:

Mektepten kaçıyorsun,

Kuş tutuyorsun,

Fena çocuklarla konuşuyorsun,

Duvarlara fena resimler yapıyorsun;

Bir şey değil,

Beni de baştan çıkaracaksın.

Sen ne fena çocuksun!

Fena çocuk önde,ben arkada yürümeye başladık. Kadıköy'e yaklaştığımızda da yollarımız ayrıldı. Ben sahile doğru yöneldim, karakola yaklaşmıştım ki iki polisin, iki koskoca polisin bir çocuğu sürüklediğini gördüm. Aklıma Kızılderili'lerde Karael ya da Karaayak isimlerinin olmasına rağmen, Karakol isminin olmayışı takıldı. Polisin bağırışı, düşüncelerimi bile kaçırdı benden: "Utanmıyor musun bu yaşta arabalardan teyp çalmaya?" Teyp çalmanın yaşı mı olurmuş diye düşüncelere dalmamı da çocuk engelledi; Akgün Akova'ya "Sansürttürme Şair Abüüü" diye seslenerek:

kimse gel otur demedi bana

hep git, hep defol

Hep öfff kim bu serseri

hep çalış dediler hiç iş

hep öğüt verdiler hiç us

hep yıkan dediler hiç su

bi' kar karambol kış günü

iki tavuskuşunun katline ferman yazıp aç midemle

Gülhane Parkı'nda pişirip yediğimden

fişlediler karakol karakol

....

"bu gece bi' Mercedes teybi nasip eyle şair abüü

aynasızların eline düşürme

karakolda öttürme

dişlerimi avcuma döktürtme şair abüü

bu şiiri gözün gibi koru

İzmarit parıltısı

kimselere sansürttürme şair abüü

Simit satıcısı altı yaşındaki Ali'yi çiğneyen Mersedes'in teybini nasip eylemek istedim O'na. Tam o anda omzuma bir el dokundu. Geri döndüm, eski bir dostumdu. Artık işsiz olduğumu söyledim, meğer O'nun da morali bozukmuş. Bundan sonra Sabahattin Kudret Aksal'ın Hikaye-i Sevda'da anlattıklarını çoğul olarak gerçekleştirdik.

Doğru bir içkili lokantaya girdim

Bir derken bir ikinciyi çektim

İkinci derken üçüncüyü

Üçüncüyü dördüncü kovaladı

Birçok şeyleri güzel gördüm

Olmayacak nice işin

Olacağına inandım

Hiç yapmadığım bir işi yaptım

Türkü mırıldandım

Sonunu getiremedim ama

Sonunu getiremediğimiz türküler mırıldanmaktansa O'na bugün gördüklerimi anlattım. Meğer benimle karşılaşmadan önce, üç sokak çocuğunun kavgasına şahit olmuş. Ama ne kavga! Kavga

etmiyor, sanki oyun oynuyorlarmış. Ben de Şeref Özsoy'un Kavga şiirini okudum:

Sokak çocuğu bile olsalar

Kızdıklarında,

Kavga ederken

Birbirlerine

Çay tabağı atarlar...

Önce güldü, ardından yavaş yavaş sarhoş olduğumu iddia etti. Bunu nereden çıkardığını sorunca, garson çocuğu göstererek; "Bak, şu an yanı başımızdaki çocuğu görmüyorsun" dedi. Gülme sırası bendeydi. "Görmez olur muyum hiç, dedim. Görmez olur muyum. O, Sait Faik'in Pazar Günleri gördüğü çocuktur:

Pazar günleri, bira içerim

Turb ve şamfıstık ile

Küçük bir çocuk

Bana hizmet eder

On kuruş bahşiş mukabilinde

Halbuki ben onun

Babası olmak isterim"

Pes etmek zorunda kaldı. Bir süre sonra da evlerimize gitmek üzere ayrıldık. İçkiyi biraz fazla kaçırdığım için yolda etrafımla ilgilenemiyordum. Zaten son otobüsü de ucu ucuna yakalamıştım. Eve geldiğimde biraz da olsa ayılmıştım ama, yine de gaipten sesler duyuyordum. Biraz daha dikkatli dinleyince, Orhon Murat Arıburnu'nun Çocuk adlı şiiriyle bana seslendiğini anladım:

Bir çocuk ağlıyorsa

Asya'da

Afrika'da

Dünyada

O ÇOCUK BİZİMDİR

Ağlayan çocuk gülüyorsa

Asya'da

Afrika'da

Dünyada

O ÇOCUK HEPİMİZİNDİR.

ŞAİR ŞAH ÇEKERSE

"İnsan, bir kamış, bir sazdan başka bir şey değildir; doğada ondan daha güçsüzü yoktur ama, düşünen bir sazdır o." Bu düşüncenin sahibine, Jacques Prevert, Sıkıntılı Bahis adlı bir şiir yazar:

Blaise Pascal adında biri

Tatara Titiri

1623 yılında doğan Blaise Pascal hiçbir öğrenim kurumunda eğitim görmedi. Yalnızca babasından özel dersler aldı. Bu yüzden kendisini babasına karşı hep borçlu hissetmiştir ve bu borcu ödemek istercesine, henüz 19 yaşındayken aritmetik bir hesap makinesi icat etmiştir. Çünkü o sıralar babası maliye dairesinde çalışmaktadır. Bu alet sayesinde babasının işlerini kolaylaştırmayı istemiştir.

Blaise Pascal'dan sonra, teknik gelişmeler sonucu 1885'te ilk kez delikli kartlar kullanılarak bir hesap makinesi yapıldı. Ancak hesabın tümüyle otomatikleşmesi 18.000 elektronik tüpü bulunan bir makineyle, 1944'te gerçekleşti. İlk bilgisayarları tarif etmeye kalkarsak, büyüklüğünü odalarla, ağırlığını da tonlarla tanımlayabiliriz. Elbette ki bu bilgisayarlarla dalga geçenler de vardı. Bir gazete "hiç merak etmeyin, önümüzdeki elli sene içerisinde gelişecek olan teknoloji ile bilgisayarların ağırlıkları bir tonun altına inecektir" iddiasında bulundu. Günümüzdeki bilgisayarların ağırlıkları birkaç kilo olduğuna göre yanılmadıklarını da söyleyebiliriz. Bu gelişme 1958'de transistörlerin, 1963'te entegrenin bulunmasıyla sağlanmıştır. Eminim ki bilgisayarlardaki bu gelişmeler devam edecektir ama, biz buraya Özdemir Asaf'ın Tartı şiirini yerleştirebiliriz:

Bilgisizin yanında bilgiden söz etmeyin,

Bilgin'in yanında bilgiden söz etmeyin.

Cücenin de devin de eremediği vardır;

Ne altından ve ne de üstünden söz etmeyin.

Satranca benzer oyunların MÖ. 3000 yıllarında Hindistan ve Mısır'da oynandığına yazıtlarda rastlansa bile, Murret'in 1913 yılındaki araştırmalarına göre satranç ilk olarak 570 yılında Hindistan'da oynanmıştır. Ama rivayetler de çoktur. Örneğin, Sat-Ran-Çu adlı bir Çinlinin bulduğu söylenirse de, Arap efsanesi daha çok bilinen bir hikayedir. Hiç işlevi olmayan birinin gücünün de

olmayacağını, onun gücünü çevresindekilerin oluşturduğunu belirtmek isteyen bir brahman, bulduğu bu oyunu dönemin şahına sunar. Satrancı çok seven ve aslında yerildiğini anlamayan şah, brahmana bu oyun için istediği ödülü sorar. Bunun üzerine brahman, 'buğday' ister. Miktarı ise satranç tahtasındaki kareler sayesinde hesaplanacaktır.

Bu alçak gönüllülüğe şaşıran şah, brahmanın isteğini kabul eder ama, sonradan pişman olur. Ardışık karelere bir önceki karenin iki misli buğday konularak yapılacak olan bu işlemde, birinci kareye bir, ikinci kareye iki, üçüncü kareye dört, dördüncü kareye sekiz buğday konulacaktır ama, rakamlar hızla büyümektedir. Onuncu kareye beş yüz on iki, on beşinci kareye on altı bin üç yüz seksen dört, yirminci kareye beş yüz yirmi dört bin iki yüz seksen sekiz, yirmi beşinci kareye on altı milyon yedi yüz yetmiş yedi bin iki yüz on altı.... Hesap tamamlanıp, her kareye konulması gereken buğday adetleri toplanınca (bunu yazıyla yazamayacağım) 18.446.744.073.709.551.615 tane buğday verilmesi gerektiği anlaşılır. Bu kadar buğdaysa, değil ülkede, dünyada yoktur ve bulmak için dünya yüzeyinin 64 misli büyüklükteki bir kara parçasına buğday ekilmelidir.

Satranç ile ilgili rivayetler daha pek çoktur ama, bilgisayarın icadıyla satranç tahtasının mertliği bozulur. Çünkü satranç artık bilgisayarda oynanmaktadır. Bilgisayarda satranç oynanması fikrini ilk olarak Alain Turing 1940'larda ortaya attıysa da bilgisayar için ilk program 1958'de Amerikan Hava Kuvvetleri'ne araştırmalar yapan Rand Corporation tarafından yapılmıştır. Bu makinenin hamle yapmasının bir saat aldığı söylense bile bu önemli değildir. Çünkü günümüzde dünya satranç şampiyonu ile karşılaştırılmak üzere yazılan programlar saniyede yüz milyonlarca durumu incelemektedir. Yani çok hızlıdırlar ama, halen insanlara üstünlük sağlayamamışlardır. Aslında üstünlük kazansa bile, bu bilgisayara mı yoksa programı yazana mı mal edilmelidir?

Üniversiteden mezun olacağım yıl, son sınavım bitirme projesi üzerineydi ve sıcak bir haziran ayının ikinci günü yapılacaktı sınav. Proje ise bir bilgisayar programıydı. Üç arkadaş, uzun uğraşlar sonucu az çok öğrenebilmiştik programı ve son olarak sınavdan bir gece önce, bildiklerimizi bilgisayar başında tekrar ediyorduk. Akşam üzeri proje arkadaşlarım gitti, gece ise evde herkes uyuduğu halde bilgisayarda çalışmamı sürdürüyordum. Sabaha karşı yoruldum ama, uyursam da uyanamayacağımdan korkuyordum. Çalışmaktan da sıkıldığım için açtım bilgisayarın satranç oyununu, başladım oynamaya. Her seferinde oyun çabucak bitiyor ve ben mat oluyordum. Ya beşinci ya da altıncı oyundaydı, bilgisayarı köşeye sıkıştırdım. Yaklaşık on dakikalık düşünme süresi vardı bilgisayarın ve hepsini kullandıktan sonra, mat olduğunu kabul etti. Tahmin edeceğiniz gibi, bende bir sevinç bir sevinç... O hızla okula gidip sınava girdim ve biz üç arkadaş projemizi en iyi şekilde savunduk ama, taktiğimizi bilgisayardaki satranç oyunundan almış ve bize verilen süreyi sonuna kadar kullanmıştık, başarılı olmak için...

Fikir taşıyorsun

Fikir taşıyorum

Fikirsiz insan olur mu?

Hayvan!

Fuat Ofşin'in Fikir adlı bu şiirini buraya neden yazdım? Açıklayayım. Her ne kadar bilgisayarda satranç oynanması fikrinin ilk olarak 1940'larda ortaya atıldığını söylediysem de, Alan Turing'den yaklaşık iki yüz yıl önce yaşayan Macar Baron Wolfgang Von Kempelen'in aklına bir fikir gelir ve 1769 yılında biraz sonra anlatacağım makineyi icat eder.

O yıllarda Macarlar, Avusturya Veraset Savaşı (1740-48) sırasında Maria Theresia'nın yanında yer almaları nedeniyle, iç işlerinde ülkenin diğer bölgelerinden bağımsız, ayrı bir krallık olma hakkını elde etmişlerdir. Bu sayede o yılların durgun geçtiğini söyleyebiliriz.

Wolfgang Von Kempelen ise geliştirdiği bu makine ile bütün Avrupa'yı hayretlere düşürür. 'Türk' adındaki bu makine insanlara karşı satranç oynamaktadır. Yani Baron sadece satranç oynayan bir bilgisayar icat etmiştir. İsminin neden Türk konduğunu bilmediğimiz bu bilgisayarın, Garry Kasparov ile karşı karşıya getirilen 'Deep Blue' adlı satranç programının ilk versiyonu olduğunu düşünebilirsiniz ama, biraz sonra okuyacaklarınızla yanıldığınızı anlayacaksınız.

Tekrar 1769 yılına dönersek müthiş bir zeka ürünü (!) olan Türk adlı bu bilgisayar için adamlarına kutu yapmalarını emreder Wolfgang Von Kempelen. Her ne kadar boyutu bugünkü bilgisayarlara göre büyükse de elli yıl öncekilere göre de küçüktür. Teknolojisini (!) düşününce, yaklaşık bir buçuk metre boyunda, kırk santimetre genişliğinde ve altmış santimetre derinliğinde olması gereken makinenin, ekran benzeri bir penceresi olduğunu söylersem, sanırım yanılmış olmam.

Baron'un bu teknoloji harikasını imal etmesi de pek zor olmamıştır. Hatta bilgisayarın kutusunun yapımı daha uzun zaman almıştır diyebiliriz. Adamlarının tasarımı yapıp, kutuyu şekillendirmeleri birkaç gün ya da en iyimser düşünce ile birkaç saat sürdü desek bile, Baron bu kadar uğraşmaz imalat için, hatta eline alet bile almaz.

İlk karşılaşma gelip çattığında herkes çok heyecanlıdır. En başta da Baron ama, onun heyecanı "acaba kazanabilecek mi?" diyedir. Bilgisayarın, yani Türk'ün ilk rakibinin ve izleyenlerinin heyecanı "acaba çalışacak mı?"dır. Sırf bu kadar değil, makine de oldukça heyecanlıdır; "acaba becerebilecek miyim?" diye...

Maç saati gelir, Türk'ün karşısına oturtulur rakibi ve Baron bilgisayara başlama komutunu verir. Oyunun ne kadar sürdüğü, kimin kazandığı önemli değildir ama, bilgisayar çalışır. Türk'ün rakibinin şaşkınlığını göz önünde bulundurursak, maçı Türk'ün aldığını iddia ederek "en büyük Türk, başka büyük yok" çığlıkları atabiliriz. İleriki maçlarda Türk'ün galibiyetleri de olmuştur, mağlubiyetleri de. Ancak dediğimiz gibi, bu önemli değildir. Söylenenlere göre Avusturya İmparatoriçesi, Rus İmparatoriçesi 2. Katerina hatta ve hatta öldüğü zaman kalbinin bir satranç tahtasına gömülmesini isteyen Napolyon Bonaparte bile Türk'e rakip olmuştur.

Üç maç mı yapmıştır Türk, beş maç mı ya da elli - yüz karşılaşma sonucunda mı anlaşılmıştır Baron'un oyunu bilinmez ama, biz bu final için bir hikaye uyduralım.

Türk'ün başarısı Avrupa'ya dalga dalga yayılır. Herkes onunla maç yapmak için sıraya girer, bu arada Baron da kesesini iyicene doldurur. Bir gün, Türk'ün karşısına çok sinirli bir rakip çıkar. Bay Y. Hiç kimse Bay Y'nin Türk'ün Azrail'i olacağını bilemez. Maç başlar ve ilerleyen saatlerde Bay Y yenileceğinin ilk belirtilerini görür. Çok geçmez, birkaç hamle sonra da Türk 'şah' çeker. Bay Y düşünür düşünür ama, mat olmaktan kurtulamayacağını anlar. Yenildiği her karşılaşmada satranç taşlarını elinin tersiyle dağıtma alışkanlığı olan Bay Y, ayağa kalkar. Yenilgiyi hazmedemediği için burnundan solumaktadır. Bir süre gözlerini bilgisayarın ekranından ayırmayan Bay Y, sonunda hiç kimsenin beklemediği hareketini yapar ve bilgisayarı bir tekmede devirir. Önce işitilen "Ahh!" sesinin ardından bir sürü de küfür duyulur. Şaşkın gözlerin önünde, bilgisayarın kırılan ekranından yüzü-gözü yara-bere içinde bir kafa çıkar. Bu adam ünlü satranç teori yazarı Johann Allgaier'dir ve o ana kadar hiç kimsenin aklına onun neden Türk'e rakip olmadığı gelmemiştir.

Napolyon Bonoparte'ı bile yenen Türk, Philadelphia'da korunduğu Çin müzesinde, 1854 yılında çıkan bir yangına yenilmiştir.

Artık yıl 1972'dir. Satrancın kuralları değişmese de dünyada çok şey değişir. Bunun üzerine sahneye Ataol Behramoğlu çıkar ve isimsiz bir şiir yazar. Bu şiirle; çoook buğday borçlu Arap Şah'ına mı, Macar Baron Wolfgang Von Kempelen'e mi yoksa şiiri yazdığı yıllardaki birine mi seslenmiştir sormak gerekir kendisine:

Elinde ne piyon kaldı, ne vezir, ne kale

Düştü birbiri ardına atlar, filler

Ama şah hala ayak diremekte

Yeni taşlar bulundu çünkü: Köpekler...

İki yüz yılı bir çırpıda geçeriz de bir çeyrek yüzyılın lafı mı olur. Hemen 1997 yılına ulaşır ve Yeşim Saygın Armutak'ın Sanrı şiiriyle bu yazımızı da bir şekilde Orhan Veli'ye bağlarız:

Dostoyevski geldi ansızın

hiç konuşmadı

serüvenci bir düşü

kentten kaçmıştı

şiirler okudu konçinalar

bir plak intihar etti

direniyordu gece

kardan kandiller sönük

düellosuna

satranç oynadık Puşkin'le

vuruldu

geceyi uyku tutmuyordu

Bir başka düello da gecelerini uykusuz geçiren iki kişi arasında geçer. Orhan Veli ile Sait Faik bir ay boyunca her akşam Balık Pazarı'nda buluşurlarmış. Ellerinde de Cumhuriyet gazetesi. İçmek üzere oturduklarında hemen gazetenin bulmacasını açarlar ve yarışırlarmış. Bir ay boyunca hep Orhan Veli kazanmış, Sait Faik'in payına da hep hesabı ödemek düşmüş. Sonunda Sait Faik isyan etmiş: "Kabul ediyorum, bu konuda çok iyisin ama, bir aydır hep sen kazanıyorsun. Bir kerecik bile kazanamadım!"

Orhan Veli pis pis sırıtarak yanıtlamış: "Sait, senin kazanmana imkan yok. Bu bulmacaları ben hazırlıyorum, nasıl senden önce bitirmeyeyim!"

"Bilgisayar ve satrançın bulmacayla, dahası Orhan Veli ile alakası ne?" diye merak ediyorsanız (hakkında bilgi bulamadığım için) en büyük merakım; kelimelerle kağıt üzerinde bu kadar iyi oynayan bu adam, satranç oynar mıydı?

DEVRİMİN ŞİİRSEL TANIMI

Uzayda, üzerinde canlıların yaşadığı bir gezegen daha varmış. Onlar da tıpkı bizler gibi, yer, içer, uyur, sevişir, çalışır ve pek tabii ki okur-yazarlarmış. Dünyalılara o kadar benzermişler ki her konuda kavgaları eksik olmazmış. Her neyse konumuzu daha fazla dağıtmadan, bana anlatılanların konumuzla ilgili bölümlerine geçelim.

Günün birinde gezegenin önemli edebiyat dergilerinden birinde ayaklanma olur. Cümleler Birliği tarafından yapılan açıklamada insanlar suçlanır;

“Bizler bütün yazıların yükünü çeken cümleler, siz insanlar tarafından hep geri planda tutulduk. Güzel bir yazı için birbirinizi kutlarken, aksi durumda ‘ne kadar kötü bir cümle’ diye bizleri aşağıladınız. Bütün bunlara daha fazla katlanamayız. Bundan böyle tüm yazı işlerine Cümleler Birliği olarak el koyuyoruz. Devrimimiz hayırlı uğurlu olsun.”

Gel zaman git zaman insanların yaptığı hataları cümleler de yapmaya başlar. Bir bildiri yayımlayan Kelimeler Birliği, Cümleler Birliği’nin insanlardan daha kötü olduğunu ilan ederler: “Yanlışları düzeltmek için devrim yaparak başa gelen Cümleler Birliği'ni artık tanımıyoruz. ‘Güzel bir cümle, ancak şu kelimeyi değiştirmeliyiz’ diyerek hep bizleri suçladılar. Artık canımıza tak dedi. Bundan böyle tüm yazı işlerine Kelimeler Birliği olarak el koyuyoruz. Yaşasın Kelimeler Birliği, Yaşasın devrimimiz.”

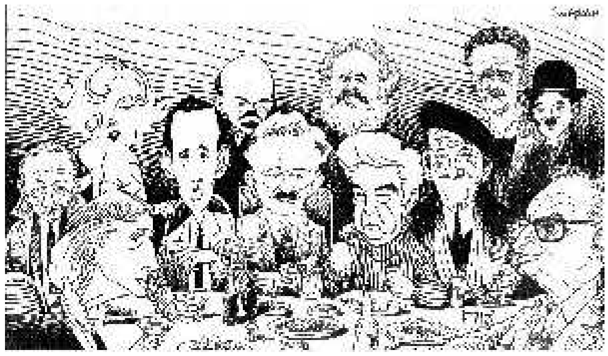
Tahmin edeceğiniz gibi Kelimeler Birliği’nin devri de pek uzun sürmez. Bu kez devrim yapmak isteyen Heceler Birliği’dir. Onlar da ilk planda başarılı olurlar ama, genelde hiç sesleri çıkmayan, hatta çoğunluğun varlıklarından bile haberi olmadığı bir grup daha vardır ve “Biz Harfler Birliği olarak... ” diye başlayan bir bildiri yayımlarlar. Artık tüm yazı işlerinden Harfler Birliği’nin sorumlu olduğunu söyleseler de Cümleler Birliğinden o güne dek olduğu gibi o günden sonra da tüm bu birliklerin dışındaki çalışmalar da sürer gider. Harfler Birliği'nin yaptığı devrim de son devrim olmaz.

Uzun bir uzay yolculuğunu, kara deliklerin yardımıyla çok kısa zamanda tamamlayarak dünyamıza dönelim ve biraz da kendi dünyamızda olanları inceleyelim.

Yazının icadından ne kadar sonra edebi yazılar yazılmaya başlandıysa da başlangıcından bu yana bir hayli yol alındı. Her değişime taraf olanlar olduğu gibi karşı çıkanlar da eksik değildi. Elbette ilk olarak aklıma gelen Garip hareketidir. Çok olumlu yankılar bulup, kendisine taraftar topladıysa da,

Yusuf Ziya Ortaç gibi "...sizi, bu hayasızlığın suratına tükürmeye davet ediyorum" diyenler de çıkmıştır.

Dünya dünya olarak kaldığı sürece bu iki uç nokta da dünya üzerinde yer alacaktır. Tıpkı Orhon Murat Arıburnu'nun Diyet şiirinde söylediği gibi:

Bir üzerinde çürütürsün

Bir içerinde

Ne biçim dünyasın böyle

Bir yudum suyundan içtikse...

Devrim ve edebiyat hakkında güzel harfler, harika cümleler, mükemmel kelimeler çok iyi cümleler nasıl olsa yazılmıştır. Onun için ben sizlere devrimin şiirsel tanımını yapayım, Sunay Akın'ın Devrim şiirinden yararlanarak:

Temiz kalan tek yerdir devrim

bütün bir yıl

kirlenen duvarda

ama görebilmek için

asıldığı çividen indirilmelidir

yaprakları biten takvim

Zorbalara direnmektir devrim

bir çocuğun

annesinin çantasından aldığı paraları

altına gizlediğini

söylememiştir dövülen

hiçbir halı

İçindeki yaşamaktır devrim

dikiş kutusunun

ve toplu iğneler gibi

bir arada olmayı gerektirir

karşı koyabilmek için zulmüne

makas denilen patronun

Gece ışıklar arasında koşmaktır devrim

ateş böceklerini

yakalamak isteyen çocukların

peşine takılır gün gelir

yanıp sönen mavi ışıkları

polis arabalarının

Kağıt bir gemidir devrim

bütün gemiler

hurdaya çıksa da sonunda

taşıdığı özgürlük şiiriyle

batmadan yüzer nicedir

dünya sularında

Kim bilir kaç yunus görmüş

kaç deniz gezmiş...

Devrimin tarif edildiği şiire de bir devrimcinin ismi ancak böyle girebilirdi.

Ursula K. Leguin Mülksüzler adlı kitabından şu cümleler de aklımda kalmış: “Devrimi satın alamazsınız. Devrimi yapamazsınız. Devrim olabilirsiniz ancak. Devrim ya ruhunuzdadır ya da hiçbir yerde...”

Orhan Veli’nin Oktay Rifat ile birlikte yazdığı Ağaç şiirini bilirsiniz:

Ağaca bir taş attım;

Düşmedi taşım,

Düşmedi taşım.

Taşımı ağaç yedi;

Taşımı isterim,

Taşımı isterim!

Şairlerin bu şiirle attıkları taş, zamanın Ağaç dergisinedir ve Ursula K. Leguin'in kimi devrimcilere attığı taş gibi adresini bulmuştur.

Gerçek devrimci olmak için denizin kokusunu unutmamak gerekiyor. Deniz Kokusu'nu Sabahattin Kudret Aksal şöyle açıklıyor:

Günün denizde geçti

Bir tutam olsun kokusundan

Alıp da evine götürdün mü?

ŞARKILARDAN FAL TUTALIM, ŞİİRLERLE ŞAİRLERE

Bu gece gene

Bulutlar alçaktan uçarken

Sokaklarda dolaşacağım

Sen elleri cebinde gezen

Islıkla çaldığın şarkıların

Bu akşam en güzelini söyle

Sabahattin Kudret Aksal'ın Islıkla Şarkı'sında bize seslendiğini farz edip, üzerimize alınalım ve ellerimizi cebimize sokarak hep beraber bir şarkı mırıldanalım, var mısınız?

Telgrafın tellerine kuşlar mı konar

İnsan sevdiğine canım böyle mi yapar

Umarım bestesine göre söylüyorsunuzdur ve sormamışsınızdır "niye o kadar uğraştırıp, ellerimizi cebimize sokturduktan sonra bize bu türküyü söylettin" diye. Merak etmeyin açıklayacağım ama, önce biraz laf kalabalığı yapalım.

Bir kaç sene önce Müjdat Gezen de şarkı ve türkülerimizdeki 'abuklukları' eleştirmişti. Örneğin:

Kundurama kum doldu

Atmaya kürek gerek

türküsü için şunları soruyor:

"Bir kere bu adam ya plajda ya çölde yürüyor. Plajda ise ayakkabıyla ne işi var? Çölde ise kürek ne arar? Ayrıca hangi boy kürek bir ayakkabının içindeki kumu dışarı çıkarabilir? Denedim, şömine veya soba küreği bile ayakkabının içine girmiyor. İnşaat küreği zaten giremez. O zaman kunduradaki kumu boşaltmak için nasıl bir kürek istiyor bu adam?"

Bir başka hafta da Saza Niye Gelmedin? türküsünün

Geçen cuma gelecektin

Aylar oldu gelmedin

mısralarına takmış haklı olarak ve o güzel üslubuyla soruyor:

"Haydaa.. Artık geçen cuma dedikten sonra aylar olabilir mi?"

Doğrusu kutlamak gerekir Müjdat Gezen'i. Sırf tespitleri için değil, mizahi bir dille de olsa eleştirdiği için kutlamalı. Öyle ya "Vay efendim, zaten türkülerimize sahip çıkılmıyor, bir de sen saldırıyorsun" diyenler çıkabilir ama, Müjdat Gezen hiç düşünmez bunları ve bir başka hafta

Manda yuva yapmış söğüt dalına

Yavrusunu sinek kapmış

Gördün mü?

diyerek devam eder... Amacım Müjdat Gezen'e özenip benzer tesbitler yapmak olmadığından biz kendi türkümüze dönelim:

Telgrafın tellerini arşınlamalı

Yar üstüne yar seveni kurşunlamalı

Tam beş defa

Kurşuna dizildi Mernuş

Ya kurşunu sıkan yar değildi

Ya kurşun kurşun değildi

Ya Mernuş Mernuş değildi

"Bu türkü o türkü değil" diyenleriniz çıkmıştır hemen. Elbette, bu zaten türkü değil, Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun Telgrafın Telleri şiiri ama, o türkü yüzünden Bedri Rahmi de aynı hataya düşmüştür.

Necati Cumalı ise Bavullarımı Hazırlamalıyım adlı şiirinde:

Artık bavullarımı hazırlamalıyım

Kim bilir nasıl sevinecek evdekiler

Böyle habersiz gelişime

Allaha ısmarladık

Telgraf telleri, ağaçlar, dere

Tekrar görüşmek isterim sizinle

Yolculuk arkadaşlarım

derken; Cengiz Onural da Yeni Türkü'nün Külhani Şarkılar adlı albümüne aynı isimli bir şarkı sözü yazmış ve aynı hataya yakalanmıştır.

Bu teknik konuyu basite indirgeyerek şöyle açıklayabiliriz: "Belirli iki merkez arasında önceden bilinen işaretler yardımıyla, yazılı haberlerin iletişimini sağlayan düzenek" olarak adlandırabileceğimiz telgrafın çalışma prensibi; iki merkez arasındaki tele, zaman zaman ve kesik kesik elektrik vermekten ibarettir. Yani iki nokta arasında bir iletken tel gerilidir ve böylece haberleşme sağlanır. Eski sistemlerde iki iletken tel kullanılsa da 'telgrafın telleri' demekle tekil-çoğul hatasına düşülmüştür.

Aranızda şu savunmayı yapanlarınız da olacaktır: "Telgrafın tek teli olabilir ama, değişik noktalar arasındaki hatlar düşünülerek bu çoğul takısı kullanılmıştır."

"Bu durumda söyleyebileceğim bir şey yok" diyemiyorum, isterseniz bir de Muzaffer Buyrukçu'nun Gece Bitmedi (Cem Yayınları - 1995) adlı romanının 218. sayfasından bir alıntı yapalım:

"Altı telli eski telgraf telleri porselen fincanlıydı ve ağaçtandı. Telgrafın tellerine kuşlar konmuştu ve Zeki Müren şarkı söylüyordu."

Burada Muzaffer Buyrukçu, altı telli, porselen fincanlı demekle enerji nakil hattından bahsetmiş olsa da sözü geçen şarkı yüzünden bu hatları telgraf hatları sanmıştır.

Necati Cumalı bir de Kırkikindi Yağmurları adlı şiirinde Muzaffer Buyrukçu gibi enerji nakil hatlarını telgraf telleri sanmıştır:

Trenler geçip giderken küçük kuşlar

Durmadan yer değiştirir telgraf tellerinde

Suçun tamamıyla bu türkümüzde olduğunu tekrarlayarak, bu çok önemli hatayı (!) düzeltelim ve Bedri Rahmi Eyuboğlu'nun Türküler Dolusu'ndan yapacağımız şu alıntıyla biz de türkülerimize olan bağlılığımızı ispatlayalım:

Ah bu türküler

Türkülerimiz

Ana südü gibi candan

Ana südü gibi temiz

Bu kadarla da kalmaz Bedri Rahmi'nin şiiri ve ilerleyen mısralarında bir de türkü ismine rastlarız. Eh! hep şiirlerden şarkı sözü yapılacak değil ya! Biraz da onlar, yani türkülerimiz girsin şiirlerimize ve biz şarkılardan fal tutalım, şiirlerle şairlere... Öncelikle Bedri Rahmi'nin şiirini tamamlayalım:

Ah bu türküler köy türküleri

Ne düzeni belli ne yazanı

Altlarında imza yok ama

İçlerinde yürek var

Cennet misali sevişen

Cehennemler gibi döğüşen

Bir çocuk gibi gülüp

Mağaralar gibi inleyen

Nasıl unutulur nasıl

Ömründe bir defa Kazım'ın türküsünü dinleyen

Bedri Rahmi'den bir yaş küçük olan bir şair de dinlemiştir bu türküyü, hem de defalarca ve Efkarlanırım adlı şiirinde yer vermiştir ona:

Mektup alır, efkarlanırım;

Rakı içer, efkarlanırım;

Yola çıkar, efkarlanırım;

Ne olacak bunun sonu, bilmem.

"Kazım'ım Türküsünü" söylerler

Üsküdar'da;

Efkarlanırım.

Bu kadar eflarlı şair elbette ki Orhan Veli'dir...

Falımızda üç vakte kadar bir şiir daha görünür. Bir, iki, üç... diyerek üç vakti doldurursak, göreceğimiz şiir Salah Birsel'in Dünya İşleri'dir.

...

Bir kargaşa ki kimse kimseyi görmüyor

İşte bir şarkıcı

Ben Esmeri Badem İle Beslerim

türküsünü çığırıyor

Şarkılardan fal tutmaya devam edersek karşımıza şair olarak Özdemir Asaf, şiir olarak Şarkılar çıkar:

Her şarkının götürdüğü yer başka,

Hepsi başka başka sinmiş içime.

Biri, Büyükdere'ye götürüyor,

Biri on altı yaşımın Kadıköy'üne.

"Kimse sevgimi bilmez" şarkısı

Eskiden ağlatırdı beni;

Şimdi düşündürüyor.

Hazır düşündürmeye başlamışken falımızdan bir şiir daha bulalım. Adı Bilir misin, şairi de Melih Ziya Sezer:

Senin yüzündendir sevdiğim

Yıldızlara bakakalmam

Sokaklarda dolaşmam

Ay ışığında

Ve ayazda

İliklerime kadar ıslanmam

Yağmur altında

Farkında olmayarak

Ve

Bir düzüye ıslıkla çağırmam

Senden bilirim yok bana

bir faide ey gül

Şarkısını

...

Fincanı bir kenara bırakıp, fala tabağa bakarak devam edersek; orada da bir şiir vardır. Necati Cumalı'nın Adına Yaktığım Türküler'i:

Küçüktüm annem söyledi

"Atımın adı Dilber'dir"

"İskender bey damadımdır"

Büyüdüm neden sonra anladım

Has bahçede kör sarmaşık

Karışık güller arasında

Orhan Veli'nin sarhoş olduğu zamanlarda;

Gene yeşillendi Niğde bağları

Bize mesken oldu hapis damları

türküsünü "çağırmaya" başladığını söyleyen Mehmed Kemal, yazısına şunu ataşlamayı ihmal etmez:

"Bu türküyü çağırmaya başladı mı, bilesiniz ki Orhan sarhoş olmuştur."

O'nun türkü sevdasını bilenler her zaman O'na türkü söyletmeye çalışırdı. Örneğin, Sait Faik yaptığı bir röportaj sırasında lafı o mısra senin bu mısra benim döndürüp dolaştırır ve şaire bir türkü mırıldattırır:

Akşam olur hapishane kilitlenir

Kimi kağıt oynar, kimi bitlenir

Kiminin temyizden kağıt gelir

Düştüm bir ormana yol belli değil

Yatarım yatarım gün belli değil.

Hapishane içinde üç ağaç incir

Kollarım kelepçe anam boynumda zincir

Zincir sallandıkça her yanım sancır

Düştüm bir ormana yol belli değil

Yatarım yatarım gün belli değil.

"Kimin olursa olsun güzel şiir!" der Orhan Veli ama, söylediği başka türküler de vardır. İşte ölen son dinozorumuz, Mina Urgan'ın hatırladığı bir türkü:

"Hava iyi olunca, Küllük denilen Eminefendi kahvesi toplantı yerimizdi. Şimdi Beyazıt meydanında oturulup bir çay içilebilecek tek yer olan caminin arkasındaki çınarlı kahveye kimseler rağbet etmezdi eskiden. Eminefendi kahvesine yalnız öğrenciler değil; ressamlar, yazarlar, şairler de gelirdi. Ankara'da olmadıkları zaman Orhan Veli, M. Cevdet ve Oktay Rifat ile orada buluşurduk. Orhan Veli'nin bacakları öyle ince ve öyle uzundu ki, alçak tahta iskemlesinin üstünde otururken, herkes gibi bacak bacak üstüne atmaz, bacaklarını birbirine dolardı. Abidin Dino'nunki kadar biçimli olan elini, delik deşik izlenimini veren yanağına koyar, bir türkü söylerdi ara sıra:

Cihan da bilir benim sana yandığım,

yandığım aman

Ellerim koynumda garip kaldığım,

kaldığım aman.

Böylesi çatlak bir sesle bu kadar güzel türkü söyleyeni ömrümde duymadım."

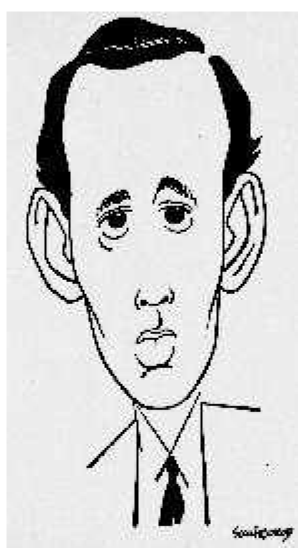
Sizin sesiniz de çatlak olsa bile bu türküden sonra var mısınız, ellerinizi cebinize sokup bir türkü mırıldanmaya? Yok eğer, bilmiyorum ya da söyleyemem diyorsanız, radyonuzun kanallarını bir tarayın. Eminim o onlarca kanalın birinde bir türkü çalıyor şu an. Bunu benim için değil, Orhan Veli için yapın. Orhan Veli türkü mırıldanmamızı Son Türkü'sünde istiyor:

Sular çekilmiye başladı köklerde

Isınmaz mı acaba ellerimde kan?

Ah! Ne olur bütün güneşler batmadan

Bir türkü daha söyleyelim bu yerde!...

VELİ'MİZİN HATIRINA

1982 yılında, Kasımpaşa Lisesi'nde yaramazlık yapan Metin'i bir güzel haşlayan öğretmeni, bir de "yarın okula velini getireceksin" emrini verir. Ertesi gün öğretmeninin huzuruna elindeki Orhan Veli kitabıyla çıkan Metin, kitabı öğretmenine uzatarak;

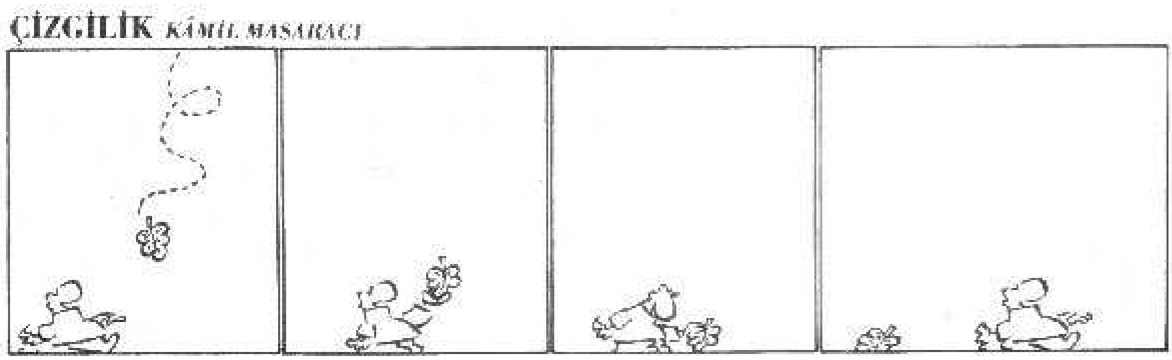
-Buyrun öğretmenim, işte Veli'm, der.

Yaramaz Metin büyüyünce Met Üst olur. Mizah yazarı ve karikatürist çizgisindeyken çıtasını yükseltmek ister ve edebiyat denizine yelken açar. Soyları tükenmek üzere olanları teknesine almadan, esen rüzgarla yelkenini şişirmeyi başarır.

1999 yılının Ocak ayında, Öküz dergisinde "Yaprak dergisinin 50. yıllı şerefine" ek olarak hazırladığımız düzenSİZ Yaprak'ta ısrarla kullandığım Kamil Masaracı'nın Çizgilik karikatürü için; "Bunca usta kalem arasına koymakla O'na Nobel veriyorsun" demesine karşılık; "Hak ediyor" yanıtını alır.

Operatörüne söz geçiremeyen editör Metin Üstündağ'a da Veli'mizin hatırına bu kitapta bir sayfa ayırarak Nobel sunuyorum.

Hak edip etmediğine siz karar verin...

ŞAİRLERİN VASİYETLERİ

Vasiyet nedir?

Sözlük anlamına bakarsak: "Kişinin ölümünden sonra istediği şeyler" tanımı karşımıza çıkar. Hukuki olarak da hemen hemen aynısı kullanılır ama, dikkat çeken bir ayrıntı vardır ki o da 'vasiyetname ehliyeti'dir. Bu ehliyetten kasıt da 15 yaşını doldurmuş olmak ve temyiz kudretine sahip olmaktır.

'Miras Dediğin Böyle Olur' başlıklı bir gazete kupürü hatırlıyorum. İngiltere'de Terry Oxley adındaki bir çiftçi ölüm döşeğinde iken avukatını çağırarak vasiyetini yazdırır. Yıllardır yaşadığı kasabanın Kraliyet Eski Muharipler Kulübü'nde, doktorların karşı çıkmasına karşılık her gün 4 litre bira içen çiftçinin bıraktığı vasiyete göre kulüp barmeni, Terry'nin arkadaşlarına her hafta toplam 35 bardak bira verecektir. Ölümünden sonra meyhane arkadaşlarının 'ruhuna' bira içmeleri için bıraktığı 30 bin sterlin ile 571 gün bira içecek olan arkadaşları bu vasiyeti eminim ki zevkle yerine getirmişlerdir.

Ya şairler, şairlerin vasiyetleri nasıldır diye hiç düşündünüz mü? Bunları ikiye ayırmak mümkün. Birinci grupta unutulmak istemeyenler, ikinci grupta da son derece ilginç vasiyetlerini şiirleştirenler var.

Behçet Necatigil, Ölümden Sonra şiirinde:

Bu benim yazdıklarım

Kendi halim mi sade

Yaşadığım çevreden

Bir ses kalsın istedim

Şu koskoca dünyada

derken, Turan Dursun, Ölürsem şiirinde:

......

Ben de ölürsem eğer,

Ey "aydın cemaat"!

Lütfen öldürme beni!

Lütfen!

Aşık Veysel:

Ben giderim adım kalır

Dostlar beni hatırlasın

demekteler. Günümüz şairlerinden de unutulmayı istemeyenler var. Fatin Hazinedar Acemi şiirinde:

....

Yalnız bırakıp da

İkinci kez öldürmeyin beni

Mezarıma sadece menekşe dikin

O toprağa alışkın

Bense acemi.

Sezer Özşen, Anıltı şiirinde:

....

Gün gelip yuvarlanırsam

Tepeden aşağı

Adım böyle bir şiirde anılsın

mısralarıyla unutulmama isteklerini şiire getirmişlerdir. Peki ya diğerleri:

Örtmeyin mezarımı

Yıldızları seyretmeye

Doyamadım ömrümce

diyen Ertan Adalı'nın;

Doktor istemem annem gelsin

Yataklar denize atılsın

Çocuklar çember çevirsin

Ölürken böyle istiyorum

diyen Sezai Karakoç'un;

Ölürsem eğer

açık koyun balkonu

çocuk portakal yese

görürdüm balkonumdan.

Orakçı ekin biçse

duyardım balkonumdan

....

diyen Lorca'nın yanı sıra çok daha ilginç vasiyetler de vardır. Ömer Hayyam:

Kaderin elinde boynum kıldan ince

Tüysüz kuşa dönerim ecel gelince

Yine de toprağımdan desti yapın siz

Dirilirim içine şarap dökülünce

Aziz Nesin:

Ölünce yaşamalıyım

Defne yapraklarında

Sakın ola ki silahlarda değil.

Sunay Akın:

.....

Hayırsız oğluyum babamın

bir parka

dikilirse bir gün şairlerin heykelleri

benim yerim boş kalsın

ve payıma

hayırsız ada açıklarına

bir şamandıra bırakın

Wolfgang Borchert:

Ben ölünce

Hiç değilse

Bir fener olsam

Solgun gecelerini

Aydınlıklara boğsam

Bir diğer şiirinde yine Lorca

Ölürsem bir gün

beni gitarımla gömün

altına kumun

....

Ölürsem bir gün

beni bir fırıldağa gömün

gömün de görün.

Dikkat ederseniz bu şiirlerin ortak bir özelliği var. Bu şiirlerdeki vasiyetlerin hiçbiri gerçekleşmemiştir. Daha doğrusu gerçekleşemeyecektir. İşte bu tip vasiyetlerden biri daha; Piraye'nin kendisine yazdığı bir mektubu 'mısra ve kafiyeleştirip' şiirleştiren Nazım Hikmet; şu açıklamayı da ekler: "Senin yüreğini çalmışım karıcığım şiirlerini de aşırmağa hakkım var." Bu şiirdeki vasiyette de Piraye öldükten sonra yakılıp, külleriyle bir kavanozda, Nazım'ın odasındaki ocak üzerinde olmayı istiyor ve ekliyor:

Fedakarlığımı anlıyorsun

Vazgeçtim çiçek olmaktan

Senin yanında kalabilmek için

Ama Piraye'nin bir de şartı var, ölünce Nazım'ın da yanına gelmesini istiyor. Nazım'ın vasiyeti olan, Anadolu'da bir köy mezarlığındaki çınar dibinde yatma isteğinin gerçekleşmemesi gibi bu da gerçekleşmemiştir.

Şimdi soracaksınız; "vasiyeti gerçekleşen şair yok mu?" diye. Var elbette ki ama, siz benim var dememe pek sevinmeyin.

Vasiyetlerden, mezarlardan iğrenirim;

Ummam tek göz yaşı bile bu dünyadan ben,

diyen Baudelaire şunu ekliyor:

Cesedimin üzerinde keyifle gezinin.

Ne dersiniz, gerçekleşmemiş midir? Dilerseniz bir de Orhan Seyfi Orhon'un gerçekleştiğini iddia ettiğim vasiyetini okuyun:

Dostlarım anmayın adımı!

Siliniz gönülden eski yadımı!

Kırınız sonuncu itimadımı,

Ölünce bir kez daha beni aldatın!

Ya Cahit Sıtkı Tarancı, O da vasiyeti gerçekleşen şairlerden:

......

Gün gelince biz değil miyiz ölen?

Cenazemiz yerde kalmasın dostlar!

Eh, karga-tulumba, bir şekilde kaldırıldığımıza göre bunu da gerçekleşmiş sayabiliriz. İşi biraz ciddiye alırsak, vasiyeti gerçekleşen şairlerimiz de var elbet. Örneğin, Cemal Süreya. Şairin 16 Dize adlı şiirinde belirttiği,

Gömmeden önce biraz gezdirin beni

şeklindeki vasiyeti, Sunay Akın tarafından gerçekleştirilmiş ve İstanbul içerisinde, mezarlığa götürülmeden önce biraz dolaştırılmıştır.

Bir diğer vasiyeti gerçekleşen şair de Şair Eşref'tir. O'nun vasiyeti de:

Kabrimi kimse ziyaret etmesin Allah için,

Gelmesin reddeylerim billahi öz kardaşımı

Gözlerini ebna-yi ademden ol rütbe yıldı kim,

İstemem ben fatiha, tek çalmasınlar taşımı!

şeklindedir. İster inanın, ister inanmayın 1912 yılında ölen Şair Eşref'in mezar taşı, 1928 yılında çalınır. Eh, bunu da gerçekleşen bir kehanet olarak algılayabiliriz.

Bunca vasiyeti yazmamızın nedeni şair Orhan Veli'nin vasiyetidir. Ölümünün ardından Sabahattin Eyuboğlu'nun Mahmut Dikerdem'e yazdığı mektupta şunlar yazılıdır: "Yarın O'nu nereye, nasıl gömeceğimizi bilmiyoruz. Ailesi bize bıraktı. Rumelihisarı'na karar verdik.

Urumelihisarı'na oturmuşum;

Oturmuş da bir türkü tutturmuşum:

Hastanenin imamı benim Trabzon'dan sınıf arkadaşım çıktı. Bu sayede işler kolaylaştı. Dora (Erol Güney'in eşi) ve Mualla (S. Eyuboğlu'nun kardeşi) içerde ağlıyorlar. Yaprak adına güzel bir çelenk hazırlandı."

Yani Orhan Veli'nin bu mısraları vasiyet kabul edilmiştir.

Bunca usta şairin arasından biraz yüzsüzlük biraz da torpil yaparak, kendi vasiyetimle bu yazıyı bitirelim:

Öldüğümde

İllaki bir mezar taşım olacaksa

Şu yazılsın isterim üzerinde

"Merhaba ölüm

Ölü'me merhaba!"

ORHAN
VELİ

DİZ ÇÖKERTEN ACAİP MISRALAR

Sait Faik bir gün Orhan Veli'ye sorar: "Sende nasır var mı?" "Süleyman Efendi şiirinden sonra ahı tuttu. Bende de nasır çıktı" Nasırdan önce midir, sonra mıdır ya da Orhan Veli nasırı için ne yapmıştır bilmiyoruz ama, bir ecza laboratuarının Orhan Veli'ye sunduğu teklifi Adnan Veli şöyle anlatır:

"Kitabe-i Seng-i Mezar'ı yazdığı vakit, herkes işi alaya almıştı. Orhan durmadan hücuma uğruyor, ama gazetelerde çıkan karikatürler, aleyhine yazılan yazılar onu güldürmekten başka bir netice vermiyordu. Bu şiir kısa zamanda meşhur oldu. Herkesin diline dolandı. Orhan'dan çok Yazık oldu Süleyman Efendi'ye mısraları tanınıyordu. Bir akşam gülerek yanıma geldi, şu mısraları okudu:

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada

Nasırdan çektiği kadar;

Hatta çirkin yaratıldığından bile

O kadar müteessir değildi;

Kundurası vurmadığı zamanlarda

Anmazdı ama Allahın adını,

Günahkar da sayılmazdı.

Yazık oldu Süleyman Efendi'ye.

Ve sonra anlattı: İstanbul'daki ecza laboratuarlarından biri, satışa çıkaracağı nasır ilaçlarının ambalajına bu şiiri koymak istiyor, Orhan'a da epeyce bir para teklif ediyormuş. 'Kabul etmedin mi yoksa?' diye sordum. O vakit birden ciddileşti: 'Ben ne yaptığımı biliyorum, dedi. O şiir nasır ilaçlarının kutularına değil, bir gün batı edebiyatı antolojilerine girecek.'..."

(Kitabe-i Seng-i Mezar'ı daha önceden de okumuşsunuzdur belki, peki ya Kitabesiz Seng-i Mezar'ı biliyor musunuz? Can Yücel'in şiirini de bu sayede yazmış olalım:

Deniz motoruna kaptı beni

Getiriyor götürüyor

Zifiri bir laciverdiye doğru...

Dalgalar ki yavaşlayan darbeleri kalbimin

Vuracak ve duracak elbet o ziftli kıyıya

Usuldan usul çırpıntılar halinde...

Deniz boku çakıllardır benim mezartaşlarım...

Hazır bir parantez açmış, konuyu da bölmüşken parantezi kapatmayı biraz erteleyerek lafa devam edeyim; Yazdıklarının şiiri, kendisinin de şairleri bağlamayacağını söyleyen Aydın Ufuk Yücel, Aydının Sözlüğü başlığı altında Nasır'a şu iki dizeyi yakıştırır:

Ayağımdaki nasıra benziyorsa eğer

Kahrolsun Faşism.)

Abartıldığını sanmanızı istemem ama, Yürük Çelebi, Akşam gazetesi için yaptığı röportajda 'Yazık oldu Süleyman Efendi'ye!' mısrasıyla ilgili olarak şunları sorar, Orhan Veli'ye:

- Biz bunun halk tarafından kullanıldığına sık sık rastlıyoruz. Siz de rastlıyor musunuz?

- Evet, çok.

- Mesela?.. En garip tesadüf ne oldu?

- Bir ecnebi kadın, bunu bana söyledi. Sonradan mısraım olduğunu öğrenip pek şaşmış. 'Ben bunu eski bir atalar sözü sanırdım!' dedi.

1947'de Yedigün dergisi için röportaj yapan Sait Faik, Orhan Veli'nin çok konuşulan bir diğer dizesini, 'rakı şişesinde balık olmak' dizesini sorar. Orhan Veli'nin verdiği yanıt şudur: "O sırada yoksulluklar içinde yaşayan bir adamın hayatını anlatır o şiir. Böyle bir insan birçok şey ister. Esvap ister, yemek içmek ister. Bu arada rakı içmek ister. Bu istek mübalağalı bir şekilde anlatılmıştır."

Bir başka röportajda, Kemal Dayan'ın "Balık sizi şiirlerinizde dahi alakalandıran bir şey olduğuna göre..." lafını bitirmesine şans tanımadan konuşur Orhan Veli: "Durun. Onun size bir tarifini yapayım: Balık, rakı şişesinde yaşayan bir mahluktur."

Belli ki sıkılmış şairimiz bu sorudan, çünkü her yerde karşılaşıyor ama, verdiği en önemli yanıt arkadaşlarından Muvaffak Sami Onat'ın 10.12.1950 tarihli Zafer Gazetesi'ndeki yazısındadır:

"Bir gün kendisine 'bir de rakı şişesinde balık olsam'ı hakikaten şiir diye inanarak mı yazdığını sormuştum. 'Hayır tabii!' dedi. 'Ama ne yapayım görüyorsunuz Yazık Oldu Süleyman Efendiye'yi yazmasaydım asıl şiirlerim okunmayacak, kendimi anlatamayacaktım. Garip'i o malum ve meşhur dize okuttu. Vazgecemediğim'in okunması için kitabın sonuna o deli saçmasını koymaya mecbur oldum. Baksanıza Destan Gibi okunuyor mu? Bilseydim ona da böyle acaip bir mısra eklerdim.' Bu hareketi ve sözleriyle Orhan Veli, sakal bırakışındaki manayı da anlatmış oluyordu. Alay edilmek, delilikle, züppelikle itham olunmak riskini göze alarak kendisini okutmayı bildi."

Araya bir sürü laf girdi ama, asıl söylemek istediğim "Orhan Veli en çok Ahmet Haşim'in şiir anlayışıyla dalga geçmiştir" olacaktı. Yukarıdaki söz konusu olan meşhur 'Bir de rakı şişesinde balık olsam' dizesinde Ahmet Haşim'in Bir Günün Sonunda Arzu şiirinden şu dizeye bir takılma vardır:

Akşam, yine akşam, yine akşam

Göllerde bu dem bir kamış olsam

(Lafa karışıyorum diye kızmayın lütfen ama, Ahmet Haşim'in şiiriyle dalga geçmeyen kalmamıştır ki! İşte Can Yücel'in Kamış şiirinden iki mısra "Akşam yine akşam yine akşam / Göllerde bu dem

kılkamış olsam.")

Cevdet Kudret, 1959'da kalemle kağıdı buluşturduğu Açık, Kapalı adlı yazıda; Ahmet Haşim'in dizesinin de o yıllarda yadırgandığını söylerken Orhan Veli'nin yaptığının temelinin Halk şiirinde de göründüğünü söyleyerek farklı bir bakış gösterir:

"Haşim'in yukarıda adı geçen şiirinde, güller altın kuleler, uçan kuşlar, akşamlar anlatılırken, şair uzun bir sıçrayışla:

Göllerde bu dem bir kamış olsam

deyivermiştir. İşte bu istek yadırganmış, mizah hatta alay konusu olmuş, ozanın karikatürleri çizilmiştir. Yıllarca sonra Orhan Veli'nin bir isteği de Haşim'inki gibi yadırganmış, şiiri kapalı görülmüştü. Ozan, Eskiler Alıyorum adlı şiirinde şöyle der:

Şiir yazıyorum

Şiir yazıp eskiler alıyorum

Eskiler verip musikiler alıyorum

Bir de rakı şişesinde balık olsam.

Eskiler alıp vermekten söz ederken birdenbire 'rakı şişesinde balık olma' isteğine atlayış okuyucuyu şaşırtıyor. Çünkü son dize ile ondan önceki dizeler arasında hiçbir bağ yok. Oysa, bu, edebiyatımızda olmadık bir şey değil. Hep biliyoruz, Halk şiirinde, birçok manilerin ilk iki dizesiyle son iki dizesi arasında anlam bağı yoktur:

Bu dere derin oldu,

Gölgesi serin oldu;

Benim sevdiğim güzel

Ellere gelin oldu.

Manilerde bir düşünceden başka bir düşünceye ansızın atlayıştan doğan sürpriz, şaşırtacak yerde hoşa gitmektedir. Bu çeşit atlamalara bazı türkülerde de raslıyoruz:

Çanakkale Türküsü'nde beyitlerin birinci dizeleriyle ikinci dizeleri arasında anlam bağı yoktur:

Çanakkale içinde aynalı çarşı,

Ana ben gidiyom düşmana karşı.

Çanakkale içinde bir uzun selvi,

Kimimiz nişanlı, kimimiz evli.

Çanakkale içinde bir dolu testi,

Analar babalar umudu kesti.

Türküdeki ana düşünce, Çanakkale içinde vurulan kişinin 'düşmana karşı gitmesi, gidenlerin nişanlı ya da evli olması, anaların babaların umudu kesmesi'dir. Bunlar ikinci dizelerde anlatılmıştır. Birinci dizelerdeki 'aynalı çarşı, uzun selvi ve dolu testi'nin bu ana düşünce ile hiçbir ilgisi yoktur. Şiirimizde böyle bir gelenek bulunduğu halde, Orhan Veli'nin 'rakı şişesinde balık olma' isteği neden yadırgandı? Bu, herhalde 'sıçrayıştan' değil, isteğin 'garip' görünmesinden olsa gerek..."

Yadırgamaları yadırgama konusunda yalnız değiliz ama, yadırgamaları yadırgamamız bile yadırganabiliyor...

Ana konumuza, yani Ahmet Haşim'e dönersek; bir tek bu mısra da değil, 01.02.1951 tarihli Yeni Dergi'de yayımlanan Canan şiirinde de Ahmet Haşim'in bir şiirine gönderme vardır:

Canan ki Degüstasyon'a gelmez,

Balıkpazarı'na hiç gelmez.

Ahmet Haşim'in Havuz şiiri de şöyledir:

Canan ki gündüzleri gelmez

Akşam görünür havz üzerinde.

Canan şiirinin birkaç şekli olduğu da bir başka gerçek. Örneğin; Nahit Hanım'a göre ikinci mısra "Gece yarısından sonra hiç gelmez" şeklindedir; Asım Bezirci'ye göre de "Akşamları hiç gelmez"...

Dalgacı Mahmut da diyebileceğimiz yaramaz çocuğun takılmaları bu kadarla kalmaz. Karanfil şiirinde de Ahmet Haşim şiirinden karanfil kokuları alınır:

Hakkınız var, güzel değildir ihtimal

Mübalağa sanatı kadar

Varşova'da ölmesi on bin kişinin

Ve benzememesi

Bir motörlü kıtanın bir karanfile,

<<Yarin dudağından getirilmiş>>.

Ahmet Haşim ve işte O'nun Karanfil'i:

Yarin dudağından getirilmiş

Bir katre alevdir bu karanfil

Ruhum acısından bunu bildi.

Düştükçe vurulmuş gibi yer yer

Kızgın kokusundan kelebekler

Gönlüm ona pervane kesildi.

Sırf şiirlerine değil, yazılarına da konuk ederdi Ahmet Haşim'i. 1 Haziran 1949 tarihli Yaprak'ta yayımlanan İşsizlik adlı öyküsünde Erdoğan adlı bir gençle olan konuşmalarını yazar:

"Erdoğan biraz şiirle uğraşmalı. Yazmamalı da, konuşmalı. Ara sıra mısralar okumalı. Ne iyi olurdu! Onunla hep şiirden söz açardık. O, ihtimal, giyimi kuşamıyla modern bir genç olmasına rağmen, kafasıyla bir hayli eski olacaktı. Mesela şair olarak Haşim'i severdi. Hatta Haşim'i sevmeyi ilerilik bile sayabilirdi. Bense Nazım Hikmet'i severim; bir türlü anlaşamazdık. O bana 'şiirle maddenin bağdaşamayacağını, şiirin, görünmez parmakların içindeki tellerden çıkardığı ilahi nameler olduğunu' söylerdi. Zavallı ben, bu sözlerle ne demek istediğini sormaya bile cesaret edemezdim. Onun inancını sarsmaya gücüm yetmezdi ki! Ama ne olursa olsun, bütün softalar gibi, bu delikanlının da sevimli

tarafları olabilirdi. Kendisini öğrendiklerinden geçirmeye gücüm yetmeyeceğini bildiğim halde onunla şiir tartışmalarına tutulmaktan da kendimi alamazdım. Benim şair Orhan Veli olduğumu da herhalde öğrenmemeliydi. Gözünden fena düşerdim yoksa. Hatta aleyhimde atıp tuttuğunu bile duysam kendimi tanıtmamalıydım. Varsın o rahat konuşsun. Desin ki: 'Orhan Veli mi? Onlar da mı şair? Bırak şu bobstilleri Allah aşkına! Bu türlü maskaralıklar Avrupa'da çoktan geçti. Yazsalar ya vezinli, kafiyeli doğru dürüst şiir. Yazsalar ya! Sıkı mı? Yazamayınca ne yapacaklar? Tabii böyle bin bir şaklabanlıkla nazar-ı dikkati celbetmeye çalışacaklar. Kolay iş bunlar, kardeşim, kolay iş. Halbuki sanat o kadar kolay değil.' Varsın söylesin Erdoğan. Söylesin. Boşaltsın içini. Tutup ona şiir nazariyeleri dökecek değilim ya! Hem ne işe yarar zaten? Karşı gelebilir miyim peşin hükümlere?

...

Ara sıra vilayet merkezinden kamyon gelir. Kamyoncuya mektup sorarız; 'Yok!' der. 'İyi su geldi mi?' deriz; 'Gelmedi!' der. İshal oluruz. İlaç ısmarlarız. İlaç gelinceye kadar iyileşemeyiz. Apteshaneler bir hayli uzaktadır. Veca ansızın bastırır. Koşup apteshaneye gitmek bir meseledir. Onun için odalarda oturak bulundururuz. Ben Erdoğan'la aynı odada yatarım. Akşamları ya kağıt oynarız, ya şiirden bahsederiz. O yine Haşim'i tutturur. Ben kabul etmek istemem; o kızar. 'Haşim, Haşim!' derken birdenbire karnı ağrımaya başlar. Oturduğu yerden 'oturak' diye bağırarak zor atar kendini. Telaştan yüzü mosmor kesilmiştir. Karyolanın altından oturağı çeker; oturur üstüne. Yüzüne hemen bir sükunet gelir. Rahatlar. Biraz evvelki karın ağrısını bir anda unutur. Gözleri, uzak bir noktada, dalgın, düşünür. Sonra bana döner; bütün fikirlerini özetleyen bir mısra mırıldanır: Melali anlamayan nesle aşina değiliz."

Orhan Veli neden Ahmet Haşim'e bu kadar takılırdı? Bunun yorumu için de sözü Asım Bezirci'ye verelim:

"Elbette, bu şaka yollu takılmalar Ahmet Haşim'den çok, onun kişiliğinde <<eski şiir anlayışı>>nı yıpratmak için yapılmaktadır. Böylece Orhan Veli eskiyle savaşını şiirleriyle de yürütmüş olmaktadır. Ne var ki, bu davranışın Orhan Veli'ye -az da olsa- zararı dokunmuş, kimi şiirlerini araç düzeyine indirmiştir. Ayrıca yazıyla yapılacak bir görevin şiirle yapılması, Orhan Veli'nin kendi şiirine ayırdığı zamanı biraz kısmış, yıkıcılık eğiliminin bir süre yapıcılıktan ağır basmasına yol açmıştır."

Lasse Söderberg tarafından İsveçce'ye çevirilen bu acaip mısralar, bakın İsviçre'den nasıl tepkiler aldı. Ülkenin en büyük gazetesi Dagens Nyheter'in eleştirmeni Göran Greider'in, 15 Temmuz 1991 tarihli gazetesinde yayımlanan yazısına göre sırasıyla daktilosunun şu tuşlarına bastığı görülür:

"Çoğunlukla Veli'nin şiirleri öylesine kısa ve her telden çalıyor ki ben okur olarak, onun böylesi bir yalınlığa cesaret etmiş olması karşısında diz çöküyorum."

Hiç bişeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar...
ORHAN VELİ

VATAN HAİNİYİM, VATAN HAİNİSİN, VATAN HAİNİ...

1962 yılında Ankara'da yayımlanan bir gazetede şu haber çıkar: "Nazım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor." Nazım Hikmet'in Vatan Haini adlı şiirinden, üç sütun üstüne, kapkara haykıran puntolarla yazıldığını öğrendiğimiz bu haberin yanına Amerikan amirali "Vilyamson'un" resmi konur. O günlerde de Amerika, (çıkarları doğrultusunda) bazı ülkelere para yardımı (!) yapardı. Türkiye bütçesine yaptığı 120 milyon liralık hibe için Nazım Hikmet'in yorumu: "Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesiyiz" şeklindedir. Bunun üzerine söz konusu başlık atılır: "Nazım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hala"

Nazım Hikmet bu suçlamaya karşı, "Evet, vatan hainiyim" der ve devam eder:

Siz vatanperversiniz, siz yurtperversiniz, ben yurt hainiyim, vatan hainiyim.

vatan çiftliklerinizse,

kasalarınızın ve çek defterlerinizin içindekilerse vatan,

vatan, şose boylarında gebermekse açlıktan,

vatan, soğukta it gibi titremek ve sıtmadan kıvranmaksa yazın,

fabrikalarınızda al kanımızı içmekse vatan,

vatan, tırnaklarıysa ağalarınızın,

vatan, mızraklı ilmühalse, vatan, polis copuysa

ödeneklerinizse, maaşlarınızsa vatan,

vatan, Amerikan üstleri, Amerikan donanması, Amerikan topuysa,

vatan, kurtulmamaksa kokmuş karanlığımızdan, ben vatan hainiyim.

Nazım Hikmet, daha önce de defalarca vatan hainliğiyle suçlanmıştır. Ayrıca onu savunanlar da paylarını almışlardır bu suçlamalardan. Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday bunlardan

birkaçıdır. 1950 yılında Nazım Hikmet'in hapishaneden çıkarılması için yapılan kampanyaya katılan bu üçlü açlık grevine yatar ve Yaprak'ta bu yolda yazılar yayımlarlar. Bu eylemler gerici, sağcı çevrelerce vatan hainliği ve Moskova uşaklığı olarak yorumlanır. Bunun üzerine 15.05.1950 tarihli Yaprak'ta şu açıklamayı yaparlar: "Bir şairin öldürülmesine gönlümüz razı olmadığı için, sırf onu kurtarmayı istediğimizi belirtmek için iki gün aç durduk. Niyetimiz kimseyi tehdit etmek değildi, sadece şairlik borcumuzu ödemekti. bununla beraber fırsat düşkünü yazar bu hareketimize siyasi bir mana vermeye kalkıştı. Bizi, yabancı ülkelerde memleketimiz aleyhinde yapılan menfi propagandalara alet olmakla suçlayanlar çıktı."

Aslında Orhan Veli, bu olaya karşı cevabını yıllar önce yazdığı Vatan İçin şiirinde de vermişti:

Neler yapmadık şu vatan için!

Kimimiz öldük;

Kimimiz nutuk söyledik.

Özel televizyon kameramanlarından biri, bir gün çekim sırasında göz altına alınır. Nedeni, görevini yapması, yani ortadaki haberi çekmesidir. Götürüldüğü merkezde vatan hainliğiyle suçlanır. Kameramana yapılan suçlama şu diyaloglardan sonra gerçekleşir:

-Bu çekimi neden yaptın?

-Müdürüm çekmemi söyledi, ben de çektim.

-Müdürün köprüden atla dese sen de atlayacak mısın?

-!!!???

-Vatan haini misin ulan sen!

Kameramanın aklına Bernard Shaw'un şu sözleri gelir ama, bulunduğu ortam onu korkutur ve söyleyemez: "Vatan aşkı, siz orada doğdunuz diye bir ülkeyi ötekilerin üzerinde tutmaktır."

Kameraman ertesi gün çıkarıldığı Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından takipsizlik kararı ile serbest bırakılır.Kararın suç bölümünde ".... suçuna iştirak" yazılıysa da Cumhuriyet Başsavcısının verdiği karar, dil hatalarıyla birlikte aynen şöyledir: "Sanık, yukarıda suçtan hakkında kamu davası açılan sanık .... ile birlikte televizyon programı yapmak amacıyla olay yerinde bulunduğu, gösterilen suça karıştığına dair delil bulunmadığı anlaşılmakla, sanık hakkında takibat icrasına yer olmadığına, karar

örneğinin şikayet edene bildirilmesine CMUK'un 164. ve 165. maddeleri uyarınca itiraz yolu açık olmak üzere karar verildi." Formaliteler tamamlandıktan sonra tamamen serbest kalan kameraman, adliyeden çıkınca çevresindekilere bakarak Halim Şefik'in İllet şiirini bağıra bağıra okur:

Sayın baylar bayanlar

Ayıptır söylemesi

Bende

Vatan aşkı var

Adliyenin önündeki kalabalığın bir kısmı kameramanın sevincini anlayabilirdi ama, çoğunluğun şaşkın bakışları arasında arabasına binen kameraman, yeryüzünde birbirinden ilginç yasaklar olduğunu bilmiyordu. Örneğin: birkaç büyük aşiretten oluşan Güney Kore'de 688 yıllık bir yasaya göre aynı soyadını taşıyan erkekle kadın birbiriyle evlenemiyor. Ama dediğimiz gibi farklı soyadlarının sayısı iki elin parmaklarını biraz geçiyor. Tam olarak on iki soyadı var Güney Kore'de. İsterseniz bir de Suudi Arabistan'daki yasağa bakalım: "Erkekleri tahrik ettiği ve cinsel çağrışımlar yaptığı" gerekçesiyle kadınların topuklu ayakkabı giymesi yasak. Saçma da olsa bir sebebi var ama, acaba Ohio'da kadınların rugan ayakkabı giymelerini yasaklayan kanunun nedeni ne olabilir? Amerika'daki tek ilginç kanun bu değil. Örneğin:

-Nevada'da develerle otoyollara çıkmak ve bıyıklı erkeklerin kadınları öpmesi yasak;

-Pennsylvania'da çöp ve tozları halının altına süpürmek yasak;

-Connecticut'ta amuda kalkarak sokaklarda dolaşmak yasak;

-Maryland'da midyelere kötü davranmak ve mutfak evyelerini temizlemek yasak;

-California'da özel avcılık belgesi olmayanların fare kapanı kurması yasak;

-Oklahoma'da köpeklere dil çıkarmak ya da mimik yapmak yasak;

-Batı Virginia'da ağzı soğan kokan çocukların derse girmesi yasak;

-Florida'da yalnız yaşayan, dul ya da boşanmış kadınların pazar günleri öğleden sonra paraşütle atlamaları yasak.

Bizim ülkemizde de birbirinden ilginç yasaklar var. Yollara çöp atmak, tükürmek vb. yasak ama, bomba konma ihtimali yüzünden pek çok yere çöp tenekesi koymak da yasak, vapur tuvaletlerinin açılması da yasak. Bunların dışında, yıllar önce kibrit kullanımını yaygınlaştırmak için çıkartılan 'çakmak taşıma' yasağı hala yürürlükteymiş. Hatta kümes hayvanlarının ayaklarından tutarak taşımak da yasakmış ülkemizde.

Kameramanımızın bir araştırma yapması gerekirdi. Belki de o anki nüfusu iki yüz otuz sekizi geçen bir caddede, adliyeden çıkıp bağıra-çağıra şiir okumak yasaktır. Ve bu durum karşısında kameramanımız yine vatan hainliğiyle suçlanabilirdi.

Tüm bunlar karşısında "kimdir gerçek vatan haini?" diye sorarsak; en güzel yanıtı ömrü boyunca vatan hainliğiyle suçlanan Nazım Hikmet'ten alabiliriz. Şiirimizin üç atlısının da vatan hainliğiyle suçlanmasına (!) neden olan şairimiz Saat 21-22 Şiirleri adı altında yazdığı 7 Aralık 1945 tarihli şiirinde...

Bursa'da havlucu Recebe

Karabük fabrikasında tesviyeci

Hasana düşman

fakir - köylü Hatçe kadına

ırgat Süleymana düşman,

sana düşman, bana düşman,

düşünen insana düşman,

vatan ki bu insanların evidir,

sevgilim, onlar vatana düşman.

KİTAPÇINIZI
Halim Şefik

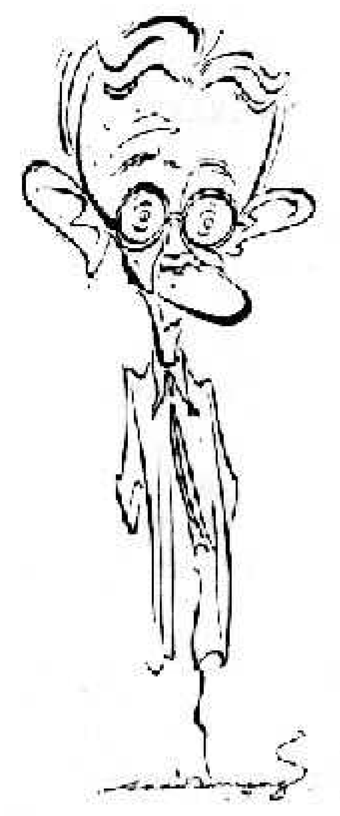
D'Lİ REŞİD HALİD

Ercüment Ekrem Talu; "yazı ve resim toplamaktansa, para toplamak daha iyi... Hatta aklını başına toplamak hepsine müreccehtir..." dese de Reşid Halid Gönç ölünceye kadar koleksiyonuna devam eder.

1892 yılında İstanbul'da doğan, İstanbul ve Fransa'da eğitim gören Reşid Halid Gönç'ün bu koleksiyonu imza, ithaf ve fotoğraf toplamaktı.

Koleksiyonuna Yusuf Ziya Ortaç ile başladığını söyleyen Reşid Halid, Mülga Telefon Şirketi'nde çalışırken tanıştığı ya da bulabildiği gazeteci, yazar ve karikatürcülerden koleksiyonuna katılmalarını rica ederdi. Bu günlerde pek çok zorluk yaşıyordu kuşkusuz. Bunlardan birini şöyle anlatır: "Resim ve yazısını almak üzere Ankara'da Dikmen'de oturan Aka Gündüz'ün evine gitmiştim. O günlerde Dikmen bomboş bir tarladan ibaretti. Bir bahçeden geçerken on-on beş kadar azılı köpeğin saldırısına uğradım. Elbiselerim param parça olmasına rağmen süratle koşarak bir elektrik direğine tırmanmasa idim, büsbütün parça parça olacaktım."

Elbiselerini koruyamasa da Aka Gündüz'ün kartını korur: "İşte size iki satırlık bir yazı ki, hayatım gibi manası yok..." diye yazmıştır O da ve tarih 21.5.1931'dir.

Bu saldırı ve türlü çeşitli diğer zorluklar nedeniyle olsa gerek Reşid Halid işinden istifa eder. Bir gazetede çalışmaya başlarsa bu koleksiyonu daha rahat yapabileceğini düşünerek, Sedat Simavi'nin başkanlığını yaptığı "Matbuat Cemiyeti"nin arşiv memurluğunda çalışmaya başlar.

Büyük bir özenle, aynı boyutta kestiği kartlara resim, imza ve ithaf yerlerini kurşun kalemle çizerek arkasına da şu notu düşerdi: "lütfen Reşid Halid yazınız"

Adındaki "D" harflerine gösterdiği özenden dolayı "D'li Reşid Halid" diye çağırılmaya başlanır. Kendisine "deli Reşid Halid Gönç" diyenlere hiç bir şey demezken, "Reşit Halit" diyenlere ve koleksiyonuna laf söyleyenlere yapmadığını bırakmaz.

Bab-ı Ali'nin büyük ilgisini çeken bu koleksiyona girebilmek için hırsızlık yapanlar da vardır. İsmail Sivri'nin kartından öğreniyoruz bunu: İlk kartı verdiğiniz gün, onu benden bir arkadaş çaldı. Her güzel şeyin çalındığına bir daha inandım. Bu kartı şimdi kimsenin çalmayacağını biliyorum, üstad."

Koleksiyona gösterdikleri önemi belirtenler hiç de az değildir. İşte Nail Güreli: "Hiç bir şey beklememecesine, bütün meşakkat ve sefaletini peşinen kabul ederek geldiğim Bab-ı Ali'de en büyük mükafatımı kıymetli koleksiyonunuza kabul edilmekle sizden almış bulunuyorum."

İşte Recep Bilginer: "Senin sabrın, benim ihmalimi yendi. Kim bilir, daha kaç kişinin benim gibi peşinden koşmuşsunuzdur, imzalarını almak için. İlerde bu çaba senin için değil, imzasını aldığın insanlara yarayacak."

Orhan Kemal gibi birebir ilişkilere önem verenler de vardır: "Henüz tanışmamış olmamız tuhaf değil mi?... Çoktandır haberli bulunduğum koleksiyonunuz, tanışıp bundan böyle merhabalaşmamıza vesile olsun..."

Çıkarları için yazanlar bunu açıkça belirtir, işte Burhan Arpad: "Reşid Halid Gönç'e, bir adet, Her Hafta mecmuası (sayı: 17) alabilmek için, arzusu üzerine iş bu satırlar kaleme alındı."

Parayı düşünenler de vardır, Ahmet Hidayet Reel gibi: "Hani bir Amerikalı muharrir varmış. Her yazdığı kelime için bir dolar alırmış. Meraklının biri, 'şuna bir dolar göndereyim. Bakalım ne yazacak?...' demiş. Amerikalı muharirden gelen cevap şu olmuş: 'mersi'. Ben de o Amerikalı muharrir gibi olsaydım, sizden beş - on para koparabilecektim."

Şakayı Hikmet Feridun Es gibi abartanlar da vardır: "Vallahi parasız yazı yazmak, borç para vermeye benziyor... Müsaade edin daha fazla kazıklanmayayım."

Geçirdiği bir kaza sonucu çenesinin kırılması ve ancak sola çarpık olarak kaynatılabilmesi Reşid Halid'i toplumdan uzaklaştırır. Biraz da huysuz biri olması nedeniyle genelde insanların arasına pek çıkmaz hale gelir. Hatta gazetede arşiv için ayrılmış olan odada, masaların üzerine serdiği gazete kağıtları üzerinde yatar, kalkar, örtünmeye çalışır.

Çenesinin bu hali, Aziz Nesin'in kalemine konu olur: "İkimizin de menfaatlerine aykırı olduğu halde, benim kafam, senin çenen aynı tarafa dönmüş. Mükemmel bir eser olan şu kıymetli koleksiyonun bana miras kalsın isterdim."

Edebiyatımızın en iyi kalemleri yazmada zorluk çekerler. "Haritada Bir Nokta" adlı öyküsünü "yazmasaydım deli olacaktım" cümlesiyle bitiren Sait Faik: "Yazı yazmak kadar güç, hiç bir şey yokmuş" derken, Nazım Hikmet: "Düşündüm, taşındım buraya hiçbir şey yazamadım. Bu cümleyi bile yazmak acaip geldi" diye yazar.

Feministlerle Reşid Halid'in başını belaya sokmayalım, koleksiyonda kadınların da imzaları bulunduğunu duyuralım. Sabiha Sertel, Peride Celal, Vasfiye Özkoçak, Kerime Nadir, Suat Derviş, Adviye Fenik gibi imzaların olduğu Gazeteciler Cemiyeti Yayınları tarafından 1984'te yayımlanan Reşid Halid Gönç'ün koleksiyonundan Bab-ı Ali'nin Hatıra Defteri'nin 1. cildindeki en eski imza 6.5.1925 tarihli Halide Edip Adıvar'a, en son imza da 3.5.1965 tarihiyle Deniz Banoğlu'na aittir.

Tüm bunların yanı sıra koleksiyonu gereksiz bir iş olarak görenlerin tarafında Ercüment Ekrem Talu tek başına değildir: "Muhterem Beyefendi, merakınızı delilik telakki edeceklerin çok olduğunu düşündünüz mü?" diyen Ahmet Haşim yanılmaktadır.

Çoğunluğun beğeni ve takdirlerini toplayan bu koleksiyon, yazarların kendileriyle dalga geçmesine de şahit olur. Adnan Veli Kanık: "Meyhaneden en son çıkana çok kızdığım halde, her zaman en son ben çıkarım. İthaf etmeyi hiç sevmediğim halde daima sevgiyle ithaf ederim" diye yazarak kendisiyle dalga geçerken, Yaşar Kemal Gökçeli tüm yazar - çizer takımıyla dalga geçer: "Sağ olun, hepimizi bir araya getirmeye çalışıyorsunuz. Dövüşmezsek çok iyi bir düşünce."

Dürüstçe yazılan bu yazıların içinde, gösterdiği tevazu ile özel bir yer edinir Doğan Nadi: "Bana kadar gelip yazı istenince, koleksiyon hiç şüphesiz en ufak bir eksikten dahi kurtulmuş oldu."

Sanki Doğan Nadi'ye nispet yapar Orhan Veli ve şu satırları karalar: "Kıymetli koleksiyonuna kıymetsiz iki satır, bir de kıymetsiz resim. Aynı cinsden bir de imza."

Orhan Veli gibi yaşamı boyunca başına pek çok kaza gelen Reşid Halid'in ölümü de yine Orhan Veli'nin ölümü gibi bir düşme sonucu gerçekleşir. 1966 yılında, bir bayram günü, gazeteden aldığı davetiye ile gittiği Aksaray'daki bir tiyatronun merdivenlerinden düşer ve komaya girer. Kısa bir süre sonra da ölür. Ölümü üzerine Tahir Alangu şunu söyler: "Reşid Halid Gönç, Bab-ı Ali'ye ilk düştüğü gün komaya girmiş, bir daha da kendine gelememiş ve ölmüştür. Yazık, çok yazık, pek yazık..."

ORHAN VELİ YÜRÜYÜŞLERİ

Kardeşi Adnan Veli'nin "yürümekten hiç bıkmazdı. Bazen Beyoğlu'ndan Sarıyer'e kadar yürüyerek, ıslık çalarak gittiği olurdu" sözünden yola çıkarak yaptığımız Orhan Veli Yürüyüşlerinin ilki 14 Kasım 1996 Perşembe günüydü. Yürüyüşün Taksim Atatürk Heykeli önünden başlamasını uygun bulmuştuk çünkü, Orhan Veli'nin ölümünün nedeni, yani Ankara'da belediye çukuruna düşmesi, Atatürk'ün ölümünün on ikinci yılında gerçekleşmişti.

Saat 11.00'da başlayacak olan yürüyüşün ilk bölümü, Aşiyan'da Orhan Veli'nin mezarına ulaşmaktı. Bu yüzden öncelikle mezarın yerini bulmamız gerekiyordu. Birkaç gün önceden gittiğimiz mezarlıkta, görevliye "uzun zaman önce ölmüş birinin mezarını nasıl bulabiliriz?" sorusunu sorduğumuzda "kimi arıyorsunuz?" sorusuyla karşılaşmıştık. "Orhan Veli" dediğimizde ise görevli, gözleri parlamış bir halde "çok kolay" diyerek tarif etmeye başlamıştı. On dakika kadar arayıp bulamayınca, yeniden sormak üzere geri dönüyorduk ki 70 yaşlarında bir 'teyze'; "oğlum birinin mezarını arıyorsunuz galiba, bulamadınız mı?" diye sordu. Orhan Veli'yi aradığımızı söylediğimizde, O'nun da gözleri parlamış ve bizi mezara kadar götürmüştü. Yolda, iki gün sonra Orhan Veli'nin ölüm yıldönümü olduğunu söylemesiyle bizim de gözlerimiz parladı sanırım ama, bu biraz da ıslaklıktandı...

İlk yürüyüşün bir diğer önemli notu da, yürüyüşe Orhan Veli'nin kız kardeşi Füruzan Yolyapan'ın bizlere destek vermek üzere katılmasıydı. Kısa bir de açıklama yaptı: "Evet, Orhan Veli yürümeyi çok severdi ama, Sarıyer'e kadar da parasızlıktan yürürdü."

Bu yürüyüş, katılımın en yoğun olduğu yürüyüştü. Katılanlardan daha fazla da sivil görevli vardı. En renkli yüzlerden birisi 60 yaşındaki Nursin Cerrahoğlu ile mezarlıkta bizi bekleyen 55 yaşındaki Emekli Deniz Astsubayı ve Kıbrıs Gazisi Doğan Akbaş'tı. Toplam altı saat süren Taksim - Sarıyer hattındaki yürüyüşü tamamlayanlar, tahminen otuz biner adım attı. Yol boyunca yüzlerce şiir okundu, şarkılar söylendi, uzun soluklu ıslıklar çalındı. Sarıyer'deki bir börekçide, 1997 yılının 14 Kasım'ında buluşmak üzere diyerek bitirildi ilk yürüyüş...

İkinci yürüyüşte ufak bir değişiklik yapmayı uygun bulduk ve mezarda yaptığımız törenle sona erdirdik yürüyüşü. Bunun nedeni biraz da Füruzan Yolyapan'ın sözleriydi; "Orhan yürümeyi çok severdi ama, Sarıyer'e kadar da parasızlık yüzünden yürürdü."

Amacımız bir anma toplantısı olduğuna ve bu toplantıyı dört duvar arasında yapmak istemediğimize göre mezara ulaşmak yeterliydi... Yaprak Dergisi'nin ilk sayısındaki Alış - Veriş şiirinin bir mısrası şu değil miydi:

Salon verir sokak alırız

Üçüncü yürüyüş günü, saat 11.00'da Taksim'e geldiğimizde, Atatürk Heykeli önündeki yüzlerce kişi bizi çok şaşırttı. İşin aslı, böyle bir kalabalık beklemiyorduk. Yanılmamıştık da. Heykele yaklaştığımızda bir siyasi partinin mitingi olduğunu öğrendik. Biz insanların ellerindeki bayraklara bakarken, bir kaç kişi de bizim elimizdeki, çerçeveli Yaprak Dergisi'ne bakıyordu. O sırada aklıma, Edip Cansever'in İçimdeki Sessiz Parlaklık şiirinin birkaç mısrası geldi:

Neden yazılır bir şiir

Neden okunur bunca yazı

Çünkü nasıl aşılır başkaca

İnsanın karmaşıklığı.

Kısa zaman içerisinde yürüyüş için gelenler çevremizde toplandı. Ne mutluyuz ki sayımız ikinci yürüyüşe göre yarı yarıya artmıştı.

Üçüncü yürüyüşte, sağanak yağmur altında Beşiktaş'a gelmiştik ki yürüyüşçüler olarak, şeylerimize kadar ıslanmıştık. Mecburen küçük bir mola verdik ve bir börekçiye daldık. Fakat yağmur duracak gibi değildi ve aklımıza yine Füruzan Yolyapan'ın dedikleri geldi. Cebimizdeki parayı saydığımızda, ekonomik bir şekilde Aşiyan'a ulaşabileceğimizi gördük. Kısa süren tartışmayı ne yazık ki "arabaya binelim" diyenler kazandı ve "tören alış - verişi" yapıldıktan sonra bir anlamda yürüyüş bitirildi.

Aşiyan'da Orhan Veli'nin mezarı başında bizleri bir sürpriz bekliyordu. Mezar taşı üzerine konan bir rakı şişesi, şişe içerisindeki birkaç balık ve bir kartpostal: "Bu kadar yağmur yağmasaydı biraz daha kalırdık, birlikte senden şiirler okurduk. Seneye görüşürüz. Güzide"

Birkaç şiir okuduk biz de. İşte bunlardan biri, Ümit Yaşar Oğuzcan'dan;

ORHAN VELİ'NİN ARDINDAN

Yıl bin dokuz yüz kırk altı

Ankara'da Şükran Lokantası

Köşede bir masa

Masanın üzerinde bir tabak

Tabakta marul salatası

Bir sandalyede sen vardın

Orhan Veli

Bir sandalyede ben,

Kadehlerimizde Kulüp Rakısı

Ve dudaklarımızda yarım kalmış mısralar

Hala gözlerimin önündedir

O sarhoş gecenin hatırası,

Şimdi mahzun kaldı şiirlerin

Gittin "Sere Serpe" "Hürriyete Doğru"

"Kitabe-i Sengi Mezarın"

"Altın Dağın Rüyası"

Hey! Koca Orhan Veli hey!

Ne sana kaldı, ne bana kalır

Bu gözünü sevdiğiminin dünyası.

Şiirlerin arasında, yanımızda getirdiğimiz bir şişe şarabı, mezar taşı üzerinde kırarak toprağa, çokca da baş kısmına döktük.

Şiirler bu kadar değildi elbet, Cahit Sıtkı Tarancı'nın Güven şiirinin tam yeriydi:

Bayramdı
Orhan Veli'yle beraberdik

Boğaziçi vapurunda

Aşiyan'a gidiyorduk

Fikret'in elini öpmeye

Bir baktım üzgün koca şair

Bir baktım güneşler içinde

Hiç söz açmadı Haluk'tan

Dilinden de düşürmedi

"Bu memlekette de bir gün sabah olursa Haluk"

Oraya kadar gitmişken, birkaç mezar ilerideki Turgut Uyar'a uğramadan edilmez... Hemen arkasında bulunan bir mezar taşı üzerindeki yazım yanlışını Turgut Baba'ya gösterip, "Baba, bir ara kalkıp, şunu düzeltiver" diye rica ettik.

Dördüncü yürüyüş de yapıldı elbet 14 Kasım 1999 Pazar günü. Mezarda Güzide'den bir not bulmak artık bizi şaşırtmıyordu ama, ah bir de yakalayabilseydik O'nu... Acaba Can Yücel'in Orhan Veli için yazdığı Mesafeli şiirini biliyor muydu?

Nerden geliyor acep

Bu benim garip garipliğim?

Evden uzaklaştıkça değil

Ne de uzağında evin

Eve yaklaştık yakınlaştıkça

Artıyor eve hasretim

Her yürüyüş bir şiir şöleniydi aslında ve hepsi aynı şiirle başlıyordu. Bunun nedeni, yürüyüşe bir anlam katmak isteyenlere yanıt vermek istememizdi.

Bütün güzel kadınlar zannettiler ki

Aşk üstüne yazdığım her şiir

Kendileri için yazılmıştır.

Bense daima üzüntüsünü çektim

Onları iş olsun diye yazdığımı

Bilmenin.

Evet, bizler de bu yürüyüşü, Orhan Veli'nin dediği gibi; İş Olsun Diye yapıyorduk... 2000 yılının 14 Kasım'ında da yürüyeceğiz iş olsun diye ve o yürüyüşü de aynı şiirle bitireceğiz, Nazım Hikmet'in 3 HAZİRAN 1963 şiiriyle...

Gelsene dedi bana

Kalsana dedi bana

Gülsene dedi bana

Ölsene dedi bana

Geldim

Kaldım

Güldüm

Öldüm.

ZAHİR
GÜVEMLİ

ORHAN VELİ'NİN BESTELENMİŞ ŞİİRLERİ

1 - Anlatamıyorum - 21. Peron

2 - Anlatamıyorum - Alpay

3 - Anlatamıyorum - Hümeyra

4 - Anlatamıyorum - Kerem Güney

5 - Anlatamıyorum - Mine Koşan

6 - Anlatamıyorum - Orhan Hançerlioğlu (şiir)

7 - Ayrılış - Ezginin Günlüğü

8 - Bedava Yaşıyoruz - Cem Karaca

9 - Bedava Yaşıyoruz - Özdemir Erdoğan

10 - Bir Garip Orhan Veli - Ahmet Özhan

11 - Birdenbire - 21. Peron

12 - Birdenbire - Işığın Yansıması

13 - Dalgacı Mahmut - Yeni Türkü

14 - Dedikodu - Levent Yüksel

15 - Değil miydik? - Tını (Feridun Düzağaç)

16 - Derdim Başka - Ömer Özgeç

17 - Gelirli şiir - Edip Akbayram

18 - Gün Olur - Işığın Yansıması

19 - Harbe Giden Sarı Saçlı Çocuk - Murat Özyüksel

20 - Hürriyete Doğru - Ezginin Günlüğü

21 - Hürriyete Doğru - Timur Selçuk

22 - İstanbul Türküsü - Serap Mutlu Akbulut

23 - İstanbul Türküsü - Fikret Erkaya

24 - İstanbul'u Dinliyorum - Cem Karaca

25 - İstanbul'u Dinliyorum - Zülfü Livaneli

26 - Kitabe-i Seng-i Mezar - Ömer Özgeç

27 - Pireli Şiir - Timur Selçuk (LP)

28 - Pireli Şiir - Timur Selçuk (45'lik plak)

29 - Pireli Şiir - Ruhi Su

30 - Vesikalı Yarim - Edip Akbayram

HEYKEL

Orhan Veli'nin ölümünün ardından arkadaşları, İstanbul Türküsü şiirini vasiyet kabul ederek, O'nu Rumeli Hisarı'nda Aşiyan Mezarlığı'na gömerler.

Otuz sekiz yıl sonra yapılan Orhan Veli heykeli de sahildeki küçük parka konur. Elinde bir kitap tutan şair, Boğaziçi'ni seyretmektedir ve hemen arkasında da bir martı vardır. Kimi zaman deniz kenarında el ele yürüyen sevgilileri, kimi zaman gecenin karanlığını yırtarak geçen araba farlarını, kimi zaman da hemen önünde balık tutanları izlese de birkaç metre ilerisindeki boğazın sularında elini ıslatamamanın, denizin suyunu yüzüne çarpamamanın acısını duyar.

Asıl büyük acısı ise boğazda gördüğü yoğun deniz trafiğidir. Hele hele martılar gün geçtikçe azalırken, artan deniz kazaları...

Yıllardır gece-gündüz bir bekçi gibi izlediği boğazın sularında, yüreciğini ağzına getiren her kazadan sonra biraz da yağmurun yardımıyla gözyaşı döktüğü bile görülmüştür.

Denizi kim sevmez

Üstünde ve kenarlarında

Balık

Tutulduktan sonra.

Boğazın iki yakası olduğuna ve bu iki yakada daha çok balık tutan olduğuna göre, Orhan Veli'nin boğazı neden daha çok sevdiğini anlayabiliriz ve heykelin konduğu yerin seçiminin ne kadar doğru olduğunu... Yer doğrudur ama, heykel nasıldır? 1988 yılının eylül ayında Yeryüzü Kültürü Dergisi olarak çıkmaya başlayan Argos'ta Bardağı Taşıran Heykel'i anlatır İshak Reyna:

"Aşiyan'daki Orhan Veli anıtı işini Geleneksel Türk El Sanatları'ndan bir hoca ile heykel bölümünden genç bir doktora öğrencisinin alması bana önemli görünmüştü. Belediye'nin projelere açtığı bu işte istenen klasik, figüratif bir heykeldi. Heykel bölümü doktora öğrencisi Aydın Aşkan 'şartlar ve sınırlamalar' olarak tanımlıyordu bunu. (Doğrusu non-figüratif olmaması dışında epey esnek bir 'sınırlamaydı' bu bence. Hele yapım işi kabul edilmişse, bu bir mazeret bile oluşturamazdı)"

Oturduğu yerde sol dirseğinden destek alarak biraz arkaya yaslanmış, sağ elinde bir kitap bulunan ve sağ ayağını sol ayağının üstüne çaprazlamış bir heykeldir yapılan. Ne var ki İshak Reyna'nın yazısından da anladığınız üzere pek öyle olmamıştır. Biz işin erbabına bırakalım kalemimizi, sonra yine lafa karışırız ne de olsa:

"Figürün arkasında sağdaki sütunun üzerinde ise Orhan Veli'nin şiirlerinden fırlamış bir 'martı kuşu' vardı. Yine Aydın Aşkan'ın dediğine göre ayaklar, açık kitap ve martının kanatları arasındaki uyumun heykeli dinamikleştireceği düşünülmüştü. Ama bütün bunlar galiba yalnızca düşünülmüştü. Çünkü ortaya çıkan bambaşka bir şeydi: Birincisi, oturduğu ve geriye doğru hafifçe kaykıldığı düşünülen bu heykel, altındaki taşa oturmamış, daha çok düşerken havada yakalanmıştı. Üstelik atölye koşulları yüzünden geçirdiği mutasyon Orhan Veli'nin vücudunun çeşitli yerlerinde tuhaf uzamalara yol açmış, kendisi eklem yerleri biraz garip hareket eden bir vitrin mankenine dönüşmüştü.

İkincisi, heykelin bazı bölgelerinde elbisenin içinde bir vücut olduğu, bazı bölgelerde ise, tersine, vücudun üstünde bir elbise olduğunu anlamak tamamen insanın hayal gücüne bırakılmış. (Örneğin O. Veli'nin beli ile dizleri arasında pantolon giydiğini gösteren herhangi bir ibare yoktu.)

Orhan Veli'nin beli ve sırtı ise, o bacak uzatışa ve geriye kaykılışa dayanamayarak tutulmuş; boyun, içindeki vücutla nasıl bağlandığı meçhul elbiseden muhtemelen ancak gömlek giydirilmiş bir kertenkelenin becerebileceği bir hareketle fırlayıp, hafifçe yana yatmıştı.

Orhan Bey'in atölyedeki sanat atmosferi yüzünden ağır bir raşitik hastalık geçirdiği anlaşılıyordu. Ancak, şairin body çalışmalarını bir hayli ilerletmesine rağmen bu sporu neden lokal olarak uyguladığı bir muamma olarak kalıyordu.

Bu arada kendisinin ince ve zarif parmakları biraz irileşmiş; eller, el ile ayak arasındaki oran meçhul kılınıp o azıcık iri postalı ayaklar kadar azmanlaşınca da kitap bu dolma parmaklı elin içinde kaybolmuştur. Ayrıca bu devasa el ve ayaklarla kafanın uyumu da hoştu ama, doğrusu oran konusunda hiçbir şey sol kola 'boy ölçüşemezdi': Geriye kaykılıp dirseğinizi arkanızda bir yere destek olarak yaslamaya kalktığınızda dirseğin ancak belin üstüne kadar inmesi gibi anatomik bir engelin varlığı kötüydü tabii. Ama bu anatomik engel heykeltıraşlarımızın insanüstü çabaları sayesinde giderilince dirsek kalçanın altına inmeyi başarmış, kolun dirsekten aşağı kısmı da baldırların ortasına kadar uzanabilmişti.

Yüzde ise, sol gözün olması gereken hizanın 'biraz' dışına taşması; verilmek istenen hafif hüzünlü ifade içinse dudağın kıvrılmasının alt dudaktan bir parça alınarak, gözlerin ise devrilerek sağlanmasının dışında bir araz yoktu. (Bu haliyle Orhan Veli anıtının yüzünde olsa olsa bu garip pozisyonda zorla modellik yaptırılan bir insanın acısı okunuyordu...)

Arkadaki O'men 2 filminden fırlamış bir kuzgunu daha iyi temsil eden 'martı kuşu'na gelince: O da üstüne tünediği o garip sütunun tepesinden Orhan Veli'ye doğru atağa geçip tam 'gözbebeklerini temsil eden iki delikten başka' yüzünde yeni bir delik açmayı planlarken 'yakalanmıştı' galiba (ister istemez bu ifade de Orhan Veli'nin yüzüne yansıyordu.)"

Bundan sonraki heykeltıraşlara verilen anatomi dersleri geçelim ve biz Orhan Veli'ye dönelim. Efendim, İshak Reyna'nın bilmediği ve belki de bilemeyeceği başka hatalar da vardır heykelde. Neler mi? Orhan Veli'yi tanıyanların fark edebilecekleri hatalar.

Arkadaşları Orhan Veli'nin iyi giyinmeyi sevdiğini söylerler. Gerçekten giyim, kuşamına dikat ederdi ama, parasız kaldığı zamanlarda da ilk gözden çıkardığı şeyler arasında bu elbiseler olurdu. Yaprak dergisininin bir sayısını çıkarabilmek için paltosunu satmış ve kış ortasında ceketle kalmıştır. İşte buna benzer bir olayı da Melih Cevdet anlatır: "Sattığı yer hep aynı eskici olurdu. Hergele Meydanı'ndaki bir eskici. Tatlı bir anım var onu anlatıvereyim. Bu giysilerin pantolon paçaları dardı elbet, Orhan'ın beğenisine uygun olarak. Bir gün gene bir giysisini götürdüğünde, eskici, 'Beyim, bir dahaki sefere paçaları bol tut, çünkü satılmıyor dar paçalı olduğu için' demişti."

15 Ağustos 2000 tarihli Milliyet gazetesinde "Orhan Veli'nin ölümünün 50. yılındayız. Ama, 2000 yılının yarısını geride bıraktığımız halde herhangi bir anma programına rastlamadık. herhalde mevlit mantığıyla şairin öldüğü Kasım ayı bekleniyor!" diyen Sunay Akın, elinizdeki bu kitabın sonbahar yapraklarıyla önüne düşmesini umduğunu da ekliyor.

Aylarca elimdeki 'Orhan Veli Arşivi' ile bir sergi yapabilmek için uğraştım. Gittiğim tüm kapılarda hoş karşılanmış ama, "ama ...." nokta noktalarda değişen bahanelerle kapılar ardımdan kapanmıştı. Hatta bir gazeteye önerdiğim yazı dizisi de henüz telefon tellerindeyken yazın sıcaklığıyla sararıp solmuştu. Kim bilir başka kimlerin çalışmaları da böyle başlamadan bitmiştir.

Sunay Akın'ın yazısına dönersek; heykeldeki adamın kim olduğunu sorguladığı bu yazıda, eğilerek heykelin üzerindeki pantolonun paçalarını katlamak isteğini uyandırır okuyucuda: "Orhan Veli'nin pantolon paçalarının kısa oluşunun nedeni babasıdır! Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nda şeflik yapan, Mehmet Veli Bey, pantolon paçalarının ayakkabıya kadar sarkmasından hiç hoşlanmazmış. Hatta şairin Ankara Lisesi'nden arkadaşı Oktay Rifat, bir kompozisyon dersinde kaleme aldığı yazıda, değindiğimiz paça sorununu ele almış ve Orhan Veli'nin evden çıkarken, pantolon paçalarını epey yukarı çektiğini yazmıştır. Şairin başına konan 'martı kuşu'nun da eksik edilmediği heykelinde pantolon paçaları, beğenisinin tam aksine oldukça uzundur!"

Yeri gelmişken 'martı kuşu'na da biraz değinmek gerek. Heykel yapıldıktan sonra, bir gün bu martı çalınır ve heykeltraşlar tarafından tekrar yapılarak aynı kayalığın üzerine uçurulur. 12 yıldır kanatları açık duran bu martıyı, en yorgun martı ilan edebiliriz ama, bu yeterli değildir. Aynı zamanda en ıslak martıdır da. Çünkü temmuz 1999'da bir balıkçı, hekelin arkasında bulunan martının 'abisini' yakalar. Evet, martıyı çalan kişi onu denize atmıştır ve sonunda bir balıkçının ağına yakalanmıştır o da. İşin garip yanı, bu olay yalnızca Kanal D Haber Merkezi'ne konu olmuştur.

Olay tıpkı Şair Eşref'in mezar taşının çalınması gibidir. Bir şiirinde

Kabrimi kimse ziyaret etmesin Allah için

Gelmesin, reddeylerim billahi öz kardaşımı

Gözlerim ebnay-i ademden o rütbe yıldı kim

İstemem ben fatiha, tek çalmasınlar taşımı!

diyen ve Manisa, Kırkağaç'ta gömülü olan şairin mezar taşı, ölümünden 25 sene sonra çalınmıştır.

Sunay Akın'ın bir başka tespiti de şairimizin ayakları üzerinedir. Orhan Veli oturduğu zaman çoğunlukta ayak ayak üstüne atardı. "Heykelin yapıldığı günlerde Melih Cevdet Anday aranılır ve Orhan Veli'nin oturup kalkışına ilişkin sorular sorulur. Anday, arkadaşı Orhan Veli'nin otururken bacak bacak üstüne koymayı yeğlediğini belirtir. Oysa, heykele baktığımızda şairin bacak bacak üstüne atmadan oturduğunu görürüz. Orhan Veli'nin, Melih Cevdet Anday'ın dediği şekilde oturuşunu iki fotoğraf doğrular. Bunlardan ilki Sabahattin Ali'nin anlatıldığı, 1995'te yayımlanan Filiz Hiç Üzülmesin adlı kitaptadır. Ankara'daki Atatürk Orman Çiftliği'nde çekilen fotoğrafta Sabahattin Ali ve Orhan Veli arkadaşlarıyla birlikte poz verirler. Sağ elinde sigarasını tutan Orhan Veli'nin bacak bacak üstüne attığı görülür."

İki fotoğraf demiştir Sunay Akın ama, bir dizgi azizliği ile ikinci fotoğrafla ilgili olan bölüm gazeteye basılmamıştır. İkinci fotoğraf da Mina Urgan'ın kitabında yer almaktadır. Ne var ki, Mina Hoca anılarında Orhan Veli'nin bacak bacak üstüne atamadığını belirtir, Sunay Akın'a inat:

"Hava iyi olunca, Küllük denilen Eminefendi kahvesi toplantı yerimizdi. Şimdi Beyazıt meydanında oturulup bir çay içilebilecek tek yer olan caminin arkasındaki çınarlı kahveye kimseler rağbet etmezdi eskiden. Eminefendi kahvesine yalnız öğrenciler değil; ressamlar, yazarlar, şairler de gelirdi. Ankara'da olmadıkları zaman Orhan Veli, M. Cevdet ve Oktay Rifat ile orada buluşurduk. Orhan Veli'nin bacakları öyle ince ve öyle uzundu ki, alçak tahta iskemlesinin üstünde otururken, herkes gibi bacak bacak üstüne atmaz, bacaklarını birbirine dolardı."

Kuşkusuz Mina Hoca'nın yazısından da Orhan Veli'nin bacak bacak üstüne atma sevdası anlaşılıyor ama, biz Sunay Akın'a takılmalarımızı inatla sürdürürsek; "Ne gazetelerdeki o fotoğraflarda ne de ilk kez bu kitabın kapağında yayımlanan fotoğrafta, Orhan Veli'nin pantolonunun paçaları dardır" diyebiliriz. Kim bilir belki de Orhan Veli, eskicinin sözünü dinlemiş ve paçalarını bollaştırmıştır...

1937 yılında adına şiir yazdığı Montör Sabri'yi yıllar sonra bir ayağı kesilmiş olarak gören Orhan Veli, o sırada pantolonunun paçasını düşünmemiştir ama, Sunay Akın'ın yazısını

Dünya ne kadar tatlı ki binlerce kişi

Kolsuz ve bacaksız yaşayıp durmakta

dizeleriyle bitireceğini bilmiştir. Sırf bu yüzden "Asfaltın üzerinden bisikletle geçen kızın bacakları" ile de yetinmemiş ve Heykel adlı bu yazıyı bitirebilmem için, Dalgacı Mahmut şiirini yazmıştır:

Dalga geçerim kimi zaman da,

O da benim vazifem;

Bir baş düşünürüm başımda,

Bir mide düşünürüm midemde,

Bir ayak düşünürüm ayağımda,

Ne haltedeceğimi bilemem.

KİMİN YOLU?

Yel değirmeninde ağartmadık bu saçları

Senin yolunda oldu ne olduysa

Türlü sefaletleri

Tatlı bir baş ağrısı gibi gezdirdik omuzlarımızda.

Orhon Murat Arıburnu'nun 1944'te yazdığı Dingili Bozuk şiirinde kimin yolundan gittiğini öğrenmek için, Orhan Veli'nin 1941'de yazdığı Sakal şiirine bakmamız gerek:

Değirmende ağartmadık biz bu sakalı!

"İlhan Berk de bu yolda yürümektedir" dersem, ne dersiniz? Önce şairin Kalem'ine bir bakın:

Mesela bilmiyorum ama bir şiirde

bir kadının ayakları suya değdi değecek şimdi

Yolu bir kenara bırakalım şimdilik ve bu kadının peşinden koşalım biraz:

Bir kadının suya değiyor ayakları;

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı;

1947'den bu yana ayaklarından deniz eksik olmayan bu kadının kimliğini açıklamaya gerek yok sanırım ama, ısrar ederseniz "o bir Yalnız'dır" diyebilirim ancak. Özdemir Asaf'ın Yalnız'ın Durumları'nda bulabileceğiniz bir Yalnız:

Yalnız'ın

Nesi var, nesi yoksa

Tümü birdenbire'dir

Özdemir Asaf dil bilmez mi de Yalnız ile birdenbire'yi özel isim gibi kullanır? Kitaplarında dizgi hatasına bile tahammül edemeyen şairimiz, bu yüzden Yuvarlak Masa Yayınevi'ni açarak kendi kitaplarını kendisi basmıştır. Bu Yuvarlak Masa'ya oturursak; karşımızda Yalnız olarak Orhan Veli'yi görürüz, masanın üstünde de 1 Nisan 1950 tarihli Yaprak durmaktadır. Üşenmez de dergiye bir göz atarsanız Birdenbire'yi okuyabilirsiniz:

Her şey birdenbire oldu.

Birdenbire vurdu gün ışığı yere;

Gökyüzü birdenbire oldu;

Mavi birdenbire.

Her şey birdenbire oldu;

Birdenbire tütmeye başladı duman topraktan;

Filiz birdenbire oldu, tomurcuk birdenbire.

Yemiş birdenbire oldu.

Birdenbire,

Birdenbire;

Her şey birdenbire oldu.

Kız birdenbire, oğlan birdenbire;

Yollar, kırlar, kediler, insanlar...

Aşk birdenbire oldu.

Sevinç birdenbire.

Siz dergideki bu şiiri okurken, ben de Can Yücel'in kulaklarını çınlatıyorum yuvarlak masada. Birdenbire'lerle doldurduğu mısraların üstüne isim olarak Orhan Veli'yle ismini koyar şairimiz:

Birdenbire gece oluyor

Birdenbire bir genç ölüyor

Birdenbire bir ot bitiyor

Birdenbire otu koparıyor

Faili meçhul bir cinayet

Altından bir gelincik bitiyor

Bitmemecesine birdenbire

Kıpkızıl

Kendinizi dergiye fazla kaptırdıysanız, kafanızı kaldırdığınız zaman Orhan Veli'nin gittiğini göreceksiniz. Sakın şaşırmayın! Bu sefer karşınızdaki adam Cahit Sıtkı Tarancı'dır ve amacı sizi deli etmek değildir.

Gün olur ki ne gökyüzü para eder,

Ne deniz kenarı, ne bağlar bahçeler.

Gün olur ki ne kız ne rakı ne şiir,

Hiçbir şey insanı sarsmaz, kandıramaz;

Her çeşmeden boş döner elindeki tas.

Gün olur ki çıldırmak işten değildir.

-Aman bey koş!... Bizim oğlan sapıttı saçmalıyor...
-Yok canım görmüyor musun genç şairlerin eserlerini okuyor.

Cahit Sıtkı gibi Ayhan Kırdar'ın da amacı deli etmek değildir. Bir Süre İçin adlı şiirini okursanız göreceksiniz:

Bir süre için bu düzen

Bu yeşeren topraktaki sevinç

-Bu tepeden tırnağa çiçek açmış ağaç-

Bir süre için

Bir süre için de olsa, Vazgeçemediğim'iz bir şeydir dünya:

Deli eder insanı bu dünya;

Bu gece, bu yıldızlar, bu koku,

Bu tepeden tırnağa çiçek açmış ağaç

Eh! toplum içinde kulaktan kulağa konuşmak ayıpmış ama, ne yapalım? Kulağınıza eğilip Özdemir İnce'den de bir kaç mısra okumamın sırasıdır şimdi:

Görünmez olarak düşledim kendimi,

bir masaya, bir pencereye, aynaya dönüştüm

ama gitmedim hiçbir yere,

bir bulut olarak düşledim kendimi

bir avuç yel, bir maşrapa dolusu yağmur

alıp başımı gitmedim ama;

kalmam gereken bu yerde kaldım.

Ne o pek dinlemiyorsunuz? Öyle olsun, siz Yuvarlak Masa'nın üzerini karıştırmaya devam edin. Orada Aile diye bir dergi bulacaksınız. Yıl 1947'dir. Açın sayfalarını açın, açın! Evet, şimdi okuyabilirsiniz:

Gün olur, alır başımı giderim,

Denizden yeni çıkmış ağların kokusunda

Şu ada senin, bu ada benim,

Yelkovan kuşlarının peşi sıra.

Dünyalar vardır, düşünemezsiniz;

Çiçekler gürültüyle açar;

Gürütüyle çıkar duman topraktan.

Hele martılar, hele martılar,

Her bir tüylerinde ayrı telaş!...

Gün olur, başıma kadar mavi;

Gün olur, başıma kadar güneş;

Gün olur, deli gibi...

Sevgili okuyucu; Siz ki onlarca sayfadır Orhan Veli'nin hatırına bana katlandınız, şunu açıklamamda fayda var: Sizi deli etmek isteyen kişi aslında benim. Ben ki yıllardır Orhan Veli delisiyim, "birazcık başardıysam ne mutlu bana" derim. Ödülüm ise Özdemir Asaf'ın Yuvarlak Masa'sının üzerinde bulunan ve Benden Sonra Mutluluk adlı kitabının sayfaları arasında unutulan şu dizelerdir:

Sait Faik senin kalbin

"Benim kalbim bir gemidir,

Anadolu Hisarı önünde demirlidir"

Orhan Veli senin kalbin

İki yanı candarmalı Bayramoğlu'dur.

BÜYÜLÜ BÖLGENİN TABELASI

Üniversiteyi bitirdikten sonra iyi bir iş bulmuş ve böylece çok istediği şekilde bir çatı katını kiralayabilmişti. Artık yurtlarda sürünmekten kurtulduğu gibi Ankara'dan da ayrılmayacaktı. İşi her ne kadar tekdüze olsa da kendisine ayırabileceği zamanı kalıyordu. Bu sayede kimi zaman evinin parka bakan penceresinin, kimi zaman da sokağa bakan penceresinin önünde oturarak müzik dinliyor ve kitap okuyordu.

Her ne kadar park tarafındaki manzara, İstanbul manzaraları kadar güzel olmasa bile O'na yetiyordu. Ayda birkaç kez iş için İstanbul'a gidecek olması da O'nu bu açıdan rahatlatıyordu.

Evin sokak tarafı O'nun daha çok hoşuna gidiyor ve tercihini genelde bu pencereden yana kullanıyordu. Oysa ki sokağın hiçbir özelliği yoktu. İki arabanın yan yana zoraki geçebileceği kadar dar olan bu sokak, geceleri iyi aydınlatılmıyordu. Evler ise genelde eski ve ahşaptı. Betonarme olanlar ise en az yirmi senelik, cepheleri de oldukça kirliydi.

İnsanları pek tanımıyordu. Sadece tam karşısındaki üç katlı ahşap binanın giriş dairesinde oturan yetmiş yaşlarındaki bir amca dikkatini çekiyordu. Genelde donuk bakışları olan, biraz kilolu, kır saçlı, pembe yüzlü; kısaca kendisince çok sevimli bir amcaydı.

Apartmanın kapısı ile amcanın küçük evinin tek penceresi karşı karşıyaydı ve sabah-akşam hep o pencerede oturur, önünde de bir kadeh rakı bulundururdu. Bardaktaki rakının seviyesi hemen hemen hiç değişmezdi. Kadehi ağzına götürdüğünü de hiç görmemişti. Ara sıra bir parça mezeyi çatalına takar, çok yavaş hareketlerle yerdi. Sanki mezeyi incitmekten korkardı. Bu hareketini görmeyenler O'nun bir biblo olduğunu düşünebilirlerdi.

Sabah erkenden işe gittiği halde O'nu atletiyle pencerenin önünde oturur buluyordu, tabii ki rakı kadehiyle birlikte. Apartman kapısının sesini duyduğunda, bakışlarını kendisine çeviriyor, göz göze geldiklerinde de sadece sıcak bir tebessümde bulunuyordu, hiç konuşmadan. Akşam üzeri sokak biraz kalabalık olduğu için genelde göz göze gelemiyorlardı. Çünkü O, sırtını kendisinin geliş yönüne vererek oturuyor, sokağın diğer tarafına bakıyordu.

Bir akşam iş dönüşünde pencere kapalıydı. Şaşırmış olsa da pek önemsemedi ama, ertesi sabah evden çıkarken de akşam döndüğünde de pencerede bir değişiklik yoktu. Çevresindekilerle hiç konuşmadığından kimseye de bir şey soramadı. Birkaç gün sonra, akşam eve döndüğünde O'nu yine camda gördü. Anlamlandıramadığı bir şekilde sevindi. Ertesi sabah evden çıkarken yine göz göze

geldiler ve her zamanki sıcak tebessümü gördü O'nun yüzünde. "Günaydın" diyebildi bu sefer. Aldığı yanıt ise "kalp krizi geçirdiğim için bir kaç gündür hastanedeydim" oldu. Ağzından "geçmiş olsun!" sözcükleri dökülürken, başıyla selamladı ve işine doğru yol almaya başladı.

Artık her sabah birer cümle konuşuyorlardı ama, sıradan "günaydın, iyi günler" gibi sözcüklerle değil de sanki bir gün önceki sohbete devam edercesine... Hatta bir gün "Pencereyi çok seviyorsunuz" demişti de aldığı yanıtla büyülenmişti:

Pencere, en iyisi pencere;

Geçen kuşları görürsün hiç olmazsa;

Dört duvarı göreceğine.

O'nun da pencere konusunda Edip Cansever'e değil de kendisi gibi Orhan Veli gibi düşünmesiydi büyüleyici olan. Edip Cansever'in şiirini okudu karşılık olarak ve düşündüklerini söyledi:

Odamın penceresi yok -daha iyi-

Kendime bakıyorum ben de

Kendimden sarkmış kollarıma

Kendimden damıtılmış gözlerime

-Bakmıyorum, duyuyorum onları sadece-

Böylesi iyi, çok iyi

Sokakta ilgisini çeken bir şey daha vardı. O da yola döşeli olan arnavut kaldırımı ile ilgiliydi. Karşı komşunun penceresinden az ötedeki, hemen hemen 1-1.5 metre yarıçaplı bölgede bir şeyler oluyordu. Son zamanlarda hep sokağa bakan pencerenin önünde oyalanıyordu. Yolu kuş bakışı görebildiği için de bazı şeyleri daha iyi seçebiliyordu. Özellikle o 1-1.5 metre çaplı bölgede olanları...

Birkaç komşusu köpek besliyordu. Ayrıca sokakta da kedi ve köpekler vardı. Bu hayvanların hiçbiri o bölgeye ayak basmıyordu. Oraya kadar gelip çevresini dolaşıyor fakat kesinlikle üzerinden geçmiyorlardı. Önceleri önemsemiyordu ama, sahiplerinin tasmalarından çektiği halde bile köpeklerin direnerek, bir şekilde yön değiştirdiklerini ve kuşların sokakta sadece o bölgenin çevresine konduklarını, birkaç saniye sonra da uçtuklarını görünce bir şeyler olduğuna inanmaya

başladı. Çocukken dinlediği yatır hikayeleri geliyordu aklına ama, uzun zamandır bunlara inanmıyordu. Çok düşündü ve bir gün sormaya karar verdi. Ertesi sabah işe gitmek üzere evden çıktığında karşı penceredeki komşusuna yaklaştı ve parmağıyla "büyülü bölge"yi göstererek sordu:

-Buranın özelliği ne?

Hiç beklenmediği bir soruyla karşılaşmıştı yaşlı adam. Yine de mimiklerindeki değişimden sevindiği anlaşılıyordu. Fazla düşünmeden yanıtlamaya başladı:

"10 Kasım 1950'de inşaatı süren Anıtkabir'i görmeye gitmiştim. Böylece Atatürk'ü herkesten farklı bir şekilde, gösterişsiz olarak anacaktım. Bu yüzden o tarihi hiç unutmam. O zamanlar sokak bu kadar bile aydınlatılmıyordu ve tam orada bir belediye çukuru vardı. Gecenin ilerleyen saatlerinde birisi çukura düştü. O soğukta ceketle gezen birisiydi ve ben O'nun bir ayyaş olduğunu sandım önce. Yardım etmeyi düşünerek ayağa kalkmıştım ki çukurdan çıkmaya çalıştığını gördüm, başardı da. Ne olursa olsun yanına gidip iyi olup olmadığına bakacaktım ama, dışarıya çıktığımda çoktan gitmişti. Sonradan anladım ki O bir ayyaş değildi. Çünkü öyle olsaydı, bağırır, çağırır, naralar atarak küfürler yağdırırdı. O ise son derece sakin ve efendiydi. Kim olduğunu da birkaç gün sonra gazetelerde okuduğum ölüm haberinden öğrendim."

Yaşlı adam ilk kez bu kadar uzun konuşmuştu ve bıraksa daha da konuşacak gibiydi. Konuşmanın devamını ertesi güne bırakarak: "Kim olduğunu anladım" dedi ve işinin yolunu tuttu. Ertesi sabah da sonraki sabahlarda da bu konu üzerine konuştular.

Bir gün iş için İstanbul'a gittiğinde, Gümüşsuyu'nda yarım kalmış bir inşaatın önündeki tabelada şu yazıyı okudu:

"Çarpık kentleşmeye

Politik Katkı Anıtı

1994'te Kısmen

Yıkılarak Anıtlaştırılmıştır."

Aklına ilk gelen şey o büyülü bölge için bir tabela yaptırması gerektiğiydi. Ankara'ya döner dönmez bu düşüncesini gerçekleştirdi. Büyükçe bir tabela yaptırdı. Yazılarını ise evde kendisi yazacaktı.

Yaşlı adamdan yardım isteyip istememekte kararsızdı ama, nasıl olsa gece çalışırken kendisini görecekti. Bu yüzden ertesi sabah işe gitmeden önce, bu planını yaşlı adama anlattı. Adamın gözleri

doldu. Bunun anlamının "severek yardım ederim" olduğunu anlayıp, daha fazla durmadan işine doğru yol almaya başladı.

Gece yarısından sonra ikisi de büyülü bölgenin başındaydı. Fazla ses çıkarmamaları gerektiği için önce tornavidalarla sokağa döşeli taşları sökmeye çalıştılar. İlk taşları çıkartmak çok zor olsa da iş gittikçe kolaylaştı ve sıra çukuru kazmaya geldi. Bu daha da zordu. Yıllardır sıkışan kumları sadece kürek kullanarak boşaltmak ikisini de çok uğraştırdı. Ama ara verip dinlenmeksizin çalışıyorlardı. Çünkü sabaha kalmadan tabelayı dikmeleri gerekiyordu. Ve başardılar..

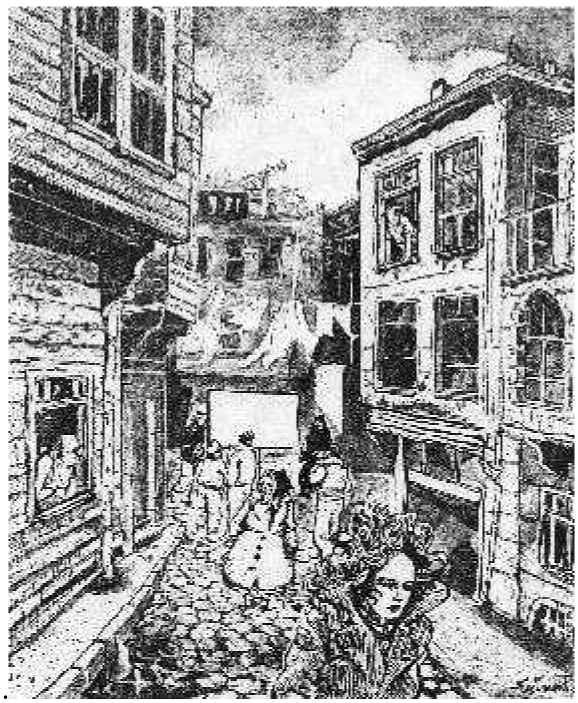

Tabela ait olduğu çukura dikilince ikisi de evlerine gitti ama, pencerelerinin önünden ayrılamıyorlardı.

Yeni gün her ne kadar tatil de olsa erken saatlerde sokaktan geçenler vardı. Çoğu durup tabelayı okuyor, kimi ise ilgilenmiyordu. Belki de değişikliğin farkına varmamışlardı. Tabelayı okuyanların çoğu şaşırıyor, hatta inanamıyorlardı. Saatler ilerledikçe sokak kalabalıklaştı. Olayı duyan herkes sokağa doluştu. Tabii ki görevliler de geç kalmadan çukurun başındaki yerlerini almışlardı. Telsizle kısa bir konuşma yaparak tabelanın üzerindeki yazıları üstlerine bildirdiler. Ardından tabelayı söküp, o sırada gelen bir kamyonetin arkasına attılar. Kamyonetten inen iki adam da çok kısa bir zamanda çukuru kapatıp taşları eski yerlerine yerleştirmeye başladılar. Sokakta gazeteci ya da fotoğrafçı görünmüyordu. Sadece bir adam, elindeki kağıda bir şeyler çiziyordu. O'nun kim olduğunu sonra yaşlı adamdan öğrenecekti. O bu olayı belgeleyen tek kişiydi ve bir karikatüristti.

Bu arada sokaktan ayrılmak üzere olan kamyonetin arkasındaki tabelanın üzerine yazdıklarını son bir kez daha okudu:

Belediye Çalışma(ma)larına

Şiirsel Eleştiri Anıtı

10 Kasım 1950'de

Buradaki Belediye Çukuruna Düşen

Şair Orhan Veli

14 Kasım'da Beyin Kanamasından Ölmüştür.

YAŞ OTUZ ALTI YOLUN SONU

1659 yılında, Londra'da doğan Henry Purcell'in klasik batı müziğinin ilk büyük ustaları arasında saygın bir yeri vardır. Çok genç yaşta Krallık Kilisesi'nin müzikçileri arasına katılmış, kısa sürede önce kral orkestrasının besteciliğine, sonra da Westminster Kilisesi baş orgculuğuna getirilmiştir. Beş yüzden fazla yapıtını otuz altı yıllık ömrüne sığdıran Purcell, sık sık Mozart'la karşılaştırılmıştır. Ne ikisinin de üstün yaradılışlı birer çocuk olmaları, ne de hepsi birbirinden önemli beş yüzü aşkın beste yapmaları değil, ikisinin de topu topu otuz altışar yıl yaşamış olmalarıdır onları yazımıza konuk eden neden...

Yazımızın diğer konuk çiftinden Norma Jean Baker, 1926 yılında doğmuştur. Amerikalı bu sinema oyuncusunun bilinen adının Marilyn Monroe olması da bu yazı için önemli değildir. Gerçek kişiliğiyle yarattığı seksi kadın imajı arasındaki fark nedeniyle, gittikçe sinirli ve hasta bir yapıya sahip olan Monroe, otuz altı yaşındayken intihar etmiştir.

Bu çiftin diğer ünlü kadını, birkaç yıl önce bir trafik kazasında ölen Prenses Diana'dır. Ve O'nu da "otuz altı yaşında ölmüştür" diyerek yazıma konuk ediyorum.

1884-1920 yılları arasında yaşayan hikayeci, Ömer Seyfettin'dir. O'ndan bir yaş küçük olmasına karşılık bir yıl daha yaşamış ve O'nun gibi 36 yaşında ölmüş bir diğer yazar da Şahabettin Süleyman'dır.

Otuz altı yaşında ölen ve yanına da meslektaşını aradığım kişi şair Orhan Veli'dir. 10 Kasım 1950'de Ankara'daki bir belediye çukuruna düşen Orhan Veli bu olayı önemsemez ve İstanbul'a döner. Bir kaç gün sonra, 14 Kasım Salı günü, bir arkadaşının evinde öğle yemeği sırasında fenalaşır. Hastaneye kaldırılır. Alkol zehirlenmesi teşhisini koyan doktorlar, bu doğrultuda tedavi uygularlar. Ancak saat 20.00'da komaya giren Orhan Veli, bütün çaba ve yanlış tedaviler sonucu saat 23.20'de, Cerrahpaşa'da ....

Ölümünün nedeni, 15 Kasım 1950 Çarşamba günü çıkan akşam gazetelerinde "alkol yüzünden zehirlendi" olarak duyurulur. Ankara ve İstanbul radyolarının yanı sıra, Roma, Paris BBC ve Amerikanın Sesi radyoları da aynı anda tüm dünyaya duyururlar.

Oktay Akbal da bu haberi radyodan öğrendiğini söyler ki bakın kim duyurmuştur:

"Orhan Veli'nin ölümünü 14 Kasım 1950 akşamı Ankara Radyo'sundan, Dranas'ın ağzından duymuştum. O gün İstanbul'da ölmüş, Dranas da konuşmasında bunu hemen dinleyicilerine bildirmişti."

16 Kasım günü Sanat Dostları Cemiyeti tarafından yüzünün mulajı (kalıbı) alınır, ardından otopsi yapılır. İşte asıl ölüm nedeni o zaman anlaşılır: Beyin kanaması...

17 Kasım'da cenazesinin kaldırılacağı Beyazıt Camii'nin önündeki kahveler saat 11.00'de dolmuş, saat 12.00'de ise kalabalık öbek öbek toplanmaya başlamıştır. Kimler yoktur ki cenaze töreninde...

Cuma namazından sonra kılınır cenaze namazı, ardından Divanyolu'ndan Gazeteciler Cemiyeti'nin önüne getirilir. Cemiyetin bayrağı yarıya çekilmiştir. Birkaç dakikalık duraklama, yazıcı esnafının son selamıdır. Cenaze Sirkeci'ye kadar eller üzerinde taşınırken, bütün arabalar durup yol verir. Kimi sorar:

- Kim bu?

- Bir şair!...

Bir Mehmetçik 'rap' diye selam durur.

Bütün kitapçılar kepenk kapatır. Bu, şaire son hürmettir. Rumelihisarı'na doğru yol alan cenazenin en önünde 'Yaprak' dergisinin çelengi ve arkada diğer çelenkler vardır. Bunlardan biri, Editörler Cemiyeti'nin çelengi dikkat çeker; çünkü 'Editerler' diye yazılmıştır...

Urumelihisarı'na oturmuşum;

Oturmuş da bir türkü tutturmuşum:

mısraları vasiyet kabul edilerek Aşiyan Mezarlığı'na, güzel bir havada, samimi bir sevgi ile..........

Ölümünden sonra Kaynak ve Varlık dergileri tarafından "Orhan Veli'nin mezarı" için bir kampanya başlatılır. Kaynak dergisi 25 kuruş iken, bu çağrıya para gönderenlerin bir kısmı ve bağışları şöyledir: Suat Taşer (5TL), İbrahim Cücenoğlu (5TL), Kemal Özgür (5TL), M. Surullah Arısoy (5TL), Osman Atilla (5TL), A. Tufan Şentürk (5TL), Mehmet Haşmet (5TL), Zihni Hazinedaroğlu (5TL), Nihat Kuşlu (2.5TL), Rıza R. Öztoprak (2.5TL), Asım Saraç (2.5TL), Hale Eroğlu (2.5TL), Cenap Şahabettin Gedikoğlu (2.5TL), Kemal Çal (2.5TL), Ayhan Hünalp (1TL), Mehmet Batar (1TL), Cahit Tuncer (1TL)....

Abidin Dino hayatının en acı verici projesini hazırlar; bir mezar projesini. Toplanan paralarla; Mimar Nevzat Kemal'in uyguladığı bu projenin üzerine Profesör Emin Barın da şu satırları yazar:

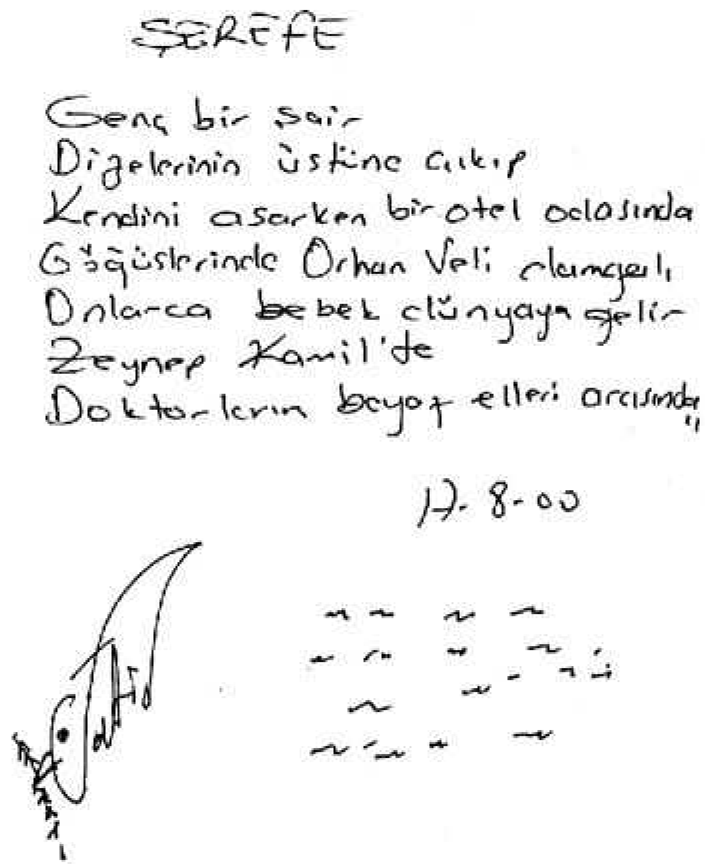
ORHAN VELİ

1914 - 1950

Orhan Veli'nin yanına Sunay Akın ya da Akgün Akova'nın isimlerini yazmaktan korktum hep. Neyse ki ikisi de 36 yaşlarını devirdiler... Fatin Hazinedar ise otuz altı yaşına bastığı zaman içinden "Hadi hayırlısı bakalım" demiş, bir seneyi nefesini tutarak geçirmiştir...

Üçüne de nice mutlu yıllar dilerken, otuz altı yaşımı merakla bekliyorum...

ŞEREFE

Genç bir şair
Dizelerinin üstüne çıkıp
Kendini asarken bir otel odasında
Göğüslerinde Orhan Veli damgalı
Onlarca bebek dünyaya gelir
Zeynep Kamil'de
Doktorların beyaz elleri arasında

17.8.00

Genç bir şair

Dizelerinin üstüne çıkıp

Kendini asarken bir otel odasında

Göğüslerinde Orhan Veli damgalı

Onlarca bebek dünyaya gelir

Zeynep Kamil'de

Doktorların beyaz elleri arasında

(Fatin Hazinedar)

YAPRAK DÖKÜMÜ (1)

Yıl 1962, yer İstanbul'da Galata Kulesi'nin çevresindeki sokaklardan biri. Fransız diplomat Louis de Chenier ve Yunanlı bir annenin çocukları dünyaya gelir. Ünlü Fransız şair Andre Chenier. 1767'de annesiyle birlikte Fransa'ya yerleşen ama, Fransız Devrimi'nin pençesinden kurtulamayan şair, 7 mart 1794'te tutuklanır. Saint - Lazare zindanında diğer tutuklular savunmalarını yazarken, O avluya çıkabildiği zamanlarda topladığı kurumuş yapraklara şiir yazar ve bu yaprakları kirli çamaşırlarıyla dışarıya gönderir. Sıra mahkeme gününe gelip yargıç önüne çıkarıldığı zaman, savunmasını yazmadığını söyler. Ölüm cezasına çarptırılır. Halbuki savunmasını yazanlar serbest bırakılmıştır. Robespierre'nin düşmesine iki gün kala idam edilir. Kimi kaynaklara göre asıldı, kimi kaynaklara göre başı giyotinle kesildi. İdam edilmeden önce başını iki elinin arasına alan şair: "Yazık, bu kafanın içinde daha çok şey vardı" der. Tarih, 25 Temmuz 1794'tür. (2)

Ah ölüm uykusuyla kapanacak gözlerim!

Gideceğim bir anda

Yazacağım son şiirlerimdir bunlar benim,

Dört duvar arasında

Tutuklu olduğu sıralarda yapraklara yazıp, iç çamaşırlarıyla dışarı kaçırdığı Iambes (Manzum Yergiler) adlı şiirinde böyle diyor Andre Chenier. (3)

Özellikle 18. yüzyılda yaşayan bir Fransız şair olması ve bu şiiri yapraklara yazması, bir anda Orhan Veli'yi getirdi aklıma, daha doğrusu Orhan Veli'nin çıkardığı Yaprak'ı. "Acaba, dedim, acaba olabilir mi?" Neden olmasındı. "Derginin adının neden Yaprak'tı?" sorusunun cevabını aradım, Andre Chenier'in yapraklarını öğrendikten sonra. Bulunca da yanıldığımı öğrenmiş oldum. Yine de güzel bir benzetme olmuştu benim için. İşin aslını Melih Cevdet Anday'ın bir yazısından öğreniyoruz: "Derginin tek bir sayfa olması önerisi, demek ki adı, Sabahattin Eyuboğlu'ndan geldi. Eğer biz 15 günde bir gönlümüzce tek bir yaprak çıkarabilirsek daha ne isterdik... Çoğu değil, özü amaçladık. Yazılarımızı kısa tutmaya değil, söyleyeceklerimizi uzatmamaya dikkat ettik..." (4) Mahmut Dikerdem, biraz da parasal nedenlerle bu fikrin kabul edildiğini ekliyor.

İsmini bile öğrenemediğim ünlü (!) bir frenk, arkadaşına yazdığı mektubu şu notla bitirir: "Kusura bakma, vaktim olsaydı daha kısa yazardım." (5) Sanırım Melih Cevdet'in söylediklerine bunu da

ekleyebiliriz.

Yaprak Dökümü'ne geçersek; Orhan Veli'nin 28 sayılık (Son Yaprak ile 29) Yaprak'ından sonra, Mayıs 1954'de Nedret Gürcan'ın yayımladığı aylık şiir dergisi Şairler Yaprağı 34 sayı yayımlanmış. Almanya'da, Stutgart Türk Öğrenci Birliği'nin yayın organı olarak senede iki sayıdan (her sömestre bir sayı) toplam 17 (18 de olabilir) sayı çıkan Yaprak var. Daha sonra Mayıs 1962'de yani Yaprak'tan 12 yıl sonra Mes'ut Yaşar Tunçsiper'in sorumluluğunda yayımlanan, 14 sayısını bulabildiğim Yaprak, Mayıs 1963'e kadar yayımlanabilmiş. 21.07.1964 tarihinde Orhan Tezcan'ın sorumluluğundaki dergi Yapraklar adıyla yayımlanmış ama, yayın hayatını pek fazla sürdürememiş o da ve 9. sayıdan, yani 30 Mart 1965'ten sonra yayımlanamamıştır. Aradan 24 yıl geçer ve bu sefer Sunay Akın, Akgün Akova ve Ramazan Üren Yeni Yaprak adıyla bir dergi çıkarmaya girişirler. Bu derginin yayın hayatı da 16 sayıdır. Sonuçta Orhan Veli'den sonraki 5. yaprak da tarihe karışır. Ama, Yaprak Dökümü bitmez. Ağustos 1995 - Ocak 1997 tarihleri arasında 19 sayı yayımlanan Bir Gıdım Yaprak'ın (A Piece of Leaf), bu dergiler arasında bambaşka bir yeri vardır. Çünkü, Ali Sarıkaya tarafından Amerika'da yayımlanmıştır.

یاپراق

Bu dergileri daha detaylı olarak tanıtmadan önce bir başka Yaprak'tan daha bahsetmek istiyorum. Mayıs 1911 yılında, 15 günde bir İstanbul'da yayımlanan Yaprak isimli "edebi, içtimai, felsefi" bir dergi daha bulunmaktadır. Ömer Lütfü'nün yayımladığı bu dergi ancak 3 sayı çıkmıştır. Orhan Veli'den önce ve eski Türkçe olarak yayımlandığı için incelemeye almadım. (6)

YAPRAK (01.01.1949)

Bu derginin yayımlanma fikri, ilk olarak 1948 yılının sonlarında Mahmut Dikerdem'in evinde yapılan bir arkadaş toplantısı sırasında doğdu. İlk sayı ise 1 Ocak 1949'da Ankara'da yayımlandı. Her ayın birinde ve on beşinde çıkması planlanmıştır ve ilk 12 sayı bu şekilde aralıksız yayımlanır ama, 15 Haziran 1949'dan 1 Kasım 1949'a dek yaz tatili nedeniyle ara verilir. Bundan sonra 1 Haziran 1950 tarihli 28. sayıya kadar da yine düzenli olarak yayımlanır. Derginin üzerinde Orhan Veli'nin sıfatı "Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden" olarak yazılıdır.

YAPRAK

KERVAN

Derginin aslında bir fikir dergisi olması düşünülmüşse bile, bu şekilde fazla bir kitleye ulaşamayacaklarına inanılmış ve edebiyatla dergiyi okutmak, yaygınlaştırmak amaçlanmıştır. (7)

Derginin ilk sayısının masrafları Mahmut Dikerdem tarafından karşılanmış. Necati Cumalı, Mahmut Dikerdem'in kendisine verdiği 500 lira (derginin 15 kuruştan satıldığı göz önüne alınırsa, miktarın büyüklüğü daha rahat anlaşılır) ile ilgili bir anısını şöyle anlatıyor:

"500 lirayı aldıktan sonra Mehmet Sarıgül, Orhan Veli ve ben at yarışlarına gittik. Mehmet at sevgisine kumar karıştırmaz, oynamazdı. Oysa atların durumunu herkesten iyi bilirdi. Mehmet söylüyordu, Orhan ile ben olanaklarımız ölçüsünde oynuyorduk. Sıra Arapların koşusuna geldi. Ünlü Haydar koşuyordu. Geçilmesi olanaksız bir attı. Saat cebimi tuttum, Orhan'a takıldım.

-Haydar'a 100 ganyan, 100 plase oynayalım mı?

İkisi de hiç düşünme dediler. Oynamadık. Oynasak 20 lira kazanacaktık. Kötü para değildi. Yine de oynamadığımıza pişman değildik. Yaprak'ın parasına dokunmadığımız için ayrı bir yürek rahatlığı duyuyorduk." (8)

Dergi daha sonra, estek köstek kendini idare etse bile, bir ara Orhan Veli dergiyi çıkarmak için paltosunu satar ve kışın ortasında ceketle dolaşır. Böylece iki sayı çıkarılabilir. Son sayıyı çıkarabilmek için başka şeyleri satar Orhan Veli: Abidin Dino'nun kendisine hediye ettiği resimleri. Abidin Dino, Orhan Veli'nin kendisini ziyarete geldiği bir günkü olayı şöyle anlatıyor:

"Yüzü bir karış, upuzun bembeyaz. Dilinin altında bir şeyler vardı besbelli, bir süre şişe açma aleti gibi kıvrılıp kalmış, sonunda ağzındaki baklayı çıkarmıştı.Ona hediye ettiğim resimler vardı ya onları satabilir miydi? 'Son sayıyı çıkarmak için başka çare kalmadı' demişti, boğuk bir sesle ve müthiş utanarak. Ne demekti, daha kaç tane resim isterse vermeye hazırdım, yeter ki alıcı bulunsun! Biraz neşelendi ama, alt tarafı Yaprak dergisinin cenazesine bir çelenk hazırlıyorduk." (9)

İlk sayı, meşhur Alış-Veriş şiir ile başlar. Sabahattin Eyuboğlu'nun

Edebiyat verir yalın söz alırız

Şarkı verir türkü alırız

mısralarına herkes bir şeyler ekler. "Meta verir fizik alırız" mısrasını Nusret Hızır; "Salon verir sokak alırız" mısrasını Mahmut Dikerdem söyler. (7) (Bütün şiiri Sabahattin Eyuboğlu'nun yazdığı da söylenmektedir.) Bunun dışında bu sayıda Orhan Kemal'in İstasyonda adlı öyküsü, Oktay Rifat'ın Kervan isimli şiiri, Jean Cocteau'dan Sınama, Sabahattin Eyuboğlu'nun Üç Yol adlı yazıları vardır. Ayrıca Erol Güney'in hazırladığı Batıdan Haber ve Melih Cevdet'in hazırladığı Amerikalı Zenci Şairlerden Örnekler birkaç sayı sürer. Mahmut Dikerdem, M. Fırtınalı takma adıyla genelde politik yazılar yazar. (Mahmut Dikerdem o sıralarda Dışişleri Bakanlığı'nda devlet memuru idi ve devlet memurlarının herhangi bir yerde yazmaları yasaktı.) 11. sayıdan sonra bu yazıları Yaprak imzasıyla yazmaya başlar. Çünkü resmi makamlar şüphelenerek Orhan Veli ve Erol Güney'e baskı yapmaya başlamışlardı.

Derginin tek sayfa olması bile çeşitliliğini azaltmıyordu. Pek çok köşe vardı. Örneğin; 'Her Sayıda Bir Kelime.' Son zamanlarda yazı ve konuşmalarda en çok geçen kelimelerden birinin kısa açıklamasının yer aldığı bu köşede idealizm, hümanizma, demagoji kelimeleri açıklanır. Ayrıca yeni çıkan kitaplar tanıtılır, diğer dergilerin son sayılarına yer verilir.

Yaprak'ın 28 sayılık serüveni boyunca pek çok şiir ve yazı yayımlandı. Orhan Veli, Oktay Rifat, Sait Faik, Necati Cumalı, Ahmet Muhip Dranas, Langston Hughes, Sabahattin Eyuboğlu, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Cahit Sıtkı Tarancı, La Fontaine, Ceyhun Atuf Kansu, Metin Eloğlu, Erol Güney, Walt Whitman, Cevdet Kudret Solok, Orhan Kemal, Ziya Osman Saba, Jacques Prevert, Melih Cevdet Anday, Mehmet Emin Yurdakul yazı, şiir, hikaye veya çevirileriyle yer aldıkları gibi; Abidin Dino ve Bedri Rahmi Eyuboğlu resim ve desenleriyle katkıda bulundular. Ama bu isimlerin dışında yardım edenler de vardı. Örneğin evli olanların eşleri de bir yandan abonelere gönderilecek dergileri hazırlamaktaydılar.

Yaprak 01.06.1950 tarihinde 28. sayıdan sonra kapanır. Tabii ki siyasi baskılar da vardır işin içinde. Bu olay en çok Orhan Veli'yi etkiler. Çünkü kendisini dergiyle bütünleştirmiştir. Meyhaneden çıkmaz olur. Taa ki...

Bir süre sonra bembeyaz bir Yaprak çıkarmayı düşünürler. Bu sayı sadece abonelere gönderilecektir. Amaç olan bitene bu şekilde cevap vermek, protesto etmektir. Ne yazık ki perişanlık ve dağınıklık içerisinde bu düşünce de gerçekleştirilemez.

Orhan Veli'nin ölümünden sonra işler değişir. Sabahattin Eyuboğlu, Mahmut Dikerdem'e yazdığı mektupta şunları söyler:

"El alem Orhan'ın şiirini nihayet anlamaya çalışırken, biz cesedini gömebilmek için akla karayı seçtik."

Bu kadar kederin arasında Sabahattin Eyuboğlu'nun aklına Orhan Veli özel sayısı olmak üzere son bir Yaprak çıkarmak gelir. Bunu da o mektupta Mahmut Dikerdem'e yazar. (10)

Ve 01.02.1951 tarihinde Orhan Veli özel sayısı yayımlanır. Adı Son Yaprak'tır. Meziyet Bölükbaşı yazı işlerini fiilen idare eder. Abidin Dino, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday, Cahit Sıtkı Tarancı ve Sabahattin Eyuboğlu'nun yazılarına Orhan Veli'nin öldüğünde cebinden çıkan Aşk Resmigeçidi isimli şiiri, eksik olmasına karşılık eklenir. Bir diş fırçasına sarılı bulunmuştur ve diş macunu lekeleri bazı erlerin okunmasını engeller.

Belki de tarihimizin en önemli edebiyat dergisi 28 sayı ile son bulur. Ama ölmez... Gerek kendinden sonra yayımlanan Yaprak ve Yaprak türevi isimlerle, gerekse anlatmaya çalıştıklarının anlaşılıp, yaygınlaşmasıyla yaşar. Zaten amaç da bu değil mi?... (11)

ŞAİRLER YAPRAĞI (1954)

Bu araştırmada en büyük haksızlık Şairler Yaprağı'na yapıldı. Tabii ki amaç bu değil ama, bütün aramalarıma karşılık sadece dört sayıyı bulabildim. Mayıs 1955 (13. Sayı), Şubat 1956 (20. Sayı) ve bir arada yayımlanan Mayıs - Haziran 1956 (23. ve 24. Sayılar). Bu sayıların satış bedelleri 25 kuruş.

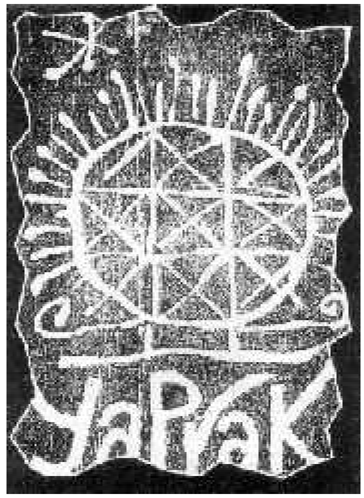
Nedret Gürcan'ın sahibi olduğu ve yazı işlerini yürüttüğü Şairler Yaprağı, Dinar'da yayımlanmaktaydı. Logolarında "Türkiye'nin Tek Şiir Dergisi" olduklarını belirtseler de bu konuda yanılıyorlar. İlk sayısı 1 Ocak 1948'de çıkan Kaynak adlı bir şiir dergisi var ki Haziran 1956'ya kadar 113 sayı yayımlanmıştır. (Sahibi: Avni Dökmeci; Yazı İşleri Md.:Turhan Dökmeci) (12) Buna göre Şairler Yaprağı, 24.sayısına kadar Türkiye'nin tek şiir dergisi değildir.

Bu derginin 34 sayı yayımlandığını Orhan Albayrak'ın hazırladığı, Türkiye'de Gazeteler Ve Dergiler Sözlüğü'nden öğreniyoruz. Şairler Yaprağı'nın son sayısı (tahminen) Nisan 1957'de yayımlanmıştır. 20 sayfalık (16+4) bu dergide Garip hareketinin etkileri görülmektedir. Şiir dergisi olduğu için bu üç sayıda toplam 48 şairin ismine rastlanıyor. Bunlardan en fazla göze batan isim; Oktay Rifat'tır. Ayrıca; Sait Faik, A. Kadir, Attila İlhan, İlhan Berk, Salah Birsel, Tarık Dursun K., Özdemir Nutku, Abdullah Rıza Ergüven, Jülide G. Ergüven, R. Maria Rilke, Ümit Yaşar Oğuzcan, Ahmed Arif, Aşık Veysel Şatıroğlu, Esin Sakızlı, Nedret Gürcan, Mehmed Kemal, Türkan İldeniz, Mahmut Makal, Güner Sümer isimleri de bulunmakta.

Tabii ki şiirden başka, şiir üzerine eleştirel yazılar da bulunmakta Şairler Yaprağı'nda. Bir diğer özelliği de 13. sayıda belirtildiğine göre, dergiye ilk yılında okuyucularından1500 şiir gelmiş. Bu şiirlerden seçilen 15 şiir o sayıdan itibaren yayımlanır. Şubat 1956 tarihli 20. sayısında ise bir soruşturma yapılmış: "1955 yılında yayımlanmış en beğendiğiniz roman, hikaye ve şiir kitabı hangisidir?"

Yazık oldu Şairler Yaprağı'na da... (13)

YAPRAK (1960)

Stutgart Türk Öğrenci Birliği'nin yayın organı olan bu derginin, 16. sayısına göre yazı kurulu: Celil Anadere, Ayşen Ener, Sümer İçsel, Faruk Kardıçalı, Sabahattin Yentür ve Yüksel Pazarkaya'dan oluşmaktadır. Dergi hakkındaki bilgileri de şahsen Yüksel Pazarkaya vermiştir.

"Toplam 17 ya da 18 sayı yayımlandı. Fotomekanik yöntemle çoğaltıyorduk. Öğrenci olduğumuz için her sömestre de bir sayı çıkarmayı uygun bulduk. Biz mezun olduktan sonra da derginin yayın hayatı sona erdi.

Orhan Veli'nin Yaprak dergisini düşünerek bu ismi verdik ve bunu da ilk sayıdaki bir yazıda belirttik. Türk makamlarınca 'zaten komünist bir derginin adını kullanıyorlar, ne bekleyebiliriz ki bu gençlerden?' eleştirisi (!) getirilse de Alman makamlarınca 'hiç değilse Almanca yazı yayımlıyorlar' diye desteklendik. Hatta, elinizdeki bu 16. sayının arka kapağında, Almanların resmi bir kuruluşunun (Des Instituts Für Auslandsbeziehungen) ilanı vardır.

Kısa sürede Almanya'daki öğrenciler arasında bilinen bir dergi oldu. Hatta bir süre sonra Türkiye'den de yazanlar oldu. Şimdi hatırlayabildiğim isimler: Oktay Akbal ve Nüvit Özdoğru'dur."

On altıncı sayının kapağını Metin Şahinoğlu, grafik tasarımını ise Tarhan Gürman yapar. Yazılarda: Dr. Hikmet Kıvılcımlı, İbrahim Güzelce (DİSK Genel Sekreteri ve Basın - İş Sendikası Genel Başkanı), Ergün Göknel, Şükrü Üstün, Mehmet Edeş; Sabahattin Yentür, Tanju Üner, Nadi Günday, İsmail Çöl, Yüksel Pazarkaya, Friedrich Kochwasser, Dr. Phil, R. W. Sauss imzaları varken; şiirlerde Ceyhun Atuf Kansu, Yüksel Pazarkaya, Barış Aksoy, Rıfat Adak, Şükrü Üstün, Ş. Avni Ölez ve Mehmet Meriç isimlerini görüyoruz.

YAPRAK (1962)

Yıl 1962, mayısın 15'i... İzmir'de Mes'ut Yaşar Tunçsiper'in sahibi ve yazı işleri müdürü olduğu Yaprak (idare Md.: Ersin Alakuş, İdare Memuru: Enver Güleç) on beş günde bir yayımlanmak üzere 30 kuruş fiyatla satılmaya başlanır. Dört sayfadır. Her ne kadar 15 günde yayımlanacaklarını duyursalar da 2. sayı 15 Haziran'da çıkar, daha sonra da bir türlü düzenli yayımlanamaz. Ta ki 15 Mart 1963'e kadar. Bu tarihte derginin boyutu küçültülür ve sayfa sayısı 20'ye çıkartılır. (Bundan önce 6 sayfa çıkan 9. sayı hariç hepsi 4 sayfadır.) Bu Yaprak "Seri - 2" olarak ve 15 günde bir düzenli olarak yayımlanır. 100 kuruştan satılır ama, ancak 5 sayı dayanabilir. Yaprak'lar içinde en çok değişime uğrayan budur. Logosunu üç kere, boyutunu ve fiyatını iki kere değiştirirler.

Mes'ut Yaşar Tunçsiper'in Batı Buhranı, Batı Buhranı Karşısında Batılılar, Batı Buhranının Öğrettikleri, Türk Edebiyatı Nerelere Gidiyor?, Her Yenilik Sanat Değildir, Yazı ve Konuşma Dilimiz Birbirinden Ayrılıyor adlı baş yazıları günümüzde de çokça söylenen, yazılan ve tartışılan konular olarak karşımıza çıkıyor. Çevirilere de yer veriliyor. Andre Maurois'in Hayalet adlı hikayesi; Uhland'ın, Gitanjali'nin, Chamisso'nun, Muhammed İkbal'in şiirleri Türkçe'ye çevrilmiş. Çeşitli sayılarda Mustafa Kemal Atatürk, Peyami Safa, Orhan Veli ve Mevlana ama bir yazıyla, ama sayının neredeyse tamamıyla anılmış. Sadece edebiyata değil, Klasik Türk Musikisine de yer verilmiş zaman zaman. Çeviri hikayelerinin dışında Türk yazarlarının hikayeleri de bulunuyor. Ersin Alakuş'tan İhtiyar Dostum, Yolcu ve Sen Geldin Ya!; Yılmaz Bozkurt'tan Bir Düşlük Beylik, Vehbi Cem Aşkun'dan Yol Arkadaşı, bu hikayelerden birkaçıdır. Şiir ise Yaprak'ta en çok yer alan unsur; en çok yer verilen şairler ise Işık Özmen, İbrahim Yurdören, Dilek Çatalkaya, Sevim Atilla ve Timuçin Ova olmuş.

Yapraklar içerisinde Orhan Veli'nin Yaprak'ına en uzak olanı budur. Ama esinlendikleri de bir gerçek. Her ne kadar bunu belirtmedilerse bile... (14)

YAPRAKLAR (1964)

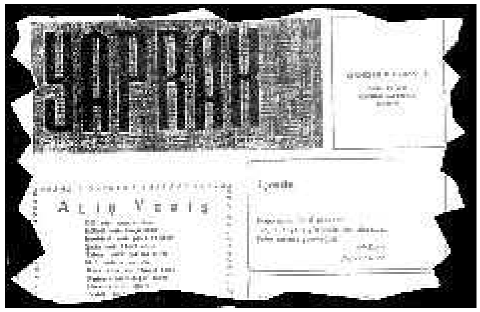

1 Ağustos 1964'te, İstanbul Laleli'de, Orhan Tezcan'ın sahibi ve sorumlu yönetmeni olduğu aylık fikir ve sanat dergisi yayımlanır. Adı Yapraklar'dır. Adından da anlaşılacağı üzere sayfa adedi fazladır. 8 yaprak, yani 16 sayfadır. İlk sayı 100 kuruştan satılır ama, ikinci sayıda zamlanır ve son sayı olan 9. sayıya kadar da 125 kuruştan satılır.

Jean Paul Sartre'ın Yazmak Nedir? başlıklı yazısı, Adnan Benk'in çevirisiyle ilk sayıda yayımlanmaya başlar ve 6 sayı sürer. Bunun dışında Juan Goytiloso'dan Onat Kutlar'ın çevirisine, T.S.Eliot'tan Akşit Göktürk'ün çevirisine, Raymond Williams'dan Gürkal Ayral'ın çevirisine yer verilir. Hikayeler de vardır yine; J.D. Salinger'den Teknenin Orada (çev: R. Tomris), James Joyce'den Evelin (çev: Tektaş Ağaoğlu), Adnan Özyalçıner'den Asfalt, Ferit Edgü'den Devam bunkardan birkaçıdır. Eleştirilere yer verildiği gibi şiire de önem verilmiş. Sennur Sezer, Ülkü Tamer, Edip Cansever, Ataol Behramoğlu, İsmet Özel, Arif Damar, Behçet Necatigil, Özkan Mert, Cevat Çapan (Philip Larkin, Lawrence Durrel ve Cesare Pavese çevirileriyle), Cemal Süreya (Guillaume Apollinaire ve Max Jacob'tan çevirileriyle), Adli Moran (Emily Dickinson çevirisiyle), Gürkal Ayral (Lord Lovel çevirisiyle) bu 9 sayıda yer alan şairlerdir.

1 Ağustos 1964 tarihli ilk sayıda Başlarken adlı yazıda "derginin her şeyden önce, düşün ve yazın alanında kaynaklar araştıran bir araç olması..." dileğinde bulunulmuş. Ama her yayının karşı karşıya bulunduğu maddi zorluklar nedeniyle, reklam almaya çalışmışlar. İlk sayıda ilan için; sütun santimi 10TL, arka kapak 750TL, arka iç kapak 500TL fiyat biçmişler. Bu rakamlara da 3. sayıda zam yaparlar. (Sütun santimi 15TL, tam sayfa ilanlar pazarlığa bağlıdır) İlk sekiz sayıda çok fazla reklam alamamışlarsa bile 9. sayının arka kapağına tam sayfa ilan almışlar ama, bir motor yağı reklamının yer aldığı bu 9. sayı, son sayı olmuştur. (15)

YENİ YAPRAK (1989)

Tüm Yaprak dergileri içerisinde önemli bir yeri vardır Yeni Yaprak'ın. Öncelikle Orhan Veli'nin Yaprak'ından tam kırk yıl sonra sahneye çıkıyor; daha sonra boyutu (sadece enlemesine kullanılmış ve ortadan ikiye katlanmış) ve logosu bile aynı. İlk sayı tıpkı Yaprak gibi Alış - Veriş şiiriyle başlıyor. Ayrıca Orhan Veli'nin İçerde şiiri de bulunuyor.

Yeni Yaprak'ın sahibi ve yazı işleri müdürü Ramazan Üren olarak görünse de Sunay Akın ve Akgün Akova'nın daha çok emeği geçer.

İlk sayı 300TL'den sayışa sunulur ama, yıl 1989'dur ve enflasyon büyüktür. Beşinci sayı 500TL olur.

İlk iki sayı 15 günde bir yayımlanır ama 3. sayıdan sonra ayda bir olmak üzere 16 sayı çıkartılabilir.

Yeni Yaprak'ın ilk sayısında 'Yaprak'a Zarar Verenler' adlı yazıda tırtıl şu şekilde tanımlanır: "Şiirlerini yayımlatmak için 'el-etek' öpenler. Ödül kapmak uğruna dergi kapılarında (Osmanlıvari 'el-pençe divan' duranlar. Ki bunlar sürüngenler sınıfından tırtıl hanesine girerler. Yaprak'a zarar verdiğiniz için 'zirai ilaçlama' yapmamız gerekecektir. Kusura bakmayınız efendim..."

Sunay Akın'ın; Orhan Veli'nin çocukluk arkadaşı Halim Şefik ile yaptığı röportaj; Atilla Birkiye'nin 'futbol (pardon) spor üzerine mizahi eleştiri'si; Parkan Özturan, Ramazan Üren ve Sunay Akın'ın şiirleri; Ramazan Üren'in Galata Köprüsü ile ilgili bir yazısı bulunuyor ilk sayıda. Daha sonraki sayılarda Recep Türüng, İsmet Zeki Eyüboğlu, Muzaffer Yazıcı imzaları görülür.

Her sayıda bir öykü bulunur Yeni Yaprak'ta. Osman Şahin ve Ülkü Uluırmak öykücülerden ikisidir.

Tan Oral'ın desen ve karikatürlerini görebildiğimiz Yeni Yaprak'ta çok özel şiirler bulunuyor. Örneğin; Ahmed Arif'in kitabına bile almadığı Tutuklu şiiri (1951 - Ankara Cezaevi), Cemal Süreya'nın Gözlerine Çektiğin (1961'de Paris'ten Muzaffer Buyrukçu'ya gönderdiği el yazısı ile), yine Cemal Süreya'nın Kısa, Cahit Külebi'nin Doğu (1977'de bir resmin üzerine yazılmış) Can Yücel'in Gece Yarısı Desen Şiiri (el yazısı ile) Orhan Veli'nin İlahi Kızılcık! (Eren Eyuboğlu'nun 1946'da yaptığı karakalem Orhan Veli portresiyle birlikte) şiirleri bunlardan birkaçıdır. Ayrıca Sunay Akın,

Akgün Akova, Refik Durbaş, Halim Şefik, Kemal Kale, Remzi Ören, Nazım Hikmet, Hüseyin Avni Dede, Ülkü Uluırmak, Özkan Mert, Seyfettin Başçılar, Egemen Berköz, Fikret Demirağ, Pirkko Melartı Yeni Yaprak'ın şairlerindendir...

Çıktığı günlerde vapurlarda, işporta tarak - cüzdan satar gibi satılmış bir dergidir Yeni Yaprak ve dördüncü sayıya yazdıklarını başarmış, yarını taşımışlardır: "Kağıt üzerindeki bu siyah karaltılar karınca değildir ama, karıncalar gibi hiç durmadan yarını taşımalı şiir..."

BİR GIDIM YAPRAK (1995)

Yaprak Dökümü'nün bir diğeri, New York'ta Ağustos 1995 - Ocak 1997 tarihleri arasında 19 sayı yayımlanan Bir Gıdım Yaprak (A Piece Of Leaf) ile gerçekleşir. Derginin hikayesini Ali Sarıkaya şöyle anlatıyor:

"Bir Gıdım Yaprak (A Piece Of Leaf) şiir ve edebiyat dergisi olarak 1 Ağustos 1995 tarihinde yayımına başladı. Şiire olan tutkum, büyük gereksinimim ve burada paylaşabileceğim ortamı yaratmak amacı ile yayım hayatına başlayan Bir Gıdım Yaprak'ta, Orhan Veli Kanık'ın 1949 - 1950 yıllarında çıkardığı gazeteyi örnek edinip, olabilirsek bir gıdımını oluşturmaya çalıştık. İlk iki sayı on beş gün arayla çıktı ve niyet de öyleydi. Fakat ekonomik problemlerden dolayı 3. sayıdan sonra ayda bir yayımını sürdürdü. (Not: Yeni Yaprak'ın da 3. sayıda aylık çıkmaya başladığını hatırlatırım.) Dergi ve dergi organizasyonları olarak yaptığımız müzik ve şiir sunumu gibi pek çok organizasyon da ücretsizdi.

İçerik tamamen özgür bir çizgide olup, genelde iki dil kullanıldı. Türkçe ve İngilizce. Ayrıca her sayıda bir başka dilde şiir yayımladık. Bütün şiirleri yazıldığı dile sadık kalarak, çeviri yapmadan kullandık. Türkçe ve İngilizce hariç Japonca, Fransızca, İspanyolca, İtalyanca, Hintçe, Rusça, Korece lisanları kullanıldı. Amaç dünya dillerinin hepsinden bir örnek koymak. Bu şiirlerden bazılarını o ülke insanı tanıdıklarımdan aldım, bazılarını ise kitaplardan. Altıncı sayıya ek olarak, gerçek ağaç yaprağı üzerine Orhan Veli'nin 'evde bir insan daha var çok şükür' şiirini yazıp okuyuculara postaladım. Basım adedimiz 300 idi. Dergiyi kendi el yazımla yazıp, desenleme için değerli dostum

ressam - heykeltıraş Ülkü Ünsoy'a teslim ediyordum. Desenleme direkt olarak orijinal üzerine yapıldıktan sonra, fotokopiyle çoğaltıyordum. Bu dergide adres etiketi hariç bilgisayar hiç kullanılmadı.

Böyle bir dergiyi çıkarma krizlerim ilk geldiği zamanlarda yanımda bir başka değerli dostum, şair Alp İçöz bulunuyordu. Bu dostum da derginin İngilizce editörlüğünü yaptı.

Bir Gıdım Yaprak, çoğunlukla benim kişisel ekonomik harcamalarımla basılıp gönderiliyordu. Okuyucularımızdan pul istiyorduk, fakat yeterli oranda akış gerçekleşmedi hiçbir zaman. Bazen de bir şiir dostum, fotokopi masraflarını üstleniyordu. Doküman olarak, yetkili devlet kuruluşlarında hiçbir şey bulunmadığından, şiir sever dostlarımın kütüphanelerini kullandım. Amerika'da yaşayan birçok şairden (ki bazılarının sadece adreslerini biliyorum) Seyfettin Başçılar ve Tahsin Yiğit kitaplarını gönderdi, destekte bulundular. Fakat Türkiye'den değerli üç dostum Hülya Yalçınkaya, Sezer Özşen ve Sadık Öztürk'ün müthiş destekleri oldu.

Sonuç olarak; bana gönderilen şiirler, pullar, kitaplar, mektuplar ve küçük çapta ekonomik yardımlar bu dergiyi çıkarmam, şiiri paylaşmam için en büyük sebep olmuştu. Tahminen yüzde 20 olan yabancı uyruklu okurlarımın yüzde oranını arttırmaya çalıştım hep ama...

Elbette ki tek amacımız var: Zengin olmak!"

KAYNAKLAR

(1) Yaprak Dökümü, Nazım Hikmet'in bir şiiridir.

(2) Gelişim Hachette - Cilt:2, Sayfa:696

(3) Fransız Şiirleri Antolojisi (Haz: A. Rıza Ergüven)

(4) Milliyet Sanat Dergisi, 15 Ekim 1981, Sayı: 34

(5) Dünyaya İzinli Geldim, Yazan: Mert Ali Başarır (İlhan Selçuk'un önsözünden)

(6) Bu Yaprak'ın iki sayısı; Bayazıt Hakkı Tarık Us Kütüphanesinde bulunmaktadır.

(7) Mahmut Dikerdem'in anıları, Haz: Levent Yılmaz (yayımlanmamıştır)

(8) Milliyet Sanat Dergisi, 1 Kasım 1981, Sayı: 35

(9) Milliyet Sanat Dergisi, 1 Aralık 1981, Sayı: 37

(10) Milliyet Sanat Dergisi, 15 Kasım 1981, Sayı: 36

(11) Milliyet Sanat Dergisi. 15 Nisan 1981 tarihli 22. sayısından itibaren, her sayıda iki sayının tıpkı basımını vermiştir.

(12) Kaynak adlı bu dergi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

(13) Şairler Yaprağı'nın üç sayısı Asım Bezirci Kitaplığı'nda bulunmaktadır.

(14) Yaprak Dergisi Taksim Atatürk Kütüphanesinde bulunmaktadır.

(15) Yapraklar adlı bu dergi hem Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nde hem de Asım Bezirci Kitaplığı'nda bulunmaktadır.

düzenSİZ YAPRAK

1 Ocak 1999 tarihinde, yani Yaprak'ın 50. yılında hazırladığım 'düzenSİZ YAPRAK' adlı dergi, Orhan Veli için yaptığım çalışmalardan biriydi. Öküz dergisinin 56. sayısında ek olarak verilen düzenSİZ YAPRAK'taki Marquis de Sade'ın Aşkın Suçları adlı kitabındaki şu alıntı önemliydi:

Yaprak'tan korkan ormanda gezintiye çıkmamalıdır.

Şiiri bir elmas olarak görmüyorum. Bu yüzden "Şiir kesinlikle bir elmas değildir. Elmasın kıratı arttıkça değeri artar; şiirinse kelimeleri azaldıkça..." dedim.

Yaprak'ın ilk sayısındaki Alış - Veriş şiirinin bir benzerini de ben topladım günümüz şairlerinden. İşte o çokça bahsedilen Alış - Veriş şiiri ve ondan elli yıl sonra yazılan Alış - Veriş şiiri...

ALIŞ-VERİŞ

Gül verir yonca alırız

Bülbül verir serçe alırız

Edebiyat verir yalınsöz alırız

Şarkı verir türkü alırız

Tekses verir çok ses alırız

Halı verir kilim alırız

Kara tahta verir hayat alırız

Diploma verir değer alırız

Lisan verir dil alırız

Tesbih verir pergel alırız

Hacıyağı verir zeytinyağı alırız

Meta verir fizik alırız

Turan verir memleket alırız

Hemşeri verir yurddaş alırız

Salon verir sokak alırız

Hazırlop verir alınteri alırız

Canan verir dost alırız

Gözyaşı verir ümit alırız

(1 Ocak 1949 - Yaprak)

ALIŞ-VERİŞ

Düzen verir yaşam alırız

Teşekkür verir bişey diğil alırız

Defter verir sayfa alırız

İsim verir nefes alırız

Titanik verir kağıt gemi alırız

Kürk manto verir fok balığı alırız

Hafta sonu tatili verir Cumartesi Annesi alırız

Mermi verir 0.5 uç alırız

Bal verir arı alırız

Karanlık verir ışık alırız

Toprak verir deniz alırız

Çanta verir file alırız

Duvar verir pencere alırız

Bin verir bir alırız

Ekmek verir kar alırız

Korsanını verir aslının azını alırız

Bizi verir sizi alırız

Gönülden verir gönüldense alırız

(1 Ocak 1999 - düzenSİZ YAPRAK)

Şiir olarak, Mehmet Selim'in Özel Bir İstek adlı şiiri; Alican Sekmeç tarafından Yunanca'ya, Aylin Çevik tarafından İngilizce'ye ve Yasemin Atmaca tarafından Almanca'ya çevrilerek yayımlandı. A. Yeşim Gül'ün Japon Efendisinin Gayesi adlı öyküsünün yanı sıra Orhan Veli'nin kız kardeşi olan Füruzan Yolyapan'la yapılan bir söyleşi vardı.

Arka sayfa Yaprak Dökümü'ne ayrılmıştı. Nazım Hikmet'in 6 Eylül 1961 tarihinde yazdığı aynı adlı şiiriyle başlayarak:

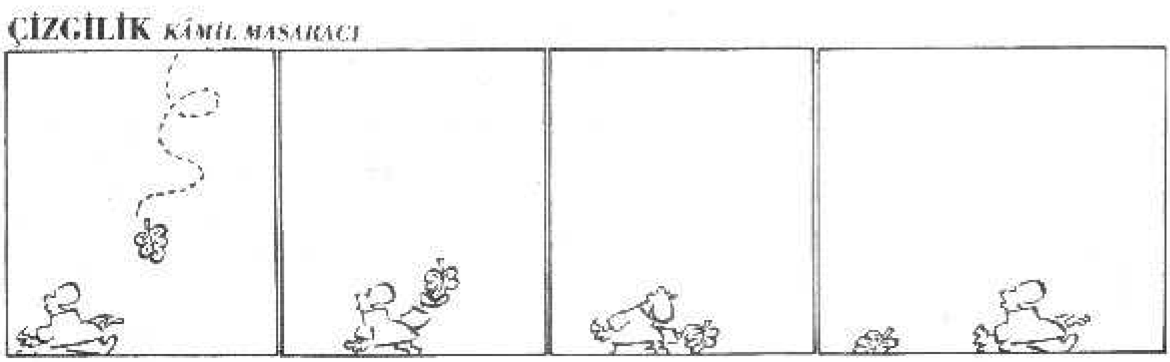
elli bin şiir roman falan okudum yaprak dökümünü anlatır.

elli bin filim falan seyrettim yaprakların dökümünü gösterir

elli bin kere gördüm yaprak dökümünü

...

ama yaprak dökümüne rastlamak yine de burar içimi

Çıkan bütün Yaprak dergileri hakkında küçük bilgiler sunarak, görüntülerini kullandığımız bu sayfayı Kamil Masaracı'nın bu karikatürü ile şenlendirmiş ve şu şiirleri de kullanmıştık:

Yaprak

Bütün yaprakların açarsa

Kork

Çünkü yalnızlığım ben

Çünkü yoksulluğum ben

Tepeden tırnağa

Oktay Rifat

Gönlümün İntiharı

Yaprak kokularında akşamı duyuyorum

ki beni yokluk denen yere yaklaştıracak.

Yaprak kokularında akşamı duyuyorum

ki alnımda sularda şarkılardan bir şafak.

Fazıl Hüsnü Dağlarca

Cazz - Cızz

Ayaklarım kırkayak

Dudaklarım yaprak yaprak

Ve tenim çırılçıplak,

Gözüme giren sokak lambasını

Tek kurşunla iptal ediyorum.

Can Yücel

Abvesidora

Evimizde

Yaprak döşeli döşeğimizde

Her şey başka güzeldir

Depremlerle yıkılmayız

Güneşler yakar da aldırmayız

Radoslav Zlatanoviç

Çeşme, Küçük Kız, Ozan ve Öbürleri

Üstümde üçbin yarak yüzbin ipek böceği

Dinle toprağa batık bir ören söylüyor

Üstümde üçbin yaprak yüzbin ipek böceği

Cemal Süreya

Dizgi hatası her zaman olur ancak, Cemal Süreya'nın şiirinin ilk mısrasındaki gözümden kaçan dizgi hatası beni ne kadar utandırdıysa da aynı yazım yanlışını burada da yaparak, "ve başka da sürç-ü lisan ettiysem; affola" diyorum...

ZAVALLI MEHMET SELİM

1 Ocak 1999 tarihi Orhan Veli'nin çıkardığı Yaprak dergisinin 50. yılı idi. Bu önemli günde arkadaşımız Şeref Özsoy, Yaprak dergisini düzenSİZ YAPRAK adıyla bir kere daha çıkarmak istiyordu. Benden de bir şiir istemişti çünkü, benim şiirlerimi Orhan Veli şiirlerine çok yakın buluyordu. Bunun üzerine en sevdiğim şiirlerimden biri olan Özel Bir İstek'i Yunanca, Almanca ve İngilizce çevirileriyle birlikte ilk kez yayımladık.

Bu soğuk havalarda

Kolye olmak geliyor içimden.

Güzel bir kızın boynundaki

Göğüslerinin arasına dek uzanan

Zincirin ucunda...

Ocak ayı boyunca dükkanının camında sergiledi Şeref bu düzenSİZ YAPRAK'ı. Birgün dükkanına uğrayan Zühtü Bayar'a dergiyi gösterir ve ilginç bir tepkiyle karşılaşır.

"Ne oluyor? Kim bu Mehmet Selim?"

Ne olduğunu anlayamayan Şeref, şaşkın şaşkın bakarken, Zühtü Bayar devam eder:

"Bu Mehmet Selim takma adıyla ilgili bir fırtına koparacağım, yakında ne olduğunu öğrenirsin."

Uzun ısrarlar sonucunda da olayı daha açık bir şekilde anlatmaya başlamış:

"Mehmet Selim eskiden benim kullandığım bir takma addır. Bu yazılarımın başlığı da Eleştiri Günlüğü idi. Bir süre sonra Fethi Naci benim takma adımı kullanmaya başladı. Bununla da yetinmedi, şimdi de Eleştiri Günlüğü başlığımı çaldı ve Cumhuriyet Kitap'ta kullanıyor. 3 gazeteye ve 8 dergiye bu konularda yazmak istedim ama, hiçbiri cesaret edip yayımlamadı. Şimdi de bu Mehmet Selim çıktı başımıza."

Aradan neredeyse iki sene geçti, Mehmet Selim konusunda bir fırtına kopmadı ya da kopan fırtına bir bardakta kaldı ki biz duymadık..

Bunun üzerine ben de benim Mehmet Selim'im üzerine şu açıklamayı yapmak zorundayım; Mehmet Ali Sel, Orhan Veli'nin takma adıdır. Hatta Oktay Rifat 'galiba atmaya kıyamadığı şiirlerini bu adla yayımlardı' der. Orhan Selim ise Nazım Hikmet'in 1934'te Akşam gazetesinde kullandığı takma addır. Benim için en değerli bu iki şairin takma adlarını birleştirince Mehmet Selim çıkıyor ki takma isim kullanmak istediğimden en uygun isim budur bence..

Saygılarımla..

Mehmet Selim..

GAYYA KUYUSU

"Orhan için son bir Yaprak sayısı çıkaralım diyorum, ne dersin? Herhalde bir yazı gönder. Şu veya bu şekilde bir şey bastıracağız. Bir de Orhan'ın bütün yazdıklarını birkaç cilt halinde bastıralım diyorum. Bu hususlarda düşündüklerini yaz. Keder işten başka şeyle unutulmaz. Sonuna kadar bu gayya kuyusuna bir şeyler atacağız."

Sabahattin Eyuboğlu'nun Mahmut Dikerdem'e ölüm haberini verdiği mektubun devamında gayya kuyusuna atılan ilk taşları görmek mümkün.

"gazeteler patronlarına rağmen, Orhan'ı nasıl hep bir ağızdan tuttular ve gazetelerden bu teşviki görür görmez herkes nasıl sempatisini açığa vuruverdi! Ve kötüler nasıl (bir an için olsun) dezarme oldu. Bunlar insanın ümidini yaşatıyor, yoksa... Bugünlerde çok zor ümit etmek."

Gayya Kuyusu'na atılanların bir kısmını okudunuz şimdiye kadar, bir kısmını ise ben de bulamadım ama, bu kitaba girmeyi hak ettiği halde, yazıların paragrafları arasında kendilerine yer açamayanlar ne olacak? Kehanetim gerçekleşmez de Orhan Veli'nin 100. doğum gününü görürsem, o güne de bir kitap hazırlarım ve tüm haksızlık yaptıklarımdan orada özür dilerim ama, şimdilik, kısa kısa bu Gayya Kuyusu'nda bulduklarımı sunayım sizlere:

ABİDİN DİNO (01.12.1981 - Milliyet Sanat)

Kayseri dönüşü Ankara'da uzun süre yatalak kalmam, Orhan'la ikide birde görüşmeme engel olmuyordu.

Yapı halinde bulunan yeni Meclis karşısında, caddenin karşı yakasında, iyice çukurda, bir yönü sokağa, bir yönü küçük dereye ve bayıra bakan Mecdi Bey Apartmanının bodrum katında oturuyorduk. Evden öte bozkır başlıyordu. Bizi görmeye gelen dostlar apartmanın kaygan basamaklarını inip, kapımızın zilini çalıyorlardı sık sık. Orhan Veli ise pencereden inmeyi yeğliyordu... Neden olmasın, her yiğidin bir yoğurt yiyişi yok mu? Orhan arka bayırı koşarak iner, yarış atı gibi dere hendeğini atlar, pencere kapalıysa upuzun parmağını tık tık cama vurarak Karagöz seslenişiyle geldiğini haber verirdi. Cam açılınca, upuzun leylek bacağını kolaylıkla içeri sarkıtıp, kendini odada bulurdu. Bu kendine özgü eve giriş yöntemi, Orhan'ın terbiyeden yana kusurlu olabileceğini düşündürmesin size. Orhan kadar terbiyeli kişi pek az gelmiştir yeryüzüne. Tam zamanında gelmesini, tam zamanında gitmesini bilirdi, tüy gibi hafif.

ORHAN VELİ GÜNÜ (26 Kasım 1965 - YÖN)

Orhan Veli'nin ölüm yıldönümünde Ankara'da Sanat Sevenler Kulübünde bir anma toplantısı düzenlendi. Toplantı öylesineydi ki, Orhan Veli sağ olup toplantıda bulunsa, daha işin başında sıkılır, çıkar giderdi. Orhan Veli'yle zaten pek anlaşamadığını ima yoluyla söyleyen Munis Faik Ozansoy, boş meydanlarda kolunu sallayarak dolaştıktan sonra -sanki mecburmuş gibi- konuşmasını yaptı. "Bizim zaten öyle sıkı fıkılığımız yoktu" mazeretini de tazelikten sonra, Orhan Veli'yi övdü, yerine oturdu. Munis Faik Ozansoy konuşurken, Nurullah Ataç'ın Türk Dili'nde Ozansoy için yazdıklarını anımsayanlar, gülümsemekten kendilerini alamadılar.

M. Surullah Arısoy ve Devlet Tiyatrosu sanatçıları Orhan Veli'nin şiirlerinden okudular.

Anma toplantısının ilgi çekici konuşmalarını Can Yücel ile ressam Fahir Aksoy yaptılar. Her ikisi de, Orhan Veli ile geçen günleri ve kısa çizgilerle anılarını anlattılar. Can Yücel, Orhan Veli'nin uzun <<İstanbul>> şiirini okudu, anıları anlattı. Sonra Nazım Hikmet'in Orhan Veli'den söz eden Türkiye'de yayımlanmamış bir şiirini okudu. Nazım Hikmet'in Mayıs 1958'de yazdığı şiirini aynen yayımlıyoruz:

SLAVYA KAHVESİNDE ŞAİR DOSTUM TAVFER'LE YARENLİK

Slavya kahvesinde oturan dostum Tavfer'le,

Vıltava suyuna karşı oturup,

tatlı tatlı yarenliği severim

hele sabahları hele baharda.

Hele sabahları hele baharda

Konuşurken dalar dalar gideriz

Bir yitirir bir buluruz birbirimizi.

Hele sabahları hele baharda.

Prag şehri yaldızlı bir dumandır

Ve kızıl, kocaman bir elma gibi.

Nezval geçer taze çıkmış kabrinden

param parça yüreği de elinde

ve Orhan Veli'yle karşılaşırlar

Urumeli Hisarından gelir o

ve telli kavağa benzer Orhanım

Yüreciği delik deşik onun da.

Biz de aynı loncadanız biliriz Tavfer

zanaatların en kanlısı şairlik

sırların sırrını öğrenmek için

yüreğini yiyeceksin, yedireceksin.

Pırağ şehri yaldızlı bir dumandır

Vıltava suyunun köpüklerine

martı kuşlarıyla gelir İstanbul...

Lejyonerler köprüsüne gidelim Tavfer

martı kuşlarına ekmek verelim.

MELİH CEVDET ANDAY (15 Ekim 1981 - Milliyet Sanat)

Unutamayacağım anılarımdan biri, ünlü Fransız ozanı Philippe Soupault'yu Yaprak yönetim evimizde ağırlamamızdır. Gerçekte böyle bir ev yoktu. Orhan Veli, o zaman, bir apartmanın bahçesindeki tek odalı bir evde oturuyordu. Odanın duvarları çatlak çatlaktı. Döşeme dayama bakımından yoksuldu. Tuvaleti yoktu diyebilirim. Bu yüzden biz, ünlü Fransız ozanını bir lokantaya davet etmek istedik. Ama o razı olmamış buna, ille de Yaprakçıların yönetim evine geleceğim diye tutturmuş. Odaya iki gün içinde badana vurduk, çatlakları elimizdeki Yaprak dergileriyle kapattık, evlerimizden koltuklar,

masa, kilimler, içki-yemek takımları getirdik. Hiç unutamam, şiir okuma sırası kendine geldiğinde, Orhan Veli, Soupault'dan yaptığı "Şakir efendi öldü / dün / gece Çerkeş'te / Çerkeş'te öldü gitti" çevirisini okudu. Biz gülüşmeye başlayınca, adam ne oluyor gibilerden bakındı. Anlattık. Bir daha dinledi. "Tamam" dedi, "benim şiirim bu." Sonra ülkemizden ayrılırken, "şiiri Türkiye'de buldum" diye demeç verdi gazetelere.

MELİH CEVDET ANDAY (Orhan Veli İçin - Cumhuriyet Gazetesi, 17 Kasım 1995)

Orhan Veli Kanık öleli tam kırk beş yıl olmuş. Nasıl olur! inanasım gelmiyor. Demek beş yıl sonra onun için "Geçen yüzyılda yaşadı" diyecekler. Oysa benim için "geçen yüzyıl" on dokuzuncu yüzyıldır, hep öyle kalacak. Ben yirmi birinci yüzyıla girmek istemem.

Orhan Veli, rakısına çok değer verirdi. Nazım Hikmet için açlık grevine girdiğimiz günlerde, avare avare dolaşırken bana demişti ki, "Rakı yok, meze yok, dolaş babam dolaş!"

Bir gün de Oktay Rifat, çok içtiği için Orhan Veli'yi uyaracak olmuş, "Böyle içersen, sonra kadınla yatamazsın" demiş; Orhan da elindeki kadehi göstererek, "Ya bu daha güzelse?" diye yanıtlamış onu.

Orhan Veli bir şiirinde "Ölünce biz de iyi adam oluruz" demişti, (ağlamak geliyor içimden), iyi adamdı oysa. Anlamıyor değilim, ölüleri, iyi olsun kötü olsun, hayırla anma geleneğini şakaya almaktı niyeti böyle söylerken. Ama şundan içim rahat ki, yaşarken sevildi, hayranlık gördü, övüldü. Ama oralı olmadı, hiç övünmeğe girmedi.

Orhan Veli çok duyguluydu, ama duygusal görünmekten hoşlanmazdı. Bütün arkadaşlığımız süresince ondan aldığım başlıca izlenim budur: kendini ele vermek ve işi şakaya vurmak. Bütün zengin ruhlar böyledir; şaka, bu zenginlikten övünmemenin başlıca umarlarından biridir.

Bu söylediklerimi, onun şiiri de kanıtlıyor bize. Demek istiyorum ki, Orhan Veli'nin şiirine bu açıdan bakmak bize aydınlık getirecektir. Büyük Fransız şairi Paul Valery, hiçbir şiirinde kendini vermediğini, yalnız 'Deniz Mezarlığı'nda kendini biraz kaçırdığını söylemişti. Orhan Veli ise, kendini biraz kaçırdığı şiirlerinde bile işi alaya vurur. Orhan Veli, şiirlerinin arkasına gizlenir.

Orhan Veli'nin çoğu şiirinde kendi konuşmayıp başkalarını konuşturması bunun göstergesidir.

Gerçekten de, bu büyük şairimiz, çeşitli halk kesimlerinden seçtiği kişileri, kendi ağızları, kendi deyimleri ve kendi deyişleriyle konuşturur şiirlerinde; ya da kendisi onların ağızlarından konuşur.

Şu şiirine bakalım:

Alnımdaki bıçak yarası senin yüzünden

Tabakam senin yadigarın

İki elin kanda olsa gel diyor telgrafın

Seni nasıl unuturum ben vesikalı yarim.

Orhan Veli'nin alnında bıçak yarası yoktu, tabakası da, vesikalı yari de.

Onun,

Bir elinde cımbız,

Bir elinde ayna

Umurunda mı dünya!

dizeleri ise bir mahalle kızının ruh durumunu yansıtır; şurası önemli ki, o kızı küçümsemeden, dahası bize sevdirerek.

Nereye gelmek istiyorum, Orhan Veli dramatik bir şairdir.

Şimdi okurlarım beni bağışlasınlar, 'dramatik' sözcüğü ile ne demek istediğimi anlatmaya girişeyim.

Şiirin üç türü vardır: Epik şiir, dramatik şiir, lirik şiir.

Bunlardan ilki için en büyük örnek Homeros'tur. Homeros, şiirlerinde hem kendi konuşur hem de kahramanlarını konuşturur. O iki destan da böyle yazılmıştır.

Dramatik şiir ise, şairin konuşmadığı, sadece kişilerini konuşturduğu şiir türüdür. Tiyatro bu demektir. Büyük şair Sofokles'i buna örnek verelim.

Lirik şiir ise, şairin kendi konuştuğu, duygularını, düşlerini anlattığı şiirdir. Bunun antik çağdaki temsilcisi Safo'dur. Orhan Veli, bu üç türden daha çok ikinci türde değerlendirilecek bir şairdir.

Öyle ki, lirik olduğunu sandığımız (gerçekte öyle olduğu) şiirlerinde bile yalan söylemekten hoşlanır.

'Ben böyle mi olacaktım' adlı şiirini, aşık olduğu günlerde yazmıştı. Ama o şiirindeki

Çok sevdiğim salatayı bile

aramaz mı olacaktım

dizeleri düpedüz yalandır. Çünkü Orhan Veli salatayı sevmezdi, yemezdi.

Görüyor musunuz, burada kendini saklıyor.

Orhan Veli, bizim şiirimizin eşi bulunmaz dramatik şairidir.

Onu Homeros'la değil, Safo ile değil, Sofokles'le ölçelim.

Orhan Veli klasik bir şairdir.

MEHMED KEMAL (Acılı Kuşak - Toplum Yayınları, 1967 / DE Yayınevi, 1985)

(Sayfa: 33-34-35)

Ne kadar oturduk, bilmiyorum, Orhan:

-Kalkın Kumkapı'ya gidelim... dedi.

Sabahattin, Orhan, ben kalktık. Önce bir dolmuşla Bayazıt'a çıktık. Oradan yürüdük. Orhan:

-İstanbul'a bayılıyorum, dedi. Neresinden baksan önüne deniz çıkıyor. Denizi yitirir gibi olduğun anda buluyorsun. Ya bir sur yıkıntısından, ya bir duvar oyuğundan, ya bir pencereden önüne deniz çıkıyor. Ankara'da bu var mı?

Gerçekten de, yokuşu inerken, şu duvar köşesinden, şu yıkıntı aralığından, yitirdiğimiz denizi yeniden görüyorduk. Git gide denize yaklaşıyorduk. Artık önümüzde deniz tabak gibiydi. Bir kıyı meyhanesinde oturduk.

Bir dönem ağır polis baskısı altında kalan bu iki sanatçı, denizi, İstanbul'u, balığı, balıkçı meyhanelerini sevseler bile Ankara'yı unutamamışlardı. Hele Sabahattin'in eşi ve kızı Ankara'daydılar. Bana politik gidiş üzerine sorular sormağa başladılar. Ne de olsa ben gazeteciydim, işin içinde sayılırdım, girdisi çıktısı hakkında bildiklerim olurdu. Yazamazdım. Sabahattin boyuna İsmet Paşa'nın ve CHP'nin demokrasiyi kurmada samimi olup olmadığını öğrenmek istiyordu. Anlattım. Orhan aklımda kaldığı kadarı, aşağı yukarı şöyle konuştu:

-Bizim düşündüklerimiz ve yaptıklarımız şu gördüğün deniz gibidir. Denizi nasıl evlerle, surlarla görünmez ediyorlarsa, nasıl evler surlar zamanla yıkılıyor, deniz görünüyorsa, bizim yaptıklarımızı da istedikleri kadar bizi sıkıştırsınlar, örtemeyeceklerdir. Yaptıklarımız, kapamak isteyenler yıkıldıktan sonra deniz gibi ortaya çıkacaktır. Ancak biz yaptıklarımızı iyi yapalım, ortaya çıktığı zaman gelecek kuşaklar eziyete değmiş desinler. İyi yaptıksa, bize eziyet edenler unutulacak, yaptıklarımız, deniz gibi, denizin mavisi gibi sevilecektir.

Karşıda deniz masmaviydi.

Lisede Adnan'ı tanıyorum da, Orhan'ı tanımıyorum. Bizden çok büyük sınıfta okuduğu için, fazla iz kalmamış hatırımda. Melih'le Oktay öyle değil. İkisinin de hatırımda kalan izleri var. Melih tiyatroyla uğraşırdı. Oktay Atatürk'ün önünde başarılı bir tarih sınavı vermişti. Orhan'ı ilk Monna Vanna piyesini okul adına oynarken gördüm. Ercüment Behzat ona önemli bir rol vermişti, ama neydi şimdi bilmem. Başarılı oynadığını söylüyorlardı. Bir şairin başarılı aktörlüğünü kavrayamamıştım, çocukluk. Bir adam ya şair olurdu, ya aktör, benim o zamanki anlayışıma göre... Şairlik çok büyüktü gözümde. Başka işle paylaşamazdım. Şimdi öyle değil tabii...

Şiirlerim yayınlanmaya başladığı zaman, Orhan'la eşit konuştum. Bu eşitliği Orhan koydu. Ben koyamazdım. Ne yalan söyliyeyim Orhan'ın ilk denemelerini ben anlayamadım. Nurullah Ataç övmeye başladığı zaman da anlamadım. Nazım bizim gözümüzde sevgiliydi. Sevgiliydi ama, etkisinde kalmaktan da korkuyorduk. Orhan'ın bir çığır açtığının çok sonraları farkına vardım. "Ağaca bir taş attım - Düşmedi taşım - Taşımı isterim - Taşımı isterim" şiirini ciddiye alamıyordum. Şiir benim için bir eylemdi. Tek başına bir uğraş değildi o yaşlarda. Orhan da bu anlayışımı bildiğinden olacak üstüme varmazdı. Hatta ciddi bir tartışmaya bile girmek istemezdi. Çocukluğuma mı verirdi, yoksa teşvik mi ederdi, hala kestiremiyorum. Bugünse Orhan'ın yeri edebiyatımızda bellidir. Benim düşüncemde bir değişiklik olmamıştır. Hala aynı kanıdayım. Onun içindir ki, işi fıkracılığa döktüm. Başka eylemlerim ağır bastı. Bugün Orhan olsa ne derdi, bilmem.

Anlayışımızın farklı oluşu dostluğumuza engel olmadı.

Bir gün Orhan, Sait Faik'in bir piyesinden söz etmişti. Sait mi okumuştu ona, anlatmış mıydı? Geçmiş gün unuttum. Pencere kenarında, Kürt Mehmet'te oturmuş konuşuyorduk. Yağmur yağıyordu. Orhan Tecüme Bürosundan, ben gazeteden ayrılmıştım. İkimiz de yarı yarıya işsiz sayılırdık. Orhan, Doğan Kardeş yayınlarına sattığı Nasrettin Hoca'nın telif ücretini bekliyordu. Ben de bir gazeteden alacağım parayı. Sabahleyin uğramış, idare müdüründen: "yarın gel..." yanıtını almıştım. Ben: "Ah bir yarın olsa..." diyordum. Orhan: "Ah postacı havaleleri bir dağıtmaya başlasa..." diyordu. Durup dururken, birden:

-Sait'in bir piyesi var, bilir misin? dedi.

-Bilmiyorum, Sait piyes yazmış mı?

-Yazmış...

Aklım, fikrim parada:

-İyi

İlgilenmediğimi görünce anlatmaya başladı:

-Sait'in piyesinde hareket var, laf yok. Bir kelimelik konuşmayla da bitiyor. Böyle yağmurlu bir günde kalabalık bir caddede insanlar koşuşuyor. Beyoğlu olacak... Taksiler, hususiler, bağıran, çağıran, kadınlar, kızlar... deme gitsin... büyük kalabalık... İşte bu kalabalık arasından bir adam çıkıyor. Omuzunda bir tek yorganı... Ondan başka göze batar bir şeyi yok. Vitrinlere baka baka, sahnenin önüne doğru geliyor, sırtındaki yorganı indirip seyircilere doğru uzatıyor, hüzünlü bir sesle: "Satıyorum..." diyor. Piyes de bitiyor.

...

(Sayfa: 302)

Orhan Veli'nin şiirinde Baudelaire etkisi yoktur ama epeyce şiirini çevirmiştir. Bilenler, çeviri şiirler arasında en iyisi olduğunu söylerler.

BAKİ SÜHA EDİBOĞLU (Bizim Kuşak ve Diğerleri - Varlık Yayınları, 1968)

Dikkat etmişimdir, İstanbul'da olsun, Ankara'da olsun, Orhan yazılarının pek çoğunu sabahları yazardı. Birçok şair ve yazarlarda olduğu gibi, yer seçmek, masa seçmek, gürültüden kaçmak gibi adetleri yoktu. Her yerde rahatlıkla çalışabilirdi. Yaprak dergisinin makalelerini, hatta mizanpajını Ankara'da Kutlu pastahanesinde hazırlardı.

ÖMER FARUK TOPRAK (Duman ve Alev - May Yayınları, 1968)

Küçücük meyhane dolmuştu adeta. Cıgara dumanı bulutu içindeydik. Oturacak yer iki - üç kişilik olduğundan, çoğunluk ayakta yarenlik ediyorduk. Lambo'ya geldiğimizden beri şiirden, edebiyattan konuşmamıştık. Orhan Veli, bilmiyorum kaçıncı kadehten sonra, damdan düşer gibi:

"Ömer Faruk, sen benim Kızılcık şiirimi beğenmedin mi?" diye sordu.

Artık bu saatte, rakı şişesinde balık gibi idi ama, sarhoşluk bilinçsizliği yoktu üzerinde. Bir süre önce Ant dergisinde Suut Kemal Yetkin'in bir deneme yazısındaki yanılgılarını eleştirirken, Orhan Veli'nin Kızılcık şiirini tekerleme niteliğinde bulduğumu yazmıştım. Buna alınmış olacak. Kısa bir açıklama yaptım:

"Ozanın dünyaya bakış tarzında farklı bir görüş getirdin ama, şiirimizi formalist bir sınır içinde, halk diline yatkın, espri şiirine, bohem şiirine doğru götürüyorsun. Ben halk dilinin içtenliğini ekmek gibi göğsümde tutarım ama, batı kopyası formalist şiire karşıyım" dedim.

Gülümseyerek beni dinliyordu. Kadehinden bir yudum daha aldı. Yüzünden sarı bir düşünce bulutu geçti:

"Benim şiirim de toplumcu, benim şiirim de oraya varacak" dedi.

Orhan Veli'nin cigarasını yakarken, kibrit alevinde çekilmiş bir fotoğrafı vardır. Şimdi o resme tekrar bakıyorum. Onu Lambo'da bir akşam karanlığında görür gibi oluyorum ve:

"Yaşasaydı" diyorum.

SAİT FAİK (15.11.1953 - Vatan - Sanat Yaprağı)

Uzun zaman Beyoğlu'nda bir sivrice, bir kamburca adam görsem içim yandı. O'dur sandım. Saniyenin binde biri bir zaman içinde, odur sandım. Uzun zaman, sık sık bu, sürdü gitti. Yeni yeni, onun karşıma çıkmıyacağını, geri gelmiyeceğini anlıyabildim.

Biz çok mu iyi arkadaştık? Değil. Benden daha çok sevdiği, düşüp kalktığı arkadaşları çoktu. Biz birbirimizi hele ben içkiyi bıraktıktan sonra aramazdık da... Arasıra kavga değil ya, atışırdık da. Ne hale geleceği hiç belli olmıyan bir dostluğumuz vardı.

Ama ben onu görünce sevinirdim. Sonunda masa ve kadeh başında bitecek bir tatlı gün başlardı. Paranın olup olmamasının önemi yoktu, bulup buluşturacaktık.

İlkbaharda birdenbire Adanın tenha bir yolunda karşıma çıkardı. "Gel yahu bize gidelim" derdim, gelmezdi. Adanın içinde kaybolurdu. Nereye giderdi hiç bilmedim. Belki de yapayalnız, belki de birisiyle beraberdi. Onu da bilemedim. Esrarlı bir hal takınırdı. Yalnız başına, cebinde şişesi, bir ağaç altına yerleşip şiir mi yazardı? Bilmiyorum.

Onun bir kitap satışına şahit oldum. Küçük dilimi yuttum. Beş parasızdı. Parasız olup da pis pis düşünmeyen kim vardır? Öyle günlerden birindeydi. Kitabı satın alacak adamın karşısında koltuğa cebinde on lira varmış gibi kurulmuştu. Galiba ayak ayak üstüne de atmıştı. Sigarası da ince parmaklarında idi. Daha pazarlığa girişilmemişti. Kitabın boyu, harflerin seçilmesi mevzuunda konuşuluyordu. Benim orada bulunmamdan hafifçe canı sıkıldığını seziyor, inadına oturuyordum. Sebepsiz, başka şeylerden söz açtı. Kalktım. Sigarasını söndürdü. Kapıdan tarafa oturduğum için sırtı benim gitmemi bekliyor gibiydi. Patronun odasından yarım saat sonra çıktı. Çekişe çekişe pazarlık etmişe benzerdi. Yüzü kızarmıştı. Merdivenlerde bekliyorduk. "Tamam mı?" "Tamam" dedi.

Hiç ummadığım bir para koparmıştı. Ama öyle sanıyorum ki patron da ona hayran oluğu için bu parayı vermişti.

TALAT SAİT HALMAN (Langston Hughes Hayatı ve Sanatı - Yeditepe Yayınları 1971)

Langston Hughes'un Amerikan şiiri içindeki yeri, birçok bakımdan, Türkiye'de Orhan Veli - Melih Cevdet - Oktay Rifat kuşağını andırır. Memleketimizde tanınıp sevilmeye başlaması da o kuşağın en popüler olduğu ve edebiyatımıza yepyeni bir tat getirdiği yıllara rastlar. Hughes, tıpkı Orhan Veli gibi, "sokaktaki adam"ın gündelik duygu ve kaygılarını çoğu zaman güleç ve kolay anlaşılır bir üslupla seslendirmiştir. Orhan Veli'nin Süleyman Efendisi, Hughes'un Simple (Safdil) tipidir. Kanık nasıl İstanbul'un konuşma renk ve ritimlerini şiire mal ettiyse Hughes da New York'un zenci mahallesi olan Harlem'in sokak lehçesini alıp Amerikan şiirine kazandırmıştır.

Birinci Yeniler gibi serbest nazım, basit şekil ve sade dil ilkelerini benimseyen Hughes, yine tıpkı onlar gibi, nesnel görüşle yazdıklarında bile düşünceden çok duyguya yer vermiş, romantik ve hatta santimantal duyarlığa bağlı kalmıştır.

SABAHATTİN EYUBOĞLU (Orhan Veli Boğaziçi'nde - Küçük Dergi, Kasım 1952)

Orhan Veli avucunun içindekini bilmez, ama Boğaz'ın içini dışını karış karış, yosun yosun bilirdi. Çocukken bir çifte kürek, bir arkadaş ve bir kaç simitle Beykoz'dan Yeşilköy'e günü birlik gider gelirmiş. Üst tarafını Boğaz'ı bilenler kestirir. Kıçtan yaprak motoruyla gün ışırken yola çıktık mı Orhan Veli rüzgarın çıkmışını çıkacağını, akıntının artmışını artacağını, anaforu kestirmeyi, martıların, ırıpların hangi balık üstüne çalıştıklarını şakacıktan ama hamsi boyu yanılmadan söylerdi. Poyraz'ın ve Lodos'un nerelerde ne suret göstereceğini, hiçbir körfezin adını aramadan, her iskele adına bir ince lezzet katarak anlatırdı. "Veli bey atıyor" derdik; o susar, denizde ne kadar haklı çıkılabilirse o kadar haklı çıkar, ve sanat ve dünya işlerinde de olduğu gibi, "Nasılmış!" demezdi. Bizim deniz sevgimiz doğrusu onunkinden çok daha şairane idi. Bizi şaşırtan, coşturan renk, ses, dalga ve balık oyunlarına Orhan Veli, kendinden bir şeymiş gibi, güzel fakat "malum" der gibi

bakardı. Sevdiğini en çok belli ettiği şey kürek çekmek, denizde kızdığını gördüğüm tek şey de yağsız kürekti. İncecik ve uzun kollarıyla küreğe geçer geçmez kayık kendine gelir, denizin ritmini bulur, her çekiş bir nefeste söylenen rahat mısralara dönerdi. Kürekler batıp çıkacakları anı ve yeri kılı kılına bilir, kayığın burnu pürüzsüz, takıntısız bir çizginin kayan ucu oluverirdi. İşte o zaman iskarmozlar sağlam, kayışlar edebince bağlı ve yağlı, kayığın altı yosunsuz, içindekiler de yerli yerinde oldu mu, Orhan Veli pırıl pırıl keyiflenir ve "Biliriz şu kürek çekmesini" derdi.

Orhan'ın son yazı, bir akşam üstü Yaprak'la Beykoz'a doğrulduk. En cümbüşlü çocukluğu orda geçmiş, on senedir de uğramamış. Poyraz eni konu sertleşmişti, ama Beykoz Orhan'ın dediği gibi süt liman çıktı. Dediği yerde pat patı susturduk. Orhan kürekte, dalyanın telleri melleri arasından, yağdan kıl çeker gibi geçtik, bir balıkçı kahvesinin önündeki perişan iskeleye yanaşıverdik. Orhan eski ahbaplarını dün bırakmış gibi aramağa çıktı ve kendi yaşında, güler yüzlü bir balıkçıyla döndü. Çapariye var mıyız, dedi. Takım taklavat, kumanya düzüldü. Çaparide iki çocukluk arkadaşı dertleştiler. Balıkçı ilkte mi, ortada mı, unuttum, Orhan'la okumuş, babası ölünce bırakmış. "Biz güya okuduk, dedi Orhan, ama bir baltaya sap olamadık." "Yoo, meşhur adam olmuşun. Gazetelerde okuyoruz. Kahvede şiirlerini ezber bilenler de oluyor." Halk arasında adı geçmek Orhan'ı en çok gıdıklayan havadislerdendi. İki patlamayı pek aşamayan açık ve seçik kahkahası o zaman kıvamını bulurdu. Şöhret düşkünlüğü vardı, var olmasına fakat marazi, sinsi, kıskanç tarafı olmayan bu düşkünlük ona kahverengi ceketi, ne yapsa düzgün duran yakası gibi yakışırdı. Balıkçıya hangi şiirlerini duyduğunu sormamıza kalmadı, çapari canlandı. Bir anda kayığın içi bembeyaz çırpıntılarla doldu. Orhan'ın yazı yazarken her harfin hakkını veren uzun ve yavaş parmakları balıkları çapari salkımından koparırken aynı telaşsız, kayıtsız, rahat zariflikleri içindeydiler. Elerimizi pul pul, balıkçıdan buluşmamız kadar edebiyatsız bayağı lafsız ayrıldık. Ne Beykoz'u, ne balıkçıyı, ne balıkları, ne de o bitmeyesi akşamı kendilerinden başka bir şeye benzetmeden, Orhan'ın sayesinde dünyayı biraz daha bizim bilerek Boğaz'a açıldık. Gece, Büyükdere'de bir dostun evini ararken Orhan ışıkları birer birer kendi yakmış gibi biliyordu. Büyükdere'yi ya da ışıkları sevdiğinden mi? Yoo, Orhan rasgele bazı şeyleri, geolojinin taşlar bahsini, rubai vezinlerini, Karagöz'ün bir sahnesini, Ankara'da Teneke mahallesinin bir sokağında oturanları, Keten Gömlek türküsünün belli bir köy ağzıyla söylenişini, hocası Ahmet Hamdi Tanpınar'ın bin dokuz yüz otuz bilmem kaç senesi baharında, çarşamba günü, saat üçü on geçe, Ankara Lisesinin filan koridorunda Abdülhak Hamit üstüne söylediklerini harfi harfine, kılı kılına bilmekten hoşlanırdı.

OKTAY AKBAL (Orhan Veli'yi Beklerken - Şarkılarına Kadar Mahzun, Çağdaş Yayınları, 1997)

Orhan Veli'yi bekliyorum. Saat sekiz buçuk. O şimdi yoldadır. Üç kat merdiveni çıkıp gazeteleri getirecek. Hep teşekkür ediyorum. Öyle ya, nesine bunca yol, bunca basamak? Bir yazarın, adını

taşıdığı Orhan Veli'nin eski bir arkadaşının günün haberlerini duyuran gazeteleri beklediğini biliyor. Sarışın bir körfez çocuğu. Yatıp uyumalıydı bu saatlerde! Ama sorumluluğunu bilen bir kişilik. Marketçi ağabeyleri Hakan ve Selçuk'un en büyük yardımcısı. Babası, Orhan Veli'ye sevgisinden küçük oğluna bu adı vermiş... Ne de olsa bir öğretmen, bir bilinçli baba. Orhan Veli de adaşının şiirlerini biliyor, seviyordur diye düşünüyorum. Bir sabah soracağım, bakalım ne diyecek?

OKTAY AKBAL (Melih Cevdet Anday ile - Önce Şiir Vardı, Adam Yayınları, 1982)

Ta yıllar gerisine gittim bir an. İkinci Dünya Savaşı yıllarında lise öğrencisi olduğum günler... Garip'le ilk karşılaşmam. Orhan, Oktay, Melih üçgeni. 1941'de Servetifünun'da Şiirimizin Triosu adlı bir yazı yayımlamıştım. On sekiz yaşında onuncu sınıf öğrencisi bir Oktay Akbal! Garip'çilere takılan, onlarla eğlenen ünlü yazarlara, gazetecilere, eleştirmecilere karşı çıkmış! Bir Raci Bey vardı, divancı mı divancı. Orhan'ı Oktay'ı Melih'i ozan saymıyordu, ne de Sait'i öykücü. Ben, okulun edebiyatçısı olan ben, bütünlemeye kalıyordum bu yazı yüzünden az daha!

OKTAY AKBAL (Yüksek Kaldırım Yaşantıları - Geçmişin Kuşları, Çağdaş Yayınları, 1979)

Derken daha yakın bir anı. Yüksekkaldırım'dan şair, yazar dostlarla inişlerim. Sait Faik'le, Orhan Veli'yle, Asaf Halet Çelebi'yle. Garip bir rastlantıydı, ölümlerinden önceki günlerdeydi hepsi de. Hele Sait.. 4 mayısta indik, 11 mayısta çekti gitti dünyamızdan.. Gene başka bir anı. Fahir Aksoy'la iniyoruz bir gece. Yokuşun tam yarısındayken aklıma geliverdi. Fahir'e "Sait'le, Çelebi'yle, Orhan'la da burdan böyle indik. Bir süre sonra öldüler" deyiverdim. Ödü koptu Fahir'in yokuşu gerisin geri çıkacaktı neredeyse. Yapmadı bunu, göze aldı her şeyi. O günlerde edebiyatçı bilinirdi Aksoy, öyküler, eleştiriler yazardı. Aradan bir süre sonra bıraktı edebiyatı, yazarlığı. Resme verdi kendini. Ünlü bir ressam oldu. Korkulu tehlikeden yakayı böyle kurtardı galiba!

MEMET FUAT (Alttan Gelen Sansür - Çağını Görebilmek, Adam Yayınları 1982)

6 Aralık 1964 günlü Cumhuriyet gazetesinde Orhaneli öğretmenlerinden Ahmet Ergün ile Yücel Aksan'ın bir açık mektupları yayımlandı. Olduğu gibi aktarıyorum.

İSTANBUL RADYOEVİNE AÇIK MEKTUP

Radyonuzda 28.11.1964 günü saat 21-21.30 arası yayımlanan 'Bir Portre' programında, şair Orhan Veli'nin 14. ölüm yıldönümü hatırası anıldı. Büyük şairin ölümü üzerine parçalar ve Orhan Veli'nin kendi eserlerinden seçilmiş bazı şiirleri okundu. 'Yol Türküleri' isimli şiiri okunurken 'Arifiye Köy Enstitüsüne ait' olan kısmın çıkarılmış olması gözden kaçmadı.

1- Şiiri tahrif etmek, şairin hatırasına ne dereceye kadar saygı göstermektir.

2- Köy enstitüsü sözü, bir kültür kurumu olan Devlet Radyosunca neden sakıncalı görülmüştür?

3- Bir sanat yapıtının, siyasi görüş ve kanaatle bir nevi sansüre uğratılması sizce de sanat özgürlüğü anlayışına aykırı değil midir?

4- Bu tutumunuz halkın Devlet Radyosuna olan güvenini sarsmaz mı?

Büyük şairden İstanbul Radyoevi adına özür diliyoruz.

Mektup bu kadar. Radyoevi'nden ne yanıt gelecek diye düşünüyorum. Ne yanıt gelebilir!? Sanat yapıtına saygısızlığın, sinsi, acınası politikacılığın korkunç bir örneği. Belki de salt bir işgüzarlık. Ben dinlemedim o programı. Mektupta Yol Türküleri diye ikinci başlığıyla anılan Destan Gibi'nin bütünü okunup da yalnız Arifiye parçası mı çıkarıldı? İnanamıyor insan. Gerçekten öyleyse...

Okuyalım birlikte o parçayı da, alttan gelen sansürün nerelere kadar uzandığını görün:

Arifiye!

Şoför durdu, Enstitü Mektebi, dedi.

Süleyman Edip bey müdürün adı.

Bir yol da burada duralım;

Ellerinde nasır, yüzlerinde nur,

Yarına ümitle yürüyenlere

Bir selam uçuralım.

Bu parçanın radyoda okunması üstten gelen sansürün yasakladığı şeylerin içine giriyorsa (ki öyle olduğunu aklım almıyor), o zaman programı hazırlayanların bu şiirden bütünüyle vazgeçmeleri gerekirdi. Ondan ötesi sanata da, sanatçıya da -tek sözcükle- saygısızlıktır.

Bir başka yönü daha var işin: Ahmet Ergün ile Yücel Aksan şairden özür diliyorlar; ya köy enstitülerinin yetiştirdiği binlerce öğretmenden kim özür dileyecek!?

ORHAN VELİ ÖLÜMÜNÜN 30. YILDÖNÜMÜNDE TEVFİK FİKRET LİSESİNDE ANILDI (29 Kasım 1980 - HÜRRİYET)

Ünlü şairimiz Orhan Veli Kanıki ölümünün 30. yıldönümünde Tevfik Fikret Lisesi'nde anıldı. Türk Dil Kurumu başkanı Cahit Külebi, Şair Dr. Mustafa Şerif Onaran, Şair Mehmet Deligönül Orhan Veli'yi anma toplantısına konuşmacı olarak katıldılar. Okul müdüresi Ferihan Gürsey, Kültür Kolunca hazırlanan anma gününde "Ergenlik çağında cilt bakımıi ruh sağlığı, beslenme konularının da işleneceğini belirtti. T.D.K. Başkanı Külebi, konuşmasında Orhan Veli'yi nasıl tanıdığını anlattı, Mehmet Deligönül sanatçının edebi kişiliğinden söz etti. Dr. Mustafa Şerif Onaran da Orhan Veli'nin şiirlerinde işlediği konular üzerinde durdu. Öğrenciler ise sanatçının şiirlerini okudular.

Ankara'da Bilgi Yayınevi de Orhan Veli'nin tüm eserlerini 'Bütün Eserleri' başlığı altında yayınlamaya başlamıştır.

RED-KİT FİLMİNDEN İKİ SAHNE(Yönetmen ve Senaryo: Aram Gülyüz)

Görüntü yönetmenliğini Nedim Akanlar'ın yaptığı; İzzet Günay, Gülgün Erdem, Kamuran Akkor, Hasan Ceylan ve Refik Üfler'in oynadığı Red-Kit'in, yapım yılı 1970, yapımcı firması ise Metro Film'dir. Filmdeki iki sahnedeki olaylar az çok şöyledir:

1 - Red-Kit bir kadını öperken, atı Düldül başını iki yana sallayarak konuşur:

"Olmaz ki, böyle de öpülmez ki..."

2 - Bu sahne daha hoştur. Daltonlar her zamanki gibi hapistedirler ve kaçma planları yapmaktadırlar. Avarel çok açtır ve Joe'nun her söylediğine karşılık açlığından bahsetmektedir. Sonunda Avarel'in repliği şöyle olur:

"Hiç bir şeyden çekmedim bu dünyada, açlığımdan çektiğim kadar"

Yönetmenliğin yanı sıra senaryosunu da yazan Aram Gülyüz'e teşekkürlerimi sunarım...

ORHAN VELİ'DEN BEKLEDİĞİM MEKTUP

Orhan Veli'nin sık sık mektuplaştığı kişilerden birisi de Sait Faik'tir. İşte Sait Faik Müzesi'nin arşivindeki Orhan Veli mektuplarından biri:

"Ankara, 29.2.1941

Aziz ve kıymetli dostum Sait Faik,

Ankara'dan ayrıldığın günlerde senden haber bekliyordum. Daha sonra mahkeme kararını öğrenince haber yollamak bana düştü. Aynı günde Sabri Esat'ı gördüm ve sana yıldırım telgraf çektiğini öğrendim. bunun üzerine bir mektup yazmak, hiç olmazsa tebrik etmek istedim. Bugüne kadar o da nasip olmadı. Mamafih bu arada, Çelme hikayesini buldum ve okudum ve başına bu işi açanlara küfrettim. Harika hikaye azizim. Bana bir de 'Sarnıç' nam şaheserden gönderecektin. Tariz yapmıyorum. Tahattura vesile olur ümidiyle. Ama şahidimsin ki mezkur şaheser Ankara'da mevcut değil. Her neyse, gecikmiş bir işi yapmak vesilesiyle hatırını sormuş oluyorum. Bundan dolayı memnunum. Senden bir ricam daha var, bana Aleko şiirini göndermeni istiyorum. 'Bir Aleko şiiri için de dünyanın zahmetine girilir mi' deme. Benim için ehemmiyeti büyük. Birkaç ay sonra İstanbul'a geleceğim. Ya Balıkpazarı'na yahut da Rıhtım'a gider şarap içeriz. Abidin'i görüyor musun? Bugün ona da bir mektup göndereceğim. Bu itibarla selam filan yazmıyorum. Hasret ve muhabbetle gözlerinden öper, cevabını beklerim.

Orhan Veli"

Bu mektuba Sait Faik'in verdiği yanıt da Papirüs Dergisi'nin Orhan Veli özel sayısında, Ocak 1967'de yayımlanır:

"14 Mart 1941

Sevgili Kardeşim,

Yazıhaneyi bıraktığım için mektubunu bugün alabildim. Sarnıç nam eserle birlikte Semaver'i de gönderiyorum. Sarnıç'tan su çekip Semaver'i kaynata kaynata oturursun. Buraya geldiğin zaman ise herhalde bir 'fıçı' da verirler. Aleko'ya yazılan şiir, Semaver'in kapağına da yazılmıştır, okuyacaksın: Bir ikinci defa yazıyorum. Burada eski tas eski hamam. Cumartesi günleri Nisuaz'da üdeba toplanır. Kararlar verilir. Ben ise bir birahane köşesi bulur üdeba meclislerinin, ediplerinin, kötü şairlerin dinlerini.... bira içerim. Öteki işten elhamdülillah yakayı sıyırdık. Ama epeyi üzüldüm doğrusu. Boku

bokuna yanacaktık. Gözlerinden öper, o fevkalade şiirlerini ara sıra bir iki satırla beraber gönderirsen ihya edersin kardeşim.

Yeni adresim: Şişli Bomonti Kazancı Sok. İkbal Apt. No:4

Sait Faik"

Kısa bir süre önce yapılan bir müzayededeki kitabı alabilmeyi çok istemiştim. Cemal Nadir'e imzalanan kitabın adı Vazgeçemediğim, şairi de Orhan Veli idi. İmzalı kitap koleksiyonu yapan Ömer Koç'un aldığı kitabın imzasızı kalmıştı müzayedede benim payıma. "Bir gün dedim, bir gün benim de Orhan Veli'ye ait özel bir parçam olacak." İşte o parça, bu kitap oldu sanırım. Kapağında ikimizin isminin bir arada bulunduğu bu kitap...

Sait Faik, Vatan-Sanat Yaprağı adlı dergiye 15 Kasım 1953 tarihinde yazdığı yazıda şunları söyler:

"Onu her yıl anmaktan bir fayda çıkmaz gibi geliyor bana. Genç şair ve eleştirmeciler onun için bir kaç kitap yazsalar çok yerinde olur. Aradan bir on sene geçsin, kıymeti daha çok anlaşılacak gibime geliyor. Her sene anmak, onu biraz aktüel yapıyor ve yaşayan şairlerin kıymeti ile kıymetlendiriyoruz. Halbuki aramızdan ayrılan şairi başka türlü kıymetlendirmek gerekir. Düşmanlıkları ve kıskançlıkları üstüne çekmek lazım. O, kavgaların ve kıskançlıkların ötesindedir. Bir genç şair eleştirmecinin onu uzun uzun, seve seve bize anlatmasını bekliyorum."

Orhan Veli'nin ölümünün üzerinden tam elli yıl geçti. Bu süre içinde Asım Bezirci'nin hazırladığı kitaptan başka kayda değer bir çalışma yapılmadı. Üniversite tezleri hariç diğer eserler şunlardır: Orhan Veli İçin - Adnan Veli Kanık, Yeditepe Yayınları, 1953 / Orhan Veli Kanık - Muzaffer Uyguner, Varlık Yayınları, 1967 / Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi - Hakan Sazyek, T. İş Bankası Yayını / Orhan Veli Kanık - Bilge Ercilasun, MEB / Garipçiler (1. Yeniler) - Hüseyin Tuncer, İzmir, 1997.

Her ne kadar biz her sene O'nun için, ölüm yıldönümünde Taksim'den mezarı başına kadar yürüyerek Sait Faik'in "her sene anmak, onu biraz aktüel yapıyor" deyişine katılmadığımızı göstersek de bu kitapla sanırım biraz da olsa O'nun istediği gibi bir çalışma ortaya çıkardım. "Keşke Sait Faik de görebilseydi" demekten başka bir şey gelmiyor elden. Benim için şüphe götürmez bir gerçek de şu ki "KANIK'sadığım BİRİ daha uzun bir kitap olabilirdi ama, seve seve anlattım her öğrendiğimi."

Ömer Faruk Toprak ise Duman ve Alev adlı günlük - anı kitabında şöyle bir tespit yapmıştır:

"Bugün Abdülhak Hamit, Ahmet Haşim, Yahya Kemal edebiyat tarihlerinin eksik tanıtmalarının sınırı içinde bilinmektedir. Monografileri ya da şiir değerleri geniş açıklamalarla yazılmamıştır. Orhan Veli'yi içinde bulunduğu sosyal koşullarla inceleyen, şiirlerinin yanı başındaki yaşamını ayrıntıları ile tahlil eden hacimli bir kitap ya da etüt bulamazsınız."

KANIK'sadığım BİRİ bu eksiği giderecek mi? Sanmıyorum. Sadece ölümünün ellinci yılı için bir anı derlemesi yapmış oluyorum. Gerisi mi? Gerisi doğumunun 100. yılına...

Orhan Veli'nin 19 Mart 1946 tarihli Tercüme dergisinde Jean Cocteau'dan yaptığı şu çeviri kendisi için de gerçektir:

"Bir şair ilkin okunmaz. Sonra yalan yanlış okunur. Daha sonra klasik olur, klasik olanı okumak adettir. Yalnız, ilk günlerden kalma birkaç hayranı vardır. Ömrünün sonuna kadar da görüp göreceği rahmet budur."

Küçük bir de beklentim var; bu kitapta okuyacağınız yazılar hakkında düşüncelerini içeren mektubunu bekliyorum Orhan Veli'den... Kendisi 16 Nisan 1946 tarihli Ülkü gazetesinde şunları yazıyor:

"Yazıları hakkında neler düşündüğümü merak eden genç arkadaşlarım benden bu sütunda cevap beklemezlerse büyük bir üzüntüden kurtulacağım. Kendilerine, isterlerse, mektupla cevap verebilirim. Bilmem, bu iş onların hoşuna gider mi, ama buna razı olurlarsa, görecekleri hayırlı iş sadece beni bir dertten kurtarmış olmaktan ibaret kalmayacaktır. İçindeki parçalardan sorumlu olduğum böyle bir sayfanın, öteki gazetelerle mecmualarda gördüğünüz 'Hanım Teyze, Kadın Nine, Akıl Hocası...' falan gibi sütunlara dönmesine de mani olacaklar. Darılmasınlar, gücenmesinler..."

M. Şeref Özsoy
Süslü Saksı Sokak
No: 12 Kat: 1
BEYOĞLU / İSTANBUL